МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА

Факультет дошкільної освіти

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОШУК

Збірник студентських наукових праць за матеріалами V Всеукраїнської студентської науково-практичної інтернет-конференції

«ДОШКІЛЬНА ОСВІТА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ»

(15-16 березня 2023 року)

м. Глухів
Глухівський НПУ ім. О. Довженка
2023

УДК 373.2:001.891 (082)
П 86

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету дошкільної освіти
(протокол № 7 від 23.02.2023 р.)

Члени редколегії:
Артемова Л.В. – д.пед.н., професор кафедри дошкільної педагогіки і психології Глухівського НПУ ім. О. Довженка;
Аторіна В.М. – д. філософії, старший викладач кафедри дошкільної педагогіки і психології Глухівського НПУ ім. О. Довженка.
Барсуковська Г.П. – старший викладач кафедри дошкільної педагогіки і психології Глухівського НПУ ім. О. Довженка;
Гордій Н.М. – к.пед.н., доцент кафедри теорії і методики дошкільної освіти Глухівського НПУ ім. О. Довженка;
Данильченко І.Г. – к.пед.н., доцент, завідувач аспірантури і докторантури Глухівського НПУ ім. О. Довженка;
Загородня Л.П. – д.пед.н., доцент завідувач кафедри дошкільної педагогіки і психології Глухівського НПУ ім. О. Довженка;
Заїка О.Я. – к.пед.н., старший викладач кафедри теорії і методики дошкільної освіти Глухівського НПУ ім. О. Довженка;
Корякіна І.В. – к.пед.н., доцент, завідувач кафедри теорії і методики дошкільної освіти Глухівського НПУ ім. О. Довженка;
Куліш І.Д. – к.пед.н., доцент, декан факультету дошкільної освіти Глухівського НПУ ім. О. Довженка;
Лісневська Н.В. – к.пед.н., доцент кафедри теорії і методики дошкільної освіти Глухівського НПУ ім. О. Довженка;
Любива В.В. – к.пед.н., старший викладач кафедри дошкільної педагогіки і психології Глухівського НПУ ім. О. Довженка;
Марєєва Т.В. – к.пед.н., доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології Глухівського НПУ ім. О. Довженка;
Хлус Н. О. – к. н. з фізичного виховання та спорту, доцент, завідувач кафедри теорії і методики фізичного виховання Глухівського НПУ ім. О. Довженка.
Відповідальні за випуск:
Тітаренко С.А. – к.пед.н., доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології Глухівського НПУ ім. О. Довженка;
Дмитренко А.П. – д. філософії, старший викладач кафедри теорії і методики дошкільної освіти Глухівського НПУ ім. О. Довженка.

Психолого-педагогічний пошук : зб. студентських наукових праць за матеріалами V Всеукраїнської студентської науково-практичної інтернет-конференції «Дошкільна освіта України в контексті інтеграції до Європейського освітнього простору» 15-16 березня 2023 року. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2023. 406 с.

У збірнику представлені матеріали наукових досліджень студентів, магістрантів, аспірантів та молодих учених, що висвітлюють сучасний стан актуальних проблем психолого-педагогічної науки.

Роботи друкуються в авторській редакції мовою оригіналу. Відповідальність за зміст поданих матеріалів несуть автори.

УДК 373.2:001.891 (082)
© Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка, 2023
©Автори

ЗМІСТ

Бадло Валерія ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД ДО ПЛАНУВАННЯ ФІЗКУЛЬТУРНИХ ЗАНЯТЬ В ГРУПАХ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	10
Базима Світлана КОМП'ЮТЕРНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	14
Башличенко Анастасія МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРІВ	17
Беркоша Інна ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	21
Беседа Анна ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ІГРАШКИ	25
Буйволенко Яніна НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ КРАЄЗНАВСТВА	30
Верещінська Наталія ТЕАТРАЛІЗОВАНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ РОЗКРИТТЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	35
Винник Надія ЕКСКУРСІЇ ЯК ЗАСІБ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ	39
Виходцева Катерина, Козіонна Карина ОПТИМІЗАЦІЯ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	43
Власенко Юлія ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	47
Вовчок Вікторія ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЛОГОПЕДИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ	51
Гонтаренко Ірина ЗАСОБИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	55
Гривнак Марія, Олійник Олена РОЛЬ ХУДОЖНЬОЇ ПРАЦІ У РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ	59
Гринечко Світлана ВИХОВАННЯ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	63

Гринчук Олеся ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ STREAM-ОСВІТИ У КОНСТРУКТИВНО-МОДЕЛЮВАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	67
Грушецька Олександра ВИХОВАННЯ ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО ПРИРОДИ ЗАСОБАМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ КАЗКИ	71
Губанова Дарія РОЗВИТОК ОБРАЗОТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	75
Гузенко Альона ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДОШІЛЬНИКІВ ТА ЙОГО СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ	79
Гукова Тетяна ЗАСОБИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	82
Гулакова Людмила РОЗВИТОК ПАМ'ЯТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ	86
Дмитрашко Марія ВИХОВАННЯ САМОСТІЙНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	89
Дорога Діана ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЗНАНЬ ПРО ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	93
Дудник Діана ПОЛІЛОГ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	96
Єрошко Ганна РОЛЬ СТРЕСУ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	100
Жорова Діана ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ З УРАХУВАННЯМ ГЕНДЕРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ	103
Журат Анастасія ІНТЕРНЕТ РЕСУРСИ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	106
Журенко Марина АНАЛІЗ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ЕМПАТІЯ» У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ	110
Залозна Наталія РОЛЬ ВИХОВАТЕЛЯ В ОЗНАЙОМЛЕННІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ З КУЛЬТУРОЮ РІДНОГО КРАЮ	113
Заневич Ірина ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	116
Зуєнко Світлана ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	120

Іванович Оксана ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ВЛАСНОГО ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	124
Івлєва Наталія ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ТРВЗ	128
Кленько Анна ОСНОВНІ ПІДХОДИ ОЦІНЮВАННЯ РУХОВОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	132
Коваль Софія ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД	136
Ковальова Анастасія СУЧАСНІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	140
Ковальчук Анна ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ	144
Козіонна Карина ОСНОВНІ КОМПОНЕНТИ КОМПЛЕКСНОГО ОЦІНЮВАННЯ ФІЗИЧНОГО СТАНУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	148
Комарова Аліна РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ УЯВИ В НАВЧАННІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ СКЛАДАТИ ТВОРЧІ РОЗПОВІДІ НА НАОЧНІЙ ОСНОВІ	152
Конєва Катерина ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ ІІІ РІВНЯ	156
Конопля Арсен ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ПЛАВАННЮ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	159
Корж Яна ЗНАЧЕННЯ ПОЗАУРОЧНОЇ РОБОТИ У ФОРМУВАННІ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	164
Коркот Каріна НАМИСТОГРАФІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ	167
Кострyб Єлизавета ВПЛИВ БАТЬКІВ НА ФОРМУВАННЯ ЧИТАЧА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	172
Кошовець Дарія ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РУХЛИВОЇ ГРИ	176
Кравець Ангеліна ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО УМОВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	179

Кравченко Андрій МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ПЛАВАННЮ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	185
Кривонос Ірина ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	188
Легка Тетяна РУХЛИВІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З КОМБІНОВАНИМИ ПОРУШЕННЯМИ РОЗВИТКУ	192
Лейба Аня ХАРАКТЕРИСТИКА КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	199
Лехновська Мар'яна МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	203
Ломакіна Дар'я УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ УВАГИ У ДІТЕЙ 6-ГО РОКУ ЖИТТЯ	208
Луговик Ірина ПОСЛІДОВНІСТЬ РОБОТИ З ПОДОЛАННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ДИСЛАЛІЇ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	212
Лукомська Надія ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЖАНРОВОГО ЖИВОПИСУ В РОЗВИТКУ СЮЖЕТНОГО МАЛЮВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ	217
Лученкова Аліна ДО ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ РОДИНИ І ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	221
Любінецька Марія, Собіль Христина ГРА ЯК ЗАСІБ РІЗНОБІЧНОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКА	225
Лях Олена ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ РОДИНИ ТА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	229
Маринюк Соломія, Тхорик Василина ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	234
Мартинова Інна РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ НА МУЗИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ	238
Масич Катерина ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ САМОСТІЙНОСТІ ДИТИНИ ТРЕТЬОГО РОКУ ЖИТТЯ	242
Матвієць Ольга ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	246
Медведєва Наталія ОСНОВНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ЗДО	250

Медведюк Ольга ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ ІЗ СУСПІЛЬСТВОМ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	254
Милютіна Марина СУЧАСНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	257
Міщенко Світлана ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ЗАЛУЧЕННЯ ДО НАРОДНИХ ОБРЯДІВ І ЗВИЧАЇВ	261
Морарь Тетяна АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «ПІЗНАВАЛЬНА САМОСТІЙНІСТЬ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ» В ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ	265
Морарь Тетяна ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ХУДОЖНІЙ ПРАЦІ ЯК ОСНОВА ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ	269
Мошенська Олена ФОРМУВАННЯ КООРДИНАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ОЗДОРОВЧОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	272
Огняна Поліна ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ	275
Осадча Олена ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ	279
Охріменко Марія РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР І ВПРАВ	283
Піскун Дарина РОЗВИТОК ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБОМ НАРОДНИХ ПРОМИСЛІВ	288
Подлісна Світлана РОЗВИТОК ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ ЗДО	292
Подлісна Світлана ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	294
Прокопенко Марія ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС	297
Протасова Альона ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ	302
Разіна Вікторія ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЦІЛЕПОКЛАДАННЯ У ЗАСТОСУВАННІ НЕТРАДИЦІЙНИХ ТЕХНІК В РОЗВИТКУ МАЛЮВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ	305

Решетова Катерина ГЕНДЕРНЕ ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ШЛЯХОМ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВОЇ ГРИ	309
Роботько Марина ФІТБОЛ-АЕРОБІКИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	312
Роздольська Соломія ВИКОРИСТАННЯ МУЗИКОТЕРАПІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	315
Руй Олеся ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	318
Рурак Ольга ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПІДХОДУ ДО ФОРМУВАННЯ ОБРАЗОТВОРЧИХ УМІНЬ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ	321
Рябоконь Лариса МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ЕТНОПЕДАГОГІКИ	325
Сілюкова Юлія ДЕКОРАТИВНИЙ РОЗПИС ЯК ДЖЕРЕЛО РОЗВИТКУ ТВОРЧОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ДЕКОРАТИВНОМУ МАЛЮВАННІ	329
Соболь Катерина ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ХУДОЖНЬО-ПРОДУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	332
Степаненко Юлія ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ЗМІСТОВИЙ КОНТЕКСТ	336
Сухопар Катерина ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ МИСЛЕННЯ В ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ	340
Тарашевська Світлана ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	343
Темниченко Анастасія ШЛЯХИ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ І СІМ'Ї У ПІДГОТОВЦІ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ	346
Ткачук Діна ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ВИХОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ У ПОГЛЯДАХ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО	351
Трофименко Віта ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У СЮЖЕТНО-РОЛЬВІЙ ГРІ	356
Трясій Віталіна РОЗВИТОК МИСЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР	362

Тюренко Оксана ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ УСПІШНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ ДО УМОВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	365
Улітіна Крістіна РОЗВИТОК МОВЛЕННЄВОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З МОТОРНОЮ АЛАЛІЄЮ ЗАСОБАМИ ТІСТОПЛАСТИКИ	368
Хакімзянова Дар'я ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ КОМПЛЕКСІВ ГІМНАСТИКИ ХАТХА-ЙОГА З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	371
Цвілій Людмила РОЗВИТОК ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВОЇ ГРИ	374
Чекалюк Дана ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ТВОРЧА ОСОБИСТІСТЬ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СИСТЕМІ МАРІЇ МОНТЕССОРІ: ОЗНАКИ ТА СКЛАДОВІ РОЗВИТКУ	379
Черевко Анастасія РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБОМ КАЗКИ	383
Чуйченко Юлія ТВОРЧИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЧЕРЕЗ ЕКСПЕРИМЕНТУВАННЯ ОБРАЗОТВОРЧИМИ ТЕХНІКАМИ	386
Шевченко Ганна РОЗВИТОК МИСЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	390
Шкот Вероніка РОЗВИТОК ЛОГІЧНОГО МИСЛЕНННЯ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ	393
Юхимчук Іванна ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ БАТЬКІВ ДИТИНИ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЇЇ ОСОБИСТОСТІ	397
Яцишин Юліана РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ УЯВИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	401

Бадло Валерія, *здобувач вищої освіти*
Бердянського державного педагогічного університету
Науковий керівник: ***Н.А. Кот,***
кандидат педагогічних наук, доцент
Бердянського державного педагогічного університету

ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД ДО ПЛАНУВАННЯ ФІЗКУЛЬТУРНИХ ЗАНЯТЬ В ГРУПАХ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. *В статті піднімається проблема гендерного виховання дошкільників в процесі занять з фізичної культури., наведені дані опитування вихователів з означеної проблеми, подані рекомендації щодо планування занять різного типу з урахуванням гендерного підходу.*

Ключові слова: *гендерне виховання, диференціація, типи фізкультурних занять*

Постановка проблеми. Вимогою сьогодення є навчання та виховання дітей дошкільного віку за особистісно-орієнтованою моделлю. Це означає, що дитина-дошкільник розглядається як унікальна та неповторна особистість, зі своїми індивідуальними особливостями, а звідси – робота вихователя з вихованцем повинна спрямовуватися на формування самосвідомості та власного «Я», самоідентифікації дитини в соціальному середовищі. Первинною самоідентифікацією дитини в соціумі є її біологічний феномен – стать хлопчика чи дівчинки. З огляду на це зростає роль гендерного виховання [2, с. 14].

Фізичний розвиток та виховання дітей дошкільного віку передусім відбувається в поєднанні зі статевим та гендерним вихованням. Під час організації та проведенні фізкультурно-оздоровчих заходів можна формувати в дітей старшого дошкільного віку ті гендерні риси, що є важливими як для хлопців, так і для дівчат, в залежності від їх індивідуальних особливостей та здоров'я [2, 4].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичний аналіз наукових робіт показав що нині ведуться дослідження проблем гендерного виховання дітей дошкільного віку, але більшість з них обмежується загальними питаннями гендерного виховання дітей. Так, завдання виховання та освіти з огляду на гендерну проблематику визначали Т. Говорун, О. Кікінежді, Л. Татарнікової, Н. Чухим. Понятійний апарат гендерного виховання представлено у наукових працях С. Вихор, В. Кравець, А. Мудрик, Л. Штильової та ін.

У роботах Л. Арутюнової, Л. Градусової, І. Євтушенко, Є. Єремєєвої, О. Іванової, Д. Ісаєва, В. Каган, О. Кінінежді, Д. Колєсова, І. Кона, О. Кононко, О. Кочерги, Л. Мухоморіної, Л. Олійник, Ю. Орлова, М. Радзвілової, Т. Рєпіної,

А. Столярчук, В. Сухомлинського, Н. Татарінцевої, Т. Титаренко, Т. Хризман, Л. Штильової та ін. показані гендерні особливості поведінки дітей, доведено, що впродовж дошкільного дитинства формується переважне захоплення певним видом діяльності, розкрито роль родини у гендерному вихованні, рекомендовані діагностичні методики щодо виявлення статево-рольової ідентифікації, визначені педагогічні умови ефективного гендерного виховання у закладі дошкільної освіти, зокрема: статево-віковий педагогічний супровід дитини, здійснюваний з позиції духовно-морального становлення особистості; інтерактивна взаємодія і співробітництво ЗДО з родиною; оновлення предметно-розвивального середовища, його зорієнтованість на гендерне виховання дітей дошкільного віку.

Щодо використання можливостей фізичного виховання як ефективного засобу формування гендерних настанов, то в окремих дослідженнях вказується на можливість здійснення диференційного підходу у фізкультурно-оздоровчій роботі з дошкільниками з урахуванням статі (Л. Блудова, Н. Бочарова, М. Єфіменко, Т. Імас, Т. Круцевич, О. Марченко та ін.).

Мета статті: схарактеризувати типи фізкультурних занять для вирішення завдань гендерного фізичного виховання.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи роботу закладів дошкільної освіти (ЗДО) з гендерного фізичного виховання, опитуючи педагогів, ми встановили, що така сторона диференціації в процесі фізичного виховання, як врахування гендерних особливостей, не знаходить повного відображення. Використовуються лише спільні змішані фізкультурні заняття, на яких діти займаються вправами за єдиною програмою, не враховується рівень фізичної підготовленості дітей різної статі, не звертається увага на характер рухів та на диференціацію навантаження на хлопчиків і дівчат. Педагоги зазначають, що легше проводити спільні заняття, бо це не потребує додаткової підготовки, можна використовувати одні і ті ж методи та прийоми навчання рухів і в той же час вони згодні з тезою, що статеві відмінності дітей в плані їх фізичних можливостей слід враховувати, але як це робити, більшість пояснити не може. 15,2% опитаних запропонували роботу в підгрупах з обов'язковим ускладненням руху для хлопчиків і спрощенням для дівчаток. Також опитані відзначили наявний брак методичних розробок, які стосуються диференціюванню фізичного навантаження для дітей різної статі.

Отже, вивчення особливостей організації гендерного фізичного виховання в ЗДО показало, що більшість методик і технологій фізичного виховання розраховані на безособову усереднену особистість – дитину, хоча існують суттєві відмінності між показниками психофізичного розвитку хлопчиків і дівчаток. Якщо вони не беруться до уваги, то результатом цього є

не тільки стереотипні форми гендерної поведінки старших дошкільників, а й невідповідні віку показники фізичної підготовленості [1, с. 26].

Найважливішою передумовою гендерного фізичного виховання ми вважали *диференційований підхід до реалізації завдань фізичного виховання* в першу чергу на фізкультурних заняттях, як провідній формі роботи з фізичного виховання дошкільників. Реалізуючи дану передумову, ми спланували, спираючись на рекомендації науковців, різні типи занять з фізичного виховання:

Перший тип – спільні фізкультурні заняття для старших дошкільників без урахуванням їх статевих відмінностей. Вони планувалися за традиційною структурою один раз на тиждень. Їх мета, з огляду на вирішення завдань гендерного виховання, створити можливості для залучення хлопчиків до доступних та цікавих для них традиційно «дівчачих» видів фізкультурної діяльності (виконання вправ з застосуванням степ-платформ, на футболах, дисках «Грація» та ін.) та для формування у дівчаток доступних для них традиційно хлопчачих умінь (участь у перетягуванні канату, виси на перекладині, повзання по-пластунськи та ін.).

Другий тип – спільні фізкультурні заняття з урахуванням статевих відмінностей: вступна і заключна частина заняття виконується однаково дітьми обох статей, а в основній частині використовується розподіл дітей на підгрупи в залежності від статі, кожна з яких виковує свій комплекс основних рухів. Рухливу гру слід проводити для всіх дітей.

Третій тип – диференційовані за статевою ознакою фізкультурні заняття, де здійснюється більш глибока спеціальна підготовка з урахуванням статі. Таке заняття планувалося один раз на два тижня. Воно мало різну спрямованість, оскільки вирішувалися різні завдання: для хлопчиків – розвиток швидкості, силової витривалості, виховання витримки, дисциплінованості, сміливості. Для дівчат – розвиток гнучкості, виразності та пластичності рухів, почуття ритму.

Зміст цих занять складали ті види рухової діяльності, які викликають більший інтерес у хлопчиків і у дівчаток з урахуванням їх гендерних відмінностей. Так, для хлопчиків планувалися елементи спортивних вправ (футбол, баскетбол), вправи на витривалість, швидкість та силу (ігри-змагання, ігри-естафети). Дівчата виконували вправи зі стрічками, терабандами – стрічковими еспандерами, на степ-платформах. Від хлопчиків вимагається більшої чіткості, витрати більших зусиль, а від дівчаток – більшої виразності, граційності, пластичності.

Четвертий тип – це гурткові заняття: «Ми маленькі козачата» для хлопчиків та степ-аеробіка для дівчаток.

Крім того, на заняттях необхідно створювати ситуації, коли хлопчики стають помічниками дівчаток, беруть на себе певну «відповідальність». Показовими в цьому плані є, так звані, заняття-подорожі, під час яких хлопчики мають змогу виявити чоловічу модель поведінки. Так, в парному повзанні хлопчики рухаються першими, а дівчата тримаються за їх стопи (вправа «Катання на санчатах»); під час ходьби в рівновазі хлопчики йдуть (повзуть, пробігають) першими, «перевіряючи міцність містка»; в шерензі хлопчики «очолюють» її і, тримаючись за руки, «витягують» дівчат з болота, кучугура, допомагають піднятися на скелю та ін. Такі вправи створюють можливості для гармонійного спілкування хлопчиків і дівчат, у дітей формувалося бережливе ставлення до протилежної статі: хлопчики оберігають, допомагають дівчатам, тому що вони слабші, а дівчата цінують їх за таку допомогу.

Для здійснення фізкультурних заходів особлива увага повинна звертатися на привабливість спортивного інвентарю з позиції статі дітей: для хлопчиків – гантелі, списи, булави, мечі, футбольні м'ячі, для дівчаток – обручі, стрічки, хусточки, диски «Грація» та ін., щоби під час виконання вправ діти могли відображати образи чоловічої та жіночої поведінки. Наприклад, комплекс загальнорозвивальних вправ можна виконувати, пошикувавши хлопчиків і дівчат окремо. Хлопці будуть виковувати вправи з гантелями, а дівчата з піпідастрами (помпонами для черлідингу).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Такий підхід до планування фізкультурних занять повинен, на нашу думку, позначитися на формуванні відповідних гендерних настанов та на загальній фізичній підготовленості старших дошкільників. В подальшому ми плануємо дібрати вправи, які наповнять зміст даних занять з позиції гендеру.

Література

1. Єфименко М. М. Еротична культура в педагогіці дошкільного дитинства (на прикладі фізичного виховання). Винница: Твори, 2019. 148 с.

2. Кікінеджі О. М., Говорун Т. В., Міщенко О. О. Гендерне виховання дошкільнят. Тернопіль: Богдан, 2011. 192 с.

3. Круцевич Т, Марченко О., Імас Т. Проблема гендеру у фізичному вихованні дітей, підлітків і молоді. *Фізичне виховання і культура здоров'я у сучасному суспільстві*: збірник наукових праць. 2015. № 3. С. 144–146. https://core.ac.uk/download/pdf/229325332.pdf

4. Шиян О. І., Фащук О. В. Проблеми гендерних стереотипів та дисбалансу у сфері фізичної культури і спорту. *Спортивна наука України*. 2012. № 3. С. 40–44.

Annotation. *The article raises the problem of gender education of preschoolers in the process of physical culture classes, presents survey data of educators on the specified problem, and provides recommendations for planning different types of classes taking into account the gender approach.*

Key words: *gender education, differentiation, types of physical education classes.*

Базима Світлана, *студентка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***Г. П. Барсуковська,***
старший викладач
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

КОМП'ЮТЕРНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. *У статті розглянуто питання розумового розвитку дітей дошкільного віку. З'ясовано особливості використання комп'ютерних ігор для ефективності цього процесу.*

Ключові слова: *розумовий розвиток, інтелектуальний розвиток, комп'ютерні технології, комп'ютерні ігри.*

Постановка проблеми. Сьогодні комп'ютер відіграє важливу роль у розвитку пізнавальних процесів дитини, особливе місце серед яких належить мисленню. Потужний потік нової інформації, реклами, застосування комп'ютерних технологій у телебаченні, поширення ігрових приставок, електронних іграшок і комп'ютерів упливають на виховання дитини і сприйняття нею навколишнього світу. Істотно змінюється й характер її улюбленої практичної діяльності, гри, змінюються її улюблені герої й захоплення.

Поєднуючи в собі можливості телевізора, відеомагнітофона, книжки, калькулятора, будучи універсальною іграшкою, здатною імітувати інші іграшки й різноманітні ігри, сучасний комп'ютер разом з тим може стати для дитини рівноправним партнером, спроможним реагувати на її дії й запити, партнером, якого їй так часом не вистачає. Терплячий товариш і мудрий наставник, творець казкових світів і героїв, вершина інтелектуальних досягнень людства, комп'ютер відіграє все більшу роль у розумовій діяльності сучасних дітей й у формуванні їх психофізичних якостей і розвитку особистості.

Використання комп'ютерів у освітньо-виховній діяльності закладу дошкільної освіти є дуже природним з погляду дитини і виступає одним з ефективних способів підвищення мотивації й індивідуалізації навчання, розвитку розумових здібностей та мислення старших дошкільників.

Спілкування дошкільнят із комп'ютером розпочинається з комп'ютерних ігор, які мають бути ретельно підібрані відповідно до вікових та індивідуальних особливостей, а також з урахуванням їх спрямованості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема становлення особистості дошкільників та впливу інформаційно-комунікаційних технологій на цей процес перебуває в колі зору як вітчизняних так і зарубіжних

дослідників. Дослідження Н.Гавриш, Т.Панасюк, Т. Піроженко, С. Максименка, О. Рогозянського, О. Хартман, А. Шевчук засвідчують, що у дитини до п'яти років повністю розвивається символічна функція наочно-образного мислення. Це є основним показником рівня розумового розвитку дошкільника.

Мета статті: обґрунтувати особливості використання комп'ютерних ігор у розумовому розвитку дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Проблема використання комп'ютерно орієнтованих засобів освіти в ЗДО розглядається сучасними науковцями в двох напрямках:

1) впровадження у дидактику дошкільної освіти комп'ютерних технологій і педагогічних методів їх застосування; розробки структури занять, рекомендацій щодо санітарно-гігієнічних вимог, проблем безпеки з організації комп'ютерно-ігрового комплексу;

2) всебічний розвиток дітей в комп'ютерно-розвивальному середовищі: оволодіння умінням вирішувати завдання конструктивної діяльності; формування просторових уявлень; розвиток логіко-математичних умінь; творчої активності інтелектуальний, естетичний розвиток дитини

На етапі дошкільного дитинства в умовах дистанційної освіти комп'ютер виступає особливим інтелектуальним засобом для вирішення завдань різноманітних видів діяльності. Освоєння комп'ютерних засобів навчання формує в дітей передумови теоретичного мислення, здатність свідомо обирати способи діяльності, спрямовані на розв'язання завдання, а також особистісні якості, здатність працювати в індивідуальному темпі. Дитина, яка оволоділа елементарною комп'ютерною технологією, краще за інших здатна розмірковувати, розв'язувати задачі у внутрішньому плані, почуватися компетентною [4].

Дослідження зарубіжних і вітчизняних вчених свідчать, що використання комп'ютера в дошкільному віці можливе і необхідне, воно сприяє підвищенню інтересу до навчання, його ефективності, розвиває дитину всебічно [3].

Комп'ютерні ігри не замінюють, а доповнюють усі традиційні форми ігор і занять в педагогічному процесі ЗДО. Дітей залучають до набуття початкових навичок роботи з комп'ютерними технологіями та оперуванням знаковими формами мислення, якщо вони органічно включені у гру. Поняття навчальної комп'ютерної гри можна визначити, як такий програмний засіб, що надає можливість спрямувати діяльність дитини на досягнення певної дидактичної мети у ігровій формі. Особливістю комп'ютерних ігор є те, що в якості одного із гравців виступає комп'ютерна програма. Мета навчальної гри має подвійний зміст: ігровий – одержання дитиною винагороди; навчальний – придбання знань, умінь і навичок за допомогою діяльності за заданими правилами.

Комп'ютерні ігри та вправи необхідно розглядати як особливий засіб, що стимулює творчу активність дітей. Вони цікаві та доступні, а закладені в них ігрові завдання містять не тільки навчальний матеріал, способи та засоби для його вирішення, а ще мотив та мету, що стимулюють дитину. Дошкільник, працюючи за комп'ютером, має реальну можливість бачити на екрані результат своєї роботи.

Комп'ютерні ігри допомагають дітям краще засвоювати матеріал, виявляють прогалини у знаннях та усувають їх, забезпечують досягнення дітьми певного рівня розумового розвитку; у дітей розвиваються позитивні емоційні реакції, що сприяє корекції і розвитку психічних процесів; заняття з використанням комп'ютерних програм, розвивальних ігор стимулюють у дітей цікавість і прагнення досягати поставленої мети.

Про необхідність комп'ютеризації освітнього процесу сучасних ЗДО зазначається у законодавчих актах та нормативних документах про освіту, зокрема, у Законі України «Про дошкільну освіту» [2] та Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні [1].

Зокрема, в освітній програмі розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» наведені матеріали й рекомендації щодо конструювання освітнього процесу в ЗДО з використанням сучасних технологій відповідно до змістової лінії «Комп'ютерна грамота» [5]. Як зазначають автори програми, оптимальним і педагогічно доцільним засобом використання комп'ютерних технологій в освітньому процесі ЗДО є комп'ютерна гра. Шляхом поєднання комп'ютера з іншими дидактичними методами та засобами в комп'ютерно-ігровому комплексі, підвищується рівень пізнавального інтересу дітей до матеріалу, що вивчається, забезпечується активність упродовж всього заняття, що впливає на його результативність [4].

Фахівці з Великобританії, що працюють за проектом освітніх програм Teachers Investigating Educational Multimedia, провели дослідження, спостерігаючи за процесом навчанням і розвитком більше як 700 дітей, на заняттях з використанням ІКТ і виявили, що комп'ютерні ігри можуть посилено сприяти розвитку як логічного, так і інших видів мислення.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє дійти висновку, що комп'ютерні ігри є ефективним засобом розумового розвитку дітей дошкільного віку за умов їх правильного добору та керівництва з боку дорослого.

До перспектив дослідження відносимо вивчення засобів, методів та умов співпраці вихователів з батьками з питань використання комп'ютерних ігор як засобу розумового розвитку дітей дошкільного віку в умовах дистанційної освіти.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf. (дата звернення: 08.03.2023).
2. Закон України «Про дошкільну освіту» від 01.01.2021 р. № 2628 –III [Електронний ресурс] Режим доступу: https://zakon.help/law/2628-III (Дата звернення: 07.03.2023).
3. Павелків Р. В., Цигипало О. П Дитяча психологія: навч. посіб. Київ : Академвидав, 2008. 432с.
4. Чекан О. І. Застосування комп'ютерних технологій у професійній діяльності вихователя дошкільного навчального закладу : навчальний посібник Київ : Видавничий Дім «Слово», 2015. 184 с.
5. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років. [Електронний ресурс] Режим доступу: https://www.pedrada.com.ua/article/2650-onovlena-programa-ya-u-svt (Дата звернення: 10.03.2023).

Abstract. *The article deals with the mental development of preschool children. The specifics of using computer games for the effectiveness of this process have been clarified.*

Keywords*: mental development, intellectual development, computer technologies, computer games.*

Башличенко Анастасія, *студентка*
ЦДУ імені Володимира Винниченка
Науковий керівник: ***С.О. Федотова,***
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти,
Центральноукраїнський ДУ ім. В. Винниченка

МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРІВ

Анотація. *У статті розглянуто методичні прийоми, які спрямовані на вплив, формування емоційної сфери дошкільників. У розмаїтті засобів впливу на розвиток емоційної сфери дитини дошкільного віку важливе місце посідає художня література. Художня література допомагає дитині глибше пізнати свій внутрішній світ, спонукає до самовдосконалення, викликає естетичні почуття, емоції, формує емпатію під час читання.*

Ключові слова: *емоційна сфера, методичні прийоми, дитина-дошкільник.*

Постановка проблеми. У сучасній психології та педагогіці проблема емоційного розвитку дітей визнана найголовнішою. Психологи зазначають, що надзвичайно важливо для дитини навчитися радіти чужій радості та співчувати чужому горю.

Дошкільна освіта в умовах реалізації концепції «Нова українська школа» зосереджують увагу на розвиткові інтелектуальної та емоційної сфери дитини.

Провідні психологи (Л. С. Виготський, О. В. Запорожець) зазначали, що тільки узгоджене функціонування емоційної сфери та інтелекту у тісній єдності може забезпечити успішність будь-яких форм діяльності. Розумовий розвиток тісно пов'язаний з емоційною сферою дитини, світом її почуттів і переживань [1].

Емоційна сфера особистості – це різноманітні форми переживання: емоції, почуття, настрої. Одним із найважливіших компонентів морального розвитку дитини є формування емпатії як здатності людини до співчуття і співпереживання іншим людям, розуміння їх стану. Л. С. Виготський зазначав, що «життєвий шлях особистості – це історія її переживань».

У розмаїтті засобів впливу на розвиток емоційної сфери дитини дошкільного віку важливе місце посідає художня література. Література поєднує в собі художнє слово, драматичну дію, поетику, почуття, емоції, настрої, образотворче мистецтво (ілюстрації). Художня література допомагає дитині глибше пізнати свій внутрішній світ, спонукає до самовдосконалення, викликає естетичні почуття та емоції під час читання.

Сучасною педагогічною наукою пропонуються різні засоби розвитку емоційної сфери: музичні заняття, слухання і читання казок, оповідань.

Оскільки важливою діяльністю дітей-дошкільників є читання, тому саме художня література (слухання та читання творів), в різних її жанрах є для вихователя дієвим засобом формування особистісних якостей та творчих здібностей дітей дошкільного віку. Художня література розвиває дитину інтелектуально, впливає на формування емоційної сфери, емпатії. Зокрема вплив казок на розвиток дитини багатогранний.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз науково-методичної літератури засвідчив увагу вчених до розвитку емоційної сфери дошкільників засобами літературних творів.

Методичні дослідження визначають такі напрями: навчання читання літературних творів (О. В. Джежелей, М. С. Бібко); традиційні та інноваційні прийоми роботи з казкою (А. Богуш, Л. Варзацька, О. Савченко). Проблема використання художньої літератури як повноцінної та ефективної складової виховного процесу хвилювала і хвилює педагогів та психологів минулого та сучасності. Зокрема Л. Артемова, Р. Жуковська, О. Кононко, О. Козлюк, І. Луценко, Л. Макаренко, Д. Менжерицька, М. Шуть досліджували проблему педагогічної цінності художньої літератури, різні аспекти впливу літератури на виховання дитини. Вивченням проблем розвитку емоційної сфери дитини займалися психологи: Л. Виготський, О. Запорожець, Л. Стрєлкова, В. Абраменкова, А. Рояк, А. Миколаєва, Т. Гаврилова.

Мета статті: розглянути методи і прийоми, які спрямовані на вплив, формування емоційної сфери дошкільників.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що емоції, такі як радість, щастя, смуток, обурення, засудження, схвалення, співчуття, співпереживання у дошкільників формуються значною мірою під впливом художньої літератури (казок, казок-оповідань, оповідань).

У найкращих творах дитячої літератури немає нав'язливого моралізаторства. Казка, оповідання подають інформацію в ігровій формі, яку діти легко засвоюють. Приклад поведінки казкових, літературних героїв, їх емоційний стан, почуття, настрої, ставлення до інших героїв, до подій допоможе дітям засвоїти важливу життєву інформацію, сформує основні емоції, навчить співпереживати і співчувати.

У художній літературі (у казках, оповіданнях) тлумачиться зло і добро. Дитина поступово вчиться розрізняти добро і зло, співпереживати, співчувати позитивним героям, не поважати, засуджувати зло, підступність, нещирість негативних героїв.

Казки про тварин – найбільш давні за своїм походженням. Але, незважаючи на свій архаїзм, вони продовжують бути найулюбленішим жанром дітей. Казки про тварин – це ті твори, які діти слухають у дошкільному віці найчастіше. Казка притягує увагу дітей завдяки своїй фантастичній природі. Діти-дошкільнята під час слухання (читання) казок швидко розуміють, що казка має свої закони побудови. Казки починаються зачинами, сталими словами (такими, як *Одного разу, В одного чоловіка, Були собі, Жили-були*.), які вже на початку твору інформують дитину, що саме казку вони слухають або читають.

Казки «Лисиця та Їжак», «Дві білки та лисиця» невеликі за розміром, не складні для сприйняття дітьми-дошкільниками. Спочатку казку обов'язково оповідає вихователь. Діти повинні не тільки слухати казку, сприймати казкові інтонації виконавця, але й спостерігати за його мімікою, позою, жестами. Після первинного прослуховування казок дітям доцільно поставити такі запитання:

– А чи можна ці твори назвати казками? Адже ми знаємо, що казки починаються казковими словами? Згадайте, їх будь ласка, та перелічіть. А якими казковим словами починаються ці казки? Так, правильно. На початку цих казок казкових слів немає. Давайте разом з вами підберемо слова для початку цих казок: «**Одного разу** поверталася стара Лисиця з невдалого полювання…». «**Одного разу** дві білки знайшли горіх і засперечалися між собою.». Тепер ці твори стали справжніми казками.

– А чому ці твори ще можна назвати казками? (Прогнозована відповідь дітей. У цих творах тварини ведуть себе як люди: розмовляють, сперечаються, товаришують, сваряться, ворогують. Отже, ці твори можна назвати казками тому, що в них є фантастика, фантастичні елементи).

Питання до характеристики героїв:

– Назвіть слова з твору, які є характеристикою Лисиці. (Стара).

– А якщо Лисиця поверталася з «невдалого полювання», то які були її почуття? (Вона була зла, бо нічого не впіймала і була голодною).

– А чи показує Лисиця свої справжні почуття? (Ні свої справжні почуття не показує, вона їх приховує. Бо вона хитрунка, вона не полишає думки когось обдурити і піймати собі на обід. «Іде солодкими оченятами позирає»).

– З якими почуттями Лисиця вигукнула слова-привітання до Їжака? (Вигукує хитро, з радістю).

– При зустрічі з Лисицею Їжак «Згорнувся іще тугіше, засопів. – Не можу, – відповідає. – Я ще не вмивався.». Як ви вважаєте, які почуття Їжачка? (Він боїться Лисиці, він обережний. Розумний. Розсудливий. Хитрий).

– Як ви вважаєте, для чого Лисиця вигадала таку історію: « – А знаєш, – каже Лисиця, – я тепер уже не їм м'яса, самі овочі. Сьогодні цілий ранок з кроликами на капусті паслася. Та й наїлася ж!». Які її почуття, коли вона розповідає цю історію? (Розповідає весело, радісно, захоплено. У неї велике бажання перехитрити Їжака, обдурити його).

– Як ви вважаєте, для чого Їжак вигадав історію про тетеревенят? «А я оце хотів сказати, що біля старої вільхи виводок тетеревенят пасеться.». (Для того, щоб викрити Лисицю, розкрити її хитрість).

– Як ви вважаєте, які почуття переживає Лисиця, якщо вона « – Де це? – так і підскочила лисиця. – Побіжу, ніколи…». (Відчуває збудження. Захоплення полюванням.).

– Як ви вважаєте, з якими почуттями Їжак промовляє слова: «Розгорнувся Їжак: – Піди-но, побігай! Нас, голубонько, не обдуриш…».

– Хто з героїв вам сподобався більше: Лисиця чи Їжак? Кому ви співчуваєте? Кому б ви із задоволенням допомогли? Кому б з них ви віддали своє сердечко? Чому?

Висновки і перспективи подальших досліджень. Українські народні казки, легенди, перекази, казки, літературні оповідання є чудовою основою та багатим матеріалом для формування емоційної сфери дітей. Вони вчать дітей радіти природі, любити її, насолоджуватися її красою і берегти, турбуватися про рідних і близьких, товаришувати і дружити, цінувати дружбу і друзів, співчувати і співпереживати людям, розуміти їх почуття.

Література

1. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років /наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк; авт. кол.: Г. В. Бєлєнька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білоскаленко [та інш.]; наук. ред.: Г. В. Бєлєнька, М. А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 304 с.

Annotation. *The article reveals some methodological techniques aimed at the influence onto*

and the formation of the preschoolers' emotional sphere. A personality's emotional sphere is the various forms of experience: emotions, feelings, moods, and empathy. In the variety of means of influence onto the emotional sphere development of a preschooler fiction plays an important role. Works of fiction help a child to know his or her inner world better, inspire the self-perfection, provoke aesthetic feelings and emotions, form empathy in the process of reading.

***Key words**: the emotional sphere, methodological techniques, a preschooler.*

***Беркоша Інна,** магістрантка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
*Науковий керівник: **В.М. Аторіна,***
доктор філософії, старший викладач
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

***Анотація.** У статті розкрито проблему формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами інформаційно-комунікаційних технологій.*

***Ключові слова:** мовленнєва компетентність, діти старшого дошкільного віку, інформаційно-комунікаційні технології.*

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних напрямів розвитку дошкільної освіти є формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). В умовах організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти доцільно використовувати можливості комп'ютерного навчання, оскільки воно забезпечує інноваційний характер освітнього середовища як джерела інформації, простору для інтерактивного спілкування й становлення особистості. ІКТ допомагають реалізувати й розвивати творчий потенціал дітей дошкільного віку, впливають на розвиток мовлення.

Саме тому виникає потреба у формуванні мовленнєвої компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз наукових досліджень свідчить, що проблема формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку є актуальною. Вона досліджувалася класиками наукової думки і сучасними науковцями (О. Барановою, В. Березан, Н. Бібік О. Будник, В. Вовк, М. Ворник, О. Галаковою, Н. Гавриш, С. Данилейко, Л. Зімаковою, О. Кононко, С. Литвиненко, Ю. Пастир, Т. Пониманською, О. Проценко, С. Серяковою та ін.)

Проблему впровадження ІКТ в освітній процес закладів дошкільної освіти висвітлено у наукових працях: В. Бикова, А. Гуржія, М. Жалдака, С. Кондратюк, М. Лещенко, С. Паламар, О. Співаковського та ін. Опис практичного досвіду застосування мультимедійних засобів у закладах дошкільної освіти знаходимо в працях В. Андрієвської, Н. Олефіренко, О. Литвиненко, О. Шиман та ін. Учені одностайні в тому, що використання ІКТ в освітньому процесі закладів дошкільної освіти позитивно впливає на рівень розвитку пізнавальної активності дітей, сприяє підвищенню зацікавленості до навчання, розвиває мислення, мовлення, пам'ять, уяву, увагу тощо [8].

Мета статті: розкрити особливості формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Виклад основного матеріалу. У новій редакції Базового компонента дошкільної освіти зміст освітнього напряму «Мовлення дитини» передбачає формування мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку. Причому акцент подано не на розв'язанні окремих завдань, а на цілісному підході до формування мовленнєвої компетентності (в єдності всіх її складових) як одного з ключових критеріїв і водночас вагомої умови становлення мовленнєвої особистості дошкільника [1].

Мовленнєва компетентність – це здатність дитини продукувати свої звернення, думки, враження тощо в будь-яких формах мовленнєвого висловлювання за допомогою вербальних і невербальних засобів [5]. Вона визнана однією з провідних базових характеристик особистості, що формується в процесі її розвитку. Означений феномен включає в себе вміння адекватно й доречно практично послуговуватися мовленням у конкретних ситуаціях спілкування, використовуючи задля цього як мовні (інтонація), так і немовні (міміка, пантоміміка) засоби виразності мовлення. Мовленнєвий розвиток дитини зумовлений формуванням мовленнєвої, художньо-мовленнєвої, комунікативної компетентностей, що забезпечують її повноцінне спілкування в людському суспільстві. Дитина з добре розвиненим мовленням легко вступає в спілкування з оточуючими, може зрозуміло висловлювати свої думки, бажання, задавати питання, домовитися з однолітками про спільну діяльність [3].

На наш погляд, ефективним засобом формування мовленнєвої компетентності в дітей старшого дошкільного віку є використання ІКТ.

Інформаційно-комунікаційні технології – це сукупність методів, засобів і прийомів, що використовуються для добору, опрацювання, зберігання, подання, передавання різноманітних даних і матеріалів, необхідних для підвищення ефективності різних видів діяльності [4].

О. Волкова вказує, що одним із найдоречніших напрямів використання інформаційних комунікаційних технологій в освіті вважають застосування мультимедійних можливостей комп'ютерної техніки. Ці ІКТ-засоби розкривають нові шляхи активізації процесу навчання через покращення наочності та поєднання логічного й образного способів засвоєння інформації. Інтерактивність технологій надає широкі можливості для реалізації особистісно зорієнтованих моделей навчання [7].

На формування мовленнєвої компетентності впливають різні види інформаційно-комунікаційних технологій: комп'ютерне навчання (включаючи засоби мультимедіа), відеоматеріали (мультфільми, документальні і навчальні фільми, відеоролики). Вони розширюють та поповнюють активний словник старших дошкільників [8].

Специфіка введення інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес в закладах дошкільної освіти є потужним технічним засобом навчання дітей. Використання комп'ютера розширює можливості вихователя, створює навчальну базу та залучає дітей до комп'ютерних навчальних програм, що формують мовлення дитини, вдосконалюють звуковимову, впливають на розвиток фонематичних процесів (уміння чути і розрізняти, диференціювати фонеми (звуки) рідної мови). ІКТ впливають на підвищення рівня лексичного запасу, формування граматичної будови мови, оволодівання навичками переказу, самостійного складання розповідей, описів.

Використання ІКТ в освітньому процесі дозволяє зробити заняття з дітьми дошкільного віку більш цікавими, наочними та захоплюючими. Наприклад, під час занурення в лексичну тему «Домашні птахи» на занятті пропонуємо складати на дошці пташині сім'ї, грати в інтерактивну гру «Четвертий зайвий». Доречно на початку заняття з розвитку зв'язного мовлення запропонувати дітям переглянути короткометражні мультфільми, наприклад, «Свійські птахи в бабусиній оселі», що дасть можливість поповнити активний словник старших дошкільників та розширить знання про свійських птахів. Також варто під час занять демонструвати слайди предметних, сюжетних картин, що допоможе дошкільникам навчитися описувати, складати розповіді.

Застосування інтерактивної дошки з використанням мультимедійних технологій (графіка, колір, звук, відео) дозволить моделювати на заняттях різні ситуації та середовища, а мультимедійні презентації покращать процес сприймання та запам'ятовування інформації через унаочнення, яскраві образи. Все це дає змогу вихователю самостійно й творчо скомпонувати весь навчальний матеріал, враховуючи особливості конкретної вікової групи, добираючи теми так, щоб домогтися максимально позитивного результату використання ІКТ в роботі з дітьми.

На заняттях варто використовувати наочність за допомогою комп'ютерних технологій для формування навичок та розвитку мовленнєвих умінь дітей дошкільного віку з такою метою:

1) створення мовленнєвого зразка (вимовного, інтонаційного, лексико-граматичного);

2) обмеження кола тільки тих предметів та явищ, словесний вираз яких відомий тому, хто говорить;

3) створення смислової опори (заданістю логічної послідовності й об'єкта висловлювання) для побудови всього ланцюга висловлювання;

4) створення ситуації спілкування, яка б стимулювала висловлювання.

Варто зазначити, що застосування ІКТ досить ефективне в навчально-виховній роботі з дітьми, оскільки робить видимим те, що неможливо побачити неозброєним оком, демонструє будь-які процеси й ситуації в довкіллі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, ІКТ відіграють важливу роль у формуванні мовленнєвої компетентності, оскільки допомагають покращувати та удосконалювати правильну звуковимову, уміння описувати предмети, правильно будувати речення, переказувати текст, створювати розповіді за допомогою серій сюжетних картин. Використання ІКТ в освітньому процесі ЗДО не тільки збільшує швидкість передачі інформації дітям та підвищує рівень її засвоєння, а й сприяє розвитку таких процесів як увага, пам'ять, мислення, уява.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у розробці системи роботи з формування мовленнєвої компетентності в дітей старшого дошкільного віку.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти України. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf. (дата звернення 26.01.2023).

2. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови: підручник. Київ : Вища школа, 2007. 542 с.

3. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до семи років. К.: ВД «Слово», 2014. 376 с.

4. Власенко А.О. Інформаційно-комунікаційні технології в навчально – методичній роботі з педагогічними кадрами. *Завуч. Усе для роботи.* 2012. № 9-10. С.13.

5. Кондратюк С.Г. Розвиток мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами ІКТ в умовах сучасного інформаційного суспільства. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації*. №12. 2019. С. 186-193.

6. Савченко Р. А. Засоби мультимедіа у формуванні музично-педагогічної компетентності майбутніх педагогів дошкільної освіти. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. 2014. Вип. 23. С. 134-136.

7. Фоміних Н. Ю. Сутність поняття Інформаційно-комунікаційні технології» та їх значення на сучасному етапі модернізації освіти. URL: http://www.nbuv .gov.ua/portal/soc_gum/pfto/ 2009_5/files/ped905_77.pdf (дата звернення 26.01.2023).

Annotation. *The article reveals the problem of forming the speech competence of older preschool children by means of information and communication technologies.*

Key words: *speech competence, children of senior preschool age, information and communication technologies.*

Беседа Анна*, магістрантка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***А.П. Дмитренко****,*
доктор філософії , старший викладач
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ІГРАШКИ

Анотація. *У статті розкрито зміст основних проблем української народної іграшки зважаючи на сучасний стан патріотичного виховання підростаючого покоління.*

Ключові слова: *патріотичне виховання, культура, українська народна іграшка, дошкільний вік, патріотизм.*

Постановка проблеми. Патріотизм – це соціально-історичне явище. Слово «патріотизм» (від patris) – грецького походження, в перекладі означає «батьківщина, вітчизна». Патріотами називають борців за народну свободу, національне самовизначення,незалежність країни. Виховання майбутнього громадянина має бути спрямоване передусім на формування патріотизму – любові до рідного народу і України. [5].

Суспільні процеси останніх років в історії України засвідчили, що саме сьогодні національно-патріотичне виховання дітей та молоді має стати одним із головних напрямів діяльності державної та суспільної, політичної, громадської, виховної діяльності щодо розвитку громадянина як високоморальної особистості, яка зберігає українські традиції, духовні цінності, володіє відповідними знаннями, вміннями та навичками.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичний аналіз наукової психолого-педагогічної, методичної літератури свідчить, що проблема патріотичного виховання дошкільників є актуальною і потребує розроблення та доповнення в теорії та методиці виховання.

На думку В. Сухомлинського, А. Макаренка, О. Вишневського, І. Беха та інших вчених, патріотичне виховання, як складова національної системи виховання, залишається одним із найважливіших напрямів освіти і виховання

особистості. Сучасні дослідники-педагоги також велику увагу приділяють розробленню теоретичної основи понять «патріотизм», «патріотичне виховання».

Постановка проблеми. Дослідження проблеми патріотичного виховання дошкільнят ґрунтується на фундаментальних працях у галузі національної системи виховання, концептуальних положеннях національної освіти та виховання: (А. Алексюк, І. Бех, О. Вишневський, Т. Усатенко) [1].

Майже в усіх наукових роботах, статтях автори дотримуються думки, що патріотизм – це, перш за все, любов до Батьківщини і діяльність на її користь. Деякі автори пропонують визначити патріотизм як одну з найбільш значущих, незмінних цінностей, що властива усім сферам життя суспільства й держави, що виражає ставлення особистості до своєї Батьківщини й характеризує вищий рівень її розвитку в процесі діяльності на благо Батьківщини.

У словниках та енциклопедичних виданнях патріотизм визначається через любов до Батьківщини. Автори-укладачі «Словника іншомовних слів» під патріотизмом розуміють «любов до своєї Батьківщини, відданість своєму народові, готовність до подвигів і жертв в ім’я інтересів своєї вітчизни» [4].

Навіть короткий аналіз довідкової літератури дозволяє стверджувати, що загальним для визначення патріотизму, незважаючи на термінологічну відмінність є його сутність: любов до Батьківщини і безкорисливе служіння її інтересам та готовність до жертовності за неї. Незалежно від форми існування патріотизму загальними елементами його прояву є любов, віра й готовність до діяльності з метою реалізації їх у житті [5].

Мета статті полягає в аналізі процесу формування патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку засобами української народної іграшки на заняттях з художньої літератури, розвитку мовлення, ознайомлення з соціумом.

Виклад основного матеріалу. Українська народна іграшка завжди була для дитини історичне та культурне знаряддя, з допомогою якого вона пізнає величезний світ. Протягом всього дитинства гра зокрема з народною іграшкою займає значне місце у житті дитини. В ранньому віці діти граються реальними предметами, тобто вчаться їх використовувати.

Пізніше виникає творча гра, під час якої використовуються предмети замінники це супроводжується діалогом, де закріплюється мовний етикет, формується певне ставлення до товаришів, одночасно проходить тренування пам’яті, коли діти заучують ті чи інші віршовані тексти. Перш за все, у своїй ігровій діяльності дошкільнята відображають те, що спостерігають у найближчому оточенні, у родинному колі.

У народі кажуть «Де гра, там і радість». Велике розмаїття дитячих ігор притаманне календарним та обрядовим святам. Споконвіку для таких ігор діти

виготовляли іграшки власноруч, більшість з яких була у дусі народного мистецтва та з природних матеріалів: із глини, дерева, овочів.

Завдяки грі, а саме відтворенню елементів трудових дій, дитина навчалася виконувати ті чи інші побутові завдання (шиття ляльок, створення хлопчиками знарядь для мисливського, риболовецького ремесла, різноманітне плетення кошиків, коробочок із берести тощо). У процесі такої ігрової діяльності у дітей виховувалась і повага до праці дорослих [3].

Найбільш суттєвий компонент дитячої гри народна іграшка має і важливу освітню, розвивальну, виховну, навіть організаційну роль. Використання народної іграшки у виховному процесі урізноманітнює ігрову діяльність дітей, збагачує, розширює досвід пізнання дитиною світу і свого народу, сприяє засвоєнню традицій, характерних для національних, господарських, побутових, культурних особливостей того чи іншого народу. Крім того, дитина сприймає народну іграшку і як витвір мистецтва, що сприяє її естетичному розвитку [1].

Народні іграшки є спадщиною подібно до рідної мови, казки, пісні. Вони перевірені дитячою любов'ю до неї, дитячою грою, несуть в собі художню культуру народної творчості, розвивають самобутні риси естетики свого народу. Культура використання іграшки – важливий елемент загальної культури нації. Колись у колиску ліворуч клали ляльку для доньки, для хлопчика праворуч – сопілку. За давніми повір'ями, то були символічні атрибути – обереги, які прийшли з часів язичництва і мали в собі магічну силу [1].

Українська народна іграшка вирізняється тематичною неоднорідністю та глибоким змістовим наповненням. Вона представлена розмаїттям матеріалів технічних і художніх способів обробки, багатством, композиційно-орнаментальних, колористичних вирішень. Вона поєднує в собі декілька видів народного мистецтва, наприклад, вишивку, розпис, ткацтво.

Дошкільний вік як період становлення особистості характеризується наявністю потенційних можливостей для формування вищих моральних почуттів, в тому числі і патріотизму.

Перш ніж дитина буде співпереживати бідам та проблемам Батьківщини, вона повинна навчитися співпереживанню взагалі як людському почуттю. Захоплення краєвидами країни, її красою та природними багатствами виникає тоді, коли дитину навчили бачити красу безпосередньо навколо себе. Також, перш ніж людина навчиться працювати на благо Батьківщини, необхідно навчити її добросовісно виконувати трудові доручення, прищеплювати любов до праці.

Таким чином, базовим етапом формування у дітей любові до Батьківщини необхідно вважати накопичення соціального досвіду проживання у своїй Вітчизні та засвоєння усталених норм поведінки і взаємовідносин.

Якщо розглядати патріотизм через поняття «ставлення», можна виділити декілька напрямків:

– ставлення до природи рідного краю, рідної країни;

– ставлення до людей, які живуть в рідній країні;

– ставлення до моральних цінностей, традицій, звичаїв, культури;

– ставлення до державного устрою [2].

Кожен із цих напрямків може стати змістом освітньо-виховної діяльності з дітьми і зробить свій внесок у соціалізацію особистості дитини в тому чи іншому культурному середовищі.

Дитина старшого дошкільного віку може і повинна знати, як називається країна, в якій вона живе, її столиця, називати своє рідне місто чи село, перерахувати які в ньому є найголовніші визначні місця, охарактеризувати природу рідного краю та країни. Мати уявлення про національність, ментальні риси людей, їх традиції, звичаї, культурні особливості, історію становлення країни чи певної місцевості.

У дітей дошкільного віку поступово формується «образ власного дому» з його побутом, традиціями, спілкуванням, стилем взаємодії. Дитина приймає свій дім таким, яким він є і любить його. Це ставлення до «батьківського дому» лягає в основу любові до Батьківщини, Вітчизни.

Завдання педагога разом з батьками формувати любов, приязнь до рідної оселі, бажання берегти її, робити кращою. Важливо, щоб у дитини в родині були свої обов’язки, відповідно віку що сприятиме зміцненню «почуття сім’ї» та підвищенню відчуття власної значущості.

Для того, щоб заклад дошкільної освіти допомагав вихованню патріотичних почуттів, життя дітей в ньому повинно бути насиченим, цікавим, емоційно забарвленим, щоб запам’яталося надовго, стало скарбом радісних дитячих спогадів.

Дуже важливо, щоб дитина полюбила свій дитячий садок. Відбувається це тоді, коли педагоги з повагою ставляться до особистості дитини, знають її найкращі риси і сприяють їх розвитку у процесі ігор, свят, цікавих занять.

У кожної дитини, як правило, є своє улюблене місце для гри чи усамітнення в групі або на майданчику.

Вихователю необхідно дуже обережно ставитися до цього і, навіть, підтримувати «право дитини на свою територію» (також необхідно поважати право дитини на власність). Важливо створити максимально можливі умови для відтворення «індивідуального освітнього предметно-розвивального

середовища» (О. Кононко). Якщо вихователям вдається зробити заклад дошкільної освіти другим домом дитини, то почуття приязні закріплюється і з роками переходить в сферу приємних і дорогих спогадів.

Народна іграшка є засобом формування світосприймання. Дитина сприймає її як образ предмета реального чи казкового світу, партнера, товариша; розуміє її зовнішні особливості та інші характеристики які виявляються в художній, технічній та інших сторонах техніки її виконання. Іграшка є складовою предметно-ігрового середовища та передумова розвитку гри. Дитина творчо застосовує образ народної іграшки у предметно-ігровому середовищі, відповідно до призначення, змісту, класифікації, використовує іграшку для відображення соціальних взаємин людей.

Аналіз теорії і практики дошкільного навчання та виховання показав, що існує нагальна потреба у розробці спеціальних методик процесу ознайомлення дошкільників з українською народною іграшкою.

Таким чином, українська народна іграшка посідає важливе місце в системі формування світогляду дитини. Вона є засобом національного, естетичного, морального та трудового виховання дошкільників. Саме тому формування патріотизму з використанням народної іграшки на сучасному етапі є фундаментом і опорою виховання справжнього громадянина, що в свою чергу є запорукою ефективності функціонування всієї системи соціальних і державних інститутів.

Засвоєння патріотичних цінностей за допомогою народної іграшки є тривалим процесом. Це не природна якість, а соціальна, і тому не успадковується, а формується цілеспрямовано і системно, відбувається з використанням певних принципів та методів виховного впливу на підростаюче покоління.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Використання народної іграшки у виховному процесі сприятиме формуванню творчо-активної особистості, яка буде продовжувачем народних традицій в напрямку патріотичного виховання. Основу формування патріотичних почуттів дітей дошкільного віку закладає їх найближче оточення: сім’я, традиції, побут батьківського дому, природа рідного міста чи села, іграшки, які супроводжують їх з народженням. Важливе значення для виховання патріотичних почуттів у дошкільників має приклад дорослих, оскільки вони значно раніше переймають певне емоційно-позитивне ставлення, ніж починають засвоювати знання.

Основними напрямами патріотичного виховання засобом народної іграшки є: ознайомлення з традиціями і культурою свого народу; дослідження особливостей техніки виконання, призначення тих чи інших народних іграшок в різних куточках нашої держави та обрядів, пов’язаних з ними; ознайомлення з

явищами суспільного життя; формування знань про історію держави, державні символи.

Концепція дошкільного виховання в Україні, сповідуючи історичний підхід до патріотичного виховання дітей дошкільного віку, актуалізує його народознавчі, українознавчі та краєзнавчі напрями. На це орієнтують і різноманітні програми дошкільного виховання.

Література

1. Богуш А.М. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі: Підруч. для ВНЗ/ А.Богуш, Н.Гавриш. Київ, Слово 2008. С. 40-48.

2. Газіна І.О. Формування в дошкільників першооснов національної самосвідомості (психолого-педагогічні особливості). *Педагогіка.* 2005. №1. С. 8-10.

3. Гонський В. Патріотизм як основа сучасного виховання та ідеології держави: студії виховання. *Рідна школа.* 2001. № 2. С. 9-14.

4. Ігнатенко П. Громадянське виховання: історичний аспект. *Шлях освіти*. 2001. № 1. С. 38-43.

5. Кисельова Н. Виховувати патріотів. *Дошкільне виховання*. 2001. № 3. С. 27-28.

Annotation. *The content of the main problems of the Ukrainian folk toy is represented, taking into account the current state of patriotic education of the younger generation.*

Key words: *patriotic education, culture, Ukrainian folk toy, preschool age, patriotism.*

Буйволенко Яніна, *магістрантка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***О.Я. Заїка,***
кандидат педагогічних наук, старший викладач
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ КРАЄЗНАВСТВА

Анотація. *Здійснено аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку. Розкрито вплив краєзнавства на національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку. Охарактеризовано форми, методи, засоби національно-патріотичного виховання дошкільників засобами краєзнавства.*

Ключові слова: *патріотизм, національно-патріотичне виховання, краєзнавство, діти дошкільного віку.*

Постановка проблеми. Патріотичне виховання - це суспільна категорія, яка формує ставлення людини до себе, до свого народу й Батьківщини. Це ставлення виявляється у відповідних почуттях, переконаннях, ідеях. Лише переймаючись інтересами, прагненнями, потребами, ідеалами свого народу,

усвідомлюючи свою національну неповторність і самобутність, людина стає зрілою, громадсько свідомою особистістю, справжнім патріотом, діяльним творцем своєї долі та долі Батьківщини [1].

Мета національно-патріотичного виховання реалізується через систему виховних завдань, серед яких: утвердження в свідомості і почуттях особистості патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України.

У результаті впровадження системи національно-патріотичного виховання забезпечується у молодого покоління розвинута патріотична свідомість і відповідальність, почуття вірності, любові до Батьківщини, поваги до національних, історичних, культурних і духовних цінностей Українського народу, його історико-культурного надбання і традицій, державної мови та державних символів України, турботи про спільне благо, природу, збереження та шанування національної пам'яті [2].

Патріотичне виховання дошкільнят – це виховання любові до рідного дому, сім'ї, дитячого садка, виховання шанобливого ставлення до людини-трударя та результатів її праці, рідної землі, захисників Вітчизни, традицій держави, загальнонародних свят, ставлення до свого рідного міста, державної символіки.

Вивчення природи, населення, господарства, історії та культури рідного краю і країни у різнобічних проявах, зв'язках і опосередкуваннях з пізнавальною, навчальною і практичною метою є основним завданням краєзнавства.

Краєзнавство має великий виховний потенціал. Це зумовлено насамперед тим, що результатом взаємопроникнення гуманітарної та природничої сфер є національна культура та її регіональні прояви.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Патріотичне виховання трактується дослідниками як виховання, що формує усвідомлення своєї причетності до історії, традицій, культури свого народу, любов до своєї Батьківщини, вболівання за долю свого народу, його майбутнє. Результатом патріотичного виховання є формування патріотизму і патріотичних почуттів.

Дослідження проблеми національно-патріотичного виховання представлено в низці праць класиків педагогічної думки Г. Ващенка, Б. Грінченка, С. Русової, В. Сухомлинського, К. Ушинського та сучасних науковців Л. Артемової, О. Денисюк, О. Каплуновської, М. Машовець та ін.

В наукових дослідженнях розглядаються різноманітні засоби формування патріотизму: історія України (О. Денисюк, С. Козлова, Т. Кулікова), народознавство (А. Богуш, Н. Лисенко), народна гра (Л. Артемова, Н. Лисенко),

мистецтво (Н. Майборода) та умови формування патріотизму у дошкільників, зокрема, міжетнічна родина (М. Машовець).

О. Лещенко пропонує включити в зміст патріотизму наступні складові: по-перше, шанування місця власного народження і місця постійного мешкання як своєї батьківщини, любов і турбота про дане територіальне формування, повага до місцевих традицій, відданість до кінця життя цьому місцю. Залежно від особистого сприйняття, інтелектуального розвитку і глибини самосвідомості, межі батьківщини особистості можуть поширюватись від власного будинку до масштабів усієї країни.

На думку А. Вирщикова і Г. Табатадзе, в основі громадянського патріотизму лежить свобода, рівноправність, почуття причетності до проблем суспільства і держави, громадянська мораль: гордість за власну оселю, двір, сусіда, місто, регіон.

Ідеї формування особистості в процесі освоєння національної культури досліджували В. Арунова, Г. Волков, Е. Данзанова, А. Ізмайлов, М. Мацейків.

Мета дослідження – розкрити вплив краєзнавства на патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Сучасний український патріотизм слід визначати як мислення з повагою до країни і з любов'ю до малої батьківщини. Будучи якістю синтетичною, патріотизм включає в себе емоційно-моральне і дієве ставлення до себе та інших людей, до рідної природи, до своєї нації, до матеріальних та духовних надбань суспільства [3, с. 52].

Виховати свідомого громадянина й патріота означає сформувати в дитини комплекс певних знань і умінь, особистісних якостей і рис характеру. Зокрема, йдеться про повагу до батьків, свого родоводу, традицій та історії рідного народу, усвідомлення своєї належності до нього як його представника, спадкоємця і наступника; працьовитість тощо.

У патріотичному вихованні дітей важливу роль відіграє емоційний фактор, тому отримані знання про Вітчизну, традиції, народну творчість доцільно закріплювати у практичній емоційній діяльності.

Систематичному, планомірному, послідовному ознайомленню з рідним краєм дітей старшого дошкільного віку сприяє використання засобів патріотичного виховання в контексті занять, заходів в режимі дня, ігор, у праці, в побуті.

Оптимальний добір форм, методів патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку має забезпечувати оволодіння ними знаннями про рідний народ, його Батьківщину, державні, національні символи і на цій основі – розвиток патріотичних рис.

Краєзнавство у дошкільному закладі слід розглядати як організовану і керовану педагогом багатогранну пізнавальну, пошуково-дослідницьку, суспільно корисну працю дітей, спрямовану на комплексне вивчення рідного краю (природа, побут, господарство, культура), з посильною участю їх в охороні та збереженні здобутків національної культури і навколишньої природи [4].

У старшій групі ознайомленню дітей з рідним краєм, диференціації понять «рідна земля», «батьківщина», «рідний край», знаходженню відмінних рис та схожості сприяють спостереження на прогулянках та екскурсіях. В старшому дошкільному віці виникають реальні можливості для опосередкованого засвоєння дітьми знань, які виходять за межі їхнього життєвого досвіду і безпосереднього сприймання, а також є віддаленими у часі.

Це створює сприятливі умови для ознайомлення дітей з історією рідного краю, з багатонаціональним складом його народу, розселенням різних етнічних груп по всій території країни, специфікою їхньої праці та побуту, особливостями мови і культури.

Розповідь про побут, народні звичаї і традиції є продовженням розмови про видатних людей. Її варто провести як екскурсію по місцевому краєзнавчому музею, а завершити цю розповідь читанням окремих творів із спадщини поетів краю.

Дітей старшого дошкільного віку доцільно познайомити з корисними копалинами рідного краю, пояснити конкретні назви корисних копалин, їх використання в народному господарстві та в побуті. Важливо доповнювати розповіді або судження дітей, викликати у них живий інтерес, формувати дитячу спостережливість, допитливість. На заняттях з ознайомлення з природою діти дізнаються про рослини-обереги, традиційні професії, пов’язані з рослинами і тваринами.

У якості ефективних методів і форм організації патріотичного виховання зарекомендували себе: екскурсії до історичних пам’яток, визначних місць; розповіді вихователя; бесіди з цікавими людьми міста, села; узагальнюючі бесіди; розгляд ілюстративних матеріалів; читання та інсценування творів художньої та музичної літератури; заняття; ігри; розв’язування проблемних ситуацій; запрошення членів родин у дитячий садок та спільні виховні заходи з ними та ін.

У процесі ознайомлення з краєм можна використовувати розгляд ілюстрацій, слайдів, відеофільмів, художні твори, розповіді дорослих, фотографії, екскурсії, віртуальні подорожі, дидактичні ігри, оптимально добираючи форми, методи патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Важливим у вихованні патріотичних почуттів є інтерес дітей дошкільного віку до найближчого оточення (сім'ї, батьківського дому, рідного міста, села), яке вони вважають рідним. Велике значення для виховання патріотичних почуттів має приклад дорослих, оскільки діти дошкільного віку значно раніше наслідувати певне емоційно-позитивне ставлення, ніж починають засвоювати знання.

Для того щоб патріотичні почуття стали початком любові до Батьківщини, важлива тісна співпраця педагогів і батьків у вирішенні проблем патріотичного виховання дітей. Це можуть бути спільні з дітьми прогулянки містом, де батьки звернуть увагу дітей на чистоту міста, бесіди про необхідність берегти природу рідного краю, задля збереження здоров'я та життя свого та рідних.

Вихователі повинні залучати молодих батьків до вивчення й використання народного досвіду виховання дітей, до освітнього процесу дошкільного навчального закладу через організацію обміну досвідом родинного виховання, а саме: використання у родинному спілкуванні кращих зразків мовленнєвої взаємодії з дітьми (українських колискових пісень, забавлянок, примовлянь, формул мовленнєвого етикету), співучасть у введенні народних звичаїв, традицій в освітньому процесі сучасного дошкільного навчального закладу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами краєзнавства має враховувати цілеспрямоване, послідовне використання краєзнавства в патріотичному вихованні дошкільників; оптимальний добір форм, методів, прийомів патріотичного виховання засобами краєзнавства у процесі ознайомлення з краєзнавством. Тісна співпраця педагогів і батьків може стати завданням подальшого вирішення проблеми національного-патріотичного виховання дітей засобами краєзнавства.

Література

1. Загородня А. Сучасне розуміння патріотичного виховання молоді / Теорія та методика управління освітою. 2013. Вип. 10. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ttmuo_2013_10_11

2. Наказ МОНУ від 06.06.2022 № 527 "Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641" /https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text

3. Кошіль М. Народне мистецтво – джерело національного виховання. *Рідна школа.* 2000. №6. С. 52-54.

4. Богуш А., Лисенко Н. Українське народознавство в дошкільному закладі : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. 2-е вид., перероб. і доп. Київ : Вища школа. 2002. 407 с.

Annotation. *The analysis of the psychological and pedagogical literature on the problem of preschool children's national patriotic education was carried out. The influence of local studies on the preschool children's national patriotic education is revealed. The forms, methods, and means of national patriotic education of preschoolers by means of local studies are characterized.*

Key words*: patriotism, national patriotic education, local studies, preschool children.*

Верещінська Наталія*, магістрантка*
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
Науковий керівник: ***Р. А. Шулигіна****,*
кандидат педагогічних наук, доцент
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

ТЕАТРАЛІЗОВАНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ РОЗКРИТТЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. *У статті розглянуто актуальну проблему використання можливостей театралізованої діяльності з метою розкриття художньо-естетичного потенціалу дітей старшого дошкільного віку. Відзначено, що залучення дітей старшого дошкільного віку до театралізованої діяльності та інших художньо-естетичних процесів сприяє пробудженню їх творчої активності, розвитку пізнавальних інтересів, вихованню поваги до історичної та культурної спадщини. Підкреслено, що кожна дитина певною мірою наділена власним творчим потенціалом, а успіх дітей у театралізованій діяльності залежить від компетентності педагога, використання ним методів й технологій для його виявлення та розкриття.*

Ключові слова: *театралізована діяльність, театралізована гра, методи, технології, художньо-естетичний потенціал, діти старшого дошкільного віку*

Постановка проблеми. Одним з ефективних й незамінних засобів розкриття художнього-естетичного потенціалу дітей у період дошкільного дитинства є мистецтво з його різноманітністю, унікальним світом, здатним торкатися душі, пробуджувати творчу активність, розвивати пізнавальні процеси, виховувати повагу до історичної та культурної спадщини тощо. Особливу роль у розкритті художнього-естетичного потенціалу дітей старшого дошкільного віку відіграє театралізована діяльність, оскільки її основою є багатогранне поєднання творчості, художнього задуму та естетики дії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема використання можливостей театралізованої діяльності з розвитку художньо-естетичних здібностей та умінь дітей дошкільного віку останнім часом набуває дедалі

більшої актуальності в методичних студіях. Так, зокрема, О. О. Дронова актуалізує педагогічні умови становлення культури художньо-естетичного самовираження в дошкільному дитинстві [2]. І. О. Ніколаєску та О. О. Дронова подають організаційно-методичні засади формування основ художньо-естетичної компетентності дітей дошкільного віку [4]. В. А. Волкова та Т. О. Чесняк виділяють особливу роль театралізованої діяльності у розвитку творчих здібностей старших дошкільників [3], група дослідників на чолі з А. В.Алмаші-Копин зосереджують свою увагу на виокремленні теоретичних основ формування художньо-естетичної компетентності майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти [1]. Проте, попри наявну увагу до означеної специфіки, проблема виявлення та розкриття художнього-естетичного потенціалу дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності на сьогодні залишається остаточно не розв'язаною, що інспірує актуальність теми дослідження.

Мета статті полягає у вивченні та обґрунтуванні можливостей використання театралізованої діяльності як засобу розкриття художньо-естетичного потенціалу дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Театралізовану діяльність відносять до числа найбільш ефективних засобів педагогічного впливу на розвиток творчої особистості дитини дошкільного віку. Вона сприяє виявленню наявного у дітей художньо-естетичного потенціалу, залучає їх до мистецтва, світу прекрасного, розвиває вміння бачити, чути, розуміти красу слова, дії. Театральне мистецтво близьке й зрозуміле дошкільникам, оскільки в його основу покладено гру, а це для дітей – найважливіший аспект діяльності, життєво необхідний, адже саме в ігровій діяльності відбувається їх всебічний розвиток.

Театралізована діяльність сприяє вихованню емпатійного ставлення до навколишнього світу, доброти, чуйності, розвитку пізнавальної активності, дослідницької діяльності, розкріпачення дітей на заняттях, розвитку та вихованню комунікативних умінь та навичок. При цьому заняття з дітьми стають більш цікавими та захоплюючими [2, с. 83].

Будучи однією з найактуальніших, проблема художньо-естетичного розвитку особистості дитини старшого дошкільного віку привертає увагу вчених різних галузей, оскільки пов'язана з питаннями проектування гнучких моделей освітнього простору, розробки варіативних методів, форм навчання та виховання, що відповідають освітнім потребам та віковим можливостям особистості дитини.

Театралізована діяльність дітей дошкільного віку – це специфічний вид художньо-творчої діяльності, у процесі якої її учасники освоюють доступні засоби сценічного мистецтва, та відповідно до обраної ролі (актора, сценариста,

художника-оформлювача, глядача тощо), беруть участь у підготовці та розігруванні різного виду театральних вистав, що долучаються до театральної культури [2, с. 84].

Важливість театралізованої діяльності дітей старшого дошкільного віку як засобу художньо-естетичного виховання дітей обумовлює велику кількість публікацій з питань, що розглядаються. Зокрема, О. М. Олійник наголошує на величезному виховному потенціалі театралізованої діяльності у роботі з дошкільниками. У зв'язку з тим, що розвиток й виховання особистості нерозривно пов'язані між собою, театралізована діяльність, на думку дослідниці, виступає ефективним інструментом формування та розвитку особистості дитини старшого дошкільного віку [5, с. 326].

І. Р. Паласевич підкреслює значення театрального мистецтва для розвитку творчих здібностей дітей. Ця діяльність сприяє не тільки розвитку творчої активності дошкільників, а й більш ефективній їхній соціалізації [6, с. 38].

Театралізована діяльність не лише розвиває творчі здібності дитини, а й виховує живий інтерес до літератури, музики, театру, стимулює здатність втілювати за допомогою гри певні людські переживання та образи. У дітей дошкільного віку ще не сформовані навички довільної поведінки, недостатньо розвинута мова, увага, розумові операції. У цьому віці гра, зокрема театралізована, придумування й фантазування – найкоротший шлях до розкріпачення дитини та навчання її чуттєвості, здатності відчувати естетику, красу дії тощо. Усі ці можливості у дошкільному віці може забезпечити театралізована діяльність. Театр і драматизація, будучи найпоширенішим видом дитячої творчості, які пов'язують художню творчість із особистими переживаннями, оскільки мають значний вплив на чуттєвий та емоційний світ дитини.

Театралізована діяльність передбачає значну концентрацію уяви дитини, швидкість її реакції на різні події та вміння діяти організовано, перетворюючись на певний художній образ та проживаючи певну життєву ситуацію [4, с. 11]. Тому, як й інші види дитячої творчості, драматизація чи театральна постановка є улюбленим та поширеним видом дитячої творчості. Сама драматизація завжди заснована на активній дії, яка виконується дитиною та близько пов'язує дитячу художню творчість із особистими дитячими переживаннями, які дитина може реалізувати (продемонструвати) у грі.

Театралізовану гру характеризує перенесення акценту з процесу гри на її результат, цікавий не тільки учасникам, але й глядачам. Її можна розглядати як різновид художньої діяльності, а значить, розвиток діяльності театралізованої гри доцільно здійснювати у контексті художньої діяльності.

Систему роботи з розкриття творчого потенціалу, розвитку творчих здібностей за допомогою театралізованих форм взаємодії зі старшими дошкільниками можна розділити на 3 етапи:

– художнє сприйняття літературних і фольклорних творів;

– освоєння спеціальних умінь для становлення основних («актор», «режисер») та додаткових позицій («сценарист», «оформлювач», «костюмер»);

– самостійна творча діяльність.

Загалом вся педагогічна робота художньо-естетичного змісту майбутнього покоління має проводитись за умов реалізації дитиноцентристської парадигми в системі дошкільної освіти, яка націлена на загальний розвиток дитини в естетичному, духовному, моральному та інтелектуальному аспектах. Це досягається шляхом поетапного вирішення низки наступних завдань: *оволодіння* дитиною *знаннями* художньо-естетичної культури, *включення* її *у творчі процеси* задля виявлення належного потенціалу та *розвиток здібностей* з урахуванням індивідуальних та психологічних особливостей дітей старшого дошкільного віку завдяки сучасним методам й технологіям, що використовуються у театралізованій діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, ефективність використання театралізованої діяльності як засобу розкриття художньо-естетичного потенціалу дітей старшого дошкільного віку є незаперечною та криється у потенційних природних можливостях самої дитини, її індивідуальної чуттєвості, потягу до світу краси, його оцінки у розумінні прекрасного й потворного, добра й зла; прийняття та розуміння особистої причетності до нього; мотивації до дії, зокрема через театралізовану діяльність. Неабияку важливу роль у цьому процесі відіграє дорослий – вихователь, батьки, члени родини, які не лише особистим прикладом мають підтверджувати траєкторію розвитку творчого потенціалу дітей, а й усіляко сприяти позитивному ставленню дитини до цілісного світу мистецтва через оптимізацію взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї. Останнє, поглиблює актуальність порушеної проблеми та складає вагоме підґрунтя для продовження наукових пошуків у даному напрямі.

Література

1. Алмаші-Копин А. В., Беспалько Л. А., Білик О. В. Теоретичні основи формування художньо-естетичної компетентності майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти. *Інноваційна педагогіка: Теорія і методика професійної освіти.* 2020. Вип. 21. Т. 1. С. 143–146.

2. Волкова В. А., Чесняк Т. О. Роль театралізованої діяльності у розвитку творчих здібностей старших дошкільників. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі*. Вип. 43 (96), 2015. С. 82-88.

3. Дронова О. О. Педагогічні умови становлення культури художньо-естетичного самовираження в дошкільному дитинстві. *Наукова скарбниця освіти Донеччини*. 2015. № 3. С. 104-110.

4. Ніколаєску І. О., Дронова О. О. Організаційно-методичні засади формування основ художньо-естетичної компетентності дітей дошкільного віку. *Педагогічний альманах.* 2019. Вип. 41. С. 10-12.

5. Олійник О. М. Педагогічні можливості театралізованих ігор у формуванні творчої активності дітей старшого дошкільного віку. *Збірник наукових праць*. 2011. № 7. С. 324–327.

6. Паласевич І. Засоби формування художньо-естетичної компетентності старших дошкільників. *Молодь і ринок.* 2018. № 10 (165). С. 35-40.

Annotation. *The article deals with the actual problem of using the possibilities of theatrical activities in order to reveal the artistic and aesthetic potential of older preschool children. It was noted that the involvement of older preschool children in theatrical activities and other artistic and aesthetic processes contributes to the awakening of their creative activity, the development of cognitive interests, and the education of respect for historical and cultural heritage. It is emphasized that each child is endowed with his own creative potential to a certain extent, and the success of children in theatrical activities depends on the competence of the teacher, his use of methods and technologies for its detection and disclosure.*

Key words*: theatrical activity, theatrical game, methods, technologies, artistic and aesthetic potential, children of older preschool age.*

Винник Надія, *магістрантка*
ДДПУ імені Івана Франка
Науковий керівник: ***С.М. Івах,***
кандидат педагогічних наук, доцент
Дрогобицького ДПУ ім. І. Франка

ЕКСКУРСІЇ ЯК ЗАСІБ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Анотація. *У статті охарактеризовано екскурсії як засіб екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку; визначено структурні компоненти екскурсії та вимоги до її проведення. Наголошено, що екскурсії у природу ефективно впливають на формування у дошкільників пізнавальної активності та допитливості, сприяють вихованню у них естетичних смаків, ціннісного ставлення до природи, спонукають до природоохоронної діяльності.*

Ключові слова: *екскурсії, екологічне виховання, старші дошкільники, заклад дошкільної освіти.*

Постановка проблеми. Екологічне виховання дошкільників є важливою складовою дошкільної освіти, про що засвідчують такі нормативно-програмові документи, як: Закон України «Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти в Україні та ін. У цих документах наголошується на

необхідності формування екологічної культури дитини в гармонії її взаємин з природою. Зокрема, у Базовому компоненті дошкільної освіти в сфері «Природа» чітко визначено мету екологічного виховання дошкільника, що полягає у формуванні «…елементів екологічного світорозуміння, екологічної вихованості» [1, с. 15].

Екологічне виховання набуває особливо ціннісного змісту у освітньому процесі закладів дошкільної освіти, які сьогодні спрямовують свою діяльність на розвиток пізнавальної активності дітей у ознайомленні з природним довкіллям, виховання ціннісного ставлення до нього та формування природоохоронної поведінки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченням цієї проблеми займалися видатні педагоги минулого: О. Духнович, К. Ушинський, В. Сухомлинський. Проблемі екологічного виховання дошкільників та формування на сучасному етапі присвячені роботи Г. Волошиної, Н. Глухової [2], Н. Горопахи [3], М. Грицан, М. Ібрагімової, Л. Іщенко, Н. Кот, Н. Лисенко [4], Г. Марочко, В. Маршицької, З. Плохій [5], Н. Рижової, І. Хайдурової, Н. Яришевої та інших науковців. Основний акцент у наукових розвідках названих дослідників традиційно робиться на формування у дошкільників певних компонентів екологічної культури. Однак питання пошуку форм, методів та засобів формування екологічної свідомості та екологічної культури як цілеспрямованої та системної виховної роботи закладів дошкільної, на нашу думку, висвітлені недостатньо. Саме ці питання спонукали нас до пошуку ефективних засобів екологічного виховання дошкільників, серед яких ми виокремили екскурсії у природнє довкілля. Отож, мета нашої наукової розвідки полягає у висвітленні значення екскурсій у екологічному вихованні дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Природа з ранніх років вабить дитину своєю різноманітністю, спонукає до пізнання її об’єктів та явищ. Для дошкільника природнє довкілля є своєрідним світом відкриттів, де кожен об’єкт має свою пізнавальну цінність. Власне, перші уявлення про об’єкти та явища природного довкілля закладаються в сім’ї та закладі дошкільної освіти. Саме з їх допомогою діти отримують першопочаткові знання про рослини і тварини, вчаться розпізнавати їх за характерними ознаками, об’єднувати за схожими особливостями в елементарні класифікаційні групи (комахи, птахи, звірі, домашні тварини, рослини, кущі, дерева), вчаться вести спостереження за погодніми та сезонними змінами в природі, впливом їх на живу природу тощо [2, с. 14].

Важливе значення в процесі ознайомлення старших дошкільників з природою відводиться екскурсіям. Екскурсія в природу є формою організації

освітнього процесу, що дає можливість дітям спостерігати, вивчати й досліджувати об'єкти та явища в звиклих для них, тобто в природніх умовах [5, с. 12].

Як відомо, природнім об'єктам та явищам притаманний динамізм у їхньому розвитку. Цим самим вони і приваблюють дітей, збуджують їхню допитливість, викликають бажання пізнавати їх. Більше того, безпосереднє спілкування дітей дошкільного віку з об'єктами та явищами природного довкілля, яке забезпечується впродовж екскурсії, є основою формування емоційного ставлення до них, що своєю чергою позитивно впливає на обсяг та міцність засвоєння екологічних знань дітьми. Знов ж таки на основі знань про об'єкти та явища природного довкілля у дошкільників формуються певні уявлення про зв'язки та залежності між ними. А вже сформовані екологічні уявлення стають підґрунтям для формування більш складних системних знань та уявлень дітей про природне довкілля.

Окрім цього, ознайомлюючи старших дошкільників в процесі екскурсії з природніми об'єктами та явищами, реалізуються і завдання естетичного виховання. Адже милуючись ними дитина вчиться отримувати естетичну насолоду від споглядання мальовничих краєвидів рідної природи, а це в подальшому виливається в почуття любові до краси рідної землі, до її неповторності та великою мірою впливає на формування національної ідентичності.

У методиці ознайомлення дітей дошкільного віку з природою визначені вимоги до проведення екскурсій у природу. Методисти радять проводити їх в першу половину дня. Плануючи екскурсію вихователь повинен провести певну підготовчу роботу: встановити зв'язок нової інформації з попереднім досвідом дітей; визначити її мету та завдання; добре продумати змістове наповнення та педагогічний інструментарій. Варто пам'ятати і про вікові особливості дітей, адже старші дошкільники можуть під час екскурсії спостерігати небільше ніж за трьома-чотирьома природніми об'єктами різних класів і видів (до прикладу, дерево, трав'яниста рослина і комаха)[4, с. 57].

Зазначимо, що методистами розроблена орієнтовна структура проведення екскурсії, компонентами якої визначено: актуалізацію мети екскурсії, встановлення зв'язку між тими знаннями, які діти отримають під час екскурсії і тими, якими вони вже володіють; повідомлення дітям теми і мети екскурсії; колективне спостереження; збирання природнього матеріалу; дидактична гра; підведення підсумків. Коротко розглянемо означені компоненти [3, с. 64].

Реалізація першого структурного компонента дає можливість викликати у старших дошкільників інтерес до тематики екскурсії, з'ясувати якими знаннями про ті об'єкти, за якими буде здійснюватися спостереження діти вже володіють,

мотивувати їх до пізнавальної активності в здобутті цієї інформації, якою ще не володіють.

Наступний компонент передбачає повідомлення старшим дошкільникам мети екскурсії, що забезпечує орієнтування дітей на основний об'єкт спостереження.

Колективне спостереження, як складова, сприяє нагромадженню у дітей старшого дошкільного віку різноманітних чуттєвих вражень, дає можливість встановити певні взаємозв'язки та взаємозалежності між об'єктами природи.

Наступним структурним елементом є збирання природного матеріалу. Він не є обов'язковим, але якщо екскурсія його включає, то діти отримують додаткову можливість закріпити наявні знання, безпосередньо контактуючи з природніми об'єктами. В цей же час можна формувати у дітей бережливе ставлення до природи, пояснивши, які природні об'єкти можна збирати, а які ні.

Цікавим для дітей є проведення під час екскурсії дидактичних ігор, в процесі яких у ігровій формі діти пригадують інформацію, яку їм вдалось опанувати. Інколи доцільно дидактичні ігри проводити перед збиранням природного матеріалу.

Заключним структурним компонентом екскурсії є підведення її підсумків. Він дає можливість повною мірою визначити рівень засвоєних дітьми знань, отриманих в процесі екскурсії, з'ясувати їхню зацікавленість природніми об'єктами, за якими проводилось колективне спостереження і виявити те, що залишилось поза увагою, що потребує додаткового спостереження в подальшому [4, с. 120].

Висновки. Підсумовуючи сказане, робимо висновок, що екскурсії в природу є ефективним засобом екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку. У процесі їх проведення відбувається засвоєння дітьми знань про природне довкілля та взаємозв'язки в ньому, виховуються моральні і естетичні якості, формуються емпатійні почуття, а також здатності до природоохоронної діяльності, спрямованої не тільки на охорону природного довкілля, а й на його примноження та перетворення без порушення екологічної рівноваги у системі "людина – природа".

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Глухова Н. Перший крок до природи. *Дошкільне виховання*. 2005. № 3. С. 12–15.

3. Горопаха Н.М. Виховання екологічної культури дітей : посібник. Рівне : Волинські обереги. 2001. 212 с.

4. Лисенко Н.В. Теорія і практика екологічної освіти : дошкільник-педагог : навч.-метод. посіб. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2009. 400 с.

5. Плохій З.П. Виховання екологічної культури дошкільників. *Дошкільне виховання.* 2002. № 5. С. 11–14.

Annotation. *The article describes excursions as a means of environmental education for older preschool children; the structural components of the tour and the requirements for its implementation are determined. It is emphasized that excursions into nature effectively influence the formation of cognitive activity and curiosity in preschoolers, contribute to their education of aesthetic tastes, valuable attitude to nature, and encourage nature conservation activities.*

Key words: *excursions, environmental education, older preschoolers, preschool education institution.*

Виходцева Катерина, Козіонна Карина*,*
студентки Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***А.П. Дмитренко,***
доктор філософії, старший викладач
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ОПТИМІЗАЦІЯ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. *У статті розглядаються теоретичні основи проблеми оптимізації рухової активності дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання. Визначено, що введення дистанційних технологій в освітній процес обумовлено завданнями закладу дошкільної освіти, що дає змогу педагогам в комплексі вирішувати виховні, оздоровчі та освітні завдання.*

Ключові слова: *рухова активність, діти старшого дошкільного віку, дистанційне навчання.*

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві особливої актуальності набуває проблема виховання здорової нації. Вона зумовлена стійкими тенденціями погіршення здоров’я молодого покоління та зниженням рівня фізичної підготовки. Ці негативні явища значною мірою пов'язуються із недостатньою руховою активністю дітей. Формування та становлення загальних основ здоров’я доцільно починати у дошкільному віці, оскільки чимало рухових задатків, навичок, умінь розвиваються саме на цьому віковому етапі.

В оновленому Базовому компоненті дошкільної освіти йдеться мова про фізичне виховання дітей, основною спрямованістю якого є успішний фізичний розвиток дітей, зміцнення їх здоров’я, формування рухових вмінь та навичок, розвиток фізичних якостей, виховання інтересу до різних видів рухової діяльності, підвищення рухової активності [1].

Серед пріоритетних завдань дошкільної освіти, визначених державними документами, є збереження та зміцнення фізичного, психічного, духовного здоров’я дитини, підвищення опірності й захисних сил її організму, виховання стійкого інтересу до рухової активності, потреби в ній, вироблення звички до

здорового способу життя. У працях педагогів з питань формування рухової активності, було доведено, що розвиток і здоров'я дітей дошкільного віку залежить від організації оптимального рівня рухової активності, оскільки її недостатність або надмірність сприяє затримці росту та розвитку, знижує робочі й адаптивні можливості організму [5].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Чисельними дослідженнями вчених: Е. Вільчковського, О. Курка, О. Гнізділової, Н. Денисенко, Г. Шалигіної та інших встановлено безперечний вплив рухів на здоров'я дитини, оскільки вони є біологічною потребою її організму від народження та природною необхідністю в її розвитку. Важливість рухової активності підкреслюється також у дослідженнях низки педагогів і психологів: О. Богініч, Н. Денисенко, О. Дубогай, Л. Карманової, М. Маханьової, Т. Таллер, В. Теленчі, Г. Юрко та ін. Питання оптимізації режиму рухової активності дітей у закладах дошкільної освіти ґрунтовно висвітлено у працях Е. Вільчковського та М. Єфименка. Загальні положення про значення рухової активності у процесі фізичного виховання дітей дошкільного віку розглядаються у роботах О. Богініч, Н. Денисенко, Т. Дмитренко, М. Рунової та ін.

Мета статті: теоретично обґрунтувати шляхи оптимізації рухової активності дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу. Дослідження О. Аксьонової, Е. Вільчковського, Л. Волкової, Т. Глушанок, Н. Денисенко, В. Сухарєва, Г. Шалигіної та інших показали безперечний вплив рухів на здоров'я дитини, оскільки вони є природною необхідністю в її розвитку: активізується робота органів, систем організму й органів чуття. Науковцями доведено, що рухова активність у фізіологічному аспекті здійснює позитивний вплив на формування опорно-рухового апарату, поліпшує роботу внутрішніх органів, забезпечує функціонування всіх фізіологічних процесів і систем дитячого організму.

Тільки в процесі оволодіння різноманітними руховими вміннями та навичками вдосконалюються психомоторні та вегетативні функції, покращується якісна сторона рухової діяльності, розвиваються фізичні можливості дітей. Рухи – головний вияв життя. Діяльність внутрішніх органів спрямована на забезпечення роботи м'язів, а тренування м'язів є одночасно й удосконаленням функцій інших органів та систем. Рухи так само необхідні для нормального росту та розвитку дитини, як і повноцінне харчування [6].

Період дошкільного дитинства вважається найважливішим для фізичного, психічного та розумового розвитку дитини. Основне завдання фізкультурно-оздоровчої роботи у тому, щоб сприяти зміцненню здоров'я, удосконаленню фізичного розвитку дошкільника [1].

На основі аналізу рухових режимів дітей дошкільного віку можна виділити такі основні положення [2, с. 18]:

1. Загальні рухові режими повинні забезпечувати оптимальний рівень рухової активності і відповідати біологічним і фізіологічним потребам організму дитини;

2. Оптимальний руховий режим повинен виконуватися в межах фізіологічних можливостей організму дитини, сприяти гармонійному розвитку всіх його органів та систем;

3. Руховий режим як спостережувана частина життєдіяльності дітей повинен бути доведений до рівня динамічного стереотипу з постійним підкріпленням його у вигляді щоденних виконуючих фізичних вправ, інших елементів фізичної культури та таких засобів фізичного виховання, які забезпечують високий рівень позитивного емоційного тонусу і мотивації до рухової активності;

4. Оптимальний руховий режим повинен відображати не тільки біологічні закономірності, а й специфічні закономірності педагогічного процесу, а також загальні соціальні закономірності спрямованого функціонування фізичної культури в цілісній системі чинників гармонійного розвитку особистості.

Навколишній світ постійно змінюється під впливом багатьох факторів та подій, як позитивних так й негативних. Усі ці зміни впливають на життєві погляди людей, на умови їх життя, що в свою чергу обумовлює необхідність постійного оновлення змісту освіти. У ситуації, в якій опинилася Україна і весь світ, постає питання організації освітнього процесу в умовах карантину, а тепер ще й війни.

Не зважаючи на різні чинники і причини, освіта має відображати основні знання та цінності, бути гнучкою та випереджаючою. Однією з форм освітнього процесу, яка стрімко розвивається внаслідок інформатизації суспільства та активного впровадження інтернет-технологій у всі сфери життя людини є дистанційне навчання [3].

Елементи дистанційного навчання стають складовою традиційної форми із застосуванням інтерактивних технологій. Серед переваг використання дистанційного навчання виокремлюють гнучкість, економічність, доступність, інтерактивність тощо.

Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у фізичному вихованні дітей дошкільного віку обумовлена соціальною та практичною потребою в підвищенні якості здоров'язберігальних технологій. Доцільність використання цих технологій для становлення рухових здібностей дітей, формування інтересу до фізичної культури і спорту, виховання особистісних, морально-вольових та поведінкових якостей, здійснення всебічної підготовки до школи і подальшого суспільного життя.

Сьогодні в Україні вже створено значну кількість різноманітних комп'ютерних програм для використання їх у процесі фізичного виховання та оздоровчій діяльності.

Використання мультимедійних засобів навчання дозволяє наочно відтворювати просторові характеристики рухів, з високою точністю розраховувати кінематичні параметри техніки виконання рухових дій в умовах ігрової діяльності, що має особливе значення в процесі розвитку просторового орієнтування дітей [7].

До мультимедійних засобів, які доцільно використовувати в процесі фізичного виховання дітей дошкільного віку, можна віднести:

– відеозаписи, що наочно демонструють послідовність певної рухової дії, а також дозволяють переглядати її в будь-який час для кращого сприймання та запам'ятовування (виконувати фізичні вправи має добре знайома дітям людина (дитина);

– аудіо- та відеозаписи, що створюють фон заняття з фізичного виховання (осінній ліс, вітер у полі тощо);

– графічний супровід заняття (текст таблички зі словом, що в процесі заняття виникає та змінюється, сприяючи розвитку мови та мовлення дітей);

– мультфільми (відеофільми, графіка), в яких використовуються піктограми, предметні малюнки з метою розпізнання та диференціації окремих фізичних вправ, їх елементів або для моделювання різних ситуацій і природних середовищ;

– мультфільми, відеофільми, анімація, що розкривають сутність імітаційних вправ (рухи тварин, рослин тощо) [4].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Використання різноманітних дистанційних форм роботи з сім'єю щодо оптимізації рухової активності дітей має важливе значення. Позитивні результати у забезпеченні рухової активності дітей досягаються за умови: вмілого добору різних форм онлайн співробітництва; активного залучення до цієї роботи всіх членів педагогічного колективу закладу дошкільної освіти і членів сімей вихованців.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta

2. Богініч О. Л. Педагогічні умови підвищення рухової активності дітей 4-5 років на заняттях фізичної культури : дис. … канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Теорія та історія педагогіки». Київ: УДПУ ім. М. П. Драгоманова, 1997. 167 с.

3. Вакулюк В. В, Семенова Н. С. Мультимедійні технології в освітньому процесі. *Вища освіта.* 2004. №2. 101–105 с.

4. Зязюн І.А. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Київ-Вінниця : Вид. група «Планер», 2014. 491 с.

5. Красоткіна Н. Р. Здоров'я дитини – це щастя. *Розкажіть онуку.* Київ, 2003, № 3. С.

75–84.

6. Лущик І. В. Фізичне виховання дошкільників. Фізкультурна й оздоровча робота. Харків : Вид-во «Ранок», 2007. 224 с.

7. Рогальська Н. Щоб зростали здорові тілом і духом. *Дошкільне виховання*. Київ, 1996. № 7. С. 12–13.

Abstract. *The article discusses the theoretical foundations of the problem of optimizing the motor activity of senior preschool children in the context of distance learning. It has been determined that the introduction of distance technologies in the educational process is due to the tasks of the preschool education institution, which allows teachers to solve educational, health and educational tasks in a complex.*

Key words. *physical activity, children of the senior preschool age, distance learning.*

Власенко Юлія, *магістрантка*
ПНПУ імені В.Г. Короленка
Науковий керівник: ***І. В. Карапузова,***
кандидат педагогічних наук, доцент,
ПНПУ імені В.Г. Короленка

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. *Досліджено питання формування екологічної компетентності дітей дошкільного віку як наукову проблему. Її формування за сучасних умов визначено одним з найголовніших напрямків виховання підростаючого покоління. Визначено, що екологічна компетентність є продуктом екологічної освіти та екологічного виховання. Розглянуто методи, форми та засоби формування екологічної компетентності дітей дошкільного віку.*

Ключові слова: *екологічне виховання, екологічна освіта, екологічна компетентність, дитина дошкільного віку.*

Постановка проблеми. Екологічна ситуація у світі сьогодні турбує людство. Ми часто чуємо про факти забруднення та отруєння повітря, водойм, ґрунтів, зниження чисельності рослин і тварин, вплив наслідків стихійних лих та втручання людей у природні процеси на клімат у різних куточках планети. Природа – це наш дім. Тому важливо, щоб діти з ранніх років відповідально ставились до природи як загальнолюдської і національної цінності.

Обов’язок людей дбати про навколишнє середовище зазначений у Конституції України, в Державній національній програмі «Освіта. Україна XXI століття», де говориться про необхідність формувати екологічну культуру громадян у гармонії їх взаємостосунків з довкіллям. У Законі «Про дошкільну освіту» метою виховання сучасних дітей визначено формування гуманної,

гармонійної, соціально активної і різнобічної особистості [3]. У Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні прописані державні вимоги до рівня розвиненості, вихованості та освіченості дитини в усіх освітніх напрямах. Зокрема, у зміст освітнього напряму «Дитина в природному довкіллі» включені доступні дошкільнику уявлення про природу Землі та Всесвіту, формування емоційно-ціннісного, дбайливого та відповідального екологічного ставлення до навколишнього середовища [2].

З існуючих вимог та рекомендацій, затверджених Міністерством освіти та науки України, бачимо, що екологічне виховання дітей дошкільного віку набуває все більшого значення та виходить на новий рівень. У Концепції екологічної освіти України серед основних завдань виховання дітей зазначено формування основ екологічної компетентності [4].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання, які стосуються екологічного виховання та формування у дітей дошкільного віку екологічної компетентності здавна привертали увагу дослідників. За сучасних умов вона не втрачає своїх актуальності. Наукові підходи до екологічного виховання в сучасному середовищі описані дослідниками Н. Пустовіт, Л. Шаповал, І. Іваненко та ін. Дослідженням проблеми формування екологічної компетентності дітей займалися В. Вербицький, М. Колесник, О. Колонькова, В. Маршицька, О. Пруцакова, Г. Пустовіт, С. Совгір, С. Шмалей. Вони є авторами ґрунтовних наукових робіт з даної проблеми. Таким чином, екологічна компетентність як інтегральна якість дитячої особистості є предметом дослідження багатьох вітчизняних учених.

Мета статті полягає у розкритті особливостей формування екологічної компетентності у дітей дошкільного віку, а також визначенні шляхів здійснення екологічного виховання у роботі з дошкільниками.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні одним з найголовніших напрямків виховання підростаючого покоління є формування екологічної компетентності. Сучасний стан навколишнього середовища на планеті вимагає від людей екологічної компетентності та культури, які тепер стають умовою виживання людства. Першочергово ці знання необхідно передавати та прищеплювати дітям.

У межах цього дослідження ***екологічну компетентність*** ми будемо розглядати як категорію екологічної діяльності, яка знаходиться у тісному взаємозв'язку з екологічною свідомістю, екологічним мисленням та екологічними цінностями. Говорячи про людину, яка є екологічно освіченою, маємо на увазі таку особистість, у якої сформовані екологічні знання, уміння і навички, а також цінності, установки, особистісні сенси, які здатні забезпечити готовність дитини до діяльності, проте вони ще не визначають компетентності.

Екологічна компетентність вирізняється діяльнісним характером і передбачає здатність дитини до мобілізації знань, ставлення, її готовність реалізувати їх у конкретній екологічній ситуації.

На думку І. Ліпич, екологічна компетентність є продуктом екологічної освіти та екологічного виховання [6].

У 2001 р. в Україні була затверджена Концепція екологічної освіти, яка враховувала сучасний стан та перспективи розвитку суспільного знання, яке було б спрямованим на здійснення перебудови змісту освіти відповідно до вимог часу. Крім цього, Концепція передбачала формування екологічної культури, яку розглядали як складову системи національного та громадського виховання усіх верств населення [4].

На думку В. Акопян, говорячи про екологічну освіту, мають на увазі навчання людини бережно ставитися до світу, який її оточує, що призводить до вдосконалення її внутрішнього світу. Лише у випадку, якщо людина буде усвідомлювати себе як частину макросвіту, у якому існує величезна кількість нерозривних зв'язків, існуватимуть можливості для побудови гармонійних відносин з навколишнім середовищем [1].

У роботі О. Мандрик йдеться про те, що екологічна освіта вирізняється багатоступеневим характером та передбачає здійснення формальної освіти (дошкільний заклад, заклади середньої освіти, ЗВО, доктор філософії, доктор наук) та неформальної освіти (церква, ЗМІ, громадський екологічний рух [7]. Таким чином, можемо переконатися у тому, що у системі безперервної екологічної освіти першою та, мабуть, найбільш важливою є її перша ланка – це освіта у закладах дошкільної освіти. Відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти в Україні передбачено формування у дитини почуття відповідальності за те, що відбувається навколо неї та за свої дії у довкіллі. Програмний матеріал дитячих дошкільних закладів має бути базою для формування екологічної культури у дитини.

Екологічне виховання – це цілеспрямована дія на особистість на усіх сходинках її життя за допомогою розгалуженої системи методів та засобів, метою якої є формування екологічної свідомості, екологічної культури, екологічної поведінки, та екологічної відповідальності. Екологічне виховання особистості означає прищеплення їй екологічної культури, що містить в собі екологічний імператив, відповідні цінностей та відповідальність.

Здійснення екологічного виховання дошкільників стає можливим завдяки застосуванню різноманітних методів, форм та засобів формування екологічної компетентності. Вихователі можуть використовувати різноманітні методи: *наочні* (спостереження, розгляд картин, демонстрація фільмів); *практичні* (дослід, ігровий метод, праця); *словесні* (розповіді вихователя, читання

художніх творів, бесіди). Для ознайомлення дітей з природою можуть бути застосовані такі форми: проведення прогулянок, облаштування куточка природи, ділянок, проведення занять екологічного змісту, опрацювання літературних творів та використання художнього слова, організація ігрової діяльності, дослідницько-пошукової роботи, проведення дослідів з природними матеріалами. До засобів відносяться: сім'я; ЗМІ; неформальна освіта тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, здійснивши теоретичне дослідження даної проблеми, вважаємо за необхідне провести дослідно-експериментальну роботу, направлену на формування екологічної компетентності у дітей дошкільного віку у процесі їх ознайомлення з природою, метою якого проведення діагностики стану сформованості екологічної компетентності у дітей дошкільного віку, розроблення та практична реалізація програми формування екологічної компетентності дошкільників та перевірка її ефективність.

Література

1. Акопян В. Г. *Здобутки і проблеми реалізації «Концепції екологічної освіти України»*. *Нова парадигма*. 2010. Вип. 98. С. 25–34.

Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 08.03.2023).

2. Закон України «Про дошкільну освіту». Книга керівника дошкільного навчального закладу : довідково-методичне видання / упоряд. О. А. Копейкіна; Л.В.Гураш. Харків : Торсінг плюс, 2008.

3. Концепція екологічного виховання в Україні. *Інформаційний збірник МОН України*. 2002. № 7. С. 10–11.

4. Лисенко Н.В. Дошкільник і екологія : навчально-метод. посібник. Київ : РУМК, 1991. 54 с.

5. Ліпич І. І. Екологічна компетентність як продукт екологічної освіти та екологічного виховання. Філософія і політологія в контексті сучасної культури. 2016. Вип. 3. С. 107–112.

6. Мандрик О. М., Мальований М. С., Орфанова М. М. Екологічна освіта для сталого розвитку. Екологічна безпека та збалансоване ресурсокористування. 2019. № 1. С. 130–139.

Annotation. *The problem of the formation of environmental competence of preschool children was studied as a scientific problem. Its formation under modern conditions is defined as one of the most important directions of education of the younger generation. It was determined that environmental competence is a product of environmental education and environmental upbringing. Methods, forms and means of forming environmental competence of preschool children are considered.*

Key words: *environmental education, environmental education, environmental competence, preschool child.*

Вовчок Вікторія, *студентка ІІІ курсу*
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
педагогічного факультету МДУ
Науковий керівник: ***Кашуба Л.В.***
доцент, кандидат педагогічних наук

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЛОГОПЕДИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ

Анотація. *У статті розглядається питання впровадження інноваційних та інформаційних технологій і дотримання принципів навчання дітей із порушеннями мовлення на логопедичних заняттях. Саме таким засобом і є мультимедійні презентації з використанням комп'ютерної графіки.*

Ключові слова: *інформаційно-комунікаційні технології, мультимедійна презентація, програма, анімація.*

Постановка проблеми. Процес навчання і виховання дитини з порушеннями мовлення є досить тривалим. Свідоме відношення дитини до порушень власного мовлення, а, відповідно, і бажання їх виправити, тобто мотивація – одне з центральних завдань корекційної роботи. Часто одного досвіду, володіння методикою корекції мовлення і бажання вчителя-логопеда недостатньо для успішного здійснення логопедичного впливу.

Застосування інформаційних та мультимедійних технологій у якості дидактичних засобів використовуються для підвищення мотивації дітей, збільшення інтересу до самого процесу виконання завдання та дозволяє значно підвищити ефективність будь-якої діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Використання мультимедійних технологій досліджено у працях О. Пінчука, який визначає мультимедійні продукти як документи, які несуть інформацію різних типів і припускають використання спеціальних технічних пристроїв для їх створення та відтворення. Американські дослідники, які вивчають ефективність використання мультимедіа-технологій у навчальному процесі (Т. Баджет, Т. Воген, Д. Джонасен, М. Кирмайер, У. Рош, К. Сандлер) вважають, що засоби мультимедіа традиційно використовуються як інформаційні системи для створення конструкторських навчальних середовищ. На цих аспектах упровадження мультимедіа-технологій у навчанні акцентують і російські вчені Ю. Горвиць, Є. Зваригіна, Н. Кириченко, О. Кореганова, Л. Марголіс, С. Новосьолова, Л. Чайнова та інші. І. Гіркін [3] зазначає, що у світі спостерігається тенденція до більш широкого використання комп’ютерних технологій для навчання й розвитку дітей дошкільного віку.

На даний час розроблено безліч комп’ютерних ігор та програм для роботи з

дітьми. Готові комп'ютерні ігри в основному спрямовані на розвиток уваги і спостережливості, сприйняття, на вміння орієнтуватися у ігровій ситуації, на здійснення аналізу та синтезу, розвиток лексичної та граматичної ланки мовлення.

Мета статті – провадження оптимізації процесу розвитку мовлення дошкільнят на логопедичних заняттях, підвищення мотивації, зацікавленості дітей з використанням мультимедійних технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології надають широкі можливості для розвитку процесу освіти. Дитяча природа вимагає наочності. Зараз це вже не схеми, таблиці і малюнки, а ближча дитячій природі – гра. Наочність матеріалу підвищує його засвоєння, тому що задіяні всі канали сприйняття дітей – зоровий, механічний, слуховий та емоційний. Розумне використання в освітньо-виховному процесі наочних засобів навчання відіграє важливу роль у розвитку спостережливості, уваги, мовлення, мислення дошкільників.

Мультимедіа-технології є на сьогодні одним із найбільш ефективних засобів навчання. Саме тут повною мірою реалізується давній, але до сьогодні правильний принцип методики викладання: краще один раз побачити, ніж сто разів почути.

Доведено, що людина запам'ятовує 20% почутого і 30% побаченого, і більше 50% того, що вона бачить і чує одночасно. Використання на заняттях з дітьми мультимедійних презентацій дає можливість оптимізувати педагогічний процес, індивідуалізувати навчання дітей з різним рівнем пізнавального розвитку і значно підвищити ефективність педагогічної діяльності.

Мультимедійна презентація – це зручний і ефективний спосіб представлення інформації за допомогою комп'ютерних програм. Такі мультимедіа, як слайд презентація або відео презентація, вже доступні протягом тривалого часу.

Розглянемо сучасну комп'ютерна інформаційну технологію, що дозволяє об'єднувати в одній комп'ютерній програмно-технічній системі текст, звук, відеозображення, графічне зображення та анімацію (мультиплікацію). Використовуючи мультимедіа-технології на логопедичних заняттях намагаємось дотримуватися наступних принципів.

Принцип полісенсорного підходу до корекції мовленнєвих порушень, при якому слухове сприйняття інформації поєднується з опорою на зоровий контроль, що дозволяє задіяти збережені аналізатори і сприяє активізації компенсаторних механізмів.

Принцип розвиваючого і диференційованого навчання.

Комп'ютерні технології передбачають можливість об'єктивного визначення зон актуального і найближчого розвитку дітей з порушеннями мовлення.

Принцип системності і наступності навчання.

Комп'ютерні технології дають змогу працювати над системною корекцією і розвитком наступних характеристик: просодичних компонентів мовлення; артикуляційної, дрібної та загальної моторики; фонематичного аналізу та синтезу, фонематичних уявлень; звуковимови; лексико-граматичних засобів мовлення; зв'язного мовлення. Комп'ютерні технології дозволяють використовувати отримані раніше знання у процесі оволодіння новими, переходячи від простого до складного.

Принцип доступності навчання.

Комп'ютерні технології і методи їх подачі дітям відповідають віковим особливостям дошкільнят. Завдання пропонуються дітям у ігровій формі.

Принцип індивідуального навчання.

Комп'ютерні технології призначені для індивідуальних і підгрупових занять і дозволяють побудувати корекційну роботу з урахування індивідуальних навчальних потреб та можливостей дітей.

Принцип об'єктивної оцінки результатів діяльності дитини.

Результати діяльності представляються візуально на екрані у вигляді мультиплікаційних образів і символів, що автоматично виключає суб'єктивну оцінку.

Принцип ігрової стратегії і введення дитини у проблемну ситуацію.

Ігровий принцип навчання з пред'явленням користувачу конкретного завдання, яке варіюється в залежності від індивідуальних можливостей і корекційно-навчальних потреб, дозволяє ефективно вирішувати поставлені корекційні завдання і реалізувати на практиці дидактичні вимоги доступності комп'ютерних засобів навчання.

Принцип виховуючого навчання.

Використання комп'ютерних технологій дозволяє виховувати у дітей вольові та моральні якості. Цьому сприяє і діяльність дитини, спрямована на вирішення проблемної ситуації, бажання досягнути необхідного результату.

Мультимедійна презентація повинна мати мету, а також перелік компонентів, з яких вона складається. У практичній діяльності педагоги найчастіше використовують презентації, створені за допомогою програми Power Point.

Основне правило для презентації: 1 слайд – 1 ідея.

Разом з тим, можна один ключовий момент рознести і на кілька слайдів. Кожен слайд повинен мати просту, зрозумілу структуру і містити текстові або графічні елементи, що несуть у собі зоровий образ як основну ідею слайда. Такий підхід сприяє кращому сприйняттю матеріалу і відтворенню в пам'яті представленого змісту за допомогою асоціацій. Заголовки повинні привертати

увагу, але не займати все місце і не відволікати. Звичайно, потрібно дотримуватися елементарних санітарних норм, що стосуються часу роботи дошкільнят з мультимедійним обладнанням.

За вимогами безпосередня освітня діяльність з використанням комп'ютера передбачає для дітей 5 років – 10 хвилин, для дітей 6-7 років – 15 хвилин. Малюки повинні розміщуватись на відстані не ближче 2-3 м і не далі 5-5,5 м від екрану. Навчальну діяльність з використанням комп'ютера для дітей 5-7 років слід проводити не більше одного разу протягом дня і не частіше трьох разів на тиждень.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, на основі аналізу наукових джерел та власного досвіду роботи, нами було визначено, що використання мультимедійних технологій у дошкільному навчальному закладі є збагачувальним і перетворювальним фактором, який є одним із шляхів оновлення змісту освіти згідно сучасним вимогам.

Досвід використання мультимедійних технологій свідчить, що їх упровадження підвищує ефективність засвоєння матеріалу, інтенсифікує процес навчання, стимулює інтерес дітей як до знань, так і до процесу їх отримання. Вважаємо, що систематичне використання мультимедійних засобів на занятті, зокрема систем презентацій, сприяє наступному:

− підвищенню якісного рівня використання наочності на занятті;

− зростанню продуктивності заняття;

− логічному викладу навчального матеріалу, що значно підвищує рівень знань дітей;

− покращенню взаємин «дитина – логопед»;

− зміні ставлення дошкільників до комп'ютера: вони починають сприймати його як універсальний інструмент для роботи в будь-якій галузі людської діяльності.

Це ще раз засвідчує, якщо сьогодні ми навчимо дитину свідомому, корисному користуванню інформаційними технологіями, то завтра отримаємо певний результат – високі інтелектуальні показники наших дітей.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Наук. кер. А. М. Богуш, 2012. 26 с.

2. Перспективи інформатизації в Україні / ред. А. П. Великий та ін. Київ: Шкільний світ, 1996. 195 с.

3. Гіркін І. В. Нові підходи до організації навчального процесу з використанням сучасних комп'ютерних технологій . *Інформаційні технології*, № 6, 1998.

4. Мотурнак Є. В. Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у дошкільному навчальному закладі [текст] Режим доступу: http://www.roippo.org.ua/upload/iblock/fe1/posibnyk-zakhodu.pdf

Abstract. *The article discusses the issue of the introduction of innovative and information technologies and their compliance with the principles of teaching children with speech disorders during speech therapy classes. Multimedia presentations using computer graphics are just such a tool.*
Keywords: *information and communication technologies, multimedia presentation, program, animation.*

Гонтаренко Ірина, *магістрантка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***С. А. Тітаренко,***
кандидат педагогічних наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ЗАСОБИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. *У статті здійснено аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку. Схарактеризовано різноманітні засоби патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.*
Ключові слова: *патріотичне виховання, засоби патріотичного виховання, старші дошкільники.*

Постановка проблеми. Без любові до Батьківщини, готовності примножувати її багатства, оберігати честь і славу, захищати її свободу і незалежність людина не може бути свідомим громадянином і моральною особистістю. Тож виховувати патріотизм необхідно з дитинства, поєднуючи виховання любові до найближчих людей з формуванням такого самого ставлення і до певних феноменів суспільного буття.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми патріотичного виховання, формування національної свідомості та самосвідомості особистості досліджували корифеї української педагогіки (Г. Ващенко, І. Огієнко, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський); сучасні вчені (О. Вишневський, П. Кононенко, В. Кузь, М. Стельмахович, М. Чепіль); психологи (І. Бех, В. Борисов, Д. Ельконін, І. Кон); мистецтвознавці та фольклористи (Д. Антонович, Б. Грінченко, М. Лисенко, Ф. Колесса).

Важливе значення для розробки сучасних підходів і методів формування у дітей дошкільного віку елементів національної самосвідомості та патріотизму мають концепції розвитку українського дошкілля, розроблені Л. Артемовою, А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Калуською, Н. Лисенко, Т. Поніманською та іншими.

Мета статті: схарактеризувати засоби патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Зміст та завдання патріотичного виховання реалізується через конкретні засоби та передбачає їхнє різноманітне

використання з дотриманням вимог щодо задоволення умов реалізації особистісно орієнтованого підходу у вихованні, забезпечення свободи вибору, активності у виробленні особистісних цінностей, формування умінь самостійно регулювати свою поведінку і обмежувати свою свободу.

У науковій літературі утвердилось тлумачення засобів виховання як всього того, що використовується вихователями для досягнення виховних завдань і цілей. Засоби педагогічної діяльності – усі види діяльності вихованця (гра, праця, спілкування, навчання), способи і прийоми їх організації, за допомогою яких здійснюється навчально-виховний процес [6].

В. Лозова розглядає засоби виховання як те, за допомогою чого відбувається виховання дитячої особистості: твори духовної і матеріальної культури; слово вихователя, різноманітні види діяльності: навчання, гра, художня самодіяльність, спорт; конкретні заходи тощо [4].

До засобів виховання педагоги відносять також художню, наукову літературу, телебачення, Інтернет, предмети образотворчого, театрального, кіномистецтва, форми і види виховної роботи (збори, бесіди, конференції, гуртки, ігри, спортивну діяльність) [3].

Враховуючи дошкільний вік вихованців, можемо виокремити такі засоби патріотичного виховання:

– надбання матеріальної та духовної культури: краєзнавство, фольклор (казки, легенди, прислів’я, приказки, пісні), народні свята, розваги, художня література, засоби масової інформації, твори образотворчого, театрального, декоративно-ужиткового мистецтв тощо;

– форми і види виховної роботи: гра, праця, спілкування, спортивна діяльність, традиції (звичаї, обряди) тощо.

Важливе значення у патріотичному вихованні дітей має рідна мова, яка перша забезпечує людині можливість освоєння вартостей. Сам розвиток дитини відразу зорієнтований на певну мову, яка має специфічну структуру, і відповідає потребам структури духовного життя людини і нації. Через мову набувається впевненість, віра в свої сили, стійкість, самоповага. Вона є засобом пристосування, самоутвердження і виживання.

Як зазначає О. Вишнеський: «мала дитина повинна «купатися» лише у своїй національній культурі і мові» [1, с. 461]. Все, що засвоюється в ранньому дитинстві, лягає в душу особливо глибоко. Розвиток мовних можливостей дитини, збагачення рідної мови є надійним шляхом її духовного розвитку та виховання патріотизму.

На заняттях в ЗДО слід широко використовувати скарби *усної народної творчості,* в яких відображено історію, життєвий досвід українського народу, його мудрість, етику; кращі свої образи, в яких втілені благородні риси – патріотизм, хоробрість, чесність, людяність – сприяють вихованню наступних поколінь [2, с. 4-5].

За словами О. Ольжича, дошкільне виховання повинно бути національним, а його змістом і виховним матеріалом має стати українська народна культура, оскільки саме вона забезпечує дитині «тривалий і потужний зв'язок з національною стихією» [5, с. 132]. За О. Ольжичем, уже в дошкільному віці починається формування характеру дитини і вже тоді потрібно «прищеплювати їй засади нашого, національного світовідчуття й моралі» [5, с. 133]. Серед засобів патріотичного виховання О. Ольжич радить використовувати народні іграшки, твори українського фольклору, насамперед байки, казки та народні пісні. Як бачимо, ці поради і рекомендації є вельми актуальними і своєчасними в умовах сьогодення.

Українські легенди, притчі, міфи є найпоширенішими жанрами народної міфології, що втілює в собі могутній пізнавальний і виховний потенціал. Звернення до міфологічних джерел стимулює розвиток думки, надає життєвої сили, допомагає зберігати і зміцнювати «золоту нитку історії», розвивати національну самобутність.

Засобами рідної мови діти найбільше усвідомлюють ідейно-моральні цінності родоводу, його основоположну роль у житті людини, нації, її культури і духовності. Від роду до народу, нації – такий природний шлях розвитку кожної дитини, формування її гуманістичної суті, патріотичної спрямованості, національної свідомості і повноцінності, громадської зрілості.

Сім'я як природне і найбільш стійке формування людського суспільства, завжди була найкращим вихователем, носієм найвищих національних ідеалів («Який батько, такий син»; «Які мамка й татко, таке й дитятко» тощо). Продовжуючи рід людський, батько й мати повторюють у дитині самих себе, і від того, наскільки свідоме це повторення, залежить моральна відповідальність за людину, за її майбутнє.

Вагоме значення для виховання патріотизму має українська державна символіка. На заняттях старших дошкільників ознайомлюють з державними символами (гербом, прапором, гімном). Паралельно – з народними символами та національною символікою, що розвивалися й усталювалися упродовж століть (український віночок, рушник, вишиванка, верба, калина, барвінок та ін.). Завдяки етнічним символам в свідомості кожного українця виникають дорогі серцю образи дитинства, рідного краю, батьківської хати, родинного вогнища.

З перших місяців життя дитина набуває в сім'ї позитивний досвід поведінки, починає пізнавати світ з материнською любові та ніжності. З вступом у дошкільний навчальний заклад межі спілкування і діяльності дошкільника розширюються. Тому завдання вихователя: допомогти дитині пізнавати світ навколо себе, своїх батьків, рід, історію роду, а відтак і народу; ознайомлювати з ремеслами, якими займалися наші прадіди; формувати повагу до старших людей, людей-трударів; давати поняття про обереги родини та

українського народу. Це передбачає безпосереднє ознайомлення дітей з творами декоративного мистецтва – народною іграшкою, вишитим рушником, вишитою сорочкою, посудом, національним костюмом тощо [3].

Неоціненна роль в ознайомленні дітей з творами національно-прикладного мистецтва належить народній іграшці. Існують такі різновиди українських народних іграшок: свищики, мотанки, іграшковий посуд, човники, візочки, коники з вершниками, дзиґи, вітрячки, деркачі, фуркала, всілякі цяцьки з кори, дерева, глини, соломи, з овочів, квітів, трави тощо. Різноманітність іграшок викликає почуття гордості за народних талановитих майстрів, які творять на Україні [3].

Безсумнівно, ознайомлення дітей з різними видами народним ремесел (кераміка, вишивка, килимарство, ткацтво, лозоплетіння, витинанка, бісероплетіння, писанкарство, декоративний розпис) сприяє патріотичному вихованню дітей. Як зазначає Л. Калуська, народні ремесла «свідчать про високу духовну культуру українського народу, про споконвічне прагнення до краси, розповідають про багатство рідного краю, традиції місцевого населення» [3].

Важливе значення у патріотичному вихованні дітей посідають народні свята та розваги, в яких відображено зміст і особливості народного світосприймання, знання, що виконують у житті орієнтуючу, регулюючу і прогнозуючу функцію. Глибоке знання народних свят сприяє підготовці молоді до самостійного життя, успішної трудової, господарської діяльності в майбутньому.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, на основі аналізу наукової літератури, доходимо висновку, що засоби патріотичного виховання дуже різноманітні, а ефективність виховного процесу забезпечується їхньою нерозривною єдністю. Дієвість виховання залежить від використання і збагачення рідної мови та від того, наскільки у виховному процесі задіяна праця, природа, мистецтво, творчість, поведінка, побут людини, надбання національної культури (казки, легенди, колискові пісні, обряди, звичаї та ін.). Перспективними напрямами подальших досліджень є ґрунтовний аналіз народних свят і розваг як ефективний засіб патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Література

1. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : посібник для студентів вищих навчальних закладів. Дрогобич : Коло, 2003. 528 с.

2. Закувала зозуленька : Антологія української народної поетичної творчості. Київ, 1998. С. 529–560.

3. КалускаЛ.В. Народні ремесла у дитячому садку : метод. посіб. для вихователів дошкільних закладів. Харків : Видавництво «Ранок-НТ», 2004. 64 с.

4. Лозова В., Троцко Г. Теоретичні основи виховання і навчання (навчальний посібник для студентів педагогічних навчальних закладів). Харків, 1997. 338 с.

5. Ольжич О. Українське довкілля. Київ, 1994. С. 133 –135.
6. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2018. 408 с.

Annotation. *The article analyzes the psychological and pedagogical literature on the problem of patriotic education of older preschool children. Various means of patriotic education of children of older preschool age are characterized.*

Key words: *patriotic education, means of patriotic education, older preschoolers.*

Гривнак Марія, Олійник Олена, *магістрантки*
Дрогобицького ДПУ імені Івана Франка
Науковий керівник: ***С.Б. Береза,*** *викладач*
Дрогобицького ДПУ ім. І. Франка

РОЛЬ ХУДОЖНЬОЇ ПРАЦІ У РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Анотація*. У статті акцентовано увагу на значенні занять з художньої праці в удосконаленні творчих здібностей дошкільників; підкреслено важливість залучення дітей старшої групи до різних видів рукоділля (роботи з папером /картоном, залишковими/ природними /текстильними матеріалами, пластиліном (тістом, глиною)) для розвитку творчості, завдяки використанню спеціальних завдань, підвищенню рівня культури, участі кожного вихованця у колективній художньо-продуктивній діяльності.*

Ключові слова: *творчість дошкільника, творчі здібності, художня праця, види рукоділля у старшій групі.*

Постановка проблеми. Творча діяльність є універсальним та необхідним засобом гармонійного розвитку особистості. З дошкільного віку вона є важливим ресурсом для пізнання довкілля та активного ставлення до дійсності. Через неї удосконалюються пам’ять, мислення, уява, інтелект, розкриваються творчі здібності. Розв’язуючи ігрові, побутові, навчальні завдання, діючи на власний розсуд, малюки проявляють себе, продукують різноманітні ідеї, перетворюють світ навколо. Тому дорослі мають знайти та підібрати засоби для своєчасного розвитку творчості у дітей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Більшість науковців (І. Біла [2], Н. Гавриш, О. Кононко, В. Моляко, О. Музика, Т. Поніманська [4], Т. Піроженко та ін.) обґрунтовують творчість як системне явище, що поєднує творчі здібності, творчий процес, ступінь індивідуального розвитку, якості особистості. Творчу діяльність вважають властивою для всіх дошкільників, тому її потрібно і можна стимулювати і спрямовувати, забезпечуючи умови, в яких діти сприймають, комбінують, змінюють, перетворюють довкілля.

Одним із улюблених видів дитячої активності є художня праця [1], на заняттях з якої є значні можливості для поєднання різних технологій обробки

матеріалів та технік конструювання, що загалом сприяє розвитку творчих здібностей малюків. Її роль зростає у групі старшого дошкільного віку, що викликає особливий інтерес до цього питання.

Мета статті – розкрити значення занять з художньої праці для розвитку творчих здібностей дітей старшої дошкільної групи.

Виклад основного матеріалу. У закладі дошкільної освіти вихованців залучають до різних видів діяльності, що ускладнюються і розширюються перед вступом до школи. Зокрема, у старшій групі педагог, окрім пізнавальної активності, повинен зосереджуватися на художньо-продуктивній діяльності, котра завбачує виготовлення дітьми різноманітних виробів власними руками. Для цього він проводить спеціальні заняття, на яких дошкільники займають цікавою та корисною справою. Інтерес викликає конкретне, видиме, результативне. Маючи достатній рівень розвитку, сформовані елементарні трудові навички, малюки задовольняють власні потреби: обстежують, випробовують, досліджують, вивчають, конструюють, майструють, творять. Вони виготовляють речі відповідно до своїх уявлень, інтересів, потреб. Втілюючи свої задуми, старші дошкільники вчаться працювати самостійно.

Важливе значення художньої праці у тому, що така діяльність має значні потенції для самовираження, що відповідає віковим потребам та можливостям дітей. Зокрема, Г. Бєлєнька, підкреслює роль занять з рукоділля для розвитку творчості через вдосконалення таких психічних процесів: цілеспрямованість (здатність підпорядковувати зусилля меті); самостійність (самостійне виготовлення виробу); наполегливість (уміння довести справу до кінця); ініціативність (бажання активно діяти, починати розв’язувати, шукати рішення); відповідальність (відчуття важливості виконання роботи) [1].

Залежно від використання матеріалу, розрізняють певні види занять з рукоділля у старшій групі. Зокрема, це робота: з папером / картоном, пластичними (тісто, глина, пластилін), природними, залишковими, текстильними матеріалами тощо. З них діти можуть виготовляти плоскі та об’ємні вироби, що дає змогу їм краще орієнтуватися у кольорах, формах, розмірах, фактурі і т.п. Значні можливості вибору матеріалів, інструментів, прийомів і технік створення виробів, зроблених власноручно, визначають змістову різноманітність занять, та дають змогу продукувати нове, виявляти індивідуальність, розвивати творчі здібності. З одного боку, дитина вчиться оволодівати основними засобами творчого розв’язання художньої проблеми, а з іншого – проявляє активність, оригінальність, фантазію.

На заняттях з художньої праці дошкільники не залишаються пасивними, байдужими, вони реагують, відгукуються, радіють успіхам. Рукоділля сприяє вдосконаленню уяви, спостережливості, художнього мислення, естетичних

почуттів, конструктивних і практичних навичок дітей. Різноманітність видів ручної праці цінна не лише можливістю отримання цікавого, незвичного результату, а й тим, що дитина є учасником. процесу творення. Емоційність, захопленість, бажання зробити щось якнайкраще, мотивує її, підсилюючи ефект самопізнання та самоствердження [4].

З метою розвитку творчих здібностей дітей вихователеві доречно пропонувати їм на заняттях з художньої праці спеціальні завдання, залучаючи до пошуку. Спершу він демонструє матеріли та техніки виконання виробу, котрі слід використати таким самим чином, повторити. Для цього досліджує з дітьми матеріал, експериментує з ним, міркує вголос, коментує, розглядає, помічає, спонукає до «винайдення» нових способів творення. Наприклад, створення об'ємної аплікації, колажів (поєднання різних матеріалів, готових форм), декоративних фризів, витинанок. Усі прийоми та способи вирізування (складання навпіл, силуетне складання, складання «гармошкою», по діагоналі га ін.) діти «відкривають» для себе й опановують завдяки мисленню. Педагог не поспішає «показати» або «продемонструвати» спосіб чи прийом, він створює ситуацію активного мислення, обговорення раціонального способу, який дасть змогу, наприклад, одночасно отримати кілька однакових форм (для візерунка, квітучої гілки, квітки або грибочків на галявинці тощо) [2].

Поступово вихователь ускладнює завдання: презентує предмет для виготовлення, розглядаючи його, зосереджуючись на компонентах, декоративних деталях, обговорюючи матеріали, інструменти, послідовність роботи. І тільки згодом малюки працюють за темою чи задумом самостійно, не маючи зразка. Так з'являються «нові» продукти дитячої творчості, різні матеріали та предмети перевтілюються і оживають у оригінальних формах, нових і несподіваних способах поєднання між собою.

Уміле проведення та керівництво заняттями з рукоділля сприяє тому, що діти вчаться прислухатися до вказівок вихователя, дотримуватися поетапності виготовлення виробу, добирати необхідні матеріали для роботи, діяти за правилами, удосконалюють необхідні уміння та навички, що важливо для свідомого планування власної діяльності та організації самостійного творення. Малюки набувають здатності до співпраці, взаємодопомоги, що позитивно впливає на виховання витримки, бажання діяти та довершити розпочате, втілити бажане [3, с. 276].

Дошкільному педагогу задля творчого розвитку старших дошкільників варто зосередитися на таких напрямах роботи під час занять:

– постійно змінювати та ускладнювати теми для рукоділля, диференціювати завдання, щоб вихованці могли випробовувати власні

здібності, шукали варіанти, досягали нових результатів при виготовленні виробів;

– сприяти вдосконаленню та підвищенню рівня культури дітей, пропонуючи для вивчення та опанування різні види декоративного та образотворчого мистецтва, ознайомлюючи з народними ремеслами, творами художньої культури;

– забезпечувати можливості та умови участі кожного вихованця у колективній художньо-продуктивній діяльності як необхідному чиннику розвитку творчої особистості [2, с. 40].

Аби заохотити дитину до творчої діяльності у закладі дошкільної освіти важливо дотримуватися певних правил. Зокрема, потрібно адекватно оцінювати досягнення дитини. При цьому бажано відмовитися від критичних зауважень. У жодному разі не можна втручатися у творчий процес або переривати його. Почуття й емоції дитини слід приймати такими, які вони є. І головне – потрібно спілкуватися з дитиною, давати їй змогу висловитися.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отож, творчі здібності старших дошкільників розвиваються на заняттях з художньої праці завдяки роботі з різними матеріалами. Їхня варіативність, можливість трансформації, постійна змінність та абстрактність сприяють виявленню ініціативи, спонукають до самостійності і розвитку творчості дітей.

Вихователеві дітей старшої групи до важливо залучати до різних видів рукоділля, використовуючи спеціальні пошукові завдання, підвищуючи рівень культури, забезпечуючи участь кожного вихованця у колективній художньо-продуктивній діяльності. Стійка позитивна атмосфера та емоційна привабливість занять спонукає їх сміливо продукувати власні ідеї, творити.

Література

1. Бєлєнька Г. Зростання дошкільника в праці : наук.-метод. посіб. Київ : Шкільний світ, 2010. 112 с.

2. Біла І. Творчість як ціннісна потреба дошкільника. *Вихователь-методист дошкільного закладу.* 2017. № 10. С. 38–41.

3. Калуська Л. Дивокрай: вибрані дидактико-методичні матеріали у 2 книгах для працівників дошкільних закладів. Кн. 1. Тернопіль : Мандрівець, 2008. 320 с.

4. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка: навч. посіб. Київ : «Академвидав», 2004. 456 с.

Annotation. *The role of classes of handmade in improving the creative abilities of preschoolers is focused in article; the importance of involving preschool children of the older group in various types of handicrafts (work with paper / cardboard, residual / natural / textile materials, plasticine (dough, clay)) is emphasized for the development of creativity, thanks to the use of special tasks, raising the level of culture, participation of each pupil in collective art-productive activity.*

Key words: *creativity of preschooler, creative abilities, classes of handmade, various types of handicrafts of children.*

Гринечко Світлана, *магістрантка*
Дрогобицького ДПУ імені Івана Франка
Науковий керівник: ***С.М. Івах,***
кандидат педагогічних наук, доцент
Дрогобицького ДПУ ім. І. Франка

ВИХОВАННЯ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. *У статті розкрито основні завдання закладу дошкільної освіти, що покликані сприяти формуванню безпечної поведінки та розвитку активної життєвої позиції дошкільників щодо свого здоров'я. Наголошено, що дитина дошкільного віку знайомиться з основами безпеки за допомогою різноманітних засобів і методів. Кожен з них важливий сам по собі, і у взаємозв'язку з іншими засобами. Наголошено на необхідності взаєморозуміння і координації зусиль між вихователями і батьками, яка здійснюється в тому числі задля уніфікації вимог до дитини в закладі дошкільної освіти та вдома щодо формування у старших дошкільників основ безпечної поведінки.*

Ключові слова: *безпечна поведінка, діти дошкільного віку, заклад дошкільної освіти, сім'я.*

Постановка проблеми. Сучасні виклики, які в останні роки переживає Україна – епідемія, військова агресія, призводять до великих людських і матеріальних утрат, зумовлюють потребу в переорієнтації змісту виховання дітей дошкільного віку, а також забезпеченні безпечних умов для комплексного і поетапного становлення особистості.

У період дошкільного дитинства закладаються підвалини для подальшого розвитку особистості, формуються уявлення про здоров'я і способи його підтримки. Таким чином, отримані в цей час знання, вміння і навички значною мірою детермінують якість дорослого життя людини. На початку ж життєвого шляху найголовнішу роль у житті дитини відіграють її референтні особи, якими є батьки (опікуни чи близькі родичі) і вихователі. Огортаючи її любов'ю і турботою вони забезпечують потребу дитини в безпеці та емоційній близькості, завдяки яким вона розкриває і розвиває свій потенціал, а також налагоджує довірливі стосунки зі світом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасні фахівці в галузі психології і педагогіки займаються дослідженням і забезпеченням найбільш сприятливих для повноцінного психічного і особистісного розвитку дошкільників умов (А. Богуш [1], О. Кононко, С. Ладивір, Л. Лохвицька, О. Прокопчук). Дотриманню здорового способу життя присвячена значна кількість праць багатьох вітчизняних учених (О. Богініч, Л. Грицюк, Н. Денисенко, А. Колядіна, Н. Манжелій, Т. Панасюк [5], В. Романенко,

В. Цісельська, Л. Шорохова, Л. Яковенко). Все більшої актуальності набуває питання розвитку відповідального та усвідомленого ставлення дітей до власної безпеки і безпеки оточуючих людей (О. Долинна [2], І. Луценко [4], Л. Калуська, Л. Карнаух, Р. Куліш, Н. Кутеньова [6], І. Луценко, А. Назарчук [4], І. Резніченко, В. Цісельська [6], Л. Шик [7] та ін.).

Зазначене зумовило вибір теми нашої статті, **метою** якої є розкриття особливостей виховання безпечної поведінки дітей в умовах закладу дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Закон України «Про дошкільну освіту» регламентує діяльність закладів дошкільної освіти. Зокрема, у ньому вказується, що ЗДО повинні створювати сприятливі й безпечні умови для особистісного розвитку, навчання і виховання дошкільників. Тут йдеться в тому числі про «умови для фізичного розвитку та зміцнення їхнього здоров'я відповідно до санітарно-гігієнічних вимог та забезпечення їх дотримання» [3]. Згідно з цим законом ЗДО мають дбати про розвиток безпечної поведінки своїх вихованців, формувати у них навички гігієни і здорового способу життя. Зрештою, вони сприяють збереженню і зміцненню здоров'я дітей, а також їх фізичному та психічному (зокрема, когнітивному) розвитку.

Сучасні програми у сфері дошкільної освіти, такі як «Українське дошкілля», «Впевнений старт», «Дитина в дошкільні роки», «Дитина», «Я у світі» містять у собі перелік вимог, щодо дотримання дитиною безпечної поведінки. Їх прикладне втілення в межах закладу дошкільної освіти здійснюється за трьома напрямами, які передбачають роботу з дітьми, батьками та педагогами. При цьому найбільш ефективною дана робота буде тільки за умови комплексного впливу батьків і вихователів, який об'єднаний спільною метою.

Дитина повинна бути захищеною від різного роду непередбачуваних ситуацій, небезпечних предметів чи речовин, загрози з боку інших людей. Тільки в такому разі вона може почувати себе в безпеці. Звісно, що забезпечення такого захисту лежить, у першу чергу, на плечах батьків і вихователів. Для цього необхідно, щоб ці референтні особи дитини постійно тримали її в полі зору та підтримували з нею якісний міжособистісний контакт.

Спостереження за поведінкою дітей дошкільного віку в громадських місцях, за особливостями їх взаємодії з близькими й незнайомими людьми експлікує проблему недотримання дітьми правил поведінки, а також не розуміння ними потенційних загроз своєму здоров'ю. На думку Л. Шик, це зумовлюється такими причинами:

– діти не усвідомлюють необхідність дбати про власне здоров'я, нехтують правилами дорожнього руху, граються з вогнем, стрибають із висоти

і тим самим намагаються продемонструвати іншим власну сміливість, майстерність тощо;

– часом хворобливі та невпевнені в собі діти знаходяться під владою власних страхів, у них розвивається тривожність, наслідком чого стає залежність від референтних осіб, боязнь проявити і захистити себе, небажання долати перешкоди і зміцнювати своє здоров'я. В такий парадоксальний спосіб вони задовольняють свої бажання та потребу в увазі з боку батьків і таким чином отримують вторинну вигоду від цієї ситуації;

– самоусунення батьків від виконання своїх обов'язків по вихованню дітей призводить до нестачі в останніх належних знань і навичок безпечної поведінки (недотримання розпорядку дня, легковажне ставлення до сторонніх предметів і тварин, байдужість до необхідності одягатися за погодою тощо). За таких обставин дорослим слід приділити час трансляції дитині знань і переконань щодо необхідності дбати про власне здоров'я, а в разі потреби – проявляти і захищати себе [7, с. 21].

Сучасні навчально-виховні й розвивальні технології повинні сприяти вирішенню проблем несамостійності й пасивності дошкільників, підвищувати їхню здатність робити правильний вибір у незвичних обставинах, дотримуватися норм безпечної поведінки, просити про допомогу дорослих. У такий спосіб діти будуть краще орієнтуватися в реаліях життя і вчитимуться реалізовувати власну свободу і відповідальність.

Т. Панасюк окреслює три основні вектори в організації освітньо-виховної роботи з розвитку безпечної поведінки дітей дошкільного віку:

– «робота не повинна обмежуватися засвоєнням норм та правил;

– дітей необхідно навчати обачності;

– формувати навички орієнтування і швидкої реакції в екстремальних ситуаціях; дотримання єдиної стратегічної лінії у діяльності педагогічного, дитячого та батьківського колективів» [5, с. 2].

Формування безпечної поведінки уможливлюється тільки за умови збалансованого поєднання роз'яснювальної роботи з дітьми щодо потенційних небезпек, важливості дотримання норм поведінки в навколишньому середовищі задля уникнення травматизму з проведенням спільної з дорослими і дітьми діяльності, що орієнтована на формування необхідних поведінкових навичок, отримання досвіду самостійного вирішення складних ситуацій та прийняття правильних і адекватних рішень.

Слід також зазначити, що методи і форми педагогічного впливу на дітей з метою формування у них знань і навичок безпечної поведінки повинні бути конгруентними їх індивідуальним і віковим особливостям психічного розвитку.

Потрібно враховувати й те, що діти реагують, у першу чергу, на емоційний фон отриманої інформації, а вже потім на її зміст.

Сформувати основи безпечної поведінки в дошкільному віці можна за умови проведення роз'яснювальної роботи з дітьми з приводу різноманітних небезпечних ситуацій і предметів. Слід також доступними для дітей методами транслювати їм необхідність дотримання визначених правил безпеки у різних ситуаціях і місцях. Цьому сприяє організація спільної з дорослими чи іншими дітьми діяльності, котра має на меті набуття певних поведінкових навичок, отримання досвіду самостійного вирішення проблемних ситуацій шляхом прийняття раціональних і обґрунтованих рішень [4, с. 100].

Утім виховання безпечної поведінки не може обмежуватися вивченням дітьми відповідних норм і правил поведінки. Адже їх дотримання зумовлюється в першу формуванням належної мотиваційної основи, а не лише наявністю системи заборон і обмежень. Необхідно всіляко сприяти засвоєнню дітьми системи знань і вмінь щодо дотримання безпечної поведінки, а також розвивати навички оперативного орієнтування і реагування в різноманітних обставинах.

Виховання безпечної поведінки не може здійснюватися шляхом залякувань і погроз. Значно ефективнішим є розвиток у дитини розумної обережності. Виховання безпечної поведінки передбачає основний акцент на спостереженні, проведенні довірливих розмов із дітьми у форматі тет-а-тет, моделюванні та аналізі різноманітних небезпечних ситуацій. Оскільки провідним видом діяльності дошкільників є гра, то особливої актуальності набуває проведення сюжетно-рольових, дидактичних та інших ігор. Доречними будуть також організація трудової діяльності, проведення інтегрованих занять, а також розробка спільних тематичних проектів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, процес навчання і виховання дошкільників повинен бути орієнтованим на формування у них належного рівня компетентності щодо безпечного перебування в соціальному і природному середовищі, а також розвитку тих нормативних поведінкових еталонів, які допомагатимуть їм знаходити вихід зі складних життєвих ситуацій. У зв'язку з цим основними завданнями закладу дошкільної освіти, що покликані сприяти формуванню безпечної поведінки та розвитку активної життєвої позиції дошкільників щодо свого здоров'я є: організація безпечних умов для розвитку гармонійної і творчої особистості дошкільника; виховання безпечної поведінки дітей у різноманітних життєвих обставинах, розвиток культури безпеки батьків, а також їх відповідального ставлення до своїх нащадків; розвиток життєвих компетенцій з питань дотримання особистої безпеки дошкільників, що узгоджується з положеннями «Базового компоненту

дошкільної освіти»; підготовка вихованців ЗДО до життя поза його межами, що пов'язане з різного роду небезпечними ситуаціями, подіями, загрозами тощо.

Література

1. Богуш А. Безпека дитини в довкіллі. *Дошкільне виховання*. 2013. № 4. С. 4–7.

2. Долинна О. Пріоритетний аспект роботи – безпека життєдіяльності дитини. *Дошкільне виховання*. 2013. № 4. С. 8–11.

3. Закон України «Про дошкільну освіту» від 11 липня 2001 р. № 2628-III. URL: http://old.iitzo.gov.ua/files/zakon_pro_dohkilnu_osvitu.doc

4. Луценко І., Назарчук А. Забезпечення безпеки життєдіяльності у дошкільному навчальному закладі: законодавчо-нормативний аспект. *Вісник Інституту розвитку дитини.* Серія «Філософія. Педагогіка. Психологія». 2014. Вип. 35. С. 99–104.

5. Панасюк Т. Кожна дитина має право на безпеку і здоров'я. *Дошкільне виховання.* 2013. № 4. С. 2.

6. Цісельська В., Кутеньова Н. Методичні аспекти організації роботи з безпеки життєдіяльності. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2013. № 1. С. 56–62.

7. Шик Л. Основи безпеки дітей дошкільного віку. Харків: Вид. група «Основа», 2010. 73 с.

Annotation. *The article reveals the main tasks of the preschool education institution, which are developed to promote the forming safe behavior and the development of an active life position of preschoolers regarding their health. It has been emphasized that a child of preschool age gets acquainted with the basics of safety through various means and methods. Each of them is important in itself and in relation to other means. It has beens emphasized the need for mutual understanding and coordination of efforts between educators and parents, which is carried out in order to unify the requirements for the child in the preschool education institution and at home regarding the forming of the basics of safe behavior of older preschoolers.*

Key words: *safe behavior, children of preschool age, institution of preschool education, family.*

Гринчук Олеся,
здобувач освіти другого (магістерського) рівня
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
Науковий керівник: ***О. С. Мисик,***
кандидат педагогічних наук,старший викладач

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ STREAM-ОСВІТИ У КОНСТРУКТИВНО-МОДЕЛЮВАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. *У статті розкрито один з інтегративних підходів до навчання дітей дошкільного віку – STREAM-освіта. Наголошено, на практичних аспектах використання STREAM-освіти в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. Висвітлено практичні аспекти застосування, інтерактивних методів навчання, створення сприятливого середовища для навчання та розвитку креативності, що є важливим компонентом*

успішного використання STREAM-освіти у конструктивно-моделювальній діяльності дітей дошкільного віку.

Ключові слова: *STREAM-освіта, конструктивно-моделювальна діяльність, діти дошкільного віку, заклад дошкільної освіти.*

STREAM-освіта – це інтегрований підхід до навчання, який поєднує науку, технологію, інженерію, мистецтво та математику. Використання STREAM-освіти в конструктивно-моделювальній діяльності дітей дошкільного віку має безліч практичних аспектів, таких як:

1. Розвиток креативності та винахідливості: STREAM-освіта включає у себе елементи мистецтва та дизайну, що дозволяє дітям розвивати свою креативність та винахідливість. Вони можуть експериментувати з різними матеріалами та технологіями, що сприяє їх творчому розвитку.

2. Розвиток навичок проблемного мислення: STREAM-освіта передбачає вирішення проблем та завдань, що стимулює розвиток навичок проблемного мислення. Діти можуть вирішувати різні завдання, шукаючи різні шляхи вирішення проблеми.

3. Розвиток навичок комунікації: STREAM-освіта передбачає роботу у групах та комунікацію з іншими дітьми та дорослими. Це дозволяє дітям розвивати навички співпраці, спілкування та комунікації.

4. Розвиток навичок інженерії: STREAM-освіта включає у себе елементи інженерії, що дозволяє дітям розвивати навички проектування, побудови та тестування різних речей.

5. Розвиток навичок програмування: STREAM-освіта включає у себе елементи програмування, що дозволяє дітям розвивати навички роботи з різними програмами та розуміння логіки програмування.

Конструктивно-моделювальна діяльність є важливою складовою дошкільної освіти. Вона сприяє розвитку творчих здібностей дітей, їх уяви та фантазії. Застосування елементів STREAM-освіти може покращити якість конструктивно-моделювальної діяльності дітей та підготувати їх до майбутньої освіти та професійного життя [1].

STREAM-освіта сприяє розвитку не лише наукових знань, але й критичного мислення, розвитку фантазії та творчих здібностей. Конструктивно-моделювальна діяльність, яка є однією з складових STREAM-освіти, може бути особливо корисною для дітей, оскільки сприяє розвитку дрібної моторики, просторової уяви, творчих навичок та розумінню базових принципів науки та техніки.

Під час занять конструктивно-моделювальною діяльністю, діти можуть використовувати різноманітні матеріали та інструменти, такі як лего-конструктори, пазли, іграшкові машинки, м’які конструктори тощо. Такі

заняття можуть бути побудовані за принципом STREAM-освіти, наприклад, діти можуть розбирати та збирати конструкції, досліджувати закони фізики, експериментувати з формою та функціональністю створених іграшок та конструкцій.

При використанні STREAM-освіти у конструктивно-моделювальній діяльності дітей дошкільного віку, важливо враховувати їхній рівень розвитку та індивідуальні особливості. Заняття повинні бути побудовані таким чином, щоб діти мали можливість досліджувати, експериментувати та відкривати нове. [2].

STREAM-освіта для дітей дошкільного віку це - спеціально організований процес цілеспрямованого формування особистості, становлення і розвиток духовної сутності в єдності з оволодінням науковими знаннями та вміннями з метою формування культури інженерного мислення.

Провідним принципом STREAM-освіти дітей дошкільного віку є принцип інтеграції. Саме в роботі з дошкільниками інтегрований підхід виявляється найбільш виправданим. Адже в цей віковий період мозок дітей дошкільного віку розвивається інтенсивно і нерівномірно, тож у неї в різні моменти можуть яскраво проявлятися ті чи інші здібності – наприклад, до малювання, музики, танцю, математики тощо. Тому не можна відкинути хоча б один компонент STREAM-освіти.

У центрі STREAM-освіти – дитина – обдарована особистість, тобто така, яка самостійно, у силу власних вікових і психофізіологічних особливостей, обирає свої дії та рішення, досягає вищого рівня пізнавального розвитку. Розвиваючи здібності, обдарованість дитини, вкрай важливо спрямувати їх у правильне русло.

Одним із напрямків роботи з дітьми в STREAM-освіті – є конструювання, заняття з якого доцільно проводити починаючи з раннього та молодшого дошкільного віку. На заняттях з конструювання вихователі формують у в дітей дошкільного віку інженерне мислення, спрямоване на розроблення, створення та використання технічних інновацій для досягнення найбільш економічних, ефективних і якісних результатів, а також для гуманізації виробництва й праці. [3].

Разом з педагогом діти дошкільного віку розмірковують, чому об’єкти довкілля побудовані саме так, навчаються бачити об’єкти в системі, виділяти головні й другорядні функції об’єктів. Вихователь формує уявлення дітей про моделювання об’єктів довкілля. Діти дошкільного віку знаходять аналогії об’єктів довкілля з конструкціями, що роблять на заняттях, вчаться придумувати зручні, міцні, функціональні та красиві конструкції, пробують побути винахідниками.

Дошкільнята створюють конструкції, якими можна грати (модель реальних об'єктів), і саме сюжетно – рольова гра допомагає закріпити знання дітей, навчити досліджувати предмети довкілля, діяти з ними. Діти дошкільного віку програють ситуації, які можуть трапитися з ними в реальному житті, навчаються правильно діяти в них, прогнозувати наслідки своїх дій. Наприклад, щоб сконструювати дитячий майданчик, вихователь розповідає дітям правила безпечної поведінки на ньому, показує наслідки небезпечної поведінки.

Вихователь акцентує увагу на домірність конструкцій – машинка має заїжджати до гаража, дерева мають бути нижчими за будинок, кішка має поміститися на галявині. Діти дошкільного віку використовують набуті знання у власних конструкціях, намагаються зробити їх функціональними, міцними і стійкими, красивими, з відповідними власним потребам. Праця вихователя з дітьми допомагає поєднати знання з різних напрямів, побачити використання теорії на практиці, показати красу інженерних рішень. Діти привчаються діяти самостійно і разом з іншими, співпрацювати, висловлювати власну думку, слухати інших, домовлятися, не ображаючи один одного [4].

Інженерна діяльність інтегрована, потребує знань у різних галузях, швидкого входження інженера в будь-яку проблематику, тому інженери мають орієнтуватися в різних галузях знань, уміти розмовляти з людьми, домагатися від них розгорнутої зрозумілої відповіді на різні питання, співпрацювати. Конструкторська діяльність дітей дошкільного віку – невіддільна від пізнавальної, і таку невеличку модель інженерної діяльності вихователі створюють на заняттях з конструювання – діти не просто будують конструкції, а вивчають їх і довкілля, намагаються зрозуміти, чому вони саме такі, як їх можна покращити, які додаткові функції у них можуть бути тощо.

Навчаючи дітей, вихователі мають не тільки дбати про міцність знань, а й думати про те, як діти дошкільного віку використають їх у майбутньому. Адже використовувати знання діти мають для добрих справ: дбати, щоб їхні розробки допомагали людям, а не вбивали й не руйнували довкілля. Для цього вже в закладі дошкільної освіти необхідно не тільки ознайомлювати дітей з технологіями отримання знань, а й виховувати їх доброзичливими, чуйними, толерантними, привітними, розповідати їм про довкілля і необхідність бережливого, гуманного ставлення до нього. Діяльність треба робити на заняттях з різних предметів, тому на заняттях з конструювання однією з тем проходять питання морально-етичного розвитку.

Вихователі мають формувати у дітей культуру інженерного мислення. Культура мислення – це показник того, як діяльність інтелекту реалізує творчий потенціал особистості, її здатності й можливості. Культура інженерного

мислення – показник того, наскільки ефективно вихователі відповідають вимогам і нормам творчого вирішення інженерної задачі.

Отже, STREAM-освіта може бути ефективним інструментом для розвитку конструктивно-моделювальної діяльності дітей дошкільного віку. Застосування практичних аспектів, інтерактивних методів навчання, створення сприятливого середовища для навчання та розвитку креативності, є важливим компонентом успішного використання STREAM-освіти у конструктивно-моделювальній діяльності дітей дошкільного віку.

Література

1. Біла І. М. Психологія творчого конструювання в дошкільному віці: монографія. Київ : Веселка, 2011. 494 с.

2. Бондар О. Креативність. *Бібліотечка вихователя дитячого садка*. № 11, 2010, 47.

3. Гурковська Т. Конструктор як засіб атрибутивного забезпечення гри. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2014. №5. С. 8-9.

4. Рібцун Ю. В. Вихователь й малюки конструюють залюбки: метод. посібник для роботи з дітьми 3-6 років. Київ : Ґенеза, 2017. 192 с.

Annotation. *The article reveals one of the integrative approaches to teaching preschool children - STREAM-education. The practical aspects of using STREAM-education in the educational process of preschool education institution are emphasized. It have been highlighted the practical aspects of use, interactive teaching methods, creating of a favorable environment for learning and development of creativity, which is an important component of the successful introduction of STREAM education in the constructive modeling activities of preschool children.*

Key words: *STREAM-education, constructive modeling activities, preschool children, preschool education institution.*

Грушецька Олександра
студентка IV курсу бакалаврату
УДУ імені Михайла Драгоманова
Науковий керівник: ***Т.М. Сняткова***
доктор філософії,
викладач кафедри дошкільної освіти
УДУ імені Михайла Драгоманова

ВИХОВАННЯ ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО ПРИРОДИ ЗАСОБАМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ КАЗКИ

Анотація. *Важливість виховання емоційно-ціннісного ставлення дітей до природи зумовлюється їх подальшою екологічною поведінкою у дорослому віці, дбайливим використанням природних ресурсів. Одним з ефективних засобів виховання емоційно-ціннісного ставлення дітей до природи є екологічна казка, яка у метафоричній формі знайомить дошкільників із природними об'єктами і явищами, взаємозв'язками у природі, залежністю людини від природи. Впливаючи на емоційну сферу дітей, екологічні казки*

ознайомлюють з природними об'єктами, дають змогу узагальнити отримані знання, формують ціннісне ставлення до природи.

Ключові слова: *виховання, дошкільники, емоційно-ціннісне ставлення до природи, екологічна казка.*

Постановка проблеми. Пошук шляхів вирішення глобальних екологічних проблем сьогодення та запобігання виникненню нових надзвичайних ситуацій, оптимізації взаємодії суспільства та природи, бережливого ставлення людини до природи – визначають актуальними питання екологічного виховання та культури, формування емоційно-ціннісного ставлення до природи у населення. Саме тому постає потреба виховання екологічної свідомості підростаючого покоління, що передбачає стійке позитивне ставлення до природніх багатств, ощадну поведінку з ресурсами рідної землі.

Важливість виховання екологічно-ціннісного ставлення до природи у дітей дошкільного віку прописана в основних документах з дошкільної освіти: Законі України «Про дошкільну освіту», в Базовому компоненті дошкільної освіти та ін. Зокрема, у Базовому компоненті дошкільної освіти [1] відображений обсяг знань та вмінь дитини, пов'язаних з освоєнням природи. Відповідно до освітньої лінії «Дитина у природному довкіллі» у дошкільника мають бути сформовані уявлення про природу планети Земля та Всесвіт, має бути розвиненим емоційно-ціннісне та відповідальне екологічне ставлення до довкілля.

Завдяки приділенню уваги цілеспрямованому вихованню емоційно-ціннісного ставлення дошкільників до природи у процесі екологічного виховання вихователі ЗДО мають змогу активізувати інтелектуальний розвиток дітей, розвивати їх естетичні емоції, виховувати патріотичні почуття та ін. Відтак, виховання емоційно-ціннісного ставлення дітей до природи має не тільки особистісне значення для всебічного розвитку дитини, а й суспільне, оскільки ґрунтуючись на краєзнавчому матеріалі, допомагає виховувати національні та екологічні цінності, засвоювати еталони народного ставлення до природи рідного краю, повагу до матінки-землі, пошану до її родючості, ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливим аспектом розглянутої проблеми є пошук ефективних методів і засобів, які забезпечують успішність процесу виховання емоційно-ціннісного ставлення дошкільників до природи. Аналізуючи наукові праці О. Бутенко, М. Городиської, В. Маршицької, В. Реус, М. Силенко та ін., можемо зробити висновок, що дієвими методами виховання емоційно-ціннісного ставлення до природи у дітей

вчені вважають спостереження у природі, екскурсії, досліди, а також роботу з художніми творами – казками, оповіданнями, легендами та ін.

Г. Бєлєнька, Т. Науменко та інші науковці зазначають, що найефективнішим засобом виховання емоційно-ціннісного ставлення дітей до природи виступає екологічна казка. На їх думку, використання засобів екологічної казки в процесі виховання дошкільників допоможуть педагогу не тільки закріпити у дітей необхідні знання, а й сформувати еколого-природничу компетентність, емоційно-ціннісне ставлення до природи.

У працях Г. Бєлєнької, Н. Вахняк і А. Божко, Т. Дуки, Т. Науменко та інших екологічна казка розглядається як важливий засіб виховання ціннісного ставлення до природи у дошкільників. Вчені вважають, що завдяки доступній для розуміння дітей формі екологічна інформація краще сприймається дошкільниками, виявляється в їх позитивних емоціях і переживаннях, закріплює правила дбайливої поведінки у природі. Водночас проблема виховання екологічно-ціннісного ставлення до природи у дітей дошкільного віку є недостатньо вивченою, зокрема щодо теоретичних і практичних аспектів виховання у старших дошкільників емоційно-ціннісного ставлення до природи засобами екологічної казки.

Метою статті є теоретичний аналіз сутності емоційно-ціннісного ставлення старших дошкільників до природи засобами екологічної казки.

Виклад основного матеріалу. Нині відсутній єдиний погляд на сутність емоційно-ціннісного ставлення дітей до природи. Н. Притулик, В. Реус вважають, що «ціннісне ставлення до природи – це стійке особистісне прийняття природи як суб'єкта непрагматичної взаємодії і характеризується позитивним ставленням до природних об'єктів і явищ» [5, с. 14].

Емоційно-ціннісне ставлення до природи у дітей дошкільного віку передбачає: розуміння ними природи як найвищої цінності незалежно від корисності для людини; відчуття власної причетності до збереження ресурсів, ощадного використання природних багатств, відповідальності за це; подальше формування екологічної культури особистості [3].

Оскільки вважаємо казку одним з найважливіших методів виховання ціннісного ставлення дітей до природи, перейдемо до детальнішого розгляду особливостей використання її потенціалу у виховній роботі педагогів ЗДО з дітьми старших груп. Значущість екологічної казки у процесі виховання ціннісного ставлення дошкільників до природи зумовлюється тим, що вона має освітній характер і дає змогу формувати реалістичні уявлення дітей про природні об'єкти та явища природи, потреби живих організмів, зв'язки та залежності у природі в багатоступеневій єдності. За ствердженням А. Божко, Н. Вахняк, екологічна казка «вчить дітей відчувати красу природи рідного

краю, радіти спілкуванню з нею, вболівати за її долю. Вона насамперед впливає на поведінку у природному середовищі, розвиває екологічне мислення, виховує екологічну культуру, екологічну свідомість, позначається на формуванні екологічно-доцільної поведінки особистості дошкільника; дає змогу формувати реалістичні уявлення про окремі об'єкти та явища природи» [4, с. 236].

За ствердженням Г. Бєлєнької, екологічні казки можуть бути поділені на такі групи: 1) ті, які дають дітям знання про певний об'єкт чи явище природи («Весняна казочка». Г. Бєлєнької); 2) ті, що дають знання відразу про декілька об'єктів чи явищ природи («Той, хто прийшов захищати від дощу» Д. Чередниченка); 3) ті, що дають змогу узагальнити отримані раніше знання про природу («Що таке ліс?». Ю. Дмитрієва); 4) ті, де розкривається вплив людини на природу, взаємозв'язки між світом людей і світом природи («Камінь» В. Сухомлинського) [2, с. 15].

У праці Г. Бєлєнької розглянуто особливості використання екологічних казок, які ознайомлюють дітей із жителями лісу, парку, із перелітними і зимуючими пташками (казка «Чому горобці на південь не літають?» О. Зими; «Лісовий календар» Т. Крюкової; «Синичка» і «Куди літав журавлик» О. Іваненко та ін.). Ще Г. Бєлєнька рекомендує перелік екологічних казок українських авторів [2, с. 17], який пропонує доповнити відповідно до потреб кожної групи вихованців іншими методичними напрацюваннями і розробками.

Ефективними методами роботи з екологічними казками є читання й розповідання казок, бесіди за змістом, театралізовані ігри, використання змісту казки під час спілкування, спостереження, праці у природі; аналізування казки з позиції різних персонажів, складання продовження чи подібних казкових історій. Водночас зазначимо, що втілені у казкових формах екологічні правила поведінки засвоюються дітьми значно краще, оскільки сприймаються через емоційний канал розуміння інформації, співчуття і співпереживання головним героям. Саме так, звертаючись до емоційного світу дітей за допомогою екологічних казок, можна глибше доторкнутися до їх душі, сформувати емоційно-ціннісне ставлення до природи, бажання їх зберігати та охороняти.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Важливість виховання емоційно-ціннісного ставлення дітей до природи обумовлюється необхідністю збереження екології нашої країни та всієї планети для наступних поколінь, дотримання правил раціонального і щадного користування природними багатствами, підтримання балансу у взаємозв'язку світу природи і людини. Ефективним засобом виховання емоційно-ціннісного ставлення дітей до природи є екологічні казки, що мають освітній характер і дають змогу формувати реалістичні уявлення про світ природи, зв'язки та залежності у природі; впливати на формування природодоцільної поведінки дітей.

Перспективним напрямом дослідження є вивчення впливу екологічних казок на виховання емоційно-ціннісного ставлення дошкільників до природи.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція та поради для організації освітнього процесу / авт. кол: Т. Піроженко та ін. Київ: Видавництво, 2021. 37 с.

2. Бєлєнька Г. В. Казка як засіб екологічної освіти. *Освіта та розвиток особистості.* 2015. №5 (36). С. 14–18.

3. Бєлєнька Г. В., Гапченко В. А. Формування емоційно-ціннісного ставлення до природи у дітей п'ятого року життя засобом художнього слова. *«Молодий вчений».* 2018. № 8.1 (60.1). С. 7–11.

4. Вахняк Н., Божко А. Формування екологічної культури у дітей дошкільного віку засобами казки. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету.* 2014. Вип. 2 (13). С. 232–237.

5. Реус В. О., Притулик Н. В. Формування емоційно-ціннісного ставлення до природного довкілля у старших дошкільників. Чернігів, 2016. 64 с.

Annotation. *The importance of educating children's emotional and valuable attitude towards nature is conditioned by their further ecological behavior in adulthood, careful use of natural resources. One of the effective means of educating children's emotional and valuable attitude to nature is an ecological fairy tale, which in a metaphorical form introduces preschoolers to natural objects and phenomena, relationships in nature, and the dependence of man on nature. Influencing the emotional sphere of children, ecological fairy tales familiarize them with natural objects, make it possible to generalize the acquired knowledge, and form a valuable attitude towards nature.*

Key words: *education, preschoolers, emotional and valuable attitude to nature, ecological fairy tale.*

Губанова Дарія*, студентка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***І.В. Корякіна,***
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії і методики
дошкільної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

РОЗВИТОК ОБРАЗОТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. *У статті систематизовано та виокремлено вплив дистанційного навчання на розвиток уяви та творчого мислення дітей дошкільного віку; особливості роботи з матеріалами та інструментами у дистанційному форматі; використання мультимедіа-технологій для розвитку компетентності дітей дошкільного віку.*

Ключові слова: *образотворча компетентність, розвиток дітей, дошкільна освіта, дистанційне навчання.*

Постановка проблеми. На жаль, в сьогоднішніх реаліях все більше дитячих садочків переходять на дистанційне навчання, що викликає труднощі у дітей, та погіршується розвиток дошкільнят. Образотворча компетентність у дітей послаблюється, так як немає тісного контакту з вихователем. То ж як зберегти гарний розвиток образотворчої компетентності у дошкільників під час дистанційного навчання, та підібрати правильні методи для навчання? Про це обговоримо далі у статті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дистанційне навчання – не новітня форма навчання в дошкільному закладі. Цю форму навчання в закладах дошкільної освіти почали використовувати в 2020 році, коли в Україну та світ прийшла пандемія. Уряд постановою Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020 року № 211 «Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19» установив з 12 березня 2020 р. на усій території України карантин. Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 16 березня 2020 року № 406 «Про організаційні заходи для запобігання поширенню коронавірусу COVID-19» запроваджено гнучкий (дистанційний) режим роботи працівників закладів освіти [1].

Останні дослідження та публікації вказують на те, що розвиток образотворчої компетентності у дітей дошкільного віку під час дистанційного навчання є актуальним та складним завданням, яке потребує від педагогів творчості, інновацій та співпраці з батьками. Дослідження показали, що важливою складовою розвитку образотворчої компетентності є фізичний простір та відповідне обладнання. Дитячі робочі місця повинні бути комфортними та безпечними, а матеріали та інструменти повинні бути легкодоступними та відповідати віковим особливостям дітей. Окрім того, важливим є забезпечення дітей доступом до спеціалізованого програмного забезпечення та мультимедійних матеріалів, які допоможуть їм розвивати свої навички малювання та роботи зі скульптурою. Нарешті, дослідження показали, що успішний розвиток образотворчої компетентності у дітей дошкільного віку під час дистанційного навчання залежить від співпраці між педагогами та батьками. Батьки можуть допомагати дітям вибирати теми малювання, підтримувати їхні інтереси та відчуття творчої свободи. Крім того, педагоги можуть забезпечити регулярні зв’язки з батьками, давати поради та рекомендації щодо використання матеріалів та інструментів для малювання та скульптури в домашніх умовах.

Мета статті полягає у висвітленні можливостей розвитку образотворчої компетентності у дітей дошкільного віку під час дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу. Розвиток образотворчої компетентності у дітей дошкільного віку в умовах дистанційного навчання може відрізнятися від розвитку цієї компетентності в звичайних умовах. Однак, за допомогою вірних методів і підходів, педагоги можуть допомогти дітям розвивати свої творчі здібності під час дистанційного навчання. Під час дистанційного навчання дошкільники можуть розвивати свою образотворчу компетентність шляхом виконання різноманітних творчих завдань, таких як малювання, ліплення, розфарбовування, складання мозаїки тощо. При цьому, важливо, щоб діти мали доступ до різноманітних матеріалів та інструментів, які допоможуть їм розкрити свій творчий потенціал. Особливе місце в керівництві дитячою образотворчою діяльністю належить ігровим прийомам.

Необхідність використання гри у процесі навчання дітей дошкільного віку – істина, яка стала аксіомою. Те, що діти легко навчаються «граючись», помітили і довели великі педагоги: К. Д. Ушинський, Є. І. Тихеєва, Є. М. Водовозова, С. Ф. Русова та ін. Велика заслуга у розробці проблеми належить Є. О. Фльоріній, Н. П. Сакуліній, Р. І. Жуковській, Є. І. Радіній, З. М. Богуславській та ін.[2, с. 72]

Педагоги можуть використовувати інтерактивні вправи та ігри, щоб допомогти дітям розвивати свою образотворчу компетентність. Наприклад, гра «Розфарбуй за номерами» може допомогти дітям вдосконалити свої навички з розфарбовування та розрізнення кольорів. А гра «Ліплення з пластиліну» може допомогти дітям розвивати моторику та фантазію. Крім того, важливо пам'ятати, що малювання тісно пов’язане з мисленням. Бо у процесі творчості ми задіюємо рухові, зорові, м’язово-дотикові аналізатори. Малювання гарно впливає на розвиток дрібної моторики, пам’яті та уваги. Образотворче мистецтво навчає не лише розвивати уяву і фантазію. Воно вчить порівнювати та аналізувати [4].

Педагоги можуть допомогти дітям розвивати ці навички шляхом постійної підтримки їх і похвали за творчість та стимулювання нових ідей та підходів. Наприклад, педагоги можуть запропонувати дітям різні завдання, які потребують творчого підходу та розвитку фантазії, такі як створення власної казки або мультфільму. Також, важливо створювати сприятливу атмосферу для творчості, де діти можуть відчувати свободу та безпеку для вираження своїх ідей та емоцій.

Заняття з малювання розвивають дитину в цілому, прилучають її до найголовнішого – процесу творчості. Тільки в малюванні діти із самого початку вільні від обмежень (знання нотної грамоти у музиці, уміння виразити свою

думку в літературі), і тому малювання з усіх видів художньої творчості найближче. Малювання прискорює процеси розвитку просторового мислення, образного бачення, розвиває розумові здібності, спостережливість дітей, відчуття гармонії. На заняттях з ліплення, емоційні переживання викликає скульптура, хоча вона переважно позбавлена барвистості, зате більше діє формою, лінією, фактурою. Скульптура має велике значення для виховання та навчання дітей дошкільного віку. Вона сприяє розвитку зорового сприйняття, пам'яті, образного мислення. Скульптура, як і інші види зображувальної діяльності, формує естетичний смак, розвиває почуття прекрасного [3].

Важливо також забезпечити дітям можливість спілкування з педагогами та іншими дітьми, щоб вони могли отримувати фідбек та поради щодо своїх творчих робіт. Для цього можуть використовуватися різноманітні онлайн-інструменти та соціальні мережі, які дозволяють обмінюватися досвідом та ідеями. Взагалі, розвиток образотворчої компетентності у дошкільників під час дистанційного навчання може бути ефективним та успішним, якщо буде використаний комплексний підхід, який буде забезпечувати дітям можливості для творчості, відкритості, взаємодії та співпраці. Важливо, щоб діти відчували підтримку та відповідальність за свій розвиток, та мали можливість виражати свої ідеї та думки. Такий підхід може допомогти дошкільникам стати більш творчими та самовиразними, розвинути свою уяву та емоційну інтелектуальну сферу, та підготувати їх до подальшої навчальної та соціальної діяльності. Крім того, важливо дати дітям можливість експериментувати з різноманітними матеріалами та техніками малювання та роботи зі скульптурою, наприклад, через відео-інструкції та віртуальні майстер-класи. Також можна організувати віртуальні виставки дитячих творів, де діти зможуть демонструвати свої навички та отримувати відгуки та поради від інших учасників. Важливо також забезпечити дітей необхідними матеріалами для малювання та роботи зі скульптурою, які можна надіслати поштою або доставити за допомогою кур'єрських служб. Також важливо враховувати індивідуальні особливості кожної дитини та давати їм змогу розвиватись у відповідності з їхніми здібностями та інтересами. Для цього можна запропонувати різні техніки малювання та роботи зі скульптурою, дати дітям можливість обирати тему свого творення та спрямувати їхню увагу на розвиток конкретних навичок та технік.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, розвиток образотворчої компетентності у дітей дошкільного віку під час дистанційного навчання є важливим завданням, яке потребує від педагогів творчого та інноваційного підходу. Для цього необхідно забезпечити дітям доступ до мультимедійних ресурсів, зокрема до відеоуроків та майстер-класів, які

допоможуть розвинути їхні навички та техніки малювання та роботи зі скульптурою.

Література

1. Дистанційна робота педагогів в умовах карантину у запитаннях та відповідях Асоціація міст України. *Новини Асоціація міст України*. URL: https://www.auc.org.ua/novyna/dystanciyna-robota-pedagogiv-v-umovah-karantynu-u-zapytannyah-ta-vidpovidyah (дата звернення: 05.02.2023).

2. Поліщук О.В. Підготовка студентів до керівництва образотворчою діяльністю дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. Умань : ВПЦ «Візаві», 2019. 120 с.

3. Консультація Розвиток естетичного смаку у дітей через образотворчу діяльність - Краснокутський заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 2. *Головна - Краснокутський заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 2*. URL: http://krasnokutsk-dnz2.kh.sch.in.ua/metodichna_robota/konsuljtacii/konsuljtaciya_rozvitok_estetichnogo_smaku_u_ditej_cherez_obrazotvorchu_diyaljnistj/ (дата звернення: 02.02.2023)

4. Роль малювання в житті дитини – Книжкове видавництво "Каламар". *Книжкове видавництво «Каламар»*. URL: https://kalamar.ua/rol-maluvannya/ (дата звернення: 05.02.2023).

Annotation. *The article systematizes and highlights the influence of distance learning on the development of preschool children's imagination and creative thinking, peculiarities of working with materials and tools in remote format, the use of multimedia technologies for the development of the preschool children's competence.*

Key words: *artistic competence, children's development, preschool education, distance learning.*

Гузенко Альона, *студентка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***С.А. Тітаренко,***
кандидат педагогічних наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ТА ЙОГО СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ

Анотація. *Здійснено аналіз педагогічної та методичної літератури з екологічного виховання дітей дошкільного віку. Розкрито зміст основних проблем екологічного виховання дітей дошкільного віку, зважаючи на сучасний стан екологічної освіти підростаючого покоління.*

Ключові слова: *екологічне виховання, природні зв'язки, екологічна ситуація, екологія.*

Постановка проблеми. На планеті швидко зникають різновиди рідкісних тварин і рослин. Все більше з кожним днем забруднюється навколишнє середовище. Щоб запобігти цим негативним явищам, необхідно починати процес виховання екологічної культури з дошкільного дитинства. Тому сьогодні проблема екологічного виховання дошкільників набуває значної актуальності.

Насамперед екологічне виховання дошкільників спрямоване на виховання позитивного ставлення дитини до навколишнього – землі, води, флори, фауни. Основні завдання екологічного виховання дошкільників – навчити дітей любити і берегти природу, дбайливо використовувати її природні багатства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На сучасному етапі проблема екологічного виховання дітей дошкільного віку знаходиться у фокус уваги психолого-педагогічних досліджень, а також у роботі практиків. Заслуговують на увагу праці О. Білан, Н. Горопахи, З. Плохій, Н. Лисенко, в яких піднімається проблема ознайомлення дошкільників із рослинним і тваринним світом рідного краю. Науковці обґрунтовують шляхи реалізації основних дидактичних принципів, на основі яких у дошкільників формується розуміння зв'язків людини і природи та їх взаємозалежностей.

Разом з тим в умовах сьогодення важливим залишається питання формування у дошкільників знань про гуманне ставлення до тварин (С. Ніколаєва, К. Фабрі); поповнення знань про сезонні зміни в житті рослин (Е. Замкінд), та живої природи в цілому (П. Саморукова). Особливий інтерес сьогодні викликають праці Н. Лисенко, О. Білан, Л. Калуської, О. Максименко, З. Плохій, в яких схарактеризовано та розкрито мету, завдання екологічної освіти, їх погляди на шляхи реалізації в умовах закладів дошкільної освіти.

Мета статті полягає в аналізі сучасних проблем екологічного виховання дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Серед важливих проблем сучасності, що турбують людство, особливо виділяються екологічні. Увесь світ зіткнувся з глобальною екологічною кризою. Ця проблема потребує негайного вирішення. Тому серед багатьох напрямів освітньої роботи з дітьми дошкільного віку екологічна освіта набуває дедалі більшої актуальності.

Основою формування свідомого ставлення до природи є знання про неї, усвідомлення себе активним суб'єктом природи, суб'єктом світу, у якому живе дитина.

Екологічне виховання - це цілеспрямований вплив на особистість на всіх етапах її життя за допомогою розгорнутої системи засобів та методів, що має на

меті формування екологічної свідомості, екологічної культури, екологічної поведінки, екологічної відповідальності [3].

Екологічне виховання в дошкільному віці, як і збереження здоров'я дітей – справа не лише батьків, вихователів, а й науковців, керівників підприємств. Кожен на своєму місці, в міру своїх можливостей і знань повинен докласти максимум зусиль, аби захистити землю, природу, допомагати виростити здорове молоде покоління. Любов до природи слід виховувати з раннього дитинства. Дітей, що не вміють ще ходити, – треба частіше виносити на свіже повітря, щоб вони могли бачити рідне небо, дерева, квіти, різних тварин. Все це залишається в дитячій душі, осяяне почуттями радості, і покладе основи любові до рідної природи. Виховуючи у малят любов до природи, рідної землі, навчають їх оберігати і примножувати навколишню красу, формують основи екологічної і моральної свідомості, духовності, гуманізму. Питання екологічного виховання та освіти населення, а особливо наймолодших, – одне з найважливіших [3].

В системі екологічного навчання і виховання дошкільників педагоги враховують той факт, що ставлення до природи включають такі аспекти. Перший виражає ставлення до природи як предмета матеріального виробництва, об'єкта праці та життєдіяльності людини. Другий – як ставлення до особистих природних даних, до свого організму, який включений в систему екологічної взаємодії. Третій показує ставлення людей до діяльності, пов'язаної з вивченням і охороною навколишнього природного середовища [1, с. 52].

Аналіз матеріалів наукових досліджень сучасних вчених засвідчує, що повноцінне екологічне виховання можливо забезпечити за умови доведення дітям, що у природі все взаємопов'язано, а тому не можна порушувати природні зв'язки [2; 3; 4].

Вивчати зв'язки людини з природою потрібно не тільки для того, щоб знати, які природні чинники необхідні для життя людини, суспільства, а й для того, щоб розуміти вплив людини на природу. Сучасна екологічна ситуація – яскраве свідчення того, що людина не може відмежуватися від природи та жити лише в соціокультурному середовищі [3; 4; 5]. Тому перед педагогами в умовах сьогодення стоїть завдання – виховати підростаюче покоління у традиції гармонійного співіснування з природою, раціонального використання та відтворення її багатств, у психологічній готовності оберігати природні цінності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, екологічне виховання – це систематична педагогічна діяльність, спрямована на виховання в дітей екологічної культури. Найважливішим завданням екологічної освіти дошкільників є формування в них постійної потреби в зміцненні й збереженні власного здоров'я та здоров'я інших на засадах природоохоронної роботи. Про

це часто забувають педагоги і батьки. Екологічне виховання дітей дошкільного віку в умовах сьогодення актуалізується у зв'язку із погіршенням стану природоохоронної роботи серед широких верств населення. Сьогодні заслуговує на увагу розповсюдження кращих зразків передового педагогічного досвіду щодо екологічного виховання, напрацьованого колективами закладів дошкільної освіти України.

Література

1. Білан О. І. Екологічне виховання дітей дошкільного віку. Львів, 1996. 71 с.

2. Горопаха Н. М. Виховання екологічної культури дітей. Рівне : Волинські обереги, 2001. 212 с.

3. Лисенко Н.В. Теорія і практика екологічної освіти: дошкільник-педагог. Навчально-методичний посібник для ВНЗ. Київ : Видавничий дім «Слово», 2009. 400 с.

4. Лисенко Н.В. Екологічне виховання дітей дошкільного віку. Львів : Світ, 1994. 144 с.

5. Плохій З. П. Виховання екологічної культури дошкільників. Київ : Редакція журналу Дошкільне виховання, 2002. 173 с.

Annotation. *The content of the main problems of ecological education of preschool children is considered in the article, taking into account the current state of ecological education of the younger generation.*

Key words: *environmental and ecological education, ecological relations, ecological situation, environmental work.*

Гукова Тетяна, *магістрантка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***В.М. Аторіна***
доктор філософії, старший викладач
кафедри дошкільної педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ЗАСОБИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. *Проаналізовано дослідження з проблеми естетичного виховання дітей дошкільного віку. Визначено завдання естетичного виховання старших дошкільників. Охарактеризовано ефективні засоби естетичного виховання дітей.*

Ключові слова: *естетичне виховання, краса, засоби естетичного виховання, старший дошкільний вік.*

Постановка проблеми. В сучасних умовах у нашій країні зростають вимоги до естетичного виховання дітей дошкільного віку. Воно спрямоване на

виховання гармонійно розвиненої особистості з великим національно-культурним потенціалом, розвиненим почуттям прекрасного та сформованим естетичним смаком. Естетичне виховання починається з насиченого емоційного контексту: чуйності, доброти, щирості. У гармонійному поєднанні краси оточуючих людей з красою самої людини головну роль відіграє краса міжособистісних стосунків. Сумлінно мисляча дитина не може зрозуміти природи цієї краси, але відчуває її серцем: для неї вона – в справедливості.

Естетичне виховання лише тоді досягне своєї мети, коли діти дошкільного віку сприйматимуть й цінуватимуть твори мистецтва, збиратимуть й відтворюватимуть скарби народної творчості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Нині проблема естетичного виховання, розвитку особистості, формування її естетичної культури є одним з важливих завдань, що стоять перед системою освіти. Значний внесок у розробку мети, принципів та реалізацію змісту естетичного виховання зробили Л. Масол, Н. Миропольська, В. Орлов, О. Рудницька, А. Комарова, М. Кнебель та ін. Широко висвітлено питання естетичного виховання у естетико-педагогічному аспекті у спадщині видатних українських педагогів і діячів освіти В. Сухомлинського, К. Ушинського Е. Водовозової, П. Каптерєва, С. Лисенкової, С. Русової та ін. Різні аспекти питання формування естетичної культури розкрито в працях І. Беха, І. Зязюна, М. Киященко, Л. Левчук, Л. Масол, Н. Миропольської, О. Олексюк, О. Отич, Г. Падалки, О. Рудницької, О. Шевнюк, О. Щолокової та ін. Для теоретичного осмислення порушеної нами проблеми також важливе значення мають філософські дослідження (О. Буров, В. Василенко, Є. Волкова, В. Корнієнко).

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні засобів естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Навчити бачити прекрасне навкруги себе, в навколишній дійсності покликана система естетичного виховання. Перші кроки у безмежному, складному і загадковому світі дитина робить у дошкільному віці. При науково-теоретичній розробці системи естетичного виховання та її практичній реалізації необхідно враховувати психологічні особливості, пов’язані з віком, інтересами, потребами дітей, сучасним рівнем художнього розвитку підростаючого покоління тощо.

Естетичне виховання дітей старшого дошкільного віку неможливо вирішити сумою окремих заходів. Це складний процес формування характеру, активного освоєння явищ життя і мистецтва, що потребує створення науково розробленої системи. Естетичне виховання випливає зі своєї сутності та своїх завдань, воно визначається змістом естетичного та художнього виховання.

До основних завдань естетичного виховання дошкільнят належать:

– формування естетичного ставлення до дійсності, естетичних уявлень і суджень;

– освоєння дітьми естетичної діяльності;

– розвиток загальних і спеціальних художньо-творчих здібностей дітей.

Основою процесу естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку є спільні дії вихователів закладів дошкільної освіти і дитини щодо розвитку їх творчих здібностей до сприйняття художніх цінностей, продуктивної діяльності та свідомого ставлення до соціального, природного і матеріального оточення. Естетичне сприйняття життєвих явищ завжди індивідуальне і вибіркове. В основі лежить емоційне реагування на красу. Дошкільники завжди відгукуються на красу природи, образотворчого світу, мистецтва, на добрі відчуття людей. Велике значення мають особисті переживання, спонукання, бажання та переживання дитини [5, с. 23].

Робота з естетичного виховання в ЗДО тісно пов’язана з усіма сторонами виховного процесу, тому форми її організації різноманітні, а результати проявляються в різних видах діяльності. В естетичному вихованні дітей дошкільного віку використовуються різні засоби:

1) твори образотворчого мистецтва. Дивлячись на картину чи скульптуру, що відображає життя людини чи природи, дитина розвиває не лише сприйняття, а й уяву: вона думає, уявляє, «малює» зображене, бачить за картиною події, образи, персонажів;

2) музика, відображаючи дійсність за допомогою мелодії, інтонації та тембру, впливає на емоційно-чуттєву сферу дитини, її поведінку;

3) художня література. Основним виразником естетики в літературі є слово;

4) театр, кіно, телебачення, естрада, цирк. Їхня цінність полягає в тому, що вони, окрім суттєвої частини, поєднують у собі елементи багатьох галузей мистецтва (літератури, музики, образотворчого мистецтва, танцю);

5) поведінка і діяльність дітей. Достойні вчинки дошкільників, успіхи повинні стати предметом обговорення з естетичних позицій;

6) природа – її краса в розмаїтті і гармонії кольорів, звуків, форм, закономірному перетворенні явищ, що відбуваються в живій і неживій природі;

7) факти, події суспільного життя. З дітьми слід говорити про подвиги людей, красу їхніх стосунків, духовне багатство, моральну чистоту, фізичну досконалість;

8) організація побуту (участь дітей в оформленні естетичного середовища в дитячому садку, ігровій кімнаті, квартирі) [1, с. 11].

Дослідники пропонують використовувати в естетичному вихованні дітей старшого дошкільного віку також ігрові прийоми навчання, ігрові ситуації, що

створює позитивну емоційну атмосферу, сприяє ефективному оволодінню зображувальними навичками та вміннями, підвищує якість роботи та сприяє розвитку інтересу до зображувальної діяльності. Особливо важливо забезпечити поєднання різних видів діяльності у розвитку художніх умінь дошкільників. Старші дошкільники успішніше засвоюють різні види діяльності, коли вихователь створює ігрові ситуації, художній матеріал подає в захоплюючій формі, коли між дітьми відбуваються ігрові змагання. Загалом, лише низка різноманітних методів може забезпечити повноцінний естетичний розвиток старших дошкільників.

Найважливішою умовою повноцінного естетичного виховання є оточення дитини в ЗДО: будівля приміщення, територія з його спорудами та зеленими насадженнями, тематика оточення: меблі, іграшки [3, с. 21]. Своїм виглядом, гармонією ліній і форм, кольором і різноманітністю змісту вони сприяють формуванню естетичних уявлень, естетичних відчуттів, оцінок і основи естетичного смаку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, ефективність естетичного виховання старших дошкільників досягається тоді, коли педагогічна діяльність характеризується цілісністю, систематичністю, створюються сприятливі умови для розвитку естетичного сприймання, естетично-художніх навичок, а також використовуються різноманітні засоби.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в дослідженні педагогічних умов естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Література

1. Артеменко М. Л. Природа і естетичне виховання дітей. *Дошкільне виховання.* 2018. № 4. С.10-12.

2. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf. (дата звернення 28.02.2023)

3. Глимитрук Н. М. Вікові особливості естетичного виховання. *Дошкільне виховання.* 2017. № 5. С. 21-22.

4. Джола Д. М. Теорія і методика естетичного виховання дошкільників. Київ, 1998. 390 с.

5. Огурцова С. Формування естетичної культури у дошкільному дитинстві. *Дитячий садок.* 2016. № 8. С. 23-26

6. Фіцула М. М. Педагогіка: посібник. Київ: Академія, 2001. 542 с.

Abstract. *Research on the problem of aesthetic education of preschool children is analyzed. The task of aesthetic education of older preschoolers is determined. Effective means of aesthetic education of children are characterized.*

Key words*: aesthetic education, beauty, means of aesthetic education, older preschool age.*

Гулакова Людмила, *студентка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***С.А.Тітаренко,***
кандидат педагогічних наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

РОЗВИТОК ПАМ'ЯТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Анотація. *У статті розглянуто психолого-педагогічні передумови розвитку пам'яті дітей старшого дошкільного віку. Істотна увага приділяється застосуванню дитячої літератури, як провідного засобу розвитку пам'яті у дітей старшого дошкільного віку.*

Ключові слова: *пам'ять, старший дошкільний вік, література, психологія.*

Постановка проблеми. Розвиток пам'яті дитини старшого дошкільного віку є визначальним, оскільки він є передумовою для повноцінного розвитку особистості. Засвоєння знань про навколишній світ, самого себе й оточуючих, опанування уміннями й навичками необхідними для подальшої життєдіяльності особистості – усе це результат систематичної роботи пам'яті.

У час активного технічно-наукового прогресу книги поступово замінюються інноваційними ґаджетами, які приваблюють не тільки малечу, а й дорослих. Друковані книжки поступаються мультфільмам та розважальним іграм на телефоні. У цей час важливою місією батьків і вихователів є залучення дитини до художньої літератури.

Одним із найважливіших умов розвитку й виховання дітей дошкільного віку є виховання в них культури читання (любові до книги). Саме твори дитячої літератури відіграють важливу роль у розвитку дитини. Окрім того, за допомогою вивчення творів дитячої літератури діти дошкільного віку збагачують свій словниковий запас, виховують у собі низку морально-етичних цінностей, вчаться критично мислити, аналізувати, розвивають пам'ять і просто цікаво проводять час [1, с. 123-133].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Поняття «пам'ять» є одним із найбільш досліджених у психолого-педагогічній літературі. У науковій парадигмі період дослідження поняття «пам'ять» найбільше припав на середину XX ст. Зокрема, виокремилося кілька різних підходів до трактування феномену «пам'яті», зокрема: *структурно-семіотичний* (Ю. Лотман, А. Байбурін), *аксіологічний* (М. Каган, Д. Лихачов, Н. Ейнгорн), *культурно-антропологічний* (М. Бахтін, Н. Козлова, П. Гуревич), *фенеменологічний* (Е. Гуссерль, Ф. Йетсс, П. Хаттон) [4, с. 65-67].

Психолого-педагогічні передумови розвитку дітей старшого дошкільного віку неодноразово ставали предметом наукових розвідок Т. Дуткевич, Г. Костюка, А. Палія, Р. Павелківа та багато інших.

Дослідженням окремих аспектів дитячої літератури у різні часи займалися В. Винник, О. Папуша, М. Славова, Т. Качак, Е. Стаднійчук та інші.

Дослідниця Т. Дуткевич у навчальному посібнику «Дитяча психологія» наголошує на тому, що в період старшого дошкільного віку особливу увагу варто приділяти розвитку елементів довільної пам'яті у дітей. Найперше дитина розвиває довільну пам'ять під час постановки мнемічних задач від дорослих. Зауважимо, що складність мнемічних задач у цьому віці зумовлена віковими й фізіологічними особливостями дітей старшого дошкільного віку.

Найбільш точним, на нашу думку, є твердження дослідниці Л. Сердюк, яка у праці «Лексикон загального та порівняльного літературознавства» зазначає, що дитяча література – це науково-популярні, художні, пригодницькі твори різної жанрово-тематичної приналежності, створені для дітей [3, с. 191].

Мета статті: обґрунтування теоретичного аспекту процесу розвитку пам'яті у дітей старшого дошкільного віку засобом дитячої літератури.

Виклад основного матеріалу. Старший дошкільний вік – це переломний момент підготовки дитини до систематичного навчання у школі. Саме у цей час у хлопчиків і дівчаток вирізняються первинні особливості тілобудови й різні психічні новоутворення, які стосуються розумової, емоційної, вольової, когнітивної сфер.

Варто зазначити, що діти старшого дошкільного віку однаково добре здатні запам'ятовувати як словесний, так і наочний матеріал. Для цього віку притаманне як вибіркове, так й усвідомлене запам'ятовування. У пам'яті дітей старшого дошкільного віку вирізняється провідна особливість – довільність процесів запам'ятовування й відтворення. Усі ці фактори визначають подальший обсяг, міцність пам'яті, які поступово збільшуються із дорослішанням дитини.

Старший дошкільний вік часто називають «бібліотечним», адже саме у цей час діти вже мають певний літературний запас: з легкістю відрізняють прозовий твір від поетичного, вміють класифікувати твори дитячої літератури за жанрами (оповідання, казка, вірш), характеризують головних і другорядних персонажів, їхні вчинки тощо.

Перелік творів дитячої літератури для дітей старшого дошкільного віку досить багатий та різноманітний за формою, жанрово-стильовою й тематичною приналежністю тощо. Варто зауважити, що дитячу літературу можна класифікувати за родами (лірика, драма, епос, ліро-епос) або за жанрами літератури (казка, лічилки, колискові, оповідання, вірші, комедії, усмішки

тощо). Принагідно, що жанри дитячої літератури часто трансформуються, як наслідок – з'являється чимало жанрово модифікованих творів, наприклад: повість-казка, новела-казка, вірш-казка та інші.

Відповідно до періодизації освітнього процесу, яка враховує ще й читацьку психологію, дитячу літературу розподіляють на: твори для дошкільників, твори для молодших школярів, твори для учнів середніх класів, підліткова-юнацька література.

Дитяча література для дітей старшого дошкільного віку спрямована, перш за все, на збагачення словникового запасу. Дошкільнята віддають перевагу змісту твору, підкріплюючи свій інтерес привабливими малюнками. У цей час діти опановують нові граматичні форми слів, назви нових предметів, явищ, тварин, рослин тощо, що є запорукою для майбутнього систематичного навчання у школі.

Розвиток дитячої літератури відбувається одночасно із розвитком сьогодення. Переорієнтація тематики й проблематики творів сучасної дитячої літератури зумовлює появу нових жанрів, зокрема: комікси, жахливчики, дитячі детективи тощо. Ознайомлюючись із дитячою літературою, дитина розвиває свої розумові якості, вчиться аналізувати, порівнювати, збагачує словниковий запас, що засвідчує про всебічний розвиток особистості [2, с. 89-92].

Відповідно до численних розроблених вікових періодизацій, які були розроблені відомими психологами й педагогами, зокрема Л. Виготським, Д. Ельконіним, О. Леонтьєвим, провідною діяльністю у старшому дошкільному віці є ігрова. Саме у процесі здійснення ігрової діяльності у дитини вперше прослідковується феномен читання. У такий спосіб, дитина усвідомлює себе читачем і особистістю водночас, оскільки граючись, вона моделює різноманітні ситуації відповідно до змісту прочитаного.

Важлива роль у цьому процесі належить вихователям і батькам, оскільки дитина залучається до книги під їхнім супроводом. У цей час бажано мотивувати дошкільника, трансформувати процес читання у захоплюючу ігрову подорож. Для цього можна запропонувати дитині обрати для себе улюбленого героя з твору й намагатися переказати його репліки або поринути разом із нею у «подорож у казку/книго-ленд» тощо [1, с. 123-133].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, можна дійти цілком прогнозованого висновку, що дитяча література є ефективним і доцільним засобом розвитку пам'яті у дітей старшого дошкільного віку, оскільки, з її допомогою дошкільники засвоюють низку загальнолюдських компетентностей, розвивають різні види пам'яті, вчаться аналізувати, творчо мислити й виховують у собі інтерес до книги.

Здійснене дослідження не вичерпує змісту розглянутої проблеми. Отримані результати відкривають перспективи для подальшого вивчення

проблеми розвитку пам’яті у дітей старшого дошкільного віку засобом дитячої літератури, виробленні нових підходів щодо використання текстів дитячої літератури в процесі здійснення освітньої діяльності у закладі дошкільної освіти.

Література

1. Антощук Є.В. Знайомтесь, ваша пам’ять: швидка педагогічна допомога від Української школи ейдетики. Київ : Вирій, 2009. 192 с.

2. Богданець-Білоскаленко Н.І. Художнє слово для дитини – духовне джерело формування національних цінностей *: Збірник наук. праць «Педагогічна освіта: теорія і практика».* Вип. 5. Кам’янець-Подільський, 2010. С. 89–92.

3. Лексикон загального та порівняльного літературознавства / голова ред. Волков А. Буковинський центр гуманітарних досліджень. Чернівці : Золоті литаври, 2001. 634 с.

4. Павелків Р. В. Загальна психологія : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Вид. 3-тє. Київ : Кондор, 2012. 570 с.

Annotation. *The article examines the psychological and pedagogical prerequisites for memory development in older pre-school children. Considerable attention is paid to the use of children's literature as a leading means of older pre-school children’s memory development.*

Key words: *memory, older pre-school age, literature, psychology.*

Дмитрашко Марія, *магістрантка*
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка.
Науковий керівник: ***І.Л. Паласевич,***
кандидат педагогічних наук, доцент
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка

ВИХОВАННЯ САМОСТІЙНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. *У статті розкрито сутність поняття «самостійність» у науковій літературі, яку визначено як узагальнену якість особистості, що виявляється в ініціативності, незалежності, критичності, адекватній самооцінці та почутті власної відповідальності за свою діяльність і поведінку; висвітлено основні прояви самостійності у дітей дошкільного віку; обґрунтовано психолого-педагогічні умови ефективного її виховання.*

Ключові слова: *самостійність, діти дошкільного віку, психолого-педагогічні умови виховання самостійності.*

Постановка проблеми. Сучасна компетентнісно орієнтована освіта спрямована на виховання активного, ініціативного громадянина, який здатен до самореалізації, є високоморальною особистістю з відповідальним ставленням до життя. Це визначає дискусію навколо питань: як озброїти людину потрібними знаннями для забезпечення її гармонійної взаємодії з технологічним суспільством; як сприяти формуванню умінь і навичок,

трансформуючи їх у компетентності задля культурного розвитку нашого суспільства.

Так, Базовий компонент дошкільної освіти зорієнтовано на виховання життєво компетентного дошкільника, який здатен поводитись самостійно й конструктивно в різних ситуаціях. Важливість формування самостійності як однієї з базових характеристик особистості дитини окреслено у змісті таких освітніх ліній Базового компонента, як «Особистість дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Гра дитини», «Дитина в соціумі», «Мовлення дитини», «Дитина у світі мистецтва» [1].

Сучасна педагогічна наука актуалізує проблему розробки теоретичних положень розуміння проявів самостійності у дітей на різних етапах дошкільного дитинства, а також методичних рекомендацій щодо організації розвивального середовища, яке б забезпечувало становлення цього особистісного утворення. Важливим залишається обґрунтування організаційно-педагогічних умов, які б сприяли формуванню основ самостійності як базової якості дитини дошкільного віку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сутність поняття «самостійність», її структуру й специфіку формування висвітлено у працях З. Гуріної, В. Кузьменко, О. Кононко, С. Кулачківською, С. Ладивір, Т. Пироженко та ін.); взаємозв'язок самостійності з різними психічними процесами розкрито Г. Бєлєнькою, Н. Гавриш, В. Маршицькою. У дослідженнях Л. Артемової, К. Карасьової, М. Савченко, Г. Бєлєнької, Л. Калуської, В. Кузьменко, О. Кравцової, І. Ликової, М. Машовець, В. Сухар, О. Удіної та ін. формування самостійності розглядається у контексті різних видів діяльності: грі, праці, пізнанні, спілкуванні, у продуктивних видах діяльності.

Мета статті – розкрити сутність поняття «самостійність» та особливості її виховання у дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Проблема самостійності у психолого-педагогічних дослідженнях вивчається через поняття «свобода», «відповідальність», «воля» й трактується з таких позицій, як: вольовий (самостійність – вольова якість, яка співвідноситься з незалежністю); моральний (самостійність – генералізоване ставлення до вибору та практичного втілення моральних цінностей); розумовий (самостійність є характеристикою пізнавальної активності) розвиток особистості; а також як інтегральна якість, що поєднує інтелектуальну, емоційно-вольову та моральну сфери особистості [5].

В Українському педагогічному словнику самостійність визначається як одна з властивостей особистості, що характеризується сукупністю засобів –

знаннями, уміннями й навичками, якими володіє особистість, й ставленням її до процесу, результатів і умов здійснення діяльності, а також зв'язками з іншими людьми, що складаються в процесі діяльності. С. Гончаренко підкреслює, що педагог повинен спрямовувати свою роботу на активний розвиток самостійності дітей під час пізнавальної діяльності, оскільки формування цієї якості є одним із основних завдань освітнього процесу [2, с. 297].

У наукових розвідках В. Котирло, Л. Подоляк, О. Проскури, М. Савченко також підкреслено діяльнісний аспект самостійності. Вчені характеризують самостійність як уміння думати, виконувати завдання, діяти без сторонньої допомоги чи контролю. Справжня самостійність притаманна людині із сильною волею, оскільки передбачає усвідомлення мотивів своїх дій і їхню обґрунтованість. Визначаючи самостійність найціннішою якістю особистості, дослідники характеризують цю дефініцію як таку, якій притаманна внутрішня свобода, самобутність й оригінальність та пов'язують її зі змістом життєдіяльності. Що частіше у дитинстві виникають ситуації вибору, які потребують відповідальних рішень, то швидше формуються навички самостійної поведінки й діяльності, використовуються нестандартні підходи до вирішення поставлених завдань [4].

Отже, можемо стверджувати, що в психолого-педагогічних дослідженнях немає єдиного підходу до визначення поняття «самостійність». Науковці характеризують її як узагальнену якість особистості, що виявляється в ініціативності, незалежності, критичності, адекватній самооцінці та почутті власної відповідальності за свою діяльність і поведінку; як підхід до вирішення будь-якого питання без втручання інших (дорослих) і виявляється в допитливості, кмітливості, гнучкості мисленнєвих процесів, незалежності суджень, критичності сприйняття інформації [3, с. 11].

Щодо дітей дошкільного віку самостійність визначається як здатність чимось займатися певний час без допомоги та керівництва дорослого. У Базовому компоненті дошкільної освіти поняття «самостійність» трактується як особистісне утворення, що характеризує здатність дитини діяти без допомоги дорослого, виявляти ініціативу, приймати власні рішення, бути здатним до самоорганізації. При цьому допускається звернення до дорослого за допомогою у випадку об'єктивної необхідності. Основне призначення дорослого – надавати дитині можливість виявляти самостійність, не нав'язувати готових рішень, не втручатись в діяльність дитини, допомагати лише в разі потреби [1].

Уже з раннього віку дитина поступово вчиться спрямовувати свою активність на самовдосконалення, самовиховання. Бажана мета спонукає її до зусиль. Частіше і наполегливіше малюк домагається, щоб його визнавали гідним учасником ігор, змагань, розмов, доручень. Зростаючи, дитина набуває

досвіду, тому ширше й різноманітніше проявляються її самостійність та ініціативність, що можна спостерігати через комунікацію, зміст та особливості спілкування з довкіллям.

Самостійність дитини є продуктом її власної ініціативи. Вона не дається від народження, а досягає певного рівня розвитку в результаті залучення малюка до організованої дорослим діяльності. Провідна роль у розвитку самостійності належить вихованню та навчанню, тобто керівництву з боку дорослого. Водночас дитина – активне єство, дієвий учасник спілкування. Тому дорослим слід враховувати її фізіологічні та психічні особливості, інтереси, бажання. Дитина визначає межу та стиль цього керівництва [6, с.75].

Отож, потреба розвитку самостійності на етапі дошкільного дитинства визначається динамікою життя, яке ставить перед дитиною конкретні вимоги щодо здатності бути активною, ініціативною, незалежною. Саме завдяки пробудженій активності, дитина інтенсивно ознайомлюється з довкіллям, самостійно виконуючи певні дії. Відповідно елементарні прояви активності у дошкільному віці є умовами переходу до самостійності у наступних періодах життя.

Загалом самостійність дитини тісно пов’язана з її активністю, волею, емоціями та проявляється через різні види діяльності, в яких вона бере безпосередню участь. Значною мірою самостійність впливає на можливості пізнання довкілля.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, сутність поняття «самостійність» визначаємо як якість особистості, що забезпечує тенденцію до незалежності та ініціативної поведінки, і самостійність як характеристику діяльності, спосіб діяльності. Привчання дитини до самостійної діяльності є першим завданням у розвитку самостійності, сходинкою до формування її як якості особистості. На основі самостійності як незалежної дії, починаючи з наслідувальних дій, у дитини починається формування образу себе як самостійного діяча з властивим типом ставлення до себе, інших людей, діяльності в цілому.

Нами виокремлено психолого-педагогічні умови, реалізація яких, на нашу думку, сприятиме оптимізації процесу виховання самостійності у дітей, а саме: актуалізація потенційно існуючої в кожної дитини потреби заявити іншим про своє «Я», проявити власні здібності та уміння, самовиразитися; культивування здатності відповідально самовизначатися, надання можливості здійснювати власні вибори, приймати елементарні самостійні рішення, відповідати за них перед авторитетними іншими; вправляння в умінні поводитися впевнено, довіряти своєму досвіду, покладатися на самооцінку, виявити самостійність; а також проектування ситуацій успіху, які надають дитині можливість пишатися

своїми вчинками та досягненнями, сприяння формуванню почуття самовартісності.

Літераратура

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти): нова редакція. *Наказ МОН України* № 33 від 12.01.2021. URL : https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini

2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.

3. Кононко О. Я – сам. Київ : Рад. школа, 1983. 96 с.

4. Савченко М. Морально-ціннісний компонент самостійності як базової якості особистості дитини дошкільного віку. *Актуальні проблеми психології* : зб. наук. пр. Т. 4. Психологія розвитку дошкільника / за ред. С.Д. Максименка. Київ : Срібна хвиля, 2014. Вип. 10. С. 197–208.

5. Удіна О.М. Виховання самостійності дошкільників в образотворчій діяльності (на матеріалі аплікації) : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.08 – дошкільна педагогіка. Ін-т проблем виховання АПН України. Київ, 2008. 21 с.

6. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ : монографія / Г. Бєлєнька, С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Маршицька, та ін.; за заг. ред. О. Рейпольської. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 330 с.

Annotation. *The article reveals the essence of the concept of «independence» in the scientific literature, which is defined as a generalized personality quality that manifests itself in initiative, independence, criticality, adequate self-esteem and a sense of personal responsibility for one's activities and behavior; the main manifestations of independence in preschool children are highlighted; the psychological and pedagogical conditions of its effective education are substantiated.*

Key words: *independence, children of preschool age, psychological and pedagogical conditions for education of independence.*

Дорога Діана, *студентка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка.
Науковий керівник: ***Ю.М. Бабачук,***
асистент кафедри теорії і методики фізичного виховання
Глухівського НПУ імені О. Довженка

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЗНАНЬ ПРО ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. *У статті висвітлюється проблема формування системи знань про основи здоров'я дітей дошкільного віку. Проаналізовано зміст «Базового компонента дошкільної освіти» щодо формування знань про здоров'я дошкільників.*

Ключові слова: *здоров'я, система знань, діти дошкільного віку.*

Постановка проблеми. У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті турбота про здоров'я молоді, виховання в неї культури здорового способу життя визначається як одне із пріоритетних завдань. З урахуванням цього проблема здоров'я людини нині постає об'єктом дослідження в багатьох галузях науки та практики. Головна увага акцентується на тому, що треба не стільки повертати здоров'я, скільки змалку виховувати в кожній людини усталені звички й потребу здорового способу життя [3, с. 243].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема дослідження формування у дітей дошкільного віку різних аспектів здоров'я входить до кола наукових інтересів сучасних вчених. Так, вивченням можливостей удосконалення системи фізичного виховання з метою покращення фізичного здоров'я дошкільників займалися у своїх педагогічних дослідженнях О. Богініч, Е. Вільчковський, Н. Денисенко, О. Дубогай, О. Курок та ін.

Питанням надання дітям знань про власне здоров'я, формуванням в них ціннісного ставлення до власного здоров'я, починаючи з дошкільного віку, присвячені роботи Н. Левінець, Л. Лохвицької, Т. Андрющенко та ін..

Мета статті: теоретично обґрунтувати проблему формування системи знань про основи здоров'я дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Здоров'я – найважливіша цінність не лише окремої людини, а й загалом усього суспільства. Щоб людина мала змогу піклуватися про своє здоров'я, про розвиток, вона повинна свідомо ставитися до життя як найважливішого дарунку природи. Тому формувати культуру здоров'я особистості, прищеплювати розуміння пріоритету здорового способу життя, надавати ґрунтовні знання про основи здоров'я потрібно дітям з раннього віку, щоб знання, вміння та навички перейшли у звичні, необхідні потреби [2].

Відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту» вимоги до рівня розвиненості, освіченості та вихованості дитини дошкільного віку визначаються Базовим компонентом дошкільної освіти України (державним освітнім стандартом).

Базовий компонент дошкільної освіти представляє взаємозв'язок між цінностями дошкільної освіти, напрямами освіти (змістом), процесом формування досвіду дитини в різних видах діяльності, що забезпечує освітній результат – компетентність дитини старшого дошкільного віку [1, с. 5].

У Базовому компоненті дошкільної освіти, зазначено сформованість знань дитини дошкільного віку про здоров'я: дитина усвідомлює цінність здоров'я, його значення для повноцінної життєдіяльності. Володіє уявленнями про основні чинники збереження здоров'я – рухова діяльність, правильне харчування, дотримання питного режиму, безпечна поведінка, догляд за тілом.

Орієнтується в основних показниках власного здоров'я (гарне самопочуття, відсутність больових відчуттів) та здоров'я людей, які її оточують. Знає про існування різних захворювань, орієнтується в елементарних видах допомоги людині, яка хворіє. Здатна встановлювати елементарну залежність між здоровим розвитком людського тіла та повноцінним харчуванням. Називає основні групи продуктів харчування, відрізняє корисну їжу від шкідливої. Оперує назвами основних корисних напоїв, знає про їхню роль для розвитку організму. Розуміє виняткове значення питної води для здоров'я, орієнтується в ознаках спраги й голоду.

Має цілісне уявлення про будову людського тіла. Визначає і правильно називає елементарні функціональні можливості людського організму. Орієнтується у призначенні та дотримується правил дбайливого ставлення до органів чуттів.

Усвідомлює, що людина народжується, проходить різні етапи життєвого шляху – дитинство, юність, зрілість, старість. Має елементарне уявлення про статеву належність, орієнтується в ознаках своєї статевої належності.

Диференціює поняття «безпечне» і «небезпечне», усвідомлює важливість безпеки життєдіяльності (власної та інших людей). Знає правила поведінки з незнайомими людьми, орієнтується у правилах поводження з незнайомими предметами та речовинами; пожежної та електробезпеки; користуванні транспортом; в основних знаках дорожнього руху тощо. Знає правила безпечного перебування вдома, у закладі дошкільної освіти, на вулиці, на воді, льоду, ігровому, спортивному майданчиках. Усвідомлює, до кого можна звернутись за допомогою в різних ситуаціях [1, с. 6-7].

Ми вважаємо, що під час опанування дітьми інформації про основи здоров'я доцільним є застосування таких методів навчання: наочні (спостереження, досліди, розглядання картин, ілюстрацій), словесні (бесіди, розповіді вихователя, читання художніх творів, зокрема фольклорного жанру: казок, загадок, прислів'їв), практично-ігрові (вправляння в догляді за частинами тіла, валеохвилинки, дидактичні ігри та вправи тощо).

Отже, в дошкільному віці потрібно закласти фундамент знань про основи здоров'я, прищепити гігієнічні навички і вміння. Щоб дитина знала, що таке здоров'я, що впливає на нього, що для нього корисне, а що шкідливе, як зберегти і зміцнити своє здоров'я й здоров'я інших людей, мають ретельно подбати дорослі (батьки й педагоги). Слід зауважити, що головне – правильно дібрати інформацію для подання дітям: щоб вона була наукова, доступна для сприймання дошкільнятами, зорієнтована на формування в них практичних навичок дбайливого ставлення до свого здоров'я, спиратися на традиції

українського народу в збереженні та зміцненні здоров'я, а також відповідала б вимогам Базового компоненту дошкільної освіти.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Теоретичний аналіз результатів дослідження дозволяє стверджувати, що процес формування здоров'я дітей та подальше його збереження залежить від формування в них переконання у збереженні та зміцненні власного здоров'я. Можемо констатувати, щоб сформувати в дітей мотивацію до збереження здоров'я, їх треба навчити свідомо ставитися як до власного здоров'я, так і до здоров'я близьких, сприймати його як цінність. Подальшого вивчення потребує дослідження аналізу педагогічних умов створення здоров'язбережувального середовища у ЗДО.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL.: https://mon.gov.ua/ua/osvita/ doshkilna-osvita/bazovij-komponentdoshkilnoyi-osviti-v-ukrayini (дата звернення: 25.02.2023).

2. Лохвицька Л.В., Андрющенко Т.К. Дошкільникам про основи здоровя: навчальний посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2007. 176 с.

3. Тітаренко С.А., Бабачук Ю.М. Педагогічні умови створення здоров'язбережувального середовища в закладі дошкільної освіти. *New impetus for the advancement of pedagogical and psychological sciences in Ukraine an d EU countries: research matters* : Collective monograph. Vol. 2. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2021. 440 p. С. 243-259.

Annotation. *The article highlights the problem of forming the system of knowledge about the basics of preschool children's health. The content of the «Basic component of preschool education» regarding the formation of knowledge about the health of pre-schoolers was analysed.*

Key words*: health, system of knowledge, preschool children.*

Дудник Діана, *студентка*
УДУ імені Михайла Драгоманова,
Науковий керівник: ***Т.М. Сняткова,***
доктор філософії,
викладач кафедри дошкільної освіти
УДУ імені Михайла Драгоманова, м. Київ

ПОЛІЛОГ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. *У статті здійснений теоретичний аналіз досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців щодо проблеми формування діалогічного мовлення у дітей старшого*

дошкільного віку. Визначено дефініції основних понять дослідження, а саме: «мовленнєвий розвиток», «мовленнєве середовище», «діалогічне мовлення», «полілог».

Ключові слова: *діалогічне мовлення, діти старшого дошкільного віку, полілог.*

Постановка проблеми Пошук шляхів формування діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку, дослідження полілогу як засобу розвитку діалогічного мовлення, розробка методичних рекомендацій щодо застосування у роботі з дітьми старшого дошкільного віку полілогу. На сьогодні за дослідженнями педагогів та психологів значна частина дітей має проблеми з мовленням, з вмінням проявляти комунікативні навички. Тому перед нами поставлене завдання дослідити засоби формування діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку, а саме полілогу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій Проблема розвитку мовлення дітей дошкільного віку розглядалась багатьма класиками-педагогами, а саме: Я. Коменським, К. Ушинським, С. Русовою, І. Огієнком, Є. Тихеєвою, В. Сухомлинським, а також видатними психологами (Л. Виготський, О. Лурія, Д. Ельконін, А. Маркова, С. Рубінштейн та ін.). На сучасному етапі розвитку педагогічної науки дослідження формування діалогічного мовлення у дошкільників займає центральне місце і здійснювалося в різних аспектах: особливості спілкування дитини дошкільного віку з дорослим (А. Рузська), особливості формування дитячого діалогу (Т. Слама-Козаку), структурні особливості організації діалогічного мовлення (Н. Шведова, Є. Вохришева, І. Святогор та ін.), вивчення основ лінгводидактики (А. Богуш, Н. Гавриш, І. Товкач, О. Ольжич, Д. Грін, В. Сухомлинський та ін.).

Велика увага була приділена вивченню проблеми становлення та розвитку мовлення дітей раннього віку (А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Науменко, О. Саприкіна та ін.), а також, безпосередньо розвитку діалогічного мовлення у дошкільників (Н. Луцан, Г. Чулкова та ін.)

Розробкою основних діагностичних методик розвитку зв’язного мовлення займалися такі видатні вчені, як О. Леонтьєв, Н. Джинкін, Д. Ельконін, М. Коніна, Є. Короткова, А. Леушина, Л. Пеньєвська, Є. Флеріна та ін.

Полілог як засіб формування діалогічного мовлення досліжували: В. Бухбіндер, Л. Голованчук, О. Коломінова, М. Майорова, Н. Скляренко, Е. Рудешко, В. Харенко, Г. Чекаль, Е. Волдрі, М. Зінгер.

Мета статті: здійснити теоретичний аналіз проблеми впливу полілогу на формування діалогічного мовлення дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу: Діалог - двосторонній обмін інформацією між двома людьми, людиною та ЕОМ в вигляді питань та відповідей. Монологічний і діалогічний тексти розрізняються між собою як з погляду

структури, що лежить в основі мовленнєвої ситуації, так і з погляду закономірностей текстоутворення, що в них діють (О. Москальська).

Діалог – форма мовної комунікації, учасники якої обмінюються репліками-висловлюваннями (С. Єрмоленко).

Зауважимо, що діалог – центральний вид розмовної комунікації. Розмовні монологи майже завжди входять до складу діалогу як його компоненти. Щодо полілогу, то його здебільшого розглядають як модифікацію діалогу [3, с. 6].

Базовий компонент дошкільної освіти (А. Богуш є одним з його розробників) визначає зміст діамонологічної компетенції таким чином: «дитина вільно, невимушено вступає в розмову з дітьми, дорослими (як знайомими, так і незнайомими), підтримує запропонований діалог відповідно до теми, не втручається в розмову інших. Будує запропонований діалог відповідно до ситуації, відповідає на запитання, звернені до дитини, за змістом картини, художніх творів. Виконує словесні доручення, звітує про їх виконання» [1].

Розвиток діалогічного мовлення дошкільнят відбувається в умовах створення активного мовленнєвого середовища, під час взаємодії з оточуючими, паралельно в кількох системах: «дитина – дитина», «дитина – дорослий», «дитина – ровесник».

Навчання дітей вести діалог, брати участь у розмові завжди супроводжується вихованням навичок культурної поведінки: важливо слухати те, про що говорять, не відволікатися, не перебивати співрозмовників. Ці навички вдосконалюються найширше під час полілогу, адже це водночас слухання декількох осіб, сприймання точку зору інших, вміння висвітлювати та захищати власні позиції.

Одним з найефективніших засобів формування діалогічного мовлення є полілог.

Полілог – це проблемна бесіда, дискусія, диспут, у яких стикаються різні позиції, різні погляди на певне питання. Тож у результаті такого спілкування дитина збагачує світосприймання, вчиться пізнавати себе, закони довкілля, виносить із них власні смисли, життєво необхідні для саморозвитку [2, ст. 6].

Полілог – один із основних методів розвитку діалогічного мовлення дітей дошкільного віку. Полілог – це організована, цілеспрямована розмова багатьох осіб, в даному випадку - вихователя з дітьми, з певної теми, яка складається із запитань і відповідей. Полілог є ефективним словесним методом навчання, який при правильному його поєднанні з конкретними спостереженнями та діяльністю дітей відіграє велику роль в освітньо-виховній роботі з дітьми [5].

За допомогою полілогу діти цілеспрямовано засвоюють відомості про конкретні предмети й явища, вчаться словом передавати ознаки предметів, дії з предметами. Беручи участь у полілозі, дитина вчиться зосереджувати свою

думку на одному предметі, пригадує те, що знає про нього, привчається логічно мислити [4].

Висновки та перспективи подальших досліджень: Одним із вагомих компонентів становлення особистості дитини є формування мовлення як засобу спілкування, важливою формою якого є діалог. Питання розвитку діалогічних умінь, діалогічного мовлення старших дошкільників нині набуває великого значення. Ефективним засобом розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку є полілог. Спілкуючись із іншими людьми, дитина в мовленні виявляє своє емоційне ставлення до того, про що вона прагне розповісти, або до самих учасників спілкування. Полілог – це зіставлення різних поглядів щодо однієї проблеми. Тому важливо реалізувати принцип багатоваріантності, який дає змогу дітям стикатися з думкою, що можуть існувати різні погляди на те саме запитання, не замикатися в межах одного підходу, орієнтує на пошук усіх можливих способів розв'язання поставленого завдання.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 08.09.2022).

2. Гавриш Н.В.. Комплексний підхід до розвитку мовлення. *Дошкільне виховання*. 2021. № 3. С. 3–8.

3. Михайлова Л. І. /Розвиток розмовного мовлення дітей старшого дошкільного віку/ УДК:372.461/ Одеса-2010 р.

4. Презентація «Полілог як метод ефективного навчання дошкільнят». *Освітній проект «На Урок» для вчителів*. URL: https://naurok.com.ua/prezentaciya-polilog-yak-metod-efektivnogo-navchannya-doshkilnyat-201159.html (дата звернення: 05.02.2023).]

5. Полілог як метод активного навчання | Центр розвитку дитини "Гармонія". *Центр розвитку дитини «Гармонія», гармонія, южноукраїнськ дитячий садок, Гармония, детский садик, лучший детский садик в Южноукраинске, садик №9 | Центр розвитку дитини «Гармонія»*. URL: http://www.garmoniya.mk.ua/articles/polilog-yak-metod-aktivnogo-navchannya.html (дата звернення: 04.01.2023).

Annotation. *The article provides a theoretical analysis of the research of domestic and foreign scientists on the problem of forming dialogic speech of older preschool children. The definitions of the main concepts of the research are determined, namely: «speech development», «speech environment», «dialogic speech», «polylogue». The concept of «polylogue» as an effective means of forming dialogic speech of preschool children is considered.*

Key words: *dialogical speech, children of older preschool age, polylogue.*

Єрошко Ганна, *студентка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***Н.В Лісневська,***
кандидат педагогічних наук, доцент,
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

РОЛЬ СТРЕСУ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація*: У статті досліджено роль стресу та його вплив на психічне здоров'я дітей дошкільного віку, проаналізовано види та ступені стресу.*
Ключові слова: *стрес, психічне здоров'я, дошкільний вік, діти дошкільного віку.*

Постановка проблеми: стаття зосереджується на ролі стресу та його впливі на психічний розвиток дітей дошкільного віку. Вона визначає проблему, що діти у цьому віці часто зазнають стресу, і це може негативно впливати на їх розвиток. Стаття досліджує, види та ступені стресу в дітей дошкільного віку та як вони впливають на їхній розвиток.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження показують, що негативний вплив стресу є більш глибоким на дітей, які молодші 10 років. За даними Американської психологічної асоціації, близько 20% дітей повідомляють про те, що вони відчувають сильну тривогу і напруження, але на жаль, тільки 3% батьків можуть оцінити наявність стресу у своєї дитини. Саме поняття «стрес» введено в обіг видатним канадським біологом, патофізіологом, основоположником вчення про стрес, Гансом Сельє (англ. Hans Selye) в 1936 р. Сучасні науковці не оминули увагою питання управління стресом,проте процес управління стресом вважається дещо одностороннім. Явище стресу розглядається як негативне явище, яке призводить до значних втрат у діяльності практично всіх світових компаній. Однак стрес певною мірою має і позитивне значення,оскільки дає змогу співробітникам адаптуватися до перевантажень, мобілізувати власні здібності для подолання страхів і прийняття змін. Ба більше, менеджери розвивають свій власний емоційний інтелект під впливом стресу. Розширення компетентності менеджерів через емоційну саморегуляцію та розвиток навичок управління емоційними станами у стресових ситуаціях є сьогодні одним із найактуальніших питань на дискусійному майданчику серед експертів і науковців. Прикладними дослідженнями стресу успішно займалися як зарубіжні, так і вітчизняні вчені, зокрема Даніел Гоулман, Девід Карузо, Піттер Селовей, Ентоні Мертіно, Сергій Шабанов, Олена Альошина та ін.

Мета статті: проаналізувати вплив стресу на організм та психічне здоров'я дітей дошкільного віку

Виклад основного матеріалу. Стрес у дошкільнят може мати серйозні наслідки, тому важливо вчасно його розпізнати й усунути причини. Стрес – форма переживання емоцій особистістю, ознаками якої є стан напруги при загрозі або перевантаженні, що амбівалентно позначається на здоров'ї та діяльності особистості: позитивно [3, с. 411].

Залежно від сили та тривалості дії стресора розрізняють два види стресу: дистрес – негативний, тривалий, відбувається зрив механізмів адаптації, вичерпуються захисні сили організму та еустрес – позитивний, нетривалий, активізує можливості та резерви організму [2, с. 50].

У свою чергу, учені розрізняють три ступені стресу: 1. Слабкий. 2. Середній. 3. Сильний.

Слабкий ступінь стресу вказує фактично на його відсутність. Фізіологічних, психічних, фізичних змін не відзначається. При середньому ступені відчутні зміни у психічному та соматичному стані. Спостерігається загальні зміни в психічній діяльності, не притаманні людині в звичайних обставинах: зібраність, блискавична реакція, стійкість до перешкод, загальна позитивна оцінка даного стану і цілому. Що стосується сильного стресу, то тут картина зворотна. Дитина у такому стані демонструє порушення основних фізичних, фізіологічних і психічних функцій; погіршується самоконтроль, трапляються труднощі в елементарних психічних видах діяльності [4, с. 18-19].

Стреси підривають наш імунітет, роблять нас уразливими для інфекцій. До далеко не повного списку патологій, причина яких пов'язана з переживанням стресів, належать депресія, тривожність, інфаркт, інсульт, ослаблення імунної системи й як наслідок вразливість до різноманітних інфекцій, починаючи з банальних застуди і герпесу й закінчуючи такими грізними, як СНІД, деякі форми раку, аутоімунні захворювання, на кшталт ревматоїдного артриту або розсіяного склерозу. Стрес нерідко викликає шкірні реакції (висип, свербличку, різноманітні дерматити тощо), порушення роботи шлунково-кишкового тракту, безсоння, різні неврологічні хвороби [4, с. 16-17].

Дошкільний вік – це період, упродовж якого відбувається величезне збагачення й упорядкування чуттєвого досвіду дитини, опановування специфічно людських форм сприйняття та мислення, бурхливий розвиток уяви, формування паростків довільної уваги та смислової пам'яті. Проте, у цей період діти можуть бути підвищено вразливими до стресу, оскільки вони можуть почуватися неспроможними контролювати події, що відбуваються навколо них.

Стрес може впливати на розвиток дітей дошкільного віку і призводити до наступних ознак: зміна настрою: дитина може стати нервовою, роздратованою, сумною, або, навпаки, гіперактивною і безтурботною; порушення сну: стрес

може спричинити ускладнення в засинанні, нічні кошмари, прокидання вночі та інші проблеми з сном; порушення апетиту: дитина може відмовлятися від їжі або навпаки, переїдати; порушення уваги та концентрації: стрес може знизити рівень уваги та концентрації дитини, що може призвести до проблем у навчанні та розвитку; погіршення здоров'я: діти, які переживають стрес, можуть бути більш схильні до захворювань, таких як простуда, грип, інші інфекційні захворювання тощо [1, с. 54-56]. Стрес може мати негативний вплив на психічне здоров'я дітей дошкільного віку.

Психічне здоров'я дитини – стан душевного благополуччя, емоційного комфорту, впевненість у своєму майбутньому, пов'язана з відчуттям захищеності свого «Я». Психічне здоров'я дитини характеризуються її здатністю успішно регулювати свою поведінку і діяльність відповідно до загальноприйнятих норм, і правил, активно розвиватись як особистість [5].

Психічне здоров'я охоплює всі сфери життя людини, включаючи роботу, взаємини з близькими, самооцінку, сприйняття світу, емоційний стан та фізичне здоров'я. Відсутність психічних проблем і хороше психічне здоров'я дає людині можливість насолоджуватись життям, бути продуктивним і творчим, відчувати задоволення від взаємин з оточуючими та досягати успіхів у різних сферах життя.

Численні наукові та експериментальні дослідження свідчать про негативний вплив на психічне й фізичне здоров'я дитини стресогенних чинників. Невротичні вияви в поведінці з'являються в дітей у наслідок дефіциту спілкування з дорослими, зростання в умовах сімейних негараздів і від ворожого ставлення до них дорослих. Окрім того, на організм дітей негативно впливає інформаційний простір із телебачення, інтернету. Психічно здорова дитина характеризується гармонійністю розвитку, духовністю, врівноваженістю та адаптивністю. Гармонійний особистісний розвиток і фізичне здоров'я сприяють успішній адаптації дитини в соціумі, що є дуже важливим під час відвідування закладу дошкільної освіти [2, с. 51].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Стрес може мати значний вплив на фізичне та психічне здоров'я людини. Він може бути корисним або шкідливим в залежності від його інтенсивності та тривалості.

Короткостроковий стрес може стимулювати мобілізацію ресурсів організму, що дозволяє краще впоратися з незвичайними ситуаціями. Однак, тривалий та інтенсивний стрес може призвести до негативних наслідків, таких як тривала тривога, депресія, втома, погіршення здоров'я серцево-судинної та імунної системи, проблем зі сном, зниження продуктивності та емоційного здоров'я.

Одним з головних джерел стресу є сучасне середовище, з його постійними вимогами до швидкості та ефективності. Інші чинники, такі як

фізичні чи емоційні травми, конфлікти в особистому житті, страх перед невідомим, також можуть стати причиною стресу.

Для зменшення впливу стресу на здоров'я та психічний розвиток дітей дошкільного віку можна використовувати здоров'язбережувальні технології.

Література

1. Безпечний простір. Корекційно-розвиткова програма формування стійкості до стресу в дітей дошкільного віку та школярів : навчально-методичний посібник. Видання. 3-тє, доповнене, виправлене. / Богданов С. О., Гніда Т. Б., Залеська О. В., Лунченко Н. В., Панок В. Г., Соловйова В. В. / Заг. ред. : Чернобровкін В. М., Панок В. Г. Київ : Унів. Видавництво ПУЛЬСАРИ, 2021. 368 с.: іл.,Табл.

2. Діагностичні методики оцінювання стану здоров'я та сучасні технології здоров'язбереження дітей дошкільного віку:навчальний посібник. / Автори-укладачі Н. В. Лісневська, І. М. Скрипка. Суми : ФОП Цьома С. П., 2022. 274 с.

3. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. Навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.

4. Наугольник Л. Б. Психологія стресу: підручник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 324 с.

5. Психічне здоров'я дитини : збереження та зміцнення. URL : http://leleka.rv.ua/index.php?m=content&d=view&cid=163 (дата звернення: 21.04.2022).

Annotation: *The article examines the role of stress and its impact on the mental health of preschool children, analyzes the types and degrees of stress.*

Key words: *stress, mental health, preschool age, preschool children.*

Жорова Діана, *студентка*
ВПС «Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського НПУ ім. О. Довженка»
Науковий керівник: ***І.В. Скрипник,***
викладач фахових дисциплін ВСП «Професійно-педагогічний
фаховий коледж Глухівського НПУ ім. О. Довженка»

ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ З УРАХУВАННЯМ ГЕНДЕРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ

Анотація. *У статті розглянуто основні напрями психолого-педагогічних досліджень з проблеми становлення та розвитку гендерного виховання дітей дошкільного віку, визначено особливості гендерного підходу до виховання.*

Ключові слова: *гендерне виховання, гендерний підхід, діти дошкільного віку.*

Постановка проблеми. Політичні, соціокультурні зміни, інтеграційні та економічні процеси формують передумови для вдосконалення педагогічної освіти в країні з точки зору відповідності вимогам європейського освітнього простору та впровадження ґендерного підходу у вихованні підростаючого

покоління. У процесі реформування особлива увага приділяється питанню створення однакових умов для представників обох статей, рівних у правах і можливостях, що законодавчо закріплено в національних документах. Заклади дошкільної освіти як соціальний інститут продовжують відтворювати стандарти традиційної культури щодо фемінності та маскулінності, формуючи у дітей дошкільного віку стереотипи ґендерного самосприйняття та самооцінки, що, в свою чергу, нівелює прояв індивідуальності вихованців у виборі подальшого життєвого самовизначення. Це пов'язано з відсутністю навчальних, дидактичних посібників та методичних рекомендацій з ґендерного виховання дітей дошкільного віку, а також посібників для вдосконалення професійної діяльності педагогів та батьків з гендерного виховання дітей дошкільного віку. Виховання підростаючого покоління здійснюється відповідно до інтересів національних, державних і культурних традицій. Воно ґрунтується на наукових розробках філософів, психологів і педагогів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання реалізації гендерного підходу до виховання підростаючого покоління в умовах сучасних закладів дошкільної освіти набуло особливої актуальності. Це пов'язано з тим, що, незважаючи на певні наукові здобутки в цьому аспекті, дана проблематика завжди перебувала в колі наукового інтересу вчених і набула особливої актуальності: наукові розвідки Л. Добрович, О. Кононко, Т. Титаренко, В. Сухомлинського та ін. присвячені цій проблематиці. Т. Говорун, О. Кікінежді, Л. Татарнікова, Н. Чухим, О. Бажан також визначили проблеми виховання та освіти з гендерної перспективи. Понятійний апарат гендерної освіти представлений у наукових працях С. Вихор, В. Кравець, А. Мудрик, Л. Штильової та інших.

Мета статті: висвітлити проблеми гендерного виховання дітей дошкільного віку та особливості його реалізації в умовах закладу дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. «Гендер» - один з наймолодших термінів у психології, педагогіці, соціології та соціальних науках. Гендер означає «соціальні відносини між людьми різної статі», «соціально організовані відносини між людьми різної статі», «розподіл ролей між чоловіками та жінками» тощо.

Питання ґендерного виховання важливе з того моменту, коли діти починають усвідомлювати свою стать і те, що вони не просто діти, а хлопчики і дівчатка. Ґендерна ідентифікація є однією з найважливіших складових розвитку особистості дитини і впливатиме на все її життя.

Завданнями гендерної освіти є формування правильного розуміння ролей чоловіків і жінок у суспільстві, формування моделей специфічної гендерної поведінки та розвиток культури гендерних відносин.

Особливу увагу педагогам слід приділяти питанням, пов’язаним зі складом предметно-просторового середовища.

Навколишнє середовище є одним з основних засобів формування особистості дитини, основою її особистих знань і соціального досвіду. Предметно-просторове середовище не тільки забезпечує дітям дошкільного віку різні види діяльності (фізичну, ігрову, розумову тощо), а й є джерелом їхньої самостійної активності з урахуванням гендерних особливостей. Роль дорослого в цьому випадку полягає в тому, щоб розкрити перед хлопчиками і дівчатками всі можливості середовища і спрямувати їхні зусилля на використання окремих елементів середовища з урахуванням гендерних та особистісних особливостей і потреб кожної дитини. Основним джерелом інформації про себе для них є люди, які їх оточують, які також допомагають їм усвідомити свою статеву приналежність. Наприкінці раннього дитинства діти починають усвідомлювати свою стать. Однак вони ще не знають, що означають терміни «хлопчик» і «дівчинка».

Діти дізнаються про чоловічі та жіночі моделі поведінки, безпосередньо спостерігаючи за поведінкою дорослих; до трьох років діти помічають зовнішні відмінності між чоловіками та жінками в поведінці та одязі. Майже у всіх випадках діти розпізнають індивідуальні особливості в поведінці та зовнішності людини як характерні для тієї чи іншої статі; після трьох років вони приходять до розуміння того, що зміни в одязі, зачісці, виді діяльності тощо не змінюють статеву приналежність. Діти починають наслідувати поведінкові риси, а також шкідливі звички дорослих своєї статі, іноді вводячи їх у рольові ігри [4, с. 48].

Культура статевої поведінки є результатом стереотипних впливів у сім’ї та найближчому оточенні дитини. Під компетентним впливом дорослих у дітей формується відповідне ставлення до гендерних відмінностей, ролей та гендерних відносин. Діти можуть ставити батькам і вихователям запитання про гендерні відмінності та дітонародження.

Психологи вважають, що в сучасному суспільстві змінилися традиційні стандарти маскулінності (раніше від чоловіків очікували активності, сили, впевненості, стриманості та підприємливості) і фемінності (від жінок очікували м’якості, слабкості, покірності, залежності, пасивності та емоційності). Якщо раніше розподіл ролей і гендерний набір були поляризованими (чоловіки домінують, а жінки підпорядковуються), то зараз все більшого значення набувають взаєморозуміння, взаємозалежність і взаємопідтримка. Це не означає, що хлопчиків не слід виховувати суто чоловічі риси, а дівчаток - суто жіночі, але такі риси, як відповідальність, чесність, працьовитість, доброта, рішучість, сміливість, акуратність, толерантність і прагнення до мирного вирішення конфліктів повинні бути притаманні обом статям [2, с. 76].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, пріоритетом зараз у вихованні дівчаток і хлопчиків є не закріплення жорстких стандартів маскулінності та фемінності, а навчання дітей різної статі однаково самоствердживатися та реалізовувати свій потенціал, пошук шляхів побудови партнерських стосунків між хлопчиками та дівчатками, виховання у кожного з них почуття власної гідності та відповідальності. Йдеться про виховання у представників кожної статі людяності, чесності, взаєморозуміння та взаємодоповнення.

Отже, гендерна освіта - це набуття знань про взаємовідносини між чоловіками і жінками та формування культури статевої поведінки. Роль дорослих у формуванні психологічних основ статевого виховання дітей дошкільного віку є надзвичайно важливою. Це пов'язано з тим, що від правильної побудови виховного процесу залежить ґендерна самосвідомість, засвоєння чоловічих чи жіночих ролей та відповідне ставлення до ґендерних відмінностей. Важливу роль у цьому процесі відіграє сім'я та найближче оточення дитини, оскільки саме вони формують стереотипи поведінки дітей.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 23.02.2023).

2. Гайденко В. Гендерна педагогіка: Хрестоматія. Суми, 2006. 303 с.

3. Кікінежді О. Ґендерне виховання змалку. *Дошкільне виховання*. 2006. № 2. С. 3 – 6.

4. Пониманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ, 2004. 456 с.

Annotation. *The article examines the main directions of psychological and pedagogical research on the problem of the formation and development of gender education of preschool children, identifies the features of the gender approach to education.*

Keywords: *gender education, gender approach, preschool children*

Журат Анастасія, *студентка*
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
Науковий керівник: ***К.С. Кузнєцова,***
кандидат педагогічних наук, доцент ЧНУ імені Юрія Федьковича

ІНТЕРНЕТ РЕСУРСИ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. *У статті обґрунтовується важлива роль системного застосування освітніх веб-ресурсів в освітній діяльності закладу дошкільної освіти, що є однією з вимог інформатизації освіти на всіх рівнях і прямо впливає на якість професійної діяльності вихователя. Представлено аналіз наявних класифікацій освітніх веб-ресурсів та подано власну класифікацію за цільовою аудиторією.*

Ключові слова: *ресурс, веб ресурс, освітній веб ресурс, освітній процес, заклад дошкільної освіти.*

Постановка проблеми. В усіх сферах людського життя, зокрема це стосується і сфери освіти, помітно зростає використання веб-технологій. Це пояснюється зручністю та простотою використання наявних інструментів для пошуку, створення та використання освітніх веб-ресурсів. Використовуючи веб-ресурси, можна суттєво підвищити ефективність освітнього процесу, зокрема, у закладі дошкільної освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останні дослідження в цьому напрямі (Н. Морзе, Р. Гуревич, М. Кадемія, О. Спірін, О. Пінчук, Г. Ткачук, М. Попель та ін.) розкривають загальні теоретичні засади використання веб-технологій, інформаційно-комунікаційних технологій, освітніх електронних ресурсів хмарних та дистанційних технологій в освіті. Але у даних дослідженнях переважно наведено часткові переліки та описи освітніх веб-ресурсів, часто з акцентуванням уваги лише на окремих галузях їх застосування [1; 3].

Мета статті: На підставі вищеозначеного вважаємо за потрібне висвітлити класифікації освітніх веб-ресурсів, застосовуваних у дошкільній освіті.

Виклад основного матеріалу. Основним способом і засобом здобуття освіти є навчання. В навчальному процесі освітні веб-ресурси є засобами навчання. За допомогою освітніх веб ресурсів можна організувати засвоєння знань особистості, формування в неї практичних умінь і навичок, а значить, – забезпечити здобуття освіти на всіх її рівнях.

Визнаючи наукову обґрунтованість класифікацій освітніх веб-ресурсів, вважаємо, що їх слід розмежувати: ресурси для самостійної роботи дітей та для педагогів. Описуючи програму обов'язкової дисципліни: «Комп'ютерні технології у роботі з дітьми», яка передбачена освітньою програмою для студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, розглянемо відмінні риси авторської класифікації освітніх веб-ресурсів дошкільної освіти.

Відповідно до силабусу названої дисципліни, в межах першого модуля: «Комп'ютерні технології у роботі з дітьми дошкільного віку» включено тему: «Інтернет ресурси у роботі з дітьми дошкільного віку». Запропонована тема, передбачає ознайомлення студентів з веб-ресурсами, які дозволяють безпосередньо залучати до їх роботи дітей дошкільного віку. Зокрема, в межах теми студентів знайомимо з веб-ресурсами, такими як: [2].

1. Дитячі пошукові системи: Kiddle (https://www.kiddle.co) – дитяча пошукова система від Google; KidzSearch (https://www.kidzsearch.com) –

візуальна безпечна для дітей пошукова система та веб-портал на базі Google Programmable Search Engine; Allsafesites (http://www.allsafesites.com/) – безпечний пошук для дітей.

2. Системи з практичними завданнями: *Мега Знайка* (http://www.megaznaika.com.ua); *Пустунчик* (https://pustunchik.ua/ua).

3. Системи вікі-енциклопедій: *Веб-проект «Читанка»* (http://chytanka.com.ua/) – дитяча публічна онлайн-бібліотека.

4. Системи збереження мультимедійних веб-ресурсів: *YoutubeKids* (https://www.youtube.com/kids/) – додаток YouTube Kids для безпечнішого пізнання світу відео в Інтернеті;

Другий модуль: «Використання комп'ютерних технологій у роботі вихователя закладу дошкільної освіти» орієнтований на ознайомлення студентів з веб-ресурсами, які може використовувати педагог у власній професійній діяльності. Модуль структурований таким чином, щоб познайомити студентів з таким веб-ресурсами для педагога закладу дошкільної освіти:

1. Соціальні пошукові системи (ресурси для здійснення індивідуального або колективного пошуку в мережі): *персональна або групова пошукова система «Google»* (https://www.google.com/) – найбільша пошукова система, що належить корпорації Google Inc. Підтримує пошук у документах форматів PDF, RTF, PostScript, Microsoft Word, Microsoft Excel, Microsoft PowerPoint та інших; *українська пошукова система* (https://search.com.ua/) – масштабована система збору інформації зі сторінок українських сайтів, піддоменів зони .UA та УКР.; *Google Scholar або Google Академія* (https://scholar.google.com) – вільна доступна пошукова система, яка індексує повний текст наукових публікацій всіх форматів і дисциплін.

2. Системи для створення цифрових практичних завдань: *Google Classroom* (https://classroom.google.com/h); *LearningApps* (https://learningapps.org/); *StoryJumper* (https://www.storyjumper.com)

3. Системи створення веб-журналів (сайти, основний зміст якого постійно оновлюється новими записами, що можуть містити інформаційні ресурси різних форматів (текстові, графічні, звукові та відеоресурси), і відображається у хронологічному порядку): *LiveJournal* (http://livejournal.com**);** *Wordpress* (https://wordpress.com/); *Blogger* (https://www.blogger.com/)

4. Вікі-енциклопедія (сайти довідкового характеру, наповнення якого здійснюється спільними зусиллями великої кількості учасників): *Вікіпедія* (http://uk.wikipedia.org); *Портал освітян України «Педрада»* (https://www.pedrada.com.ua); *Український* освітній *онлайн-портал для педагогів «На* Урок*»* (https://naurok.com.ua); *електронний журнал «Вихователь-методист дошкільного закладу»* (https://emetodyst.mcfr.ua/).

5. Системи збереження мультимедійних веб-ресурсів: *Pinterest* (https://www.pinterest.com/); *Flickr* (https://Flickr.com); *Youtube* (https://youtube.com); *SlideShare* (http://www.slideshare.net)

6. Платформи для взаємодії онлайн: *Google Meet* (https://meet.google.com/); *Skype*; *Zoom*; *Moodle* (https://moodle.org/).

7. Системи спільного створення різнотипових документів: *Google-документи і таблиці* (https://www.google.com/intl/uk_ua/docs/about/); *Google-календар*(https://calendar.google.com/);*Google-групи* (https://groups.google.com/) У кожній із указаних груп освітніх веб-ресурсів ми вказали лише найбільш популярні та влучні для освітнього процесу у закладі дошкільної освіти, загалом же їх кількість значно більша, а при аудиторній роботі зосередилися лише на деяких методичних аспектах їх застосування.

Висновки та перспективи подальших досліджень Отже, проблеми інформатизації освітнього середовища сучасних закладів освіти актуалізують питання застосування освітніх веб-ресурсів у професійній діяльності вихователя дошкільної освіти та класифікації цих електронних засобів навчання. На нашу думку, найбільш доцільною для використання є класифікація освітніх веб-ресурсів за цільовою аудиторією. На цій підставі виокремлюємо такі групи освітніх веб-ресурсів: для педагогів та дітей дошкільного віку, в межах цільової аудиторії виділяємо соціальні пошукові системи, системи для створення цифрових практичних завдань, системи створення веб-журналів, вікі-енциклопедія, системи збереження мультимедійних веб-ресурсів, платформи для взаємодії онлайн, системи спільного створення різнотипових документів.

Вважаємо, що ця класифікація значно оптимізує процеси впровадження інформаційно-комунікаційних, зокрема мережевих, технологій в освітню практику. Перспективи подальших досліджень убачаємо в докладному вивченні методики застосування освітніх вебресурсів кожної із груп, а також у дослідженні інших різновидів освітніх ресурсів, теоретико-методичного підґрунтя та практики їх упровадження в освітній процес закладу дошкільної освіти та ін.

Література

1. Гуревич Р. *Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті*. Львів : Сполом, 2012. С. 149.

2. Силабус навчальної дисципліни Комп'ютерні технології у роботі з дітьми https://docs.google.com/document/d/14OkhirNCAfm71ds-D2lJeSjM8W_Ye77a/edit?rtpof=true&sd=true

3. Ткачук Г. *Методика використання освітніх веб-ресурсів у процесі підготовки майбутніх учителів інформатики*. Умань: Видавець «Сочінський» 2011. С. 25.

Annotation. *The article proves the important role of the systematic use of educational web resources in the educational activity of a preschool education institution, that is one of the*

requirements of education informatization at all levels and directly affects the quality of the educator's professional activity. It has been presented an analysis of the educational web resource existing classifications and ias well as introduced our own classification by target audience.

Key words: *resource, web resource, educational web resource, educational process, preschool education institution.*

Журенко Марина, *студентка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
*Науковий керівник****: С.А. Тітаренко,***
кандидат педагогічних наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

АНАЛІЗ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ЕМПАТІЯ» У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Анотація. *Здійснено аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження емпатії. Обґрунтовано актуальність зазначеної проблеми. Схарактеризовано сутність поняття «емпатія».*

Ключові слова: *емпатія, особистість, емоційна сфера.*

Постановка проблеми. Необхідність підвищення ролі емпатії в розвитку особистості давно є предметом наукових дискусій та досліджень у психології. Відомо, що емпатія як психологічний феномен суттєво впливає на особистість в цілому, підвищує продуктивність діяльності та мотивацію. Емпатія позитивно впливає на розвиток міжособистісних взаємин, допомагає надавати підтримку людині не лише у звичних умовах, але й у важких екстремальних ситуаціях, коли вона особливо її потребує. Найчастіше ці якості співвідносяться з вимогами професійної та особистісної компетентності професій сфери «людина–людина».

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню емпатії присвячено ціла низка наукових робіт, де висвітлюються різні підходи як до трактування самої категорії, так і до її структури, механізмів формування, чинників розвитку емпатійності особистості та ін. Зокрема, взаємозв’язки компонентів емпатії з різними психічними процесами і психологічними особливостями особистості досліджували Л. Виговська, К. Роджерс, І. Руденко, Л. Стрєлкова, Б. Теплов, І. Юсупов та ін. У наукових роботах Ш. Бюлер, А. Валантинас, Т. Гаврилової, Ю. Гіппенрейтер, Р. Карамуратова, М. Муканова, Л. Регуш, К. Роджерс, Н. Сарджveладзе та ін. розкриваються якісні особливості природи феномена емпатії, її проявів в інтерперсональних взаєминах.

Актуальність проблеми вивчення емпатійності підтверджується даними досліджень сучасних педагогів та психологів – І. Беха, Т. Василишиної,

Т. Гаврилової, Л. Журавльової, Т. Карягіної, В. Киричок, І. Когана, О. Кульчицької, М. Обозова, О. Пархоменко, Р. Павелківа, О. Саннікової, М. Удовенко, О. Феніної, М. Хазанової, О. Чебикіна та ін. Феномен емпатії залишається предметом гострих дискусій філософів, етиків, педагогів, психологів, медиків, митців, етнологів.

Мета статті - здійснити аналіз сутності поняття «емпатія».

Виклад основного матеріалу. Ґрунтовний аналіз психолого-педагогічних досліджень, присвячених проблемі емпатії, дозволив схарактеризувати її сутність:

– здатність емоційно відгукуватися на переживання іншої людини, що виявляється у співчутті, співпереживанні, співстражданні (Психологічний словник);

– здатність людини емоційно відгукуватися на переживання інших людей. (Короткий словник актуальних педагогічних термінів);

– можливість передати іншому здатність розуміння, сприйняття глибини його емоційного болю (Н. Роджерс);

– здатність людей сприймати одне одного та передбачати їхні дії (Р. Раймонд);

– пасивне співчуття, форму співучасті в емоційному стані партнера (А. Валлон, Т. Гаврилова, Т. Ліппс, Г. Саллівен, П. Фрес, М. Шелер, А. Шопенгауер);

– комплексна здатність послідовно виявляти емпатійне розуміння іншого в мові або дії (Ю. Гіппенрейтер, Т. Корягіна, О. Козлова);

– здатність прийняти роль іншого та адаптувати альтернативні перспективи партнера (Дж. Мід);

– раціонально-емоційно-інтуїтивна форма відображення, яка є найбільш вдалим засобом «входження» в психоенергетичний простір іншої людини (В. Бойко);

– уявне перенесення себе в думки, почуття і дії іншого і структурування світу за його зразком (Р. Даймонд);

– складне особистісне утворення, що забезпечує результативність дій педагога за рахунок позитивного сприймання учня, розуміння його емоцій та керування ними, прогнозування поведінки вихованця (Л. Малицка);

– соціально-психологічна властивість особистості, що включає адекватну вербальну та невербальну відповідь на переживання іншого (В. Лабунська);

– специфічне новоутворення в структурі професійно-педагогічних властивостей педагога, системоутворювального чиннику, що детермінує ефективність педагогічного спілкування (Т. Василишина);

– здатність педагога емоційно відгукнутися на дитячі почуття й переживання, розподіляти інтереси, ставати на місце вихованців шляхом емоційної ідентифікації у формі співпереживання (Н. Гузій).

Як зауважував видатний вітчизняний педагог В. Сухомлинський, одним з важливих завдань педагогів є «пізнавати серцем усе, чим живе, що думає, з чого радіє й чим засмучується дитина» [3].

Здатність до емпатії полягає у вмінні надати емоційну відповідь на переживання, думки та почуття об'єкта емпатії.

Проблеми емпатійності, доброти, людяності піднімаються у наукових доробках Ш. Амонашвілі. Слід зазначити, що вся його педагогічна система пронизана гуманізмом, любов'ю і повагою до вихованців. Шалва Олександрович тлумачить емпатійність як «тепло серця», як «дар відчування іншої людини». У наукових працях «Психологічні основи педагогіки співробітництва», «Особистісно-гуманна основа педагогічного процесу» автор підкреслює, що емпатійність як особистісна риса педагогів є обов'язковою умовою для формування у дітей здатності «відчувати іншу людину» [1].

Узагальнення даних літератури дозволяє вважати, що найпоширенішим розумінням феномена емпатії є тлумачення його як особливої здатності (властивості) суб'єкта до осягнення (відбиття, проникнення, входження, долучення, відгукуваності, прийняття, співучасті, співчуття) емоційних переживань (станів) і внутрішнього світу (думок) іншої людини, що дозволяє партнерам досягти взаємоузгодження позицій, взаємопорозуміння, обрати у відповідності з цим спільні засоби само- і взаєморегуляції у процесі міжособистісної взаємодії.

Дослідниця Т. Василишина зауважує, що специфічним механізмом емпатії є наслідування. Ідентифікацію вона трактує як «більш тонкий» процес сприйняття загальних зразків мислення і поведінки, що характеризуються потужним емоційним зв'язком з оточуючими [2].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, аналіз визначень терміну «емпатія», запропонованих науковцями свідчить, що існує розмаїття трактувань цього поняття, отже, і значна кількість аспектів його вивчення. На основі короткого огляду наукових праць щодо становлення поняття емпатії можемо говорити про перспективність її подальшого розвитку.

Література

1. Амонашвили Ш. А. Личностно-гуманная основа педагогического процесса : монографія. Минск : Университетское, 1990. 560 с.

2. Василишина Т.В. Емпатія як фактор ефективності педагогічного спілкування: автореф. дис. канд. пс. н. Київ, 2000. 20 с.

3. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: В 5-ти тт. Т. 2. Київ : Радянська школа, 1976. 670 с.

Annotation.. *An analysis of psychological and pedagogical literature on the problem of researching empathy was carried out. The relevance of the mentioned problem is substantiated. The essence of the concept of «empathy» is characterized.*

Key words: *empathy, personality, emotional sphere.*

Залозна Наталія*, магістрантка*
Ніжинського державного
університету імені Миколи Гоголя
Науковий керівник: ***С.І. Матвієнко****,*
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної освіти
Ніжинського державного
університету імені Миколи Гоголя

РОЛЬ ВИХОВАТЕЛЯ В ОЗНАЙОМЛЕННІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ З КУЛЬТУРОЮ РІДНОГО КРАЮ

Анотація. *У статті здійснено короткий аналіз сутності процесу ознайомлення дітей з рідним краєм. Розглянуто кілька головних напрямків такої роботи: ознайомлення з природою; історико-культурною спадщиною; традиціями; сучасністю тощо. Проаналізовано специфіку фахової компетентності педагога ЗДО щодо проведення краєзнавчої роботи з дошкільниками.*

Ключові слова*: рідний край, історико-культурна спадщина, вихователь дітей дошкільного віку, фахова компетентність.*

Постановка проблеми. Сучасний етап духовного розвитку нашого суспільства характеризується підвищенням інтересу до історії нашої країни, її культури, традицій, фольклору. Кожен із регіонів України, – Полісся, Слобожанщина, Волинь та ряд інших, – визначає своєрідні традиції культури, побутування населення та ряду інших позицій. Зміни, які відбуваються в українській освіті, потребують оновлення підходів у галузі громадянського та патріотичного виховання дітей і молоді, формування в них ціннісного ставлення до рідного краю та своєї країни. Період старшого дошкільного дитинства характеризується зрослими можливостями дитини щодо ознайомлення із природою, побутуванням людей, архітектурою рідного міста, його культурними здобутками у сьогоденні.

Важливу роль у проведенні роботи щодо ознайомлення дітей 6-7 років із рідним для дитини краєм відіграє вихователь закладу дошкільної освіти. Він проводить ряд форм роботи, спрямованої та краще пізнання дитиною свого краю. Це такі форми роботи, як: екскурсії, прогулянки в природу, заняття з народознавства та ознайомлення із соціумом, виховні заходи з елементами

краєзнавства, відеоекскурсії тощо. Отже, вихователь повинен мати належний рівень фахової компетентності щодо проведення вищезазначеного напряму роботи. Однак, як визначив здійснений нами аналіз наукової літератури, на сьогодні створено обмежену кількість робіт стосовно ролі вихователя у проведенні педагогічної роботи з ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з рідним краєм. Цим і обумовлюється актуальність даної статті.

Мета статті: охарактеризувати роль вихователя ЗДО в ознайомленні дітей 6-7 років з рідним краєм.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Ті чи інші аспекти проблеми ознайомлення дітей з рідним краєм висвітлено у працях А. Богуш, Н. Бондаренко, Л. Калуської, М. Качур, В. Лаппо, С. Матвієнко, Н. Охріменко, Н. Рогальської, О.Стаєнної та інших вчених. Питання, пов'язані із професійною компетентністю вихователя дітей дошкільного віку розглядилися Г. Бєлєнькою, Л. Загородньою, О. Кононко, О. Косенчук, В. Кузь, В. Нестеренко, О. Половіною, Т. Теличко та ін. дослідниками.

Виклад основного матеріалу. Ознайомлення дошкільників з рідним краєм є проводиться у контексті краєзнавчої роботи. У свою чергу, краєзнавство стосовно дітей дошкільного віку передбачає не тільки проведення безпосередніх заходів на місцевості, у музейному середовищі, у закладах культури (виставкові зали, театри, бібліотеки тощо) як об'єктів художнього краєзнавства, але й використання форм краєзнавства опосередкованого.

Дослідниця Н. Охріменко надає перелік форм краєзнавчої роботи, які доцільно запроваджувати з дітьми старшого дошкільного віку. Серед них слід назвати екскурсії у природу, спеціально організовані екскурсійні заходи з художнього краєзнавства, віртуальні екскурсії, засідання дитячих клубів юних краєзнавців «Моє рідне місто (село)», прогулянки містом (селом) тощо [3, с. 33].

Ознайомлення дітей з рідним краєм відбувається, фактично, у двох головних напрямках – ознайомлення з природою рідного краю та соціумом. У свою чергу, другий напрям роботи більш розгорнутий, оскільки стосується вивчення історико-культурної спадщини певного краю.

С. Матвієнко звертає увагу на те, що проведення художньо-краєзнавчої роботи з дошкільниками є специфічним видом діяльності й потребує від вихователя ЗДО ряду спеціальних методичних компетентностей [1, с. 75].

Дослідниця Т. Теличко визначає *фахову компетентність майбутніх вихователів ЗДО* як інтегративну професійно-особистісну характеристику, яка відображатиме готовність продуктивно здійснювати педагогічну діяльність на основі аксіологічних пріоритетів: засвоєних професійних знань, емоційно-ціннісного ставлення до реалізації професійних функцій і вираженої суб'єктної позиції саморозвитку в професії [4, с. 44].

Фахова компетентність вихователя закладу дошкільної освіти визначається у контексті його загальнокультурної компетентності. Вона формується унаслідок засвоєння вихователем необхідних знань про історію, культуру, природу, соціум рідного краю та набуття необхідних умінь проведення краєзнавчої роботи у процесі фахової підготовки у вузі. Другим важливим аспектом компетентності педагога є сформованість методичних знань та умінь проведення даного напряму роботи з дошкільниками, родинами, членами громади тощо. Також слід вказати на важливість сформованості у вихователя ряду особистісних якостей, які сприятимуть ефективному проведенню краєзнавчої роботи: ініціативність, креативність, цілеспрямованість тощо.

Зазначимо, що краєзнавчий аспект в розвитку та вихованні дошкільників надає можливість гуманізувати весь освітньо-виховний процес, іншими словами, дозволяє визначити новий освітній маршрут для вихованців, який буде в себе включати як інформаційно-просвітницьку діяльність, так і емоційну. Знайомлячись з рідним містом, його пам'ятками, дитина навчається усвідомлювати себе як суб'єкт-об'єкт життєдіяльності в даний період часу, а також у певних етнокультурних умовах.

Н. Охріменко підкреслює, що відбір та структурування змісту художньо-краєзнавчої роботи з дошкільниками слід здійснювати на основі взаємозв'язку історії, сучасності, особливостей розвитку культури, традицій, соціально-економічного розвитку міста або села. Це дозволить створити у дітей цілісну систему знань про малу батьківщину, сформувати ціннісне ставлення до її культури, повагу до людей свого краю, а також розвинути бажання брати безпосередню участь у житті місцевої громади [2, с. 44].

Від педагога, який проводить екскурсії містом, а він за таких умов визначається як екскурсовод, потребуються уміння добитися від дітей емоційного включення, співпереживання, а не тільки спостереження та слухання інформації. Важливо не тільки надавати дітям загальновідомі факти щодо історії, природи, культури рідного міста (села), краю, а знаходити та вдало використовувати «цікавинки», які викличуть відповідні емоції у дітей, спонукають їх до подальшого пізнання рідного краю через використання фотоальбомів, джерел інформації мережі Інтернет за допомоги дорослих тощо.

С. Матвієнко зазначає, що після проведення екскурсій з дітьми важливо провести бесіди за побаченим, організувати художньо-продуктивну діяльність дітей, де будуть втілені їхні враження від спілкування з рідним краєм [1, с. 77].

Висновки та перспективи подальших досліджень пов'язані з необхідність продовження наукових пошуків стосовно осучаснення методичних засад роботи вихователя ЗДО щодо ознайомлення дітей з історико-культурною спадщиною рідного краю.

Література

1. Матвієнко С. І. Умови використання засад художнього краєзнавства в патріотичному вихованні дітей старшого дошкільного віку. *Perspective directions of development of philology, linguistics and communication science*: Collective monograph. Aotearoa publishing, Nelson, New Zealand. 2018. С. 72-86. URL: http://lib.ndu.edu.ua/dspace/handle/123456789/2322

2. Охріменко Н. П. Екскурсії як засіб використання засад художнього краєзнавства у закладі дошкільної освіти. *Наукові записки НДУ імені Миколи Гоголя. Серія: Психолого-педагогічні науки*. 2022. № 2. С. 39-47.

3. Охріменко Н. П. Форми організації роботи щодо ознайомлення дошкільників з рідним краєм. *Сучасні реалії та перспективи розвитку освіти* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Дніпро, 9 жовтня 2020 р). Дніпро: Міжнародний гуманітарний дослідницький центр. 2020. С. 32 – 34.

4. Теличко Т. В. Формування фахової компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти на засадах міждисциплінарного підходу. Дис. доктора філософії. Спец. 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). Мукачівський державний університет, Мукачево, 2021. 294 с.

Annotation. *The article provides a brief analysis of the essence of the process of familiarizing children with their native land. Several main areas of such work are considered: familiarization with nature; historical and cultural heritage; traditions; modernity, etc. The article analyzes the specifics of the professional competence of a preschool teacher in conducting local history work with preschoolers.*

Key words: *native land, historical and cultural heritage, preschool teacher, professional competence.*

Заневич Ірина, *магістрантка*
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка
Науковий керівник: ***І.Л. Паласевич,***
кандидат педагогічних наук, доцент
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. *У статті проаналізовано особливості соціального розвитку дошкільників; обґрунтовано, що основою соціалізації дитини є її соціальний досвід, засвоюючи який, вона здійснює саморозвиток та самореалізацію, стає соціально компетентною, що дає змогу їй почуватися комфортно серед людей, орієнтуватися в соціальному довкіллі, вибірково ставитися до нього, визначатися зі своїми пріоритетами та статусом.*

Ключові слова: *соціалізація, соціальний розвиток, діти дошкільного віку, заклад дошкільної освіти.*

Постановка проблеми. Стрімкі соціально-політичні зміни у житті сучасного суспільства зумовлюють необхідність підготовки дітей до розвитку соціальних стосунків і різних видів поведінки в соціумі вже на етапі дошкільного дитинства. Здатність керувати своєю поведінкою та спілкуванням, уміння обирати адекватну поведінку, орієнтуватися у нових обставинах, почуватися комфортно серед інших є сферою соціального розвитку дитини, що сприяє її соціальному благополуччю. Ефективність реалізації окреслених завдань соціального розвитку дошкільників значною мірою визначається тісним співробітництвом закладу дошкільної освіти з родинами вихованців, що, своєю чергою, уможливить повноцінний процес соціалізації дитини-дошкільника.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Зазначимо, що проблема соціального розвитку дітей дошкільного віку є предметом наукових розвідок сучасних дослідників. Вченими обґрунтовуються його зміст та завдання, педагогічні умови й шляхи формування соціальної компетентності та соціальної зрілості дошкільників (Н. Гагаріна, М. Гончарова-Горянська, Т. Дуткевич, І. Єрмаков, І. Княжева, О. Кононко, В. Кузьменко, Л. Лєпіхова О. Михайлов та ін.); розробляються стратегії й технології взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї щодо ефективної соціалізації дітей (Л. Артемова, О. Куліш, С. Михальська, А. Назаренко, В. Оржеховська, В. Соколова та ін.) тощо.

Мета статті – проаналізувати особливості соціалізації дітей на етапі дошкільного дитинства.

Виклад основного матеріалу. Адаптація особистості до соціального оточення розпочинається від народження. Найближчим її оточенням є сім'я, з якою вона налагоджує міжособистісні взаємини та контакти, вчиться сприймати довкілля, ознайомлюється з традиціями та системою цінностей, у результаті чого формує власне бачення світу та ставлення до нього. Згодом у житті дитини важливе значення мають соціальні інститути й чинники виховання. Це, зокрема, заклад дошкільної освіти, зміст діяльності якого має бути спрямований насамперед на підготовку дитини до життя, вміння віднайти себе у соціальному середовищі, комфортно почуватись у співтоваристві, набути досвіду різноманітних стосунків, адаптуватись до унормованого життя серед людей.

Починаючи з раннього віку відбувається поступове нагромадження дитиною інформації про соціум, соціальне життя, формуються переконання, певні норми й правила поведінки, необхідні їй для функціонування у колективі однолітків та які дитина відтворює у власній поведінці чи життєдіяльності. Результатом цього процесу є самореалізація, самоствердження, налагодження

взаємодії з однолітками і педагогами під час гри, занять, що проявляється у прагненні взаємодіяти ефективно і задовольняти свої потреби.

Для набуття соціального досвіду дитина повинна навчитися орієнтуватися у соціальному просторі, опановувати нові соціальні ролі, цінності, способи та ін. Зміст соціального розвитку дитини дошкільного віку розгортається у трьох сферах – діяльності, спілкуванні, самосвідомості.

Так, у закладі дошкільної освіти дитина контактує з групою однолітків. Їй цікаво разом гратися, зрозуміти себе та іншого, можливо порівняти себе з іншими. Дитина хоче бути у дитячому колективі, де вона відчуває самостійність, самоствердкується, вчиться узгоджувати свої інтереси з інтересами інших дітей.

Як показує практика, соціальний розвиток дитини у закладі дошкільної освіти – це процес прищеплення моральних цінностей – добра, любові, правди, краси, гідності, чуйності, благородства, справедливості, встановлення взаємодії з людьми, природою, з самим собою. Завдання вихователя полягає у тому, щоб сформувати у дитини уявлення про норми і модель соціальної поведінки, уміння добре почувати себе у дитячому колективі. Дитина повинна бути впевненою у собі, мати власну гідність, розраховувати на свої можливості тощо. Вихователь має сприяти розвитку позитивного ставлення дітей дошкільного віку до свого найближчого оточення, виховувати у них базові навички. Щодо останніх, то важливим є дотримання правил безпеки, етикету, вироблення загальних умінь співдії і спільної діяльності з однолітками, вирішення різноманітних спірних моментів.

Важливо, щоб дитина дошкільного віку вміла орієнтуватися в основних моральних цінностях і вимогах, приймала їх, керувалася ними у своїх вчинках; легко включалася у життя групи, опановувала типові для неї норми, вміла відстоювати власні інтереси. Взаємодіючи із соціальним середовищем, у межах дитячої субкультури, спілкуючись із різними людьми, у дитини накопичуються й засвоюються знання щодо морально-етичних норм та еталонів, а згодом й досвіду соціально прийнятої поведінки. Як зазначає Л. Лєпіхова, такий виховний вплив «…опосередковується рефлексією, оскільки дитина формується та змінюється в результаті усвідомлення та переживання реальності, в якій вона живе» [3, с. 8].

Дослідниця також зауважує, що становлення маленької особистості як соціальної істоти є результатом її постійної взаємодії, розвитку й удосконалення. Л. Лєпіховою охарактеризовано основні фази поступового входження дошкільника в нове для нього середовище:

– перша фаза репрезентується тим, що діти у процесі соціального становлення засвоюють певні соціальні ролі, норми й правила поведінки у соціумі, культурні й духовні цінності тощо. На цьому етапі дитина задля

входження у бажану соціальну групу та адаптування до неї проявляє типову поведінку, намагаючись так би мовити «вписатися у цю групу», «бути, як усі»;

– друга фаза виникає на основі першої та передбачає вирішення суперечностей між адаптуванням дошкільника у соціальну групу і його потребою проявити себе, самобутність власного «Я», свої неповторні риси та якості, виділитися серед ровесників;

– третя, остання фаза презентує загалом злиття дитини з групою, її уміння спільно взаємодіяти й комунікувати, проявити такі якості, що не суперечать груповим інтересам й водночас ця фаза утверджує особистий внесок дитини у спільну справу; завдяки перетворення «я» у «ми» соціальна група зростає як дитяча спільнота й удосконалюються взаємини між дітьми [3, с. 9].

В. Кузьменко зазначає, що поступове формування дитини як соціальної істоти сприяє водночас індивідуалізації її соціального простору. Так, у дітей 4-го року життя переважає типізація й пристосування, тому що важливим для малюків є набуття й збагачення соціального досвіду. Старші ж діти все більше прагнуть проявити самостійність й ініціативу, відстоювати власний вибір, самостійні рішення, проявляти власне «Я». Дитина старшого дошкільного віку, яка уже певним чином утвердилась серед інших, розуміє, що слід співвідносити власне «Я» з іншими, все активніше налагоджує та ініціює взаємодію з довкіллям, а також вибірково ставиться до організації спільної діяльності [2, с. 11].

Ефективним результатом соціального розвитку дошкільника є його соціалізованість, яку О. Кононко визначає як відповідний рівень сформованості у дітей певних соціальних якостей, почуттів та уявлень, які уможливлюють емоційний та психологічний комфорт і захищеність дитини у соціумі, умінь адаптовуватись та орієнтуватися у ньому, вибірково до нього ставитися, а також визначатися із пріоритетами та своєю позицією у ньому. Дослідниця зазначає, що успішність соціалізації забезпечується здатністю дошкільняти проявляти гнучкість, уміння визначатися із власними потребами та інтересами, що не суперечать певним нормам, вимогам; вибірково ставитись до соціальних ролей, надавати перевагу окремим з них [1, с. 34].

Важливо, щоб засвоювані дітьми соціальні вимоги, норми і правила стали для них мотивами, критеріями їх оцінок, відповідного емоційного ставлення як до власних дій та вчинків, так і оточуючого довкілля. Для цього недостатньо лише теоретичних тлумачень, пояснень та вказівок дорослих, вони неодмінно повинні втілитись на практиці, у власному досвіді діяльності дитини. Вагоме значення має включення її у цікаву та змістовну спільну з однолітками діяльність, опосередковану вихователем, яка б уможливила безпосереднє сприймання, переживання відчуття необхідності дотримання певних соціальних

норм і правил задля успішної діяльності всіх її учасників та кожного з них зокрема.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отож, можемо стверджувати, що закладу дошкільної освіти спільно із родиною вихованців відводиться особливе завдання – забезпечити соціально-педагогічний супровід особистості дитини-дошкільника. Освітньо-виховна робота цих двох інституцій щодо соціалізації дітей має бути спрямована на створення сприятливої психологічної атмосфери й забезпечення розвивального середовища для особистісного їх зростання в суспільних та сімейних стосунках; формування соціально-комунікативних навичок, прищеплення базових навичок соціального спілкування; а також увиразнення ціннісного ставлення до дитини, відчуття захищеності, любові, доброти й турботи; спрямування дітей на спільну діяльність, культивування партнерства; забезпечення різноманітної діяльності із врахуванням інтересів дітей.

Література

1. Кононко О.Л. Виховуємо соціально компетентного дошкільника : навч.-метод. посіб. до Базової прогр. розв. дитини дошк. віку «Я у Світі». Київ : Світич, 2009. 208 с.

2. Кузьменко В.У. Індивідуалізація виховання і навчання. *Дошкільне виховання.* 2003. № 10. С. 9 – 12.

3. Лєпіхова Л. Соціально-психологічна компетентність у психологічній взаємодії. *Вища освіта України.* 2004. № 3. С. 8 – 10.

Annotation. *The article analyzes the peculiarities of social development of preschoolers; it is substantiated that the basis of a child's socialization is his social experience, assimilating it, he carries out self-development and self-realization, becomes socially competent, which enables him to feel comfortable among people, navigate in the social environment, treat it selectively, determine his priorities and status.*

Key words: *socialization, social development, children of preschool age, preschool education institution.*

Зуєнко Світлана, *магістрантка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***Л.П. Загородня,***
доктор педагогічних наук, доцент,
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. *У статті висвітлено актуальність дослідження формування комунікативної компетентності у старших дошкільників засобами інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Окреслено особливості розвитку мовлення дітей старшого*

дошкільного віку за освітньою програмою «Дитина». Представлено низку принципів навчання дітей за ІКТ. Наведено умови ефективного застосування ІКТ на заняттях з розвитку мовлення та визначено переваги використання в дошкільній ланці ІКТ.

Ключові слова: *дошкільна освіта, компетентність, інформаційно-комунікаційні технології, мультимедіа.*

Постановка проблеми. Освіта в XXI столітті спрямована на створення людини нового типу, готової жити в інформаційному суспільстві, вирішувати нестандартні ситуації, справлятися зі стрімкими технологічними процесами, опановувати вміння спілкуватися і дискутувати. Необхідність реформування та інформатизації освіти України спонукала дошкільну ланку до пошуку шляхів виховання індивідуальності дитини, здатної до оптимальної й доцільної комунікації, за допомогою комп'ютера. У зв'язку з цим актуалізується проблема упровадження нових інноваційних та інформативних засобів і методів навчання в освітній процес закладів дошкільної освіти, зокрема у формування комунікативної компетентності дошкільників.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив, що проблема формування комунікативної компетентності була і залишається у колі наукових інтересів психологів, педагогів та методистів, зокрема: Л. Виготського, Д. Ельконіна, О. Леонтьєва, Є. Бєлякової, А. Богуш, Т. Боровик, А. Бурової, Г. Васьківської, А. Гончаренко та інших. Так, Л. Виготський у своїх працях обґрунтував теоретичні основи формування комунікативних умінь особистості в філософському та психологічному аспектах. Вчений довів, що комунікативна компетентність є ключем до успішної діяльності і благополуччя майбутнього життя дитини [2].

А. Волосюк та Л. Шишолік вважають ефективним засобом формування комунікативної компетентності дошкільників інформаційно-комунікативні технології, оскільки інформаційне середовище дозволяє ефективно взаємодіяти всім учасникам освітнього процесу: дітям, педагогам, батькам [3].

Проте, проблема формування комунікативної компетентності в дітей старшого дошкільного віку з використанням інформаційно-комунікативних технологій не є достатньо вивченою.

Мета статті: висвітлити засади формування комунікативної компетентності в старших дошкільників засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Виклад основного матеріалу. У Базовому компоненті дошкільної освіти комунікативну компетентність дошкільника визначено як «комплексне застосування мовних і немовних засобів з метою комунікації, спілкування в конкретних соціально-побутових ситуаціях, уміння орієнтуватися в ситуації

спілкування, ініціативність спілкування, стриманість у спілкуванні; культура мовленнєвої комунікації» [1].

В освітній програмі «Дитина» репрезентовано особливості розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку, а саме: дитина шостого року життя вільно використовує засоби інтонаційної виразності, декламує твори різного характеру, регулює гучність голосу і темп мовлення залежно від ситуації. Активно розширюється словниковий запас, діти починають вживати слова для узагальнення, синоніми, антоніми, відтінки значень слів, багатозначні слова. У своєму мовленні діти активно вживають іменники, що позначають назви професій, соціальних установ; дієслова, що позначають трудові дії людей різних професій, прикметники, що відображають якість дій, ставлення людей до професійної діяльності; дедалі частіше використовують складні граматичні конструкції (іменники множини у родовому відмінку). Дитина шостого року життя слідує орфоепічним нормам мовлення, здатна до звукового аналізу простих слів, що складаються з трьох звуків [4, с. 147].

Використання ІКТ у процесі формування комунікативної компетентності в дітей старшого дошкільного віку реалізовується через творчі діяльнісні досягнення дитини, які характеризують прояв її комунікативних здібностей.

Інформаційно-комунікаційні технології відносять до інноваційних процесів, завданням яких є створення нового, що сприятиме підвищенню ефективності освітнього процесу, забезпечить доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві, сприятиме розв’язанню проблеми щодо їх якісного впливу на зміст, методи та організаційні форми навчання [5, с. 4].

Стосовно системи роботи щодо використання ІКТ на заняттях з розвитку мовлення слід зазначити, що перед педагогом постає низка завдань: підібрати схеми-моделі для складання речень та розповідей, розробити дидактичні ігри для інтерактивної дошки та підлоги, створити мультимедійні презентації із використанням ілюстрацій, відео- та аудіо-фрагментів до занять з метою кращого засвоєння знань, формування умінь і навичок старшого дошкільника.

Мультимедіа – це унікальний і найсучасніший спосіб представлення інформації. Це програмний продукт, який може містити текстові матеріали, фотографії, малюнки, слайд-шоу, звукове оформлення і дикторський супровід, відео фрагменти і анімацію, тривимірну графіку та ін. Використання мультимедійних презентацій допомагає реалізувати особистісно-орієнтований підхід у навчанні, забезпечує індивідуалізацію та диференціацію навчання з урахуванням особливостей дітей, їхнього рівня навченості, схильностей. Це дозволяє зробити заняття для дошкільнят емоційно забарвленими, привабливими, викликати у дитини живий інтерес, є прекрасним наочним

посібником і демонстраційним матеріалом, що сприяє гарній результативності заняття [3].

Застосовуючи ІКТ на заняттях з дітьми дошкільного віку слід враховувати принципи навчання, зокрема такі: відповідність навчального матеріалу віковим особливостям дітей, рівню їхнього фізичного, інтелектуального й психічного розвитку; діяльнісна спрямованість у навчанні, що передбачає мовленнєву активність; систематичність, забезпечена тематичною організацією навчального матеріалу; доступність, забезпечена шляхом поступового ускладнення; повторюваність навчальних процесів, що сприяє поглибленню знань; мотиваційна спрямованість, створена шляхом забезпечення високого рівня зацікавленості навчанням; науковість як обґрунтованість процесів та результатів [6].

Аналіз досвіду зарубіжних вчених дозволяє нам зарахувати до переваг використання ІКТ на заняттях з формування продуктивних комунікативних навичок такі: розвиток пізнавальних процесів (сприйняття, увага, пам’ять, мислення, уява); розвиток творчого потенціалу, розкриття творчих здібностей; формування комунікативних навичок; забезпечення свідомого вивчення матеріалу; налагодження й збереження тісного контакту із дітьми; активізація навчального процесу; формування в дітей позитивного ставлення до навчання [6].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз наукової літератури засвідчив, що застосування ІКТ на заняттях з формування комунікативної компетентності у старших дошкільників є ефективним. Цей процес істотно розширює можливості звичайних підручників та посібників за рахунок використання звукового супроводу та ефектів анімації. У результаті використання ІКТ на заняттях із розвитку мовлення можна досягти головної мети навчання – виховання особистості, здатної розвиватися та активно взаємодіяти в умовах сучасного інформатизованого суспільства.

Перспективи подальших досліджень полягають у визначенні діагностичного інструментарію для виявлення рівнів сформованості комунікативної компетентності в дітей старшого дошкільного віку.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 25.02.2023).

2. Виготський Л.С. Уява і творчість у дитячому віці. М., 1967. С.40-48.

3. Впровадження та поширення інформаційно-комунікаційних технологій у роботі дошкільного навчального закладу з дітьми, педагогами, батьками та громадськістю : тематичний збірник праць / упоряд.: А. А. Волосюк; за заг. редакцією Л. А. Шишолік. Рівне : РОІППО, 2015. 85.

4. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / кер. проекту Огнев'юк В.О.; наук. ред. Г.В. Бєлєнька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 419 с.

5. Єресько О.В. Освіта в Україні: курс – на ефективне використання інформаційно-комунікаційних технологій. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2020. № 1. С. 4-6.

6. T. Bratitsis, T. Kotopoulos, K. Mandila. "Kindergarten children's motivation and collaboration being triggered via computer while creating digital stories: A case study". *International Journal of Knowledge and Learning*. 2012. 8 (3-4). 239-258.

Annotation. *The article highlights the relevance of research on the forming of older preschoolers' communicative competence by means of information and communication technologies (ICT). The peculiarities of the speech development of older preschool children according to the «Dytyna» educational program are outlined. A number of principles of teaching children using ICT are presented. The conditions for the effective use of ICT during speech development classes are listed. The article identifies the advantages of using ICT in preschool education.*

Key words: *preschool education, communicative competence, information and communication technologies, multimedia.*

Іванович Оксана, *магістрантка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***О.Я. Заїка,***
кандидат педагогічних наук, старший викладач
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ВЛАСНОГО ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. *Здійснено аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми формування ціннісного ставлення дітей старшого дошкільного віку до власного здоров'я. Доведено що турбота про здоров'я у ранньому віці сприяє становленню здорового способу життя у дитини. Визначено педагогічні умови формування ціннісного ставлення до власного здоров'я дітей старшого дошкільного віку.*

Ключові слова: *ціннісне ставлення, здоров'я, педагогічні умови, формування, діти старшого дошкільного віку.*

Постановка проблеми. В умовах розбудови національної системи освіти та культури в Україні дошкільне виховання ставить за мету забезпечити належне фізичне і психічне здоров'я дітей, їх повноцінний розвиток, готовність до навчання в школі. Досягнення цієї мети можливе за умови ефективного фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Відповідно до Законів України – «Про дошкільну освіту» і «Про фізичну культуру і спорт» фізичне виховання дошкільнят спрямоване, насамперед, на

охорону та укріплення психічного і фізичного здоров'я дітей, зміцнення імунітету організму, виховання стійкого інтересу до рухової активності, формування життєво необхідних рухових умінь, навичок і фізичних якостей, формування культури здоров'я.

Дитина, в якої буде сформоване сприйняття власного здоров'я як особистісної цінності, намагатиметься свідомо коригувати свою поведінку щодо здорового існування.

Ціннісне ставлення до власного здоров'я в дітей старшого дошкільного віку характеризується наявністю в дошкільників необхідних знань про основи здоров'я, мотивації щодо його збереження, усвідомлення цінності здоров'я, навичок здорового способу життя [1].

Для цього потрібно вибудувати педагогічний процес з урахуванням завдань, спрямованих на формування ціннісного ставлення дошкільників до власного здоров'я згідно з вимогами сучасної науки та створеними педагогічними умовами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематика багатьох наукових досліджень доводить, що проблема здоров'я підростаючого покоління набуває характеру глобалізації. Серед найбільш відомих розробників питань культури здоров'я, формування навичок здорового способу життя, екологічної освіти у вітчизняній педагогіці слід назвати В.Бобрицьку, О.Вакуленко, В.Оржеховську, Г. Пустовіта, С. Свириденко, Л. Сущенко, Т. Федорченко.

Психолого-педагогічні та соціальні аспекти виховання здорового способу життя дітей і молоді у своїх дослідженнях охарактеризували О. Безпалько, А. Гречишкіна, М. Кобринський, В. Кузьменко, В. Зайцев, С. Попов та ін.

Різним аспектам формування здоров'я й здорового способу життя, валеологічному вихованню дітей та молоді присвятили свої дослідження С. Волкова, В. Горащук, О. Дубогай, О. Жабокрицька, С. Жевага, С. Закопайло, М. Зубалій, О. Киричук, І. Петренко, С. Страшко, А. Турчак, Н. Хоменко, Г. Яцук та ін.

Аналізу здоров'язбережувальних та оздоровчих технологій присвячена велика кількість досліджень у різних галузях наук: ціннісне ставлення до власної особистості та світу загалом (А. Кирьякова, О. Цибулько), біоенергетичні особливості здоров'я людини (Г.Апанасенко), педагогічні фактори формування ціннісного ставлення школярів до здорового способу життя (О. Фролова), ціннісне ставлення до здоров'я як педагогічна проблема (О.Матвієнко, Д. Мороз).

Збереження і підтримання здоров'я досягається за рахунок усвідомлення потенційних можливостей людини, значення здоров'я, що зумовлено певним рівнем спеціальних знань, наявністю соціально-духовних цінностей,

накопичених внаслідок освіти та самоосвіти, виховання й самовиховання, мотиваційно-ціннісної орієнтації, які мають втілення у практичній життєдіяльності і спрямовані на зміни стану здоров'я (Т. Андрющенко, І.Журавльова**,** О. Масалова).

Сучасними психологами і педагогами вивчаються умови, найбільш сприятливі для цілісного розвитку дитини як особистості, формування її психічного та фізичного здоров'я (О. Кононко, В. Котирло, С. Кулачківська, С. Ладивір, О. Лисенко, Л. Мельник, Л. Пєчка, З. Плохій).

Мета статті – визначити педагогічні умови формування ціннісного ставлення до власного здоров'я дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Ціннісне ставлення до власного здоров'я – це категорія, на формування якої істотний вплив має мотивація дитини на здорове існування, створення в її уявленні образу здоров'я, внутрішньої готовності до дотримання здорового способу життя. Враховуючи специфіку життєвого досвіду старших дошкільників, належну увагу необхідно надавати забезпеченню їх знаннями про основи здоров'я, себе самого, які найкращим чином сприймаються і закріплюються в різних видах дитячої діяльності: ігровій, комунікативній, предметно-практичній. Діяльність дітей має цілеспрямовано пропонуватися, мотивуватися дорослими.

Г. Біліченко класифікує педагогічні умови, які забезпечують виховання навичок безпечної поведінки дошкільнят у побуті, відносить створення розвиваючого комфортного середовища у дошкільній освітній організації; побудову конструктивної взаємодії педагогів із сім'ями вихованців щодо реалізації завдань виховання безпечної поведінки у побуті, облік вікових та індивідуальних особливостей розвитку старших дошкільнят у процесі виховання безпечної поведінки у побуті, що має забезпечити єдність формування всіх компонентів культури безпечної поведінки, реалізацію суб'єкт-суб'єктних відносин у системі «дорослий – дошкільник» [2].

Л. Пєчка виділяє чотири блоки педагогічних умов формування ціннісного ставлення до власного здоров'я у старших дошкільників: організаційні, методичні, технологічні, соціально-психологічні. До організаційних умов формування ціннісного ставлення до власного здоров'я у старших дошкільників Л. Пєчка відносить: організацію відповідного предметно-просторового виховного середовища; забезпечення єдності наукових знань, емоційно-мотиваційних суджень та практичних дій щодо формування ціннісного ставлення до здоров'я дітей; конструювання здоров'язбережувального змісту освіти та виховання старших дошкільників і першокласників у відповідності до сучасних тенденцій і уявлень щодо формування ціннісного ставлення до здоров'я; організацію педагогічної взаємодії, встановлення гуманних демократичних стосунків; створення умов

для саморозвитку дітей, організація суб'єкт-суб'єктивної взаємодії (дорослий – дитина), виявлення ними відповідальності, розуміння суспільної та суб'єктивної необхідності й важливості дотримання норм і правил здорового способу життя, відповідальної поведінки в усіх сферах життєдіяльності стосовно збереження й зміцнення власного здоров'я й здоров'я інших.

Методичні умови формування ціннісного ставлення до власного здоров'я у старших дошкільників включають: педагогічно доцільні форми, методи, засоби; поєднання традиційних та інноваційних форм і методів виховання; формування професійної компетентності педагогів, опанування ними досвідом формування ціннісного ставлення до здоров'я дітей (організація спеціальних науково-методичних, науково-практичних семінарів, «круглих столів», конференцій); навчально-методичне та організаційно-технічне забезпечення виховного процесу; застосування кадрового потенціалу закладу дошкільної освіти й початкової школи.

До технологічних умов формування основ ціннісного ставлення до власного здоров'я дітей відносять: залучення старших дошкільників до активної здоров'язбережувальної діяльності; роботу з вихователями; залучення дітей до колективного обговорення питань, пов'язаних із вихованням ціннісного ставлення до здоров'я на матеріалі художніх творів і реальних життєвих ситуацій; роботу з батьками; використання групових форм виховної взаємодії, які забезпечують систематичну демонстрацію дітьми позитивної мотивації на здоровий спосіб життя.

Л. Пєчка встановила такі соціально-психологічні умови формування основ ціннісного ставлення до власного здоров'я у старших дошкільників: створення сприятливого соціально-психологічного клімату в дитячому середовищі; формування у дітей позитивних мотиваційних установок на спілкування, взаємодію, необхідність виявлення ціннісного ставлення до здоров'я; урахування в системі навчально-виховної роботи психологічних особливостей старших дошкільників; стимулювання розвитку мотивів формування ціннісного ставлення до здоров'я дітей; розвиток оптимальних моделей поведінки в системі «педагог – вихованець – дитячий колектив – батьки» [3, с. 29-31].

У результаті аналізу психолого-педагогічної літератури нами виокремлено такі педагогічні умови, які сприятимуть забезпеченню ефективного впливу на формування ціннісного ставлення до власного здоров'я старших дошкільників: організація відповідного предметно-просторового виховного середовища для формування ціннісного ставлення до власного здоров'я старших дошкільників; формування системи необхідних знань про основи здоров'я, мотивації щодо його збереження, усвідомлення цінності здоров'я, навичок здорового способу життя; реалізації особистісно-

орієнтованого підходу до дітей у процесі формування навичок здорового способу життя; усвідомлення батьками значущості здоров'я як цінності та оволодіння ними достатнім рівнем знань, умінь і навичок здорового способу життя; готовність педагогів до організації і проведення методично-консультаційної роботи з батьками та педагогічної роботи з вихованцями з питань ціннісного ставлення до власного здоров'я.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, формуючи в дітей старшого дошкільного віку розуміння здоров'я як цінності, потрібно створити педагогічні умови для активізації їхньої природної потреби – бути здоровими. Перспективами подальшої роботи може бути обґрунтування зв'язку фізичного розвитку старших дошкільників з їхнім розумовим розвитком.

Література

1. Лисенко О. Ціннісне ставлення до здоров'я як системотворча складова ціннісних орієнтацій особистості. *Освітній простір України*. 2017. Вип. 11. С. 144-154. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/opu_2017_11_26

2. Пєчка Л.Є. Основні блоки педагогічних умов для формування ціннісного ставлення до власного здоров'я у старших дошкільників і першокласників. *Сучасні тенденції розвитку науки (частина ІІ): матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції* м. Київ, 25-26 квітня 2020 року. Київ : МЦНіД, 2020. 56 с.

3. Біліченко Г.Г. Створення ЗДО із пріоритетним напрямком розвитку. Миколаїв, 2015.

Annotation. *The analysis of the psychological and pedagogical literature on the problem of forming value attitude for own health care of older preschool children was carried out. It is proved that health care at an early age promotes the development of a healthy lifestyle in a child. Defined the pedagogical conditions of value attitude forming for own health care of older preschool children.*

Key words: *value attitude, health, pedagogical conditions, forming, children of the senior preschool age.*

Івлєва Наталія, *магістрантка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***Л.П. Загородня,***
доктор педагогічних наук, доцент
ГлухівськогоНПУ ім. О. Довженка

ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ТРВЗ

Анотація. *У статті розглянуто особливості формування природничо-екологічної компетентності в дітей старшого дошкільного віку. Охарактеризовано доцільність використання методів ТРВЗ. Описано приклади застосування ТРВЗ щодо формування природничо-екологічної компетентності в дітей старшого дошкільного віку.*

Ключові слова: *ТРВЗ, природничо-екологічна компетентність дошкільника, здобувачі дошкільної освіти, діти старшого дошкільного віку.*

Постановка проблеми. Вплив людини на природне середовище веде до загрози порушення рівноваги й цілісності нашої планети. У зв'язку з цим постає необхідність свідомого ставлення до природи, що актуалізує процес пошуку шляхів та методів формування екологічної культури сучасної особистості. У дошкільному віці формується природничо-екологічна компетентність як вагомий складник екологічної культури особистості. З цих міркувань важливими є пошуки ефективних методів означеної компетентності в дітей. ТРВЗ (теорія розв'язання винахідницьких завдань) сприяє створенню умов комфортного освітнього процесу в ЗДО, де вирішення завдання для дошкільника не викликає страху та перешкоди для отримання результату. Крім того, ТРВЗ-технологія передбачає гуманістичний характер освіти, що ґрунтується на розв'язанні актуальних проблем взаємодії людини і природи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій Г. Бєлєнької, Н. Глухової, Н. Горопахи, Н. Лисенко, С. Ніколаєвої, З. Плохій, О. Половіної, Н. Яришевої та ін., свідчать, що формування екологічного світогляду та основ практичної взаємодії з природою бере свій початок в дошкільному дитинстві. Деякі аспекти використання технології розв'язання винахідницьких завдань розглянуто в дослідженнях Н. Андреєвець, Н. Гагаріної, В. Гладун, С. Заволоки, О. Олексюк, Л. Олійник, О. Ревенець, М. Ярославцевої та ін. Проте використання технології розв'язання винахідницьких завдань у контексті формування природничо-екологічної компетентності у дошкільників комплексно й системно не вивчалося.

Мета статті: здійснити аналіз останніх публікацій і представити методику використання методів ТРВЗ під час занять з дітьми старшого дошкільного віку, спрямованих на формування природничо-екологічної компетентності.

Виклад основного матеріалу. Природничо-екологічна компетентність є результатом дошкільної освіти, що включає взаємопов'язані компоненти розвитку особистості дитини: фізичний, психічний, соціальний, духовний. Відповідно до БКДО: «природничо-екологічна компетентність – це здатність дитини до доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знаннях її законів та формується у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності» [1].

Високим потенціалом для формування природничо-екологічної компетентності дошкільників володіє технологія ТРВЗ, яка, поряд із пізнавальним аспектом розв'язання поставленої освітньої задачі, залучає й емоційно-ціннісний (особистісний) і творчий аспекти.

Як зазначає Л. Ткаченко, в основу ТРВЗ-технології закладено не лише розвиток мислення (гнучкість, рухливість, системність) та творчої уяви, а й пошукову активність, прагнення дошкільників до новизни. Використання методів і прийомів ТРВЗ сприяє не тільки зацікавленню дошкільників, а й допомагає оволодіти знаннями та застосовувати їх у житті. Дитина відчуває свою силу (інтелектуальну, творчу), стає впевненішою, посилюється мотиваційний аспект [3].

Методи ТРВЗ – інструменти, які дозволяють традиційне навчання перетворити у проблемне й розвивальне. У контексті формування природничо-екологічної компетентності в старших дошкільників засобами ТРВЗ пропонуємо проводити заняття на ділянці ЗДО, у куточку природи, експериментування. Під час заняття Г. Бєлєнька пропонує вихователю проводити з дітьми досліди, використовувати моделювання, фіксувати отримані результати, що спонукає дошкільнят аналізувати та робити найпростіші висновки [2].

Наведемо приклади фрагментів занять із застосуванням методів ТРВЗ.

Заняття з теми «Вода – безцінний дар природи».

Мета заняття: закріпити знання дітей про структуру води з використанням методу моделювання «маленькими чоловічками».

Вихователь: Вода має дуже важливу властивість – давати життя всьому живому. І ви в цьому зараз переконаєтеся. (Робота в куточку експериментування). Діти, подивіться на поставлені нами у воду гілочки смородини. Що з ними сталося?

Діти: На гілочках з’явилися листочки.

Вихователь: Так, вода дала життя цим листочкам. Діти, давайте пригадаємо властивості води. Яка вона? З яких «чоловічків» складається вода?

Діти: Вода прозора, рідка, не має запаху та смаку. Вода складається з «рідких чоловічків», які не тримаються міцно один одного.

Вихователь: Покажіть, будь ласка.

Діти ставлять руки на пояс, розгойдуються з боку в бік.

Отже, даний метод ТРВЗ допомагає дітям зрозуміти сутність явища, структуру об’єкта, за допомогою «чоловічків», які змінюються та стають різними: мінливими (чоловічки, з яких складається об’єкт (структура / речовина) змінюють розташування), групуються (чоловічки організовуються в групи), рухливими (рухаються за командою, або завмирають) тощо.

Заняття на тему: «Лікарські рослини».

Мета заняття: продовжувати знайомити дітей із властивостями лікарських рослин з використанням методу ТРВЗ-технології «Так – Ні».

Вихователь: Діти, подивіться на цю рослину. Візьміть її в ручки. Відчуваєте запах? Що ви можете розповісти про ромашку?

Діти: З ромашки готують чай.

Вихователь: Ромашка багата лікарськими властивостями, завдяки чому її застосовують як протизапальний, заспокійливий засіб. Людина може використовувати відвар ромашки зовнішньо – під час умивання, купання (для покращення стану шкіри); вживати як чай, для покращення стану внутрішніх органів (печінки, шлунку і тощо). Відвар ромашки заспокійливо діє на нервову систему людини. Як ви думаєте, діти, використовувати лікарські рослини – це добре?

Діти: Так, це добре.

Вихователь: Чому?

Діти: Лікарські рослини лікують, допомагають зміцнити стан здоров'я, вилікуватися від захворювань.

Вихователь: А в якому випадку використовувати лікарські рослини – це погано? Чому?

Діти: Лікарські рослини не всім підходять, у деяких людей може бути алергія. Вони не завжди приємні на смак, можуть бути дуже гіркі. Якщо не дотримуватися правил прийому лікарських рослин, то можна отруїтися.

Вихователь: Ромашка: лікує? (так – ні); металева? (так – ні); рослина? (так – ні); солодка? (так – ні); біла? (так – ні).

Отже, метод ТРВЗ-технології «Так – Ні» розвиває складні навички у дошкільників, зокрема швидко та правильно відповідати «так» чи «ні» на запитання, послуговуючись знаннями про лікарські рослини й активізуючи різні когнітивні операції.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Застосування ТРВЗ-технології у процесі формування природничо-екологічної компетентності в старших дошкільників дає можливість дітям стати більш ініціативними, розкутими, нестандартно мислити; розвиває пам'ять, увагу, уяву, бажання працювати творчо. Крім того, ТРВЗ передбачає розв'язання природничо-екологічних задач, ситуацій, актуальних як для дошкільника, так і для оточуючих.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в експериментальній перевірці ефективності педагогічних умов формування природничо-екологічної компетентності в старших дошкільників засобами ТРВЗ.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 08.03.2023).

2. Бєлєнька Г. Хочу знати все! або Експериментуйте разом із дітьми. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2020. № 6. С. 7–11.

3. Ткаченко Л. Сучасне заняття в закладі дошкільної освіти з використанням технології ТРВЗ. *Інноваційні технології в дошкільній освіті: Збірник абстрактів*

Міжнародної науково-практичної інтернет конференції, м. Переяслав-Хмельницький, 28-29 березня 2018 р. Переяслав-Хмельницький: ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». 2018. С. 140.

Annotation. *The article deals with the peculiarities of the formation of natural and ecological competence of children of senior preschool age. The expediency of using the methods of «Theory of Inventive Problem Solving» is characterized. Examples of the application of «Theory of Inventive Problem Solving» for the formation of natural and environmental competence of preschool children are described.*

Key words: *«Theory of Inventive Problem Solving», natural and ecological competence of preschool children, applicants for preschool education, children of senior preschool age.*

Кленько Анна*, студентка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***Н.О. Хлус****, кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, завідувач кафедри теорії і методики фізичного виховання Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ОЦІНЮВАННЯ РУХОВОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. *В статті розкривається проблема рухової підготовленості дітей дошкільного віку, обґрунтовується необхідність впровадження сучасних підходів до її оцінювання, та подано нові критерії оцінювання.*

Ключові слова: *основні підходи оцінювання, рухова підготовленість, діти дошкільного віку, критерії оцінювання.*

Постановка проблеми. Рухова підготовленість – найважливіший фактор різнобічного розвитку дитині. Традиційно рухова підготовленість розглядається в теорії та практиці дошкільної освіти як формування у дітей рухових умінь та фізичних якостей у сукупності, що і представляють рівень рухової підготовленості, який багато в чому відображає функціональні можливості систем організму [2]. Основу загальної фізичної підготовки, закладену у дошкільному віці, створює передумови для нормального фізичного та розумового розвитку дітей, зміцнення власного здоров'я, підвищення фізичної працездатності; сприяє вихованню корисних звичок, пов'язаних із турботою про власне здоров'я, забезпечує умови для успішного навчання в школі. Тому увага, яка приділяється цій проблемі в практиці ЗДО, виправдана і заслуговує на схвалення. Проте феномен рухової підготовленості став

поступово перетворюватися на самоціль і виступати чи не єдиним критерієм оцінювання як рухового розвитку дітей, так й фізичного виховання загалом. У ЗДО з'явилася тенденція «підтягування» дітей до встановлених нормативів без урахування особливостей їхнього здоров'я та фізичного розвитку.

У наукових дослідженнях щодо проблем фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми дошкільного віку збільшення показників рухової підготовленості часто почало розглядатися як основний доказ їх успішності. Зауваження щодо цього з'являються все частіше у висловлюваннях відомих науковців, що цілком справедливо [1, 2]. Визнаючи в цілому напрацювання науки та практики з проблеми рухової підготовленості дітей дошкільного віку, все частіше з'являється занепокоєння авторів щодо необґрунтованого форсування цього напряму фізичного виховання. Розглянемо причини, що викликають необхідність значного коректування підходів до існуючої традиційної системи оцінювання рухової підготовленості дітей дошкільного віку.

Мета статті: теоретично дослідити основні підходи та критерії оцінювання рухової підготовленості дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Розкриваючи основні підходи оцінювання рухової підготовленості дітей дошкільного віку, зупинимося спочатку на причинах, що викликають необхідність значного коректування у підходах до вже існуючої системи оцінювання рухової підготовленості дітей.

У навчально-методичній літературі для дітей дошкільного віку увага фіксується на вікових, усереднених показниках рухової підготовленості, які розраховані на здорових дітей [4]. За останні роки здоров'я дітей погіршилося, у багатьох є відхилення у фізичному розвитку, тому навряд чи до них можуть бути застосовані середні стандарти нормативного оцінювання.

Об'єктивній оцінці рухової підготовленості дітей дошкільного віку заважає і те, що у різних науковців вікові показники багато в чому різняться. Це пов'язано з регіональними умовами, специфікою у методиках обстеження. Як правило, практики-педагоги орієнтуються на високі показники, що не завжди виправдано. Прагнення педагогів і батьків отримати більш високі результати у розвитку дитини неминуче ставить питання доцільності її меж, необхідному рівню гармонійності розвитку [5].

У країнах Європейського Союзу єдині нормативні показники рухової підготовленості різних вікових груп рекомендовані як орієнтири визначення фізичних можливостей дітей і є обов'язковими для всіх. Невиконання нормативів вказує на необхідність додаткових занять для того, щоб покращити індивідуальні результати, але не прагнути до виконання норм за будь-яку ціну. У США участь у тестуванні з оцінки рівня фізичної підготовленості беруть лише ті діти, які досить добре фізично підготовлені та показують високі

результати. Це пояснюється тим, що використання стандартизованих тестів, результати виконання яких порівнюються із встановленими нормативами, може у більшості дітей спричинити негативне ставлення до тестування. У зв'язку з цим, для дітей із слабкою фізичною підготовкою розроблено полегшені тести, вирішальні завдання підвищення мотивації до занять фізичними вправами та рівня самооцінки. На підставі викладеного буде цілком обґрунтованим висновок про те, що наявні нормативи рухової підготовленості дітей дошкільного віку Е.°Вільчковського, О.°Курка можуть бути орієнтирами лише певною мірою, оскільки не враховують вихідного стану здоров'я дітей, їх індивідуальних можливостей [2].

На думку низки авторів, в оцінюванні рухової підготовленості дітей дошкільного віку слід враховувати особливості постави, що у практиці не застосовується через відсутність необхідних методичних рекомендацій [2]. Концептуально змінилося ставлення до поняття розвитку. Розглядаючи сьогодні фізичний розвиток дітей дошкільного віку лише у контексті рухової підготовленості, не можливо не враховувати сучасні наукові психолого-педагогічні дослідження у галузі цілісного розвитку дитини. Оцінювання рухової підготовленості за допомогою існуючих методик не дає об'єктивної картини фізичного розвитку дитини, сьогодні переконливо аргументується концепцією освіти. Наголошується, що мета розвивального навчання дітей дошкільного віку полягає не у формуванні конкретних елементів діяльності, а у створенні її універсальних генетичних передумов [3].

Традиційні методики фізичного виховання обирають як пріоритетний напрям роботи «натягування» дітей на виконання практичних рухів. Дитина засвоює їх, багаторазово повторюючи зразок. Таке навчання справді може забезпечити міцну моторну навичку, але оволодіння руховими навичками в такий спосіб не включає механізм різнобічного розвитку дитини. Звичайно, не розумно відмовлятися від спеціального навчання дітей дошкільного віку руховим умінням, але еталонна сторона рухів до дитини повинна прийти з набуттям первинного рухового досвіду та розвитком мотивації до рухової активності. Слід внести деякі зміни та уточнення до організації роботи з рухової підготовленості дітей дошкільного віку. Зазначаємо, що необхідне переосмислення аспектів оцінювання рухової підготовленості дітей дошкільного віку та пошук додаткових критеріїв, що відповідають вимогам часу. Одним з таких інформативних критеріїв, необхідних за сучасних умов гіподинамії, є рухова активність дитини.

Проблемі рухової активності у дошкільній освіті присвячено значну кількість наукових досліджень. Загальновизнаними критеріями оцінювання добової рухової активності є її тривалість, обсяг, інтенсивність [3]. У практиці вони знайшли застосування з низки причин, що викликає необхідність пошуку

додаткових критеріїв, таких, які мають бути простими, досить інформативними, зручними у педагогічній діяльності.

Прийнятий розподіл дітей на групи великої, середньої та малої рухливості дає деякі орієнтири для керівництва рухової діяльності дітей, проте у зазначених характеристиках закладено оцінювання, яке не враховує індивідуальну, тобто оптимальну рухову активність [1]. Більш точно характеризують ступінь рухливості дітей такі поняття: оптимальна рухова активність, недостатня (малорухливість), надмірна (гіперрухливість). Останні дві – групи ризику, які потребують обов'язкового коректування [5]. Руховий світ дитини невичерпний, і щоб підвести до нього дитину, необхідно виключити будь-яку трафаретність її рухів вже на етапі первинного оволодіння ними.

Отже, є необхідність включити в оцінювання рухового розвитку ще один необхідний критерій − різноманітність рухів, яким дитина користується у своїй самостійній діяльності, і стає для неї джерелом саморозвитку та самовираження.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Необхідність переосмислення оцінювання рухової підготовленості дітей дошкільного віку, запропоновані основні аспекти. Критеріями оцінювання доцільно вважати: рівень рухової активності дитини (оптимальна, мала рухливість, гіперрухливість); різноманітність рухів, які дитина використовує у своїй самостійній діяльності; рівень рухової підготовленості. При цьому рухову підготовленість слід розглядати не як самоціль, а як результат оптимізації рухової поведінки.

Література

1. Вільчковський°Е.°С., Денисенко°Н.°Ф. Організація рухового режиму дітей у дошкільних навчальних закладах: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Мандрівець, 2008. 128°с.

2. Вільчковський°Е.°С., Курок°О.°І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2019. 428°с.

3. Кольцова°М. Рухова активність і розвиток функцій організму дитини. Київ: Освіта, 2013. 144°с.

4. Пахальчук°Н. О., Мируха°О.°І., Романенко°Г.°М. Педагогічні умови активізації рухової активності дітей. *Молодий вчений. 2*019. № 5.2 (69.2). С. 72−75.

5. Сендик°Г. Дослідження оптимального рухового режиму в дошкільних закладах. Тернопіль: Джура, 2015. 80 с.

Annotation. *The article reveals the problem of preschool children's motor preparedness and substantiates the need of introduction of modern approaches to its assessment. Also, new assessment criteria have been represented.*

Key words: *basic assessment approaches, motor preparedness, preschool children, assessment criteria.*

Коваль Софія, *магістрантка*
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
Науковий керівник: ***Р. А. Шулигіна,***
кандидат педагогічних наук, доцент,
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД

Анотація. *В результаті здійсненого аналізу підходів вчених, висвітлених у науковій психолого-педагогічній літературі з проблеми соціалізації дітей дошкільного віку на основі гендерного підходу, виокремлено характерні особливості кожного із підходів у період становлення зростаючої особистості в умовах соціуму та безпосередньо закладі дошкільної освіти; окреслено перспективи подальших досліджень щодо проблеми гендерної соціалізації дітей дошкільного віку.*

Ключові слова: *соціалізація, діти середнього дошкільного віку, гендерний підхід, гендерні взаємовідносини, гендерна поведінка*.

Постановка проблеми. Сучасному суспільству притаманний досить бурхливий темп змін, які зумовлюються виникненням проблемного питання – соціалізації дитини середнього дошкільного віку. В період коли у людини формуються певні уявлення про оточуючий світ, взаємовідносини з людьми, явищами соціального життя, дитина має засвоїти правила, які були сформовані в суспільстві. Поява різних технологій становлення і формування дитини середнього дошкільного віку, їх практична реалізація відносно введення її (дитини) в соціальну дійсність, має реалізовуватись з урахуванням психологічних закономірностей розвитку дитини та гендерного підходу. При цьому варто враховувати сучасне соціальне середовище, у якому дитина зростає та слугує своєрідним «матеріалом» для її соціалізації.

Дорослі (вихователь, батьки) мають володіти не тільки теоретичними знаннями щодо природи соціуму та соціокультурного середовища, а й правилами, комплексом методів і прийомів, які є необхідними для забезпечення життєдіяльності дитини, починаючі з дошкільного періоду. Тому, порушене питання щодо соціалізації дітей середнього дошкільного віку на основі гендерного підходу є вкрай важливим та актуальним в сучасній дошкільній освіті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Поняття соціалізації дитини має широке значення та базується на дослідженнях у сфері, суміжних з педагогікою наук, – філософії, психології, соціології, культурології та ін. Серед вчених, які вплинули на проблему соціалізації дітей в закладі дошкільної освіти

варто виокремити наступних: О. Анісімова, Т. Грицишина, Л. Заграй, Н. Захарова, Т. Поніманська, І. Рогальська, О. Сокуренко, І. Тукач, М. Федорова та ін. Особливості використання лялькотерапії у арт-терапевтичному просторі вивчали О. Вознесенська, Л. Гребенщикова, як засіб піклування про емоційний стан, псхічне здоров'я особистості, зокрема в колективі однолітків досліджували психологи О. Леонтьєв, А. Венгер. Д. Ельконін, С. Максименко, як напрям корекційної педагогіки – І. Бочкарьова, Г. Буряковський та інші.

Мета статті: теоретично обґрунтувати проблему гендерного підходу з урахуванням особливостей соціалізації дітей середнього дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. В період розвитку суспільства питання гендерної соціалізації дітей дошкільного віку вченими різних галузей трактувалося по-різному. Це залежало від політичних, соціально-економічних та історичних умов, загального рівня педагогічних та філософсько-релігійних уявлень про розвиток дитини та визначення її місця у соціальному середовищі. Зазначимо, що предметним полем для гендерної соціалізації кожної окремої особистості є культурна компонента суспільства, в якому ставлення до кожної дитини відображає рівень подальшого розвитку самої культури. Для того, щоб схарактеризувати цю проблему на сучасному етапі варто дослідити психолого-педагогічний аспект загальної проблеми гендерної соціалізації дітей, в нашому випадку – середнього дошкільного віку. Така оцінка дає можливість усвідомити стан проблеми гендерного становлення дитини середнього дошкільного віку в умовах соціуму. Демократичні зміни вимагають формувати освітні вимоги до закладу дошкільної освіти, яка є першою ланкою, що сприяє гендерній соціалізації особистості та пов'язана з потребою у забезпеченні рівного доступу обох статей (дівчат і хлопців) до різних напрямків життєдіяльності.

Ґендерний аспект соціалізації дитини середнього дошкільного віку в сучасних умовах та його специфічні риси було досліджено в працях Н. Гавриш, О. Рейпольської [4]. В більшості дослідженнях вчених (Т. Говорун, В. Кравець, С. Максименко, В. Москаленко, Т. Титаренко та ін.) відзначається, що зміни трансформаційного характеру в сім'ї можуть змінювати існуючі еталони формування гендерної поведінки, а також модифікують статут та роль взаємодії між статями. Цікавою думкою в цьому питанні є позиція Л. Заграй відносно того, що перехідний етап розвитку суспільства може спричиняти більш амбівалентне ставлення до загальної системи гендерних взаємовідносин та їх ролей, а також виокремлює суперечність між їх розподілом та викликами до них [2].

Крім цього, питання гендерної соціалізації дітей середнього дошкільного віку стали предметом розгляду науковців В. Кравець, Т. Говорун, О. Кікінеджі, однак проблеми, які вимагають їх вирішення набагато більше [1]. Так, оцінка розвитку досліджень соціалізації на основі гендерного підходу в аспектах суспільно-історичного розвитку надає можливість розуміти сучасні проблеми в

гендерній соціалізації дитини середнього дошкільного віку та окреслити педагогічні складові цього питання.

Практика виховання дітей різної статі мають як спільні, так і відмінні риси, при цьому на це впливають особливості перебігу материнства та батьківства. Вчені структурують зміст основних гендерних досліджень в наступних вимірах: формування статево-рольових орієнтацій особистості з позицій статі та ролі в соціумі та окреслення основних засад психосексуального виховання та розвитку соціально-моральних взаємовідносин міжстатевого спілкування на різних етапах розвитку суспільства [3, с. 3-6].

На наступному етапі розгляді цього питання варто перейти до проведення аналізу специфічних рис для гендерної соціалізації дівчат та хлопців. Для цього розглянемо історію дитинства, яку описано в західноєвропейській культурі, що детально наводить характерні риси образу дитини. Так, Н. Гавриш, О. Рейпольська та інші дослідники здійснюючи аналіз поглядів Л. Стоуна у монографії «Соціалізація дітей старшого дошкільного віку в умовах ДНЗ» окреслили декілька альтернативних образів дитини, які відобразимо на рис. 1.

В цих підходах чітко прослідковується кореляція ідей для виховання із встановленими принципами для гендерної соціалізації дітей середнього дошкільного віку.

Ідеї першородного гріха дітей більше відповідає положенням репресивної педагогіки, яка спрямована на те, щоб придушити природне начало дитини. Ідеї соціалізації повністю відповідає основним засадам педагогіки для формування особистості через проведення систематизованого навчання.

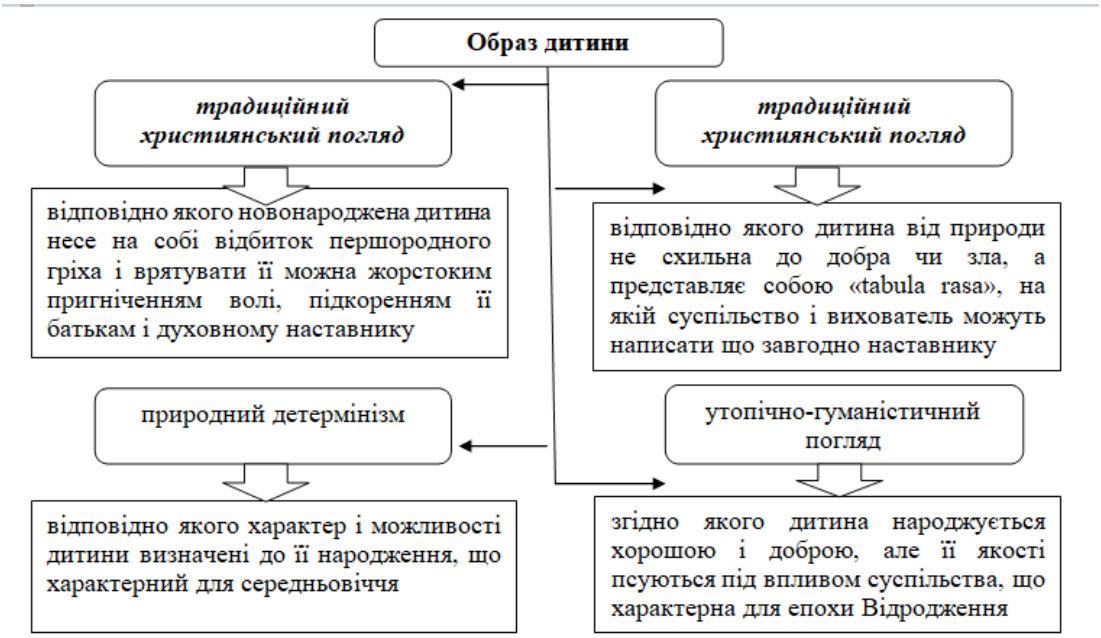

Рис. 1. Альтернативні образи дитини за дослідженням Н. Гавриш та О. Рейпольської [4]

Щодо ідеї природного детермінізму вона має відповідати загальним принципам розвитку задатків та обмеження проявів негативного характеру кожної окремої особистості дитини. Відносно ідеї доброчесності дитини від народження зазначимо, що вона відповідає педагогіці невтручання та саморозвитку. Такі підходи виховання, які окреслені Л. Стоун, не лише можуть змінювати один одного в аспектах суспільно-історичного розвитку, а й можуть співіснувати, при цьому доповнюючи один одного на різних етапах розвитку соціуму. Основними причинами установки, яка спрямована на процес виховання у дітей середнього дошкільного віку покірності на основах нівелювання незалежності та самостійності дитини, можуть визначатися потребою для підтримки стабільності вже існуючого в суспільстві ладу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, статева стереотипізація спостерігається в будь-якому суспільстві, однак її зміст може відрізнятися. Процес соціалізації розпочинається від народження, у зв'язку із цим формування статевих ролей проводиться батьками рано: до дітей різних статей – різне відношення. Наявність стереотипів, які підкріплюють психологію статевої диференціації, що віддзеркалює психологічні ознаки, що безпосередньо пов’язані із статевою приналежністю та набуття цих ознак психологічної статі особистістю нав’язуються культурними традиціями та історією. Тому аналіз розвитку гендерних досліджень дітей середнього дошкільного віку дає можливість більш глибше зрозуміти сучасні проблеми соціалізації та виокремлює педагогічні складові цієї проблеми, яка є предметом подальших більш глибоких досліджень.

Література

1. Гендерні дослідження: прикладні аспекти: монографія / В. П. Кравець, Т. В. Говорун, О. М. Кікінеджі та ін.; за наук. ред. В. П. Кравця. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2013. 448 с.

2. Заграй Л. Д. Теорії ґендеру: Ґендерні дослідження у психології: навчальний посібник. ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника». Івано-Франківськ: ФОП Петраш К. Т., 2019. 264 с.

3. Литвиненко І. Сучасна дитина у світі почуттів: особливості розвитку емоційного інтелекту дошкільнят. Дошкільне виховання. 2019. № 3. С. 3–6.

4. Соціалізація дітей старшого дошкільного віку в умовах ДНЗ: монографія / Н. Гавриш, О. Рейпольська та ін.; за заг. ред. О. Рейпольської. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2018. 280 с.

Annotation. *As a result of the analysis of the approaches of scientists, highlighted in the scientific psychological and pedagogical literature on the problem of socialization of preschool children based on the gender approach, the characteristic features of each of the approaches in the period of the formation of a growing personality in the conditions of society and directly in the preschool education institution are highlighted; the prospects of further research on the problem of gender socialization of preschool children are outlined.*

Key words: *socialization, children of middle preschool age, gender approach, gender relations, gender behavior.*

Ковальова Анастасія, *магістрантка*
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
Науковий керівник: ***Р. А. Шулигіна,***
кандидат педагогічних наук, доцент
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

СУЧАСНІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. *У статті представлено різні підходи вчених до тлумачення понять «цінність», «ставлення», «ціннісне ставлення», розкрито зміст поняття «ціннісне ставлення до природи», зокрема дітей старшого дошкільного віку. На основі проведеного аналізу нормативної бази галузі дошкільної освіти, вивчення сучасних наукових джерел та концепцій вітчизняних і зарубіжних учених, схарактеризовано ключові компоненти досліджуваної якості, визначено особливості формування ціннісного ставлення до природи у дітей старшого дошкільного віку як невід'ємної компоненти їх природничо-екологічної компетентності. Окреслено перспективи подальших наукових розвідок з порушеної проблеми.*

Ключові слова: *природа, ціннісне ставлення до природи, дитина старшого дошкільного віку, екологічне виховання, природничо-екологічна компетентність.*

Постановка проблеми. XXI століття – це епоха стрімкого та невпинного розвитку науково-технічного прогресу та інноваційної діяльності, які призвели, з одного боку, до загострення глобальної екологічної кризи, а з іншого, – до переусвідомлення суспільством значення природи в житті людства та розробки масштабних екологічних програм зі зменшення негативного впливу життєдіяльності людини на природне довкілля. У цьому контексті особливої уваги набуває проблема формування природничо-екологічної компетентності наймолодших поколінь – дітей дошкільного віку, які б змалку були підготовлені до розумного співіснування з природою, усвідомлювали роль природи в житті кожного мешканця планети Земля з метою формування екологічної культури та свідомості, бережливого та відповідального ставлення до природи та її багатств, подальшої мінімізації шкідливого впливу на природу майбутніх поколінь.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика формування окремих аспектів природничо-екологічної компетентності у дітей дошкільного віку розкривається у наукових розробках О. Волинець, А. Данієляна, С. Довбні, В. Дудіна, Л. Живіріхіної, Т. Науменко, О. Половіної, Л. Присяжнюк, Р. Романчук, Н. Яришевої та ін. Особливості формування ціннісного ставлення до природи дітей дошкільного віку представлені у дослідженнях Г. Бєлєнької,

К. Васильєвої, Л. Лабайчук, В. Маршицької, О. Онопрієнко, В. Пісної, З. Плохій, Н. Пустовіт, В. Реус, Т. Туркот, К. Федіної та ін.

Окремі питання впливу довкілля на прояв дітьми дошкільного віку емпатії, антиципації до краси природи, різноманітних емоційних реакцій на безпосередні враження від перебування на природі або взаємодії з нею репрезентовані у наукових працях А. Богуш, О. Кононко, В. Котирло, Т. Поніманської, М. Титаренко та ін.

Мета статті: розкрити сучасні психолого-педагогічні підходи до формування ціннісного ставлення до природи у дітей старшого дошкільного віку та окреслити перспективи подальших наукових розвідок з порушеної проблематики.

Виклад основного матеріалу. Людина визначається як особистість через систему її взаємовідносин із навколишнім світом. У сучасному суспільстві актуальним є запит на особистість, в якої сформоване ціннісне ставлення до природи, яка володіє основами екологічної культури, усвідомлює цінність природи, бережно й ощадливо ставиться до її природних ресурсів.

Проблема формування ціннісного ставлення до природи дитини старшого дошкільного віку, як складового компоненту природничо-екологічної компетентності дошкільника, регламентованої положеннями Державного стандарту дошкільної освіти (БКДО, 2021) як «здатність дитини до доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знаннях її законів та формується у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності» [4], розкривається через зміст таких категорій, як «цінність» та «ставлення».

Так, у науковому дискурсі поняття «цінність» (англ. *value*) розглядається як універсальна, загальнонаукова категорія, яка досліджувалася на мультидисциплінарному рівні вченими різних наук: філософії, антропології, культурології, соціології, педагогіки. Зокрема, «цінність» є: суб'єктно-об'єктними відносинами (А. Ручка); нормою, спрямованою на регулювання поведінки особистості (В. Тугаринов); соціальним явищем (М. Каган); духовним формоутворенням, що виражається через морально-естетичні категорії (О. Кононко); значущість для індивіда об'єктів та явищ навколишньої дійсності (О. Волинець) [2, с. 3]; тощо. Вважаємо, що особистісної значимості цінність набуває у тому випадку, коли людина стає суб'єктом активності, спрямованої на реалізацію певної цінності в житті, тим самим транслюючи її з класу декларованих цінностей у клас цінностей актуальних, що регламентують життя людини в реальної дійсності.

Поняття «ставлення» (англ. *attitude*) також має велику варіативність тлумачень, зокрема це: 1) одна з форм відображення людиною навколишньої дійсності; 2) цілісна система індивідуальних, вибіркових, свідомих зв'язків особистості з різними сторонами об'єктивної дійсності; 3) потенціал, що

знаходить своє втілення в «свідомій активній вибірковістю переживань та вчинків людини, заснованій на її індивідуальному, соціальному досвіді» [5].

На думку низки науковців (К. Власенко, В. Гапченко, В. Маршицька та ін.), під ціннісним ставленням слід розуміти систему потреб, особистісних прагнень та переконань, що мають у свідомості дитини ідеальний, значущий характер, відіграють важливу роль та мають певну цінність, стаючи основою для розвитку нових якостей, сприяючи формуванню спрямованості особистості дитини, набуваючи статусу своєрідного регулятора її поведінки [1; 3].

Вітчизняна дослідниця В. Реус зазначає, що ціннісне ставлення до природи є стійким особистісним прийняттям природи як суб'єкта непрагматичної взаємодії, що полягає у позитивному відношенні індивіда до природних об'єктів та явищ [5, с. 14].

Процес формування ціннісного ставлення до природи дитини старшого дошкільного віку обумовлюється процесом формування структурних компонентів її особистості. До таких слід відносити: 1) потреби, зумовлені функціями природного довкілля; 2) емоційну готовність старшого дошкільника до усвідомлення цінності природи; 3) мотиви взаємодії дитини з природою відповідно до усвідомлених нею цінностей природи; 4) особистий досвід ціннісного ставлення дитини до природи [3, с. 65–66].

Узагальнюючи сучасні наукові підходи до розуміння сутності «ціннісного ставлення до природи», можна відзначити, що «ціннісне ставлення до природи дитини старшого дошкільного віку» (англ. *preschooler's valuable attitude to nature*) є сукупністю сформованих у старшого дошкільника екологічних уявлень та знань про живу та неживу природу, наявних прагнень до її збереження та примноження її багатств, сформованих умінь та навичок діяльності у природі, виховання любові до природи та її багатств.

Так, В. Маршицька розглядаючи особливості формування ціннісного ставлення до природи у дітей старшого дошкільного віку засвідчує про наявність трьох взаємопов'язаних та взаємообумовлених компонентів:

– емоційний компонент – пов'язаний, перш за все, з особливостями емоційного сприйняття дітьми старшого дошкільного віку знань про природу. Для дітей старшого дошкільного віку емоції, пов'язані з об'єктом – «природою», знаходять своє відображення в особливому способі засвоєння емоційного ставлення до світу – в переживаннях дитини;

– когнітивний компонент – полягає в засвоєнні особистістю системи екологічних знань, що покладені в основу ціннісного ставлення до природи, та передбачає фіксацію в свідомості дитини результатів оволодіння нею знань про цінність природи;

– діяльнісний компонент – передбачає наявність зв'язку певного суб'єкта відносин із природним довкіллям, іншими людьми. Цей компонент ціннісного

ставлення до природи можна репрезентувати через такі категорії, як: вчинок, поведінка, звичка старшого дошкільника [3].

До основних педагогічних умов ефективного формування ціннісного ставлення до природи у дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти (ЗДО) можна віднести такі: проведення комплексної роботи дошкільних педагогів з батьками вихованців щодо виховання екологічної культури та свідомості на засадах педагогічного партнерства ЗДО та сім'ї; використання педагогом варіативного та диференційованого педагогічного інструментарію (форм, методів, прийомів), спрямованого на активізацію пізнавального інтересу до природи у дітей старшого дошкільного віку та сприяння усвідомленню ними ролі природи в житті людства; створення позитивної емоційно-забарвленої атмосфери під час ознайомлення дітей з природним довкіллям, його багатством як чинника розвитку емпатії, синтонії та антиципаційних здібностей.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Ціннісне ставлення до природи – це головна умова регуляції та гармонізації взаємовідносин людини та природи; найважливіший елемент екологічної культури та свідомості особистості, який є своєрідним синтезом закріпленого життєвого досвіду людини, її переживань та емоцій, що визначає любов та повагу до природи, значимість збереження її первозданного вигляду, її багатств та потенціалу.

На основі сучасної психолого-педагогічної літератури було сформульовано дефініцію поняттю «ціннісне ставлення до природи дитини старшого дошкільного віку»: це складна багатоаспектна індивідуально-психологічна характеристика дитини старшого дошкільного віку, що полягає в інтеграції сукупності теоретичних знань, ціннісних орієнтацій, індивідуально-особистісних якостей, практичних умінь та навичок дитини у сфері екології та передбачає наявність внутрішніх переконань щодо важливості збереження природи, усвідомлених прагнень ощадливого використання її ресурсів, емоційно-позитивного сприйняття дитиною природи, її краси, багатств та розуміння ролі природи в житті людини.

Проведення подальших наукових пошуків вбачаємо у розробці сучасних інноваційних педагогічних технологій з формування ціннісного ставлення до природи у дітей старшого дошкільного віку, зокрема використання засобу арт-проєкту на засадах дитиноцентризму, діяльнісного та інтегрованого підходів.

Література

1. Бєлєнька Г. В., Гапченко В. А. Формування емоційно-ціннісного ставлення до природи дітей п'ятого року життя засобом художнього слова. *Молодий вчений,* 2018. № 8.1 (60.1). С. 7–11.

2. Волинець К. І., Волинець Ю. О., Правдива А. П. Сучасні підходи до формування ціннісного ставлення до природи в дітей старшого дошкільного віку. Народна освіта, 2020.

URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/ 31527/1/Volynets_Y_Volynets_K_Pravduva_A_SPdFCSdPvDSDV_2020.pdf (дата звернення: 12.02.2023).

3. Маршицька В. В. Теоретичні основи виховання емоційно-ціннісного ставлення до природи у дітей старшого дошкільного віку / Морально-духовний розвиток особистості в сучасних умова.: *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді)*: *зб. наук. праць.* Київ: Педагогічна думка, 2000. Книга 1. 340 с.

4. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція: Наказ Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2021 р. № 33. URL: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya (дата звернення: 03.03.2023).

5. Реус В. О., Притулик Н. В. Формування емоційно-ціннісного ставлення до природного довкілля у старших дошкільників: навчальний посібник. Чернігів, 2016. 64 с.

Annotation. *The article presents different scientific approaches to the interpretation of the concepts «value», «attitude», «valuable attitude», reveals the meaning of the concept of «valuable attitude to nature», in particular, due to preschoolers. Based on the analysis of the regulatory framework in the field of preschool education, the study of modern scientific sources and concepts of domestic and foreign scientists, the key components of the studied quality are characterized. The pecularities of the forming of preschoolers' valuable attitude to nature as an integral component of their natural and ecological competence are determined. Prospects for further scientific research on the raised problem are outlined.*

Key words*: nature, valuable attitude to nature, preschooler, ecological education, natural and ecological competence.*

Ковальчук Анна*, студентка*
Українського Державного університету
імені Михайла Драгоманова
*Науковий керівник****: В.М. Корх,***
кандидат психологічних наук, старший викладач
кафедри дошкільної освіти УДУ імені Михайла Драгоманова

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Анотація. *У статті розкрито педагогічні умови формування морально-ціннісних орієнтацій дітей середнього дошкільного віку засобом художньої літератури і окреслено напрям використання дитячої літератури в дошкільній педагогіці.*

Ключові слова: *середні дошкільники, художня література, морально-ціннісні орієнтації, формування особистості, моральне виховання.*

Постановка проблеми. Проблема формування морально-ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку у нових соціальних умовах, тобто у світі, де відбувається інтенсивна інформатизація, комп'ютеризація, діджитилізація -

досить актуальна в сьогоденні. Тому що, при таких обставинах зацікавленість у книгах значно падає, а це ускладнює знайомство дітей зі світом літератури і через нього розуміння фундаментальних цінностей нашої культури.

Концептуальні положення, спрямовані на вирішення досліджуваної проблеми визначаються вимогами нормативно-правового документу «Базового компонента дошкільної освіти» (2021 р.) та освітніми програмами розвитку дітей дошкільного віку [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Діти, читаючи художні твори, легко засвоюють та розуміють моральні норми, правила поведінки, які вони вважають єдино правильними. Вихованці, неначе стають безпосередніми дієвими особами художнього твору. Свобода вибору є основою морально-ціннісних орієнтацій. Ціннісні орієнтації можуть стримувати поведінку дитини в певних суспільно прийнятних рамках. Ціннісні орієнтації визначаються свідомістю і підсвідомістю та формується в процесі набуття особистого досвіду. У сформованому стані вони представляють набір цінностей індивіда, що визначає орієнтацію і поведінковий вибір. «Майбутнє суспільства багато в чому залежить саме від того, з якими моральними ідеалами увійдуть в життя наші діти сьогодні. Становлення особистості, становлення ціннісних орієнтирів, формування і розвиток дитини у сучасному соціопросторі, обумовлені соціальними впливами, характером суспільства, в якому вона живе, атмосферою сім'ї, потенціалом батьків, світом її розваг, інтересів, звичаїв та традицій» [6, с. 26].

«Визнання особистості дитини головною цінністю вимагає розробки шляхів реалізації цієї ідеї у педагогічному процесі. Як визначено у Коментарі до Базового компонента дошкільної освіти в Україні, головним завданням особистісно-орієнтованої моделі дошкільної освіти є розвиток у дитини здатності до самовизначення у життєвому просторі відповідно до вікових можливостей, ціннісного ставлення до природи, рукотворного світу, людей і самої себе» [3, с. 106].

Застосування дитячої літератури у формуванні особистості зазначали у роботах такі науковці: А. Богуш, Л. Вовк, В. Гуменна, М. Євтух, Я. Кодлюк, І. Козак, Н. Кузьменко, М. Малиш, К. Чорна, Б. Якимович тощо. А також такі видатні особистості, як Т. Шевченко, О. Духнович, Б. Грінченко, М. Драгоманов, М. Коцюбинський, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, Л. Українка, І. Франко, які зазначали художню літературу, як засіб формування особистості з дитинства.

Вибираючи казку для роботи з дітьми, важливо враховувати вікові психологічні особливості дітей. Казки «Курочка Ряба» чи «Ріпка» вже не підійде середнім дошкільникам, а, наприклад, «Чудесну мандрівку Нільса

Гольгерсона з дикими гусьми» С. Лагерлеф, «Гуси-лебеді» М. Стельмаха можна починати читати у 4-5 років. Широке висвітлення питання відображено в роботах Б. Ананьєва, В. Асмуса, Н. Волошиної, І. Зязюна, Н. Миропольської та ін., які наголошували, що суть художніх творів людина сприймає і внутрішніми почуттями, не тільки розумом. Це ж, у свою чергу, дає можливість встановити письменнику контакт із читачем, за допомогою якого він передає свою мудрість, життєвий досвід, вчить дитину правильної поведінки, дає їй настанови.

Мета статті: теоретичне дослідження особливостей формування морально-ціннісних орієнтацій у дітей середнього дошкільного віку засобом художньої літератури.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день, спільною проблемою виховання у сім'ї та закладах освіти є відсторонення дитини від паперових книг і загалом будь-якої літератури. Наче з'їдаючи книги, ґаджети та комп'ютери впевнено заміняють їх. Діти стають все більш не контрольовані перед такими інноваціями та готові проміняти реальне життя на віртуальне, і ця проблема з кожним роком набуває все більшої популярності, хоча вже і не завжди дорослі люди на це звертають увагу, бо і самі не можуть уявити тепер своє життя без смартфону. Звісно, Інтернет це дуже зручно і корисно, але впевнено можна сказати, що діти стали жорстокішими, більш зневажливими до інших поряд із ними. Часто можна почути, як люди просто репродукують чужі думки, тобто механічно, не задумуючись споживають їх з Інтернет мережі.

Ціннісні орієнтації пропонують дитині вибір між добром і злом через особисте розуміння та усвідомлення цієї необхідності. Як засіб виховання гуманістичних почуттів, формування духовних цінностей, художні твори мають здатність позитивно впливати на почуття та думки дитини, виховувати її емпатію та емоційність. Недостатній розвиток цих якостей призводить до штучного обмеження здібностей дитини, до розвитку особистості, яка не відчуває, не розуміє, не співпереживає.

Зазвичай у ранньому віці, дітей починають знайомити з художньою літературою. Це колискові, забавлянки, потішки та пестушки, віршики для найменших. А от вже у середньому дошкільному віці, діточки знають і ознайомлюються із лічилочками, скоромовками, легендами, байками, приказками та прислів'ями, загадками, оповіданнями та казками. Література для дітей – художні, науково-популярні та публіцистичні твори, написані письменниками безпосередньо для молодшого читача різних вікових категорій, починаючи з дошкільнят [5, с. 409].

Казка є найпопулярнішим та найцікавішим жанром художньої літератури дітей дошкільного віку (що цікаво, і прозова, і віршована). У статті С. Русової

«В оборону казки» написано таке: «Казка й дитина щось таке споріднене …., бо вона природно відповідає вимогам дитячого розуму…» [2, с. 93].

«Важливо, що дошкільник в моральних оцінках орієнтується не тільки на вимоги дорослих, а і на свої уявлення про належну чи неналежну поведінку. Під впливом досвіду спілкування, знайомства із художньою літературою у дошкільників формуються етичні еталони-зразки, як емоційно-когнітивні узагальнення щодо способів поведінки. Ці еталони, з одного боку відображають певну сферу життя дитини, а, з другого, містять у собі суспільну оцінку і емоційне ставлення. Внаслідок використання етичних еталонів виникають узагальнені образи людей: «невмійка», «білоручка», «трудівниця», «розумниця». У художній літературі узагальненим втіленням певних моральних якостей людей слугують Попелюшка, Змій, Котигорошко, Карабас». [4, с. 246]

Питання правильного виховання цінностей та моралі важливе. Дошкільний вік є сенситивним для формування фундаменту особистості людини та й, загалом, багатьох інших сфер. Отже, важливо не упустити цей важливий момент у розвитку особистості. У цьому і допомагає книга. Вона може задати певні базові орієнтири для цінностей, базу моральних правил. Також, дошкільна освіта допомагає, спираючись на загальнолюдські цінності, реалізувати себе, свій духовний потенціал.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, дитяча художня література здійснює вплив на почуття дошкільників, їхню свідомість, моральність, розширює їхні уявлення, збагачує словниковий запас і формує моральний та емоційно-ціннісний розвиток особистості, але це все лише за умови правильного подання твору, підбору, здійснення індивідуальних підходів до дошкільників. Звідси, проблема формування морально-ціннісних орієнтацій дітей середнього дошкільного віку у нових соціальних умовах актуалізує питання допомоги дітям у розумінні цієї компетенції за допомогою художньої літератури. За даним напрямом планується проведення експериментального дослідження.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Нова редакція. 2021. 38 с. URL: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponentadoshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-novaredakciya.

2. Вибрані педагогічні твори / Русова. С.Ф. Київ : Освіта, 1996. 304 с.

3. Дошкільна педагогіка: Навч. посіб./ Поніманська Т. І. Київ : Академвидав, 2006. 456 с.

4. Дошкільна психологія: Навч. посіб. / Дуткевич Т. В. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 392 с.

5. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Л. І. Коваліва та ін. Київ : ВЦ «Академія», 1997. 752 с.

6. Ціннісні орієнтації дитини у дорослому світі : навч.-метод. посіб. / Т. О. Пироженко, Л. І. Соловйова та ін. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2016. 248 с.

Annotation. *The article deals with the pedagogical conditions of using fiction in the moral and value education of children, reveals its place in the formation of moral and value orientations, and outlines the direction of use of children's literature in preschool pedagogy.*

Key words*: middle preschool age, fiction, values, personality formation, moral education.*

Козіонна Карина*, студентка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***Н. О. Хлус****,*
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
завідувач кафедри теорії і методики фізичного виховання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ОСНОВНІ КОМПОНЕНТИ КОМПЛЕКСНОГО ОЦІНЮВАННЯ ФІЗИЧНОГО СТАНУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація: *У статті досліджено основні компоненти комплексного оцінювання фізичного стану дітей старшого дошкільного віку, розкрито основні показники, що дозволяють визначити стан здоров'я, основні морфо-функціональні параметри, рівень розвитку рухової активності дітей старшого дошкільного віку.*

Ключові слова: *діти старшого дошкільного віку, комплексне оцінювання, фізичний стан, здоров'я.*

Постановка проблеми. Дошкільний вік є найважливішим етапом у фізичному розвитку дитини. Саме в цей період інтенсивно формується та відбувається становлення найважливіших систем організму. У дитини в цей час покращуються показники фізичного розвитку, тому варто приділити увагу прищепленню елементарних гігієнічних навичок, формувати рухову активність, а також проводити з дітьми різноманітні загартовуючи процедури. Важливо пам'ятати, що всі недоліки та прогалини у фізичному розвитку дитини надалі виправити набагато важче, ніж сформувати їх спочатку. Рухаючись динамічно, дитина пізнає навколишню дійсність, вчиться бути самостійною. Фізична активність допомагає дитині зняти нервову перенапругу і дозволяє дитячій психіці працювати врівноважено та гармонійно. У віці 6 років у дитини формуються перші м'язи, вона стає значно рухливою та витривалою. Повноцінність фізичного розвитку в цьому віці залежить від володіння нею різноманітними рухами. Дорослим, необхідно в міру можливостей урізноманітнити руховий досвід дітей. При цьому необхідно враховувати рівень готовності дитячого організму до різноманітних фізичних навантажень.

Не варто забувати, що кісткова система дітей дошкільного віку дуже рухлива і тендітна, тому необхідно стежити за правильною поставою дитини під час занять, а також за положенням її тіла під час нічного та денного сну [3]. Відомо, що систематичні заняття фізичною культурою підвищують імунітет дітей, що згодом підвищує опірність організму до різних інфекційних та простудних захворювань. Тому так важливо з раннього віку привчати дітей приймати повітряні та сонячні ванни, систематично проводити всілякі водні процедури. Тільки виконуючи всі ці умови можна досягти того, що нескінченні застудні захворювання залишаться у минулому.

Загальне самопочуття, робота легень та ендокринної системи, серця та судин, травлення та функцій теплообміну значно покращаться, якщо дитина приділятиме рухової активності та спорту не менше двох годин на день [1]. Крім спеціальних комплексів вправ не варто забувати про настільки улюблені хлопцями рухливі ігри. Важливо пам’ятати, що навіть в улюблену гру дітям набридне грати, якщо грати в неї постійно. Треба не боятися освоювати нові ігри. Використовуйте різноманітні матеріали: обручі, кеглі, лавочки, кубики тощо. Все це підтримує інтерес до гри та вносить різноманітність, а також допомагає ускладнити рухові завдання. Дитина 3−6 років через вікові особливості досить активна та рухлива. Тому забезпечуючи дітям дошкільного віку фізичний розвиток, не потрібно стимулювати його активність. Достатньо лише направити її у потрібне русло. Дуже важливо грамотно підібрати комплекс фізичних вправ таким чином, щоб дитям були цікаві заняття. Для здоров’я дитини в цьому випадку важливо, щоб заняття спортом не мали виснажливого характеру. Для того, щоб забезпечити правильний фізичний розвиток дітей дошкільного віку необхідно пам’ятати, що фізична культура краща за спорт, принаймні у віці до шести років. Даючи дітям фізичні навантаження необхідно постійно контролювати за допомогою комплексної оцінки фізичний стан дітей старшого дошкільного віку [2].

Мета статті: розкрити основні компоненти комплексного оцінювання фізичного стану дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Програма комплексного оцінювання фізичного розвитку дітей старшого дошкільного віку передбачає аналіз показників, що дозволяють визначити стан здоров’я:

– постава;

– основні морфо-функціональні параметри;

– рівень розвитку рухової активності.

Комплексне вивчення даних показників дозволяє здійснювати цілісний підхід до питання гармонійного фізичного розвитку дітей, за винятком форсованого або одностороннього розвитку того чи іншого показника.

Численні науково-практичні дослідження виявили тісний взаємозв'язок між показниками фізичного розвитку, розвитку рухової галузі та функціональними можливостями організму дитини.

Базові критерії оцінювання стану здоров'я дітей. Оцінювання стану здоров'я дітей ґрунтується на чотирьох базових критеріях:

– наявність або відсутність функціональних порушень та хронічних захворювань;

– рівень функціонального стану основних систем організму (серцево-судинної та дихальної систем, опорно-рухового апарату та м'язової системи тощо);

– ступінь опірності організму несприятливим зовнішнім впливам;

– рівень досягнутого розвитку та ступінь його гармонійності [1].

Під час медичного обстеження визначаються вага і довжина тіла, окружність грудної клітки, гармонійність постави, сила лівої та правої кисті руки, життєва ємність легень (ЖЕЛ), а також артеріальний тиск (АТ) та частота серцевих скорочень у спокої (ЧСС). Крім стану здоров'я, показників фізичного розвитку та деяких функціональних даних для найбільш повної характеристики фізичного стану дітей дошкільного віку важливо визначення їхньої фізичної підготовленості. Рівень фізичної підготовленості відображає насамперед ефективність організації процесу фізичного виховання внаслідок впровадження програм, здоров'язбережувальних технологій та інновацій. Питання контролю за динамікою фізичної підготовленості дітей вихователь та методист з фізичної культури повинен приділяти у роботі найпильнішу увагу.

Фізична підготовленість дітей характеризується сукупністю сформованих рухових навичок та основних фізичних якостей. Фізичними (руховими) якостями називаються окремі якісні сторони рухових можливостей дитини, її рухові здібності. Вони проявляються у конкретних діях − основних рухах (ходьбі, бігу, стрибках, лазінні, метанні), ігрових, спортивних заняттях [4]. Одна і та ж фізична якість може визначати успіх у виконанні різних дій. Наприклад, здатність до швидкості рухів дозволяє швидко бігати, плавати, їздити велосипедом. А короткочасна силова напруга необхідна у стрибках, лазінні, при метанні предметів.

Фізичні якості у дітей виявляються через рухові навички та вміння, а вони, у свою чергу, зумовлені достатнім рівнем їхнього розвитку. Ці дві сторони рухової функції тісно взаємопов'язані та взаємозумовлені. Якщо формування рухових навичок у дітей закріплюється за низького рівня розвитку рухових якостей, то це може призвести до закріплення неправильних навичок виконання руху. На виконання низки рухів дітям дошкільного віку необхідний певний рівень розвитку швидкості, спритності, сили, витривалості. Без цього

рухам дітей, незважаючи на їхню різноманітність, не вистачає економічності, доцільності, вони не можуть проявити наявний резерв можливостей організму. Рівень фізичної підготовленості багато в чому відображає можливості функціональних систем організму. Найкращі показники фізичних якостей (наприклад, швидкості) відзначаються при хорошому функціональному стані організму, при сприятливому емоційному фоні. У свою чергу, при накопиченні в організмі втоми або при негативних емоціях помітно знижуються частота рухів та їх швидкість, рухова реакція сповільнюється, збільшується кількість неточних рухів, особливо складно координованих [4].

Об'єктивність оцінки фізичної підготовленості багато в чому визначається знанням вікових особливостей та закономірностей розвитку у дітей дошкільного віку моторних рухів, в т. ч. фізичних якостей. Найбільш важливими з цих особливостей є їхня зумовленість незавершеністю формування фізіологічних структур організму та наявність у динаміці фізичного розвитку дитини чутливих до зовнішніх впливів періодів. Характерними для дітей дошкільного віку вважаються також велика мінливість пропорцій тіла та нерівномірність розвитку функціональних систем організму. Все це диктує необхідність реалізації строго відповідних можливостей дітей методів навчання та діагностики розвитку рухових навичок та фізичних якостей.

Література

1. Вільчковський Е.С. Критерії оцінювання стану здоров'я, фізичного розвитку та рухової підготовленості дітей дошкільного віку. Київ : 1998. 62 с.

2. Єфремова В.В. Система роботи з психофізичного розвитку дитини. Тернопіль : Мандрівець, 2009. 160 с.

3. Лущик І.В. Фізичний розвиток дошкільників (старший вік). Харків : Вид. група «Основа», 2012. 126 с.

4. Сварковська Л.А., Єршова О.О., Галичина М.В., Бабанська ЮА., Фізична культура – дошкільникам. Планування роботи за Базовою програмою розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі». Тернопіль: Мандрівець, 2010. 114 с.

Annotation. *The article examines the main components of a comprehensive assessment of the physical condition of older preschool children. It reveals the main indicators that allow to determine older preschool children's state of health, the main morpho-functional parameters, and the level of motor activity development.*

Key words: *older preschool children, comprehensive assessment, physical condition, health.*

Комарова Аліна, *магістрантка БДПУ*
Науковий керівник: ***А. В. Омеляненко,***
кандидат педагогічних наук, доцент
Бердянського державного педагогічного університету

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ УЯВИ В НАВЧАННІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ СКЛАДАТИ ТВОРЧІ РОЗПОВІДІ НА НАОЧНІЙ ОСНОВІ

Анотація. *У статті висвітлено різні напрями розвитку пізнавальної функції уяви на різноманітних заняттях. Запропоновано ознайомлення дітей з окремими способами образотворення через систему ігор з використанням проблемних запитань, творчих завдань.*

Ключові слова*: уява, пізнавальна функція, діти старшого дошкільного віку.*

Постановка проблеми. Творчість дитини дошкільного віку – це засіб та умова її гармонійного розвитку, проявлення власного розуміння явищ суспільного та природного довкілля та ставлення до нього. Вона допомагає розкрити внутрішній світ дитини дошкільного віку, особливості її сприймання, уявлень, інтересів і здібностей.

Аналіз досліджень і публікацій засвідчив, що проблема розвитку творчості дітей дошкільного віку грунтовно та різнобічно вивчалася в різних напрямках. Вчені Л. Балацька, Н. Ветлугіна, Т. Комарова, Н. Сакуліна, О. Ушакова, О. Фльоріна, А. Шибицька висвітлювали проблему розвитку дитячої творчості, підкреслювали її значущість у формуванні креативних здібностей, які забезпечують дітям дошкільного віку успіх у різноманітних видах діяльності. Так, аналізувався творчий компонент у різних видах діяльності дошкільника (Л. Венгер, В. Давидов, О. Д'яченко, О. Запорожець, К. Тарасова), психологічний аспект розвитку уяви у дітей дошкільного віку (Л. Долинська, С. Максименко, З. Огороднійчук, І. Карабаєва, Г. Костюк, С. Ладивір), розвиток уяви у грі (М. Короткова, Ю. Косенко, Н. Михайленко), формування дитячої художньої творчості (В. Захарова, Г. Піддубна, Т. Комарова, В. Котляр, Н. Сакуліна), розвиток уяви в мовленні (Л. Березовська, Н. Водолага, С. Ласунова, Н. Мацько, Т. Котик).

Серед видів творчості є мовленнєва, яка посідає особливе місце в особистісному становленні і творчій самореалізації кожної людини, починаючи з дошкільного віку. Пізнавальна функція уяви знаходить реалізацію в тому, що дитина дошкільного віку вчиться відтворювати об'єктивну реальність, вибудовувати цілісну картину світу, отримувати нові враження, творчо оволодівати смисловим відтінком людських дій.

Проблема розвитку словесної творчості являє собою узагальнення у працях А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Орланової, Т. Постоян, Т. Котик. Вони розділяють точку зору про те, що словесна творчість дітей проявляється в різних формах, а саме: словотворчість, створення нових слів, неологізмів; складання віршів, оповідань, казок, творчого переказу. Отож, продуктом словесної творчості, як зазначають вчені, є словотворення, текст, розповідь, вірш[2; 3].

Мета статті – висвітлити можливості використання фахівцями дошкільної освіти нових підходів, які б спонукали дитину до активних творчих дій, сприяли створенню радісної, емоційної позитивної атмосфери, викликали підвищення мовленнєвої, інтелектуальної активності, формували здібності вільно і творчо використовувати мову й мовлення в різних ситуаціях.

Виклад основного матеріалу. Творчі прояви дітей виявляються в різних видах діяльності, в тому числі і в мовленнєвій. Творчість, пов’язана із самостійно придуманим оригінальним задумом, добором доцільних засобів його реалізації та створенням нового унікального творчого продукту й участю мовлення в цьому процесі, незалежно від змісту і предмета творчої діяльності – безмежна і невичерпна. Одним з її різновидів є творча розповідь. Серед всіх видів зв’язного монологічного мовлення творче розповідання є найбільш складним, тому воно потребує методично грамотного лінгводидактичного супроводу.

Найважливішою передумовою навчання дошкільників творчих розповідей є розвиток пізнавальної функції уяви, оскільки вона лежить в основі будь-якого виду творчості. Проблема розвитку цього психічного процесу достатньо вивчена у загальній та дитячий психології. Сформульовані поняття уяви, її значення, функції, види, механізми створення образів, охарактеризовані особливості прояву уяви у дітей дошкільного віку та розкрита її роль у розвитку мовленнєвотворчої діяльності. Однак погляди науковців на ці аспекти не завжди збігаються, що свідчить про недостатній рівень вивченості цього феномену. Започатковуючи констатувальний етап педагогічного експерименту, нами були визначені критерії і показники рівня сформованості вмінь дітей старшого дошкільного складати творчу розповідь на наочній основі. Відповідно до кожного показника в межах виокремлених критеріїв дітям було запропоновано низку експериментальних завдань: вправа «Слон чи змія», розроблена Ю. Гатановим (вміння відтворювати цілісний образ об’єкта на основі сприйняття однієї або кількох його частин); ігрова ситуація «На сонячній галявинці», адаптована методика Ю. Гатанова (уміння складати творчу розповідь з трьох частини (початок, середина, кінець); придумати новий кінець до казки «Ріпка» (вміння розгортати новий сюжет розповіді;); скласти

розповідь за картинкою, до сюжету якої додати об'єкти та нові персонажі, адаптована методика Т. Ткаченко (вміння використовувати різну кількість нових персонажів у творчій розповіді на наочній основі) [1, с. 24]. Було зроблено кількісний та якісний аналіз рівня сформованості у дітей складати творчу розповідь на наочній основі за результатами констатувального етапу експерименту.

Високий рівень умінь складати творчу розповідь на наочній основі було виявлено лише у 8,6% дітей – ЕГ; 9,1% – ЕГ. Ці діти склали оригінальні сюжети, дотримуючись теми, жанру, композиційної цілісності. Їхнє мовлення було образним, яскраві образи головних персонажів створювали за допомогою мовних засобів виразності, використання діалогів. Вони склали сюжети, в яких використовували епізоди знайомих творів, опис стандартних ситуацій. Вони створювали яскраві образи головних персонажів.

Середній рівень умінь складати творчу розповідь на наочній основі розвитку було зафіксовано у 37,3% – ЕГ; 36,6% – КГ. Складені ними сюжети мали значні композиційні порушення (відсутність першої та другої частини композиції), відходження від запропонованої теми та обраного жанру.

На низькому рівні знаходилося 54,1% дітей ЕГ; 54,3% – КГ, у яких складання сюжету зводилося до відповіді на запитання вихователя, у мовленні не було вжито жодного засобу виразності.

В цілому, ми відмічаємо, що дітям важко складати творчі розповіді, придумувати оригінальні сюжети, створювати яскраві образи головних персонажів. Це може свідчити про недостатній рівень уявлень дітей, недостатнє цілеспрямоване ознайомлення дітей з різними жанрами художньої літератури, недостатню роботу, спрямовану на розвиток пізнавальної функції уяви.

У нашій магістерській роботі до навчання дітей складати творчі розповіді на наочній основі нами були включені такі напрями: а) збагачення досвіду дітей у спостереженнях, сприйманнях різних об'єктів довкілля, розширення активного словника дітей старшого дошкільного віку в повсякденному житті; б) ознайомлення дітей з особливостями різних жанрів художньої літератури; в) розвиток пізнавальної функції уяви на різноманітних заняттях; г) розвиток пізнавальної функції уяви та знайомство дітей з окремими способами образотворення через систему ігор; д) навчання старших дошкільників складати творчі розповіді на мовленнєвих заняттях (за сюжетними картинами, серією сюжетних картин) з використанням різних прийомів, зокрема проблемних запитань, різноманітних творчих завдань (за системою ТРВЗ)

Розробляючи зміст формувального етапу експерименту ми були переконані, що збагаченню досвіду дітей будуть сприяти такі методи, серед яких: читання художньої літератури, розглядання картин, проведення

прогулянок, екскурсій, спостережень. Ми вважаємо, що на занятті з образотворчої діяльності такі вправи як: «Розфарбовуємо подумки», «День мого кольору», «Казкова карета», «Коли разом музика, вірші й фарби…», «Одягнемо ліс» будуть позитивно впливати на розвиток пізнавальної функції уяви. До змісту занять по ознайомленню з навколишнім нами були включені вправи для розвитку пізнавальної функції уяви, такі як: «Ти хто?», «Я та моя родина», «Скринька відчуття», гра «Чому плачуть іграшки?», «Мій дім» та ін. Наприклад, у вправі «Ти хто?» діти отримували малюнки-символи (сонечко – доброта, травинка – чуйність, нотка – ніжність, сердечко – любов), із яких діти складають автопортрет, а потім розповідають, чому вони вибрали саме ці символи, як і ким вони себе відчувають, про що й про кого мріють, кого й що люблять.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Використовуючи запропоновану методику роботи з навчання старших дошкільників складати творчі розповіді на наочній основі, можливо досягти оптимального рівня розвитку творчих здібностей, психічних процесів; зокрема, пізнавальної функції уяви, самостійності. Перспективу подальших наукових розвідок вбачаємо у розширенні уявлень дітей; формуванні здібності створювати творчі розповіді й вмінь вільно і творчо використовувати мову й мовлення в різних ситуаціях спілкування.

Література

1. Барташнікова І. А., Барташніков О. О. Розвиток уяви та творчих здібностей у дітей 5-6 років. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2007. 64.

2. Богуш А. М, Гавриш Н. В, Котик Т. М. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2006. 304.

3. Гавриш Н. В. Особливості розвитку уяви та сприймання у процесі мовленнєвотворчої діяльності дошкільників . *Дошкільне виховання.* 2013. № 1. С. 14–21.

4. Дудкевич Т. В. Дошкільна психологія. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 392.

Annotation. *The article reveals different directions of development of the cognitive function of imagination in various classes. It is proposed to acquaint children with different ways of creating images through a system of games using problematic questions and creative tasks.*

Key words*: imagination, cognitive function, older preschool children.*

Конєва Катерина, *магістрантка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівний: ***Т. В. Марєєва,***
кандидат педагогічних наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ ІІІ РІВНЯ

Анотація. *У статті розкрито сутність логопедичної роботи з дітьми старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення ІІІ рівня, окреслено основні напрями корекційної логопедичної роботи.*

Ключові слова: *загальний недорозвиток мовлення, діти дошкільного віку, порушення мовлення, рівень недорозвитку мовлення.*

Постановка проблеми. Перед дошкільною освітою в Україні поставлено низку завдань, серед яких пріоритетним є розвиток мовлення, спрямований на формування свідомої мовної особистості, здатної до вільного самовираження через спілкування рідною мовою. У змісті роботи із дошкільниками щодо реалізації завдань мовленнєвого розвитку особливе місце займає робота з дітьми, що мають загальний недорозвиток мовлення ІІІ рівня.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема логопедичної роботи з подолання загального недорозвитку мовлення (ЗНМ) у дітей дошкільного віку не є новою. Вона досліджувалась вченими у таких напрямах: розроблення концепції стандарту спеціальної освіти для дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку та загальномовленнєвої підготовки дітей до шкільного навчання (Є. Соботович [3]); мовленнєвий розвиток та формування мовлення дитини у нормі й в умовах порушеного онтогенезу (Ж.Піаже, А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Калмикова, К. Крутій, І. Мартиненко, І.Марченко, В. Тищенко); попередження та корекція порушень розвитку мовлення в дітей із ЗНМ (Ю. Коломієць, Ю. Рібцун, Є. Соботович, В. Тарасун, Л. Трофименко, М. Шеремет); особливості лексичної сторони мовлення дітей із ЗНМ ІІІ ступеня (Л. Трофименко, І. Молошна, Є. Соботович, І. Марченко, Н.Горбунова).

На підставі вивчення наукової літератури з досліджуваної проблеми, постало питання щодо з’ясування основних напрямів корекційної логопедичної роботи з дітьми які мають ЗНМ ІІІ рівня.

Мета статті: розкрити сутність і зміст логопедичної роботи з дітьми старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення ІІІ рівня.

Виклад основного матеріалу. Загальний недорозвиток мовлення – складне мовленнєве порушення, за якого в дитини з нормальним фізичним слухом та інтелектом порушуються усі компоненти мовлення: фонетика, лексика, граматика. Третій рівень мовленнєвого недорозвитку характеризується наявністю розгорнутого фразового мовлення з елементами лексико-граматичного і фонетико-фонематичного недорозвитку. Діти з цим рівнем мовленнєвого недорозвитку вступають у контакт із оточуючими, але лише у присутності батьків, які вносять певні пояснення [1]. Тому важливим фактором з подолання порушення у дітей є робота логопеда з батьками, оскільки вони будуть знати яким чином потрібно виконувати домашні завдання логопеда зі своєю дитиною, що покращить ефективність корекційної роботи.

Неповноцінна мовленнєва діяльність дошкільника з ІІІ рівнем ЗНМ негативно позначається на всіх сферах особистості дитини: перешкоджає розвитку її пізнавальної діяльності; погіршує логічну та смислову пам'ять, знижуючи її продуктивність загалом; дошкільник із труднощами оволодіває розумовими операціями; у нього порушуються всі форми спілкування та міжособистісної взаємодії, що значно гальмує його загальний психічний розвиток. Мовлення має принципове значення для розвитку мислення і діяльності дитини в цілому, виступаючи, по-перше, стрижнем у розвитку мисленнєвої операції узагальнення, по-друге, його матеріальним носієм, і по-третє, регулятором поведінки дитини.

Враховуючи тісний взаємозв'язок між мовленням та мисленням, проблема недорозвитку мовлення у дітей дошкільного, зокрема старшого дошкільного, віку та розроблення науково обґрунтованого змісту й методів корекційної роботи, спрямованої на його усунення, є актуальною для теорії і практики дошкільної педагогіки, психології і логопедії.

Ефективність корекційної логопедичної роботи визначається чіткою її організацією у період перебування дітей у закладі дошкільної освіти, правильним розподілом навчального навантаження протягом дня, координацією й наступністю в роботі логопеда й вихователя. У процесі організації логопедичної роботи необхідно спиратися на висвітлені у педагогічній літературі та програмах навчання і виховання дітей з порушеннями мовлення загальнодидактичні (системності, комплексності, наочності, доступності, індивідуального підходу, відповідності програмним вимогам загальноосвітніх закладів дошкільної освіти) та спеціальні принципи (онтогенетичний, етіопатогенетичний, корекційної спрямованості навчання та виховання, використання збережених психічних процесів та аналізаторних систем, урахування симптоматики порушення та структури мовленнєвого дефекту, диференційованого підходу до формування усного мовлення, врахування зони актуального і найближчого розвитку дитини) [2, с. 6-7].

Організація і планування логопедичної роботи з дітьми старшого дошкільного віку із ЗНМ ІІІ рівня включає в себе корекційні заняття логопеда, які проводяться з усіма дітьми фронтально та у підгрупах щодня в ранкові години. Логопед проводить такі типи занять:

1. Формування лексико-граматичних засобів мовлення, зв'язного мовлення (тричі на тиждень).
2. Розвиток фонетико-фонематичної сторони мовлення (один раз на тиждень).
3. Навчання грамоти (один раз на тиждень).

Окрім вказаних занять також проводять індивідуальні заняття з дошкільниками 2-3 рази на тиждень [4]. Таким чином, «сконцентрована» робота над мовленням дитини дозволяє сформувати усі його сторони й перевести на більш якісний рівень розвитку – IV рівень ЗНМ або подолати прояви порушеного мовлення.

Провідним завданням мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку з ІІІ рівнем ЗНМ, стає розвиток зв'язного мовлення, тобто повне послідовне викладення думки (переказ побаченого, почутого, будь-якої події, яка відбулася) на основі подальшого розширення словника імпресивного та експресивного мовлення, можливості диференційованого використання граматичних форм слова, уточненої та сформованої вимови звуків мовлення.

Таким чином корекційно-логопедичний вплив у роботі зі старшими дошкільниками із ЗНМ спрямований на розвиток різних компонентів мовлення (фонетичних, лексичних, словотвірних, морфологічних, семантичних). Оскільки логопедична робота має цілісний характер, для дітей із ЗНМ є важливим не тільки оволодіння мовленнєвими навичками, а і методами і прийомами самостійного використання їх на практиці.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У дошкільній педагогіці та логопедії проблема мовленнєвих порушень на сьогодні є актуальною та набуває великого значення в умовах удосконалення змісту корекційного навчання у системі дошкільної освіти. Нами було розглянуто питання роботи з дошкільниками із ЗНМ ІІІ рівня, а саме сутність цього порушення у дітей старшого дошкільного та описані ключові напрями корекційної логопедичної роботи за цього порушення мовлення в дітей 6-го року життя. Подальші дослідження стосуватимуться проблеми ознайомлення із довкіллям як засобу формування лексико-граматичної сторони мовлення у старших дошкільників із ЗНМ.

Література

1. Логопедія : підручник / За ред. М. К. Шеремет. Вид. 5-те. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2018. 856 с.

2. Рібцун Ю. В. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ : програмно-методичний комплекс. Київ : Освіта України, 2011. 292 с.

3. Соботович Є. Концепції стандарту спеціальної освіти дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку. *Дефектологія.* 2002. № 1. С. 2-7.

4. Трофименко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс. Київ : Актуальна освіта, 2013. 108 с.

Annotation. *The article reveals the essence of speech therapy work with children of older preschool age with general underdevelopment of speech of the thirdlevel, outlines the main directions of corrective speech therapy work.*

Key words: *general underdevelopment of speech, children of preschool age, speech disorders, level of underdevelopment of speech.*

Конопля Арсен*, студент*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***Н. О. Хлус****,*
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
завідувач кафедри теорії і методики фізичного виховання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ПЛАВАННЮ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. *В статті визначено особливості навчання плаванню дітей молодшого дошкільного віку, підібрані ігрові вправи та розкрито методику початкового етапу ознайомлення дітей з плаванням.*

Ключові слова: *плавання, діти молодшого дошкільного віку, особливості навчання, ігрові вправи.*

Постановка проблеми. Плавання є одним з найважливіших засобів фізичного виховання, завдяки чому воно входить у зміст освітніх програм «Дитина», «Я у Світі», «Впевнений старт» для закладів дошкільної освіти, закладів загальної середньої освіти, закладів вищої освіти. Разом з тим, дані свідчать про низький відсоток дітей, які вміють плавати.

Незважаючи на дослідження багатьох дослідників з пошуку найбільш ефективних засобів, які цілеспрямовано впливають на формування техніки рухів у процесі навчання плаванню, бажаний результат поки не досягнуто: навчальний процес займає тривалі терміни, але досить високий відсоток дітей не освоїли навички плавання. Це особливо актуально для дітей дошкільного

віку, оскільки в даному періоді відбувається найбільш інтенсивне формування знань, умінь та навичок [1].

Виконання плавальних дій, пов'язаних з переміщенням тулуба дитини у водному середовищі, створює певні труднощі для сприйняття власних рухів і управління ними. Успішне оволодіння руховою дією в значній мірі залежить від того, наскільки розвинена у дитини здатність до правильного сприйняття і оцінки власних рухів, наскільки адекватні її рухові уявлення. Практика показує, що в процесі навчання діти в більшості випадків мають невірні уявлення про досліджуваний рух.

Мета статті: розкрити особливості навчання плаванню дітей молодшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. У закладах дошкільної освіти (ЗДО) діти починають відвідувати басейн з 3-х років, оскільки важливо якомога раніше розпочати процес навчання плаванню. Це зазначають фахівці та бажають батьки. З першого дня відвідування ЗДО батьків цікавить питання: коли ж їхня дитина плаватиме в басейні (за умови наявності басейну в ЗДО). На думку батьків, всі діти дуже люблять воду та із задоволенням плескаються у ванній кімнаті. Іноді батьки не розуміють, для чого потрібно спочатку на суші освоїти дихальну та рухову техніку, і лише з середини навчального року заняття будуть проводитися у воді [4]. Тому для батьків важливою є інформація інструктора з плавання, які завдання вирішуються на першому році навчання плаванню, які методи та прийоми важливо використовувати при цьому, які особливості маленьких дітей потрібно враховувати.

Перший рік навчання плаванню. Окрім загальнозміцнювальних та оздоровлювальних задач, вирішується низка конкретних завдань: звикання дитини до води; освоєння води; оволодіння дихальними та елементарними плавальними рухами.

Треба розуміти, що більшості дітей притаманне почуття водобоязні, адже для більшості дітей басейн – це не ванна для купання, це величезний водний простір. Подолати цю тривогу потрібно поступово, без насильства та примусу. Заняття в басейні включають велику підготовчу роботу, яка допомагає дітям впоратися зі страхом води, з невпевненістю у власних силах, познайомитися з властивостями води, навчитися триматися на воді і, як результат, оволодіти навичками плавання найпростішими способами [3].

Дошкільникам потрібен час, щоб звикнути до води та навчитися не боятися її, правильно дихати у водному середовищі.

Тому на першому етапі діти оволодівають дихальними вправами, які проходять на «суші». Дитина навчається робити вдих через рот, а видих через ніс та рот. Головне – задати ритм. «Раз!» – Вдих, «Два, три!» – Видих. У цьому

дітям допомагають різні ігрові вправи – наприклад, здування паперових сніжинок, пушинок із долоні [2].

З кожним наступним заняттям дітям пропонують великі предмети, які необхідно за допомогою дихання зрушити з місця: повітряні кульки, тенісні шарики тощо. Головне завдання цих тренувальних вправ, щоб у басейні дитина не наковталася води, не злякалася. На цьому засноване правило: спочатку заняття проходять на суші, так зване сухе плавання, і тільки потім заняття проходять у воді.

Окрім дихальних вправ діти на цьому етапі опановують руховими і плавальними навичками, освоюють ігрові вправи навчання роботи ніжних кінцівок, узгодження дихання з роботою ніг, навчання роботі рук, загальне узгодження роботи ніг, рук і дихання. Враховуючи наочно образний характер мислення дітей молодшого віку, на заняттях використовується наочний матеріал, музичний супровід, щоб діти могли відтворити той чи інший образ і були здатні імітувати рухи.

Всі завдання та вправи, які виконують діти, як на суші, так і у воді потрібно перетворити на гру. Саме гра є провідним видом діяльності дошкільника.

З II півріччя з дітьми 3-4 років вирішуються наступні завдання: навчання дітей входити у воду, ознайомлення з властивостями води, подолання страху перед нею; навчання пересування дном басейну різними способами на різній глибині; навчання зануренню у воду з відкритими очима; навчання дихання у воді (видихи у воду) [4].

На перших заняттях діти навчаються входити у воду. Основна складність входу в басейн найчастіше пов’язана з тим, що в нього діти спускаються сходами, на яких можуть оступитися, послизнутися, впасти у воду. Ковтнувши води, дитина може налякатися і не захоче більше приходити до басейну. Не можна примушувати дітей.

Коли діти звикнуть до води і почнуть пересуватися в ній самостійно, вони входять в басейн, тримаючись за поручень або руку дорослого. Дітям молодшого віку необхідно 4 заняття, щоб навчитися входити у воду. У групі завжди є неспокійні діти, з якими потрібно займатися окремо, дотримуючись великої делікатності, переконуючи у посильності завдання з прикладу інших дітей.

Після того, як діти навчилися самостійно входити у воду, треба привчати їх до найпростішого пересування. Діти відчувають, наскільки важче рухатися у воді, ніж на суші. Різноманітні вправи (ходьба, біг, стрибки) не складні для дошкільників, вони виконують їх із задоволенням у тому випадку, якщо глибина невелика і відповідає реальному рівню підготовленості дітей.

Спочатку ці вправи проводяться при глибині нижче колін і до колін. Поступово глибина збільшується рівня стегон, пояса. Діти вчаться ходити по одному («Ми гуляємо»), групою («Дружні хлопці»), ходять уздовж борту басейну великими і маленькими кроками, тримаючись за поручень («Ніжки йдуть по доріжці»), у заданому напрямку («Прямою доріжкою»), до умовного місця («Дійди до рибки»), по колу, тримаючись за руки («Закружляла карусель»), допомагаючи собі гребковими рухами руками («Лодочки»).

Особливе задоволення приносить дітям вбігати у воду, вибігати з неї, човгаючи ногами, піднімаючи бризки («Футболісти, «Принеси іграшку»), високо піднімаючи коліна («Як конячки»), допомагаючи собі руками («Весла гребуть»), наздоганяти один одного («Догонялки»), з розбігу падати у воду (на руки інструктора).

Оптимальною вправою є стрибки. Вони допомагають добре розігрітися, підняти настрій, ненав'язливо підготувати дитину до занурення у воду. Діти вчаться підстрибувати на двох ногах з підтримкою дорослого, тримаючись за поручень, а також без опори («Зайчик сіренький», «М'ячик»), «спираючись», відштовхуючись долонями по воді (на глибині до пояса) і присідаючи («Сховаємось у воду»). Навчаються на двох ногах просуватися вперед, стрибати в довжину з місця, підстрибувати і падати у воду вперед на глибині до стегон, до пояса («Літак»).

Важливе значення має навчання рухам рук. Діти ляскають по воді долоньками, зображуючи «дощик», стукають по ній кулачками, як «молотком», гладять воду долоньками, як «праскою», рухають руками вгору-вниз, вправо-вліво, зображуючи «полоскання білизни» або «хвилі», схрестивши пальці кистей рук, зображують «рубку дров». Особливе місце займають пересування дном на руках, витягнувши ноги. Ці вправи підводять до вміння приймати горизонтальне положення тіла у воді. Вони виконуються на невеликій глибині і часто важко освоюються дітьми. Тому у молодшій групі використовується лише повзання на животі («Доповзу до кораблика», «Крокодили», «Раки»).

Наступний крок у освоєнні з водою, який роблять діти молодшого віку – занурення. На жаль, не всім дітям занурення у воду легко. Психологічно дуже важливо, щоб дитина вперше поринула з головою у воду самостійно. У жодному разі не можна змушувати її робити це, якщо вона не хоче. В іншому випадку у дитини з'явиться страх перед водою, може надовго зникнути бажання займатися плаванням. Якщо на «суші» занурення у воду (в тазик з водою) із затримкою дихання відпрацьовано, то проблем з цією вправою в басейні діти не відчуватимуть.

Навчаючись зануренню по шию на глибині води до пояса, діти миють руки, плечі, груди, шию, обличчя, поливають воду собі на спину («Чистюлі»), з

ними проводяться ігри: «Жабенята вмиваються», «Зробимо дощ» (бризкати в обличчя).

Наступні вправи пов'язані з безпосереднім зануренням голови у воду («ніс потонув», «очі у воді», «зазирни в колодязь», «дістань іграшку» та занурення у воду з головою, затримуючи дихання на вдиху). Потім діти знайомляться з простими вправами, які підводять до оволодіння видихом: подути плаваючу іграшку; на воду, як гарячий чай; опустити губи у воду і спінити її; занурити голову у воду і зробити видих. Видихати у воду діти навчаються довгий час. Паралельно діти вчаться розплющувати очі у воді. Після високого рухового навантаження з дітьми проводяться релаксаційні паузи з метою зняття м'язового навантаження. Діти, за підтримки інструктора або в нарукавниках, відпочивають на воді, лежачи на спині, або виконують вправи на відновлення дихання («Веселі бульбашки», «Попрощайся з водою»).

Висновки: Після опрацювання науково-методичної літератури та сучасних практик ЗДО з даного питання зазначемо, що для навчання дітей молодшого дошкільного віку плаванню треба знати особливості: які завдання вирішуються на першому році навчання плаванню, які методи та прийоми важливо використовувати при цьому, які особливості маленьких дітей потрібно враховувати.

Література

1. Глазирін І. Д. Плавання : навч. посіб. Київ : Кондор, 2006. 502 с.

2. Єфименко М., Литв'яков М. Акватеатр: парціальна програма адаптації дітей раннього та дошкільного віку до водного середовища і навчання плавання. *Дошкільне виховання.* 2019. № 8. С. 10–13.

3. Ляшенко А. М., Дєлова І. О., Колонтаєвська О. О., Шевченко З. М. Додаткова парціальна програма спецкурсу з навчання плаванню дошкільників «Казкове плавання». Теорія та методика фізичного виховання. 2012. № 7. С. 19-31.

4. Плавання з методикою викладання: методичний посібник для викладачів і студентів / За редакцією В. С. Костромцова. Лебедин, 2012. 64 с.

Annotation. *The article defines the peculiarities of teaching swimming to children of younger preschool age, describes game exercises and the methodology of the initial stage of introducing children to swimming.*

Key words: *swimming, children of younger preschool age, peculiarities of teaching, game exercises.*

***Корж Яна**, магістрантка*
Уманського ДПУ імені Павла Тичини
*Науковий керівник: **Н.А. Коломієць,***
кандидат педагогічних наук, доцент,
Уманського ДПУ імені Павла Тичини

ЗНАЧЕННЯ ПОЗАУРОЧНОЇ РОБОТИ У ФОРМУВАННІ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

***Анотація.** У статті окреслюється вплив позаурочної роботи на розвиток пізнавального інтересу молодших школярів. Визначаються принципи, які покладені в основу позаурочної роботи*

***Ключові слова:** позаурочна робота, молодші школярі, формування пізнавального інтересу.*

Одним із найважливіших аспектів виховання та навчання дітей є розвиток їхнього пізнавального інтересу. Позаурочна робота є одним із засобів, який допомагає досягти цієї мети, оскільки вона надає дітям можливість відкривати для себе нові речі, розвивати свої таланти та інтереси, а також сприяє їхньому загальному розвитку. Саме вона дозволяє вийти за рамки шкільної програми та відкрити учням нове та незвичайне, проявивши при цьому творчий потенціал та педагогічні навички. Різноманітність позакласної діяльності сприяє самореалізації дитини, підвищення її самооцінки, упевненості у собі, тобто. позитивного сприйняття самого себе. Включення учнів у різні види позакласної роботи збагачує їхній особистий досвід, знання про різноманітність людської діяльності, формує необхідні практичні вміння та навички.

Значення позаурочної роботи у формуванні пізнавального інтересу молодших школярів є однією з найважливіших проблем, яка привертає увагу багатьох дослідників з різних галузей наук. Педагоги-дослідники відзначають, що жодне навчання не буде по-справжньому повноцінним, якщо молодший школяр не виявляє інтересу до навчання. Інтерес є тим підґрунтям, на якому будується процес навчання. Важливість пізнавального інтересу не викликає жодних сумнівів.

Українські науковці та освітяни активно вивчають проблеми формування пізнавального інтересу молодших школярів та впливу позаурочної роботи на цей процес. В Україні активно здійснюються дослідження щодо значення позаурочної роботи у формуванні пізнавального інтересу молодших школярів.

Одним із таких досліджень є наукова розвідка, проведена у 2017 році, на базі Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Дослідження було проведене на основі анкетування батьків та вчителів

молодших школярів, а також спостережень за позаурочною діяльністю дітей. В результаті дослідження було встановлено, що позаурочна робота має значний вплив на формування пізнавального інтересу дітей. Зокрема, виявлено, що діти, які беруть участь у позаурочній діяльності, виявляють більший інтерес до навчання, більш активні та самостійні у процесі навчання. Вони також більш розвинені у плані творчості та мають ширший загальний кругозір. Дослідження також показало, що позаурочна діяльність сприяє розвитку соціальних навичок дітей, таких як комунікативність, толерантність та співпраця. Це, на нашу думку, важливо не тільки для успішного навчання [2].

Актуальною для нас є робота Т. Жуковської «Позаурочна робота у школі та формування пізнавальних інтересів учнів» (2002). У дослідженні було висвітлено роль позаурочної роботи у формуванні пізнавальних інтересів молодших школярів, її вплив на мотивацію до навчання та на зміну ставлення до школи [4].

Л. Булавка проводила дослідження участі учнів початкової школи на позаурочних заходах та їх впливу на пізнавальний інтерес дітей. Дослідження було проведено у 2017 році у місті Києві та включало в себе опитування батьків та учнів, а також аналіз даних. Результати дослідження показали, що участь у позаурочних заходах позитивно впливає на їх пізнавальний інтерес та мотивацію до навчання [5].

Інший науковець, яка займається дослідженням впливу позаурочної роботи на формування пізнавального інтересу молодших школярів, – Ю. Ткаченко. У своїх дослідженнях вона зосереджується на вивченні впливу участі учнів початкової школи в науково-пізнавальних заходах на їх розвиток креативності та інтелектуальних здібностей. Дослідниця проводить аналіз результатів педагогічних експериментів, що дозволяє їй зробити висновки про те, які заходи та активності найбільш ефективні для розвитку дітей. Її дослідження та рекомендації є корисними для педагогів та батьків, які прагнуть забезпечити найефективніший розвиток своїх дітей [3].

Метою статті є аналіз впливу позаурочної роботи на розвиток пізнавального інтересу молодших школярів та визначення її значення для освітнього процесу.

За нашим переконанням, значення позаурочної роботи з молодшими школярами полягає ось у чому.

Різні види цієї роботи у їх сукупності сприяють розвитку пізнавальної діяльності учнів: сприйняття, уявлень, уваги, пам’яті, мислення, мови, уяви. Вона допомагає формуванню творчих здібностей учнів, елементи яких виявляються під час проведення відповідних ігор тощо. Деякі види позаурочної роботи дозволяють дітям глибше зрозуміти роль навчальних предметів у житті.

Позаурочна робота сприяє вихованню колективізму та товариства (наприклад, під час спільної роботи з випуску стінгазети, змагань на заняттях тощо), накопиченню спостережень за працею та ставленням до неї дорослих і у зв'язку з цим вихованню любові до праці.

Різні види позаурочної роботи сприяють вихованню у дітей культури почуттів та інтелектуальних почуттів (почуття справедливості, честі, обов'язку, відповідальності та почуттів задоволення чи невдоволення, радості чи скорботи, гордості чи прикрості тощо) [1].

Головне значення різних видів позаурочної роботи у тому, що вона допомагає посилити пізнавальний інтерес учнів, сприяє розвитку різноманітних здібностей молодших школярів.

Цілком очевидно, що в основу позаурочної роботи мають бути покладені певні принципи.

1. Зміст позаурочної роботи має сприяти всебічному розвитку особистості, забезпечити участь школярів у різних видах діяльності – ігровій, трудовій, пізнавальній, естетичній, спортивній.

2. Роль та зміст різних видів діяльності має змінюватися відповідно до віку дітей.

3. Позаурочна робота не повинна носити лише розважальний характер, оскільки задоволення духовних потреб має бути пов'язане з подоланням труднощів. Суть у тому, щоб учні були не споглядачами, споживачами, а були б творцями духовних цінностей.

4. Діяльність молодших школярів повинна мати суспільно корисний характер. Так, діти у гуртку технічного моделювання можуть робити прилади, ляльковий театр виступає перед школярами, математичний гурток випускає стінні газети та бюлетені, які читають усі.

5. Необхідно дотримуватися також принципу добровільності. У гуртки діти мають прийти за своїм бажанням. Цьому сприяє тісний зв'язок навчальної та позаурочної роботи.

Ми переконані, що позаурочні заняття з успіхом можуть бути використані для поглиблення знань, що вивчаються в межах програмного матеріалу, розвитку їхнього логічного, критичного мислення, дослідницьких навичок, кмітливості тощо.

Крім того, позакласні заняття з учнями приносять велику користь і вчителю. Щоб успішно проводити позаурочну роботу, вчителю необхідно враховувати психолого-педагогічні особливості розвитку молодших школярів та постійно розширювати свої знання з навчальних дисциплін. Це сприятливо позначається і на якості його роботи.

Для досконалого вивчення проблеми формування пізнавального інтересу молодших школярів у процесі позаурочної роботи подальші дослідження можуть бути спрямовуватися на вивчення впливу конкретних видів позаурочної роботи на пізнавальний інтерес молодших школярів, порівняння різних методик її проведення, виявлення факторів, що впливають на ефективність та розробку рекомендацій для педагогів.

Література

1. Види позаурочної роботи. Організація, забезпечення, можливості, цілі, додаток результатів. URL: http://um.co.ua/8/8-7/8-70960.html

2. Гущина Н. І. Нова українська школа: організація позаурочної діяльності в початковій школі на засадах партнерської взаємодії учасників освітнього процесу : навч.-метод. посіб. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2021. 160 с.

3. Лойко О. Формування пізнавальної активності учнів молодшого шкільного віку на уроках «Я у світі» шляхом застосування інноваційних технологій /за заг. ред. Н. А. Басюк. Житомир: вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 292 с.

4. Методика організації позашкільної роботи з математики. URL: kaorgan%D1%96zac%D1%96ya-pozashk%D1%96l._no%D1%97-roboti-z matematiki

5. Сучасна гуманітарна наука в інтерпретації молодих дослідників: Збірник доповідей учасників всеукраїнської студентсько-учнівської науково-практичної он-лайн конференції. Київ: НУБІП України, 2021. 296 с.

Annotation. *The article outlines the influence of extracurricular activities on the development of cognitive interest of primary schoolchildren. The principles that form the basis of extracurricular work are defined.*

Key words: *extracurricular activities, primary schoolchildren, formation of cognitive interest.*

Коркот Каріна*, студентка*
К-ПНУ імені Івана Огієнка
Науковий керівник: ***Г.П. Ватаманюк*** *,*
кандидат педагогічних наук,старший викладач
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

НАМИСТОГРАФІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Анотація. *У статті висвітлено актуальність заявленої теми дослідження, сутність намистографії як технології розвитку мовлення дошкільників; описано етапи системи та змістові блоки роботи з дітьми за технологією.*

Ключові слова: *інноваційна технологія, розвиток мовлення, дошкільники, намистографія.*

Постановка проблеми. Мовленнєвий розвиток дошкільника – складний психологічний процес, який визначається мірою сформованості знань, умінь і навичок дитини, спрямованих на соціальну та інтелектуальну активність у колі дорослих та однолітків. Оволодіваючи мовленням, дитина засвоює систему знань, суспільно прийняті норми поведінки, що є основою її життєвої компетентності. Проблемними аспектами мовленнєвого розвитку дошкільників є збіднена лексика, недосконала граматика та фонетика, комунікативне мовлення. Вирішення цих проблем вимагає особливої організації мовленнєвої роботи, яка має місце у різних видах діяльності в закладі дошкільної освіти та поза ним. Засвоєння мовленнєвого матеріалу залежить не лише від створених умов навчання, професійних умінь педагога, а й від вікових та індивідуальних особливостей кожного вихованця, методик і технологій, за якими навчаються діти. Не секрет, що традиційна методика іноді не дає бажаних результатів, або ж уповільнює їх досягнення, тоді виникає потреба у пошуку більш ефективних нетрадиційних технік і технологій, використання яких, в окремих освітньо-мовленнєвих ситуаціях, сприятиме бажаному результату. Серед таких інновацій – намистографія.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про інновації в дошкіллі йдеться у працях І. Дичківської, Т. Піманської, А. Богуш. Авторами сучасних методик з розвитку мовлення дошкільників є Н. Гавриш, К. Крутій, Т. Пироженко, Є. Ткачук та ін. Учені і практики відзначають ефективність авторських методик і технологій. Намистографія як окремий предмет наукових досліджень не розглядалася, проте широко використовується педагогами-практиками.

Мета статті – розкрити сутність технології «Намистографія» та висвітлити її можливості у розвитку мовлення дошкільників.

Виклад основного матеріалу. Намистографія – технологія широкого спрямування, що відіграє важливу роль у загальному розвитку дитини й активно використовується в закладі дошкільної освіти на заняттях з розвитку мовлення, корекційно-розвивальних заняттях у другу половину дня та вдома з батьками. Автором технології вважається М.І. Родіна. Опис технології та методика її використання в роботі з дітьми подано в навчально-методичному посібнику «Намистоград або чарівні ігри Феї Намистинки». Термін «намистографія» означає – малювання намистом (викладання за допомогою намиста контурних зображень різних предметів, об’єктів, літер, цифр). Під час ігор із намистом у дітей розвивається координація пальців рук, творчі здібності, просторова орієнтація, збагачується комутативний (математичний) досвід дитини, розвивається мовлення. Комутативний досвід – це вміння вирішувати проблеми (переважно математичного спрямування) різними способами, але з

умовою – отримання одного і того ж результату (не важливо в якому порядку продавець рахує товар і його вартість, важливо те, що результат буде один і той же; не важливо, яку шкарпетку першою одягне дитина, важливо те, що вона одягни обидві шкарпетки) [1].

За допомогою намиста, дитина «малює» лінії, доріжки, букви, геометричні фігури, одночасно промовляючи (співаючи) звуки та називаючи те, що «намалювала», коментує свої дії, розповідає, а то й створює творчі розповіді про зображене намистом. Відтак, техніка хоч і копітка, проте цікава, незвичайна і дуже приємна. Вона сприяє розвитку тактильних відчуттів, розвиває дрібну моторику рук, розширює уявлення дітей про навколишній світ, розвиває увагу, допитливість дітей, удосконалює сенсомоторику – узгодженість у роботі очей і рук, координацію рухів і їх точність, конструктивний праксис (копіювання фігур), орієнтування в просторі, рахункові операції, рухливість артикуляційного апарату, просодичні компоненти (тривалість, темп, тембр, милозвучність) мовлення тощо. Намистографія сприяє не тільки моторному, але й розумовому розвитку дитини, надає прекрасний тонізуючий і оздоровчий вплив. Усі практичні ігрові вправи складаються з урахуванням вікових, фізіологічних, психологічних, пізнавальних особливостей дітей дошкільного віку. Кожна ігрова вправа містить не тільки продуктивні завдання, але й корекційно-освітні та виховні, що дозволяє впливати на всебічний розвиток особистості дитини.

Система роботи з намистографії включає в себе кілька етапів. Перший етап – підготовчий. На цьому етапі діти знайомляться з намистом. Вони розповідають про колір, визначають форму намистин, розмір свого намиста по відношенню до іншого (способом порівняння), працюють із всією довжиною намиста. На другому етапі – конструктивному, діти викладають різні фігури, предмети у супроводі віршів і мовленнєвих вправ під контролем дорослого. На третьому етапі – творчому, діти індивідуально чи групою, самостійно «малюють» картини, заповнюють контури фігур, придумують міні розповіді, казки тощо.

Намистографія доступна дітям вже з молодшого віку. Вони оволодівають найпростішими прийомами роботи з намистом – масаж пальчиків, пальчиковий басейн із намистин, вправляння в розвитку динамічної координації рук у процесі виконання одночасно організованих рухів, сортування намиста за кольором тощо. У середній групі діти знайомляться з різними намистинками у процесі візуального і тактильного їх обстеження; з різними якостями намистинок і намиста в цілому, пов’язаними з матеріалами, з яких вони зроблені (гумові, дерев’яні, пластмасові); вчаться розрізняти предмети за формою (круглий, овальний, квадратний, прямокутний, трикутний);

визначають величину предмета. Це допомагає розвивати тактильні відчуття, які спричиняють потужний імпульс у кору головного мозку, що також позитивно впливає на розвиток мовлення. У старшому дошкільному віці діти вже дотримуються алгоритму дій під час виконання різних завдань. Спочатку педагог пропонує дітям продумати загальний вигляд предмета і методи його створення (стратегію), визначити форму і розміри предмета, ліній, розрахувати, скільки приблизно знадобитися матеріалу. Далі розробляється конструкція об'єкта/предмета і його художнього рішення – з яких частин він буде складатися і які кольори для цього будуть потрібні. При цьому діти рахують необхідну кількість намистин, чергують їх за кольором, а також проводять правильне з'єднання ліній, отримуючи ту чи іншу геометричну фігуру.

З метою вирішення логопедичних проблем ігри та вправи з намистом використовують на етапі підготовки артикуляційного апарату до постановки звуків. Діти, нанизуючи намистинки, співають голосні звуки з пониженням і підвищенням голосу, вимовляють їх під час видиху по два і більше. На етапі постановки порушених звуків, діти багаторазово проспівують кожен звук окремо [2, с. 22, 29].

Програма занять за технологією намистографії складається з трьох блоків. тривалість кожного з яких може варіюватися в залежності від психофізіологічного та емоційного стану дітей на час гри. Перший блок – «Пальчикові ігри», спрямовані на розвиток тактильних відчуттів. Наприклад: ігри «Пальчики вітаються», «Сонечко прокинулося» поєднують в собі рухову і мовну активність, що допомагає налаштувати дітей на подальшу продуктивну взаємодію. За кількістю намистин у сонечок або хмарок можна визначити емоційний настрій групи і виходячи з цього – побудувати освітній процес, спрямований на оптимізацію емоційного фону дітей.

Другий блок – «Моторика рук» передбачає виконання вправ на розвиток динамічної координації рук й одночасно організованих рухів із використанням намиста. Це – катання намистин кожним пальцем по черзі; заповнення різних коробочок намистинками; «перетирання» намистин між долонями, пересипання їх з долоні в долоню; знаходження різних за формою, поверхнею, розміром намистин (найбільшу, найменшу, квадратну, гладку) тощо; складання намистин «пірамідкою»; розв'язування задач за допомогою намистин; складання візерунків з намистин тощо. Ці вправи сприяють розвитку дрібної моторики, спритності рук, закріпленню кольору і форми, величин, орієнтуванню у просторі, фантазії, кмітливості.

Заняття за третім блоком – «Артикуляційна моторика» сприяють розвитку пізнавального інтересу до букв українського алфавіту. Відпрацювання рухових «формул» забезпечують точність, ритмічність, рухливість у діях дитини;

допомагають подолати скутість і напруженість у рухах. Наприклад, ігрова вправа «Червоні і чорні намистини» передбачає почергове нанизування червоних і чорних намистинок (по три одного кольору) на один довгий шнурок (дріт). На початку вправи діти роблять вдих, а на видиху – нанизують 3 намистини, проспівуючи при цьому будь-які три голосні звуки [А–У-І]. Виконуючи дії з намистом, діти не помічають, скільки разів повторили цей звук, проте це повторення віддзеркалиться потім на якості артикуляційних рухів.

Як сюрпризний момент, що забезпечить інтерес дітей роботи з намистом, а відтак і їх успішність, автор технології пропонує розповісти дітям казку про Фею Намистинку, яка живе у казково місті – Намистограді. Вихователь розповідає дітям, про те, що Фея Намистинка любить все яскраве, барвисте. Вона придумує для жителів свого міста захоплюючі ігри, влаштовує свята. Щоранку на головній площі міста жителів зустрічають дивовижні картини: то морський берег із вітрильниками й островами, то лісова стежка з метеликами і равликами, то зелена галявина з незвичайними квітами. Жителі Намистограду дуже люблять гратися. Але ці ігри не прості, а чарівні – в них потрібно проявити вигадку й кмітливість, спритність і вміння, терпіння і наполегливість, увагу і фантазію. Намистинка приносить чарівну скриньку і пропонує всім стати добрими чарівниками, відкривши секрет, що можна малювати намистом. Але робити це треба дуже обережно, зауважує Фея, оскільки намисто може порватися [3]. Відтак, діти поринають у світ казки, фантазії, творчості.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, намистографія – новітня, доступна й цікава технологія, спрямована на загальний розвиток дошкільника і мовленнєвий – зокрема. Її можна використовувати як у роботі з дітьми звичайної групи, так і з дітьми-логопатами. В основі технології – пальчикові ігри, вправи, спрямовані на розвиток рухової й артикуляційної моторики, від чого залежить якість мовлення. Технологія має місце як на заняттях з розвитку мовлення та корекційно-розвивальних заняттях, так і у повсякденному житті. Її можна також використовувати і в домашніх умовах. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні інших інноваційних технологій з розвитку мовлення дошкільників.

Література

1. Комутативність. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D1%83%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C (дата звернення: 05.03. 20123р.).

2. Максименко Д.С. Як правильно вчити дитину розмовляти. Київ :2020 рік, 198 с.

3. Рудя Т.М. Використання намистографії у корекційно-розвивальній діяльності. *Педагогічні обрії.* № 1-2 2019 .С.92-97.

Annotation. *The article highlights the relevance of the declared topic of research, the essence of namistography (necklacegraphy) as a technology for the development of preschool children's speech; the stages of the technology work system are outlined; content blocks of work with children according to this technology are described.*

Key words: *innovative technology, development of speech, preschoolers, namistography.*

Коструб Єлизавета, *бакалавр*
2 курс, 21 група, факультет дошкільної освіти.
Науковий керівник: ***А.А. Ємець,***
кандидат педагогічних наук, доцент,
Харківського національного
педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

ВПЛИВ БАТЬКІВ НА ФОРМУВАННЯ ЧИТАЧА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. *Стаття присвячена питанням залучення дітей дошкільного віку до читання. Розглянуто основні фактори, що впливають на формування інтересу дітей до книги. Наведено результати опитування батьків дошкільників, що дозволило оцінити складнощі формування майбутніх поколінь читачів.*

Ключові слова: *діти дошкільного віку, читання, батьки, опитування.*

Постановка проблеми. Проблема формування дитини-читача вже давно привертає увагу суспільства. Сучасні дослідники [3] відносять читання книги до агентів соціалізації, оскільки за допомогою читання людина «входить у культуру», розуміє, які події можуть з нею відбутися і як можна вийти з певної життєвої ситуації; читання дозволяє пережити ті емоції, яких бракує в житті. Однак на сьогодні відчувається брак наукових досліджень, які б розглядали дошкільний вік як етап формування читача.

Розуміння всіх факторів впливу на формування сучасного читача-дошкільника дозволить ефективніше побудувати взаємодію усіх зацікавлених в його розвитку сторін, перш за все, дошкільного закладу освіти і родини.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дитяча книга традиційно розглядається педагогами як засіб розумового, морального, естетичного виховання. За словами В. Сухомлинського, «читання книг – стежина, якою вмілий, розумний, вихователь знаходить шлях до серця дитини» [8, с. 112].

Зазвичай основним етапом формування читача вважають шкільний період, коли це відбувається цілеспрямовано та досить інтенсивно. Але, як відомо, 5-6 років – продуктивний період для активного інтелектуального розвитку. Тому на думку таких педагогів, як А. Богуш, А. Бойко, Н. Гавриш, О. Джежелей, Г. Ткачук, О. Компаній, Н. Котик та ін., дошкільний вік надзвичайно важливий для формування подальшого читача. Сучасні

дослідники вважають доречним використовувати термін «читач» відносно читача-дошкільника, який ще не вміє читати, бо сприймання і розуміння художньої літератури під час слухання мають багато спільного із подібними процесами під час читання.

Мета статті: визначити основні фактори впливу на формування дітей дошкільного віку як свідомих читачів та схарактеризувати ставлення батьків до проблеми дитячого читання.

Виклад основного матеріалу. Аксіоматичним положенням педагогіки є те, що саме в дошкільному віці закладається основа інтересу до книги. Залучення до читання дошкільників – складний процес, який вимагає від вихователя розуміння природи читацької діяльності дитини.

Відомий педагог В. Едигей наводить кілька причин небажання дитини читати [2]: малу швидкість розумових процесів, її змушують читати, її читання постійно оцінюють; вона безпорадна перед цією проблемою.

На формування читача впливає багато факторів. На нашу думку, для того, щоб отримати позитивний результат, необхідно підходити до вирішення проблеми комплексно: на рівні сім'ї, дошкільного закладу, дитячої бібліотеки, медійних засобів, держави.

На рівні родини формування читача відбувається, перш за все, з використанням власного прикладу батьків. За даними Укрінформ, станом на 2021 рік, тільки 27% українців читають частіше, ніж раз на тиждень [4], за результатами досліджень Українського інституту книги ще менше [9]. Це дає підстави науковцям стверджувати, що традиція сімейного читання все швидше сходить нанівець, хоча саме батьки найсильніше впливають на дитину. Одним із важливих завдань родини є формування позитивного образу книги в дитячій свідомості. Сімейна бібліотека – це передусім зібрання книжок, які читають усі члени родини.

Діти, яким батьки читають регулярно, починають швидше розуміти структуру твору, успадковують різноманітні моделі поведінки через книгу. Роль батьків тут – допомогти порівняти ситуації з казки чи оповідання із ситуаціями, які можуть статися в реальному житті.

Формуванню читача також сприяє активна просвітницька робота бібліотек у співпраці з вихователями. На думку В. Войціцької, голови правління спілки «Національна Освітня Асоціація», «основна причина закриття публічних бібліотек – невміння керівників на місцях оцінити важливість і значення бібліотеки як культурної інституції, нерозуміння ролі бібліотек у розвитку спроможності та освіченості громади...» [4]. Як наслідок, діти з таких місць не мають можливості познайомитись з великим розмаїттям книг.

Звичайно, координувати різні рівні впливу на формування дитини читача має держава як найбільш зацікавлена сторона. До війни Міністерство культури України встигло розробити проєкт «Читання як життєва стратегія. 2021-2025» [7], який передбачає системну роботу за різними напрямками. Звичайно, у складних умовах усі стикнулися із значними труднощами реалізації стратегії, але поступовий наполегливий поступ у зазначеному напрямку має позитивно позначитися, перш за все, на читанні дошкільників.

З метою дослідження сучасного стану проблеми, зокрема участі батьків у формуванні дошкільника-читача, за допомогою гугл-форми нами було проведено опитування батьків, які мають дітей дошкільного віку.

Вибірку складали 18 респондентів. Усі опитувані жінками, середній вік яких 40 років. Більшість респондентів проживає в одній місцевості (у Донецькій області). Вік дітей варіюється від 2 до 6 років.

Переважна більшість батьків (94,4%) розуміють позитивний вплив прикладу на дитину і стверджують про наявність зразка читача у сім'ї. В основному читачем виступає мати – 72,2%, старші брати та сестри – 55,6 %, набагато менше прикладів читання батька – 27,8%. Отримані результати ще раз підтверджують думку щодо необхідності турбуватися про читання дівчат як майбутніх матерів. На жаль, поки залишається проблема читання чоловіків (згідно з міжнародними дослідженнями, в усьому світі чоловіки читають менше жінок), і в хлопчиків модель дорослого читача не пов'язується із образом батька.

На жаль, лише 40% батьків практикують щоденне читання дітям. Усі респонденти зазначили, що мають вдома книжки. Саме дитячі займають 2 – 3 полиці (50%) або декілька штук (до 5) – 22,2% . Тобто значного кількості та розмаїття книжкових видань для дітей вдома у батьків немає.

Дитячі книжки постійно купує лише третина батьків. Основними критеріями для придбання дитячої книги є: пізнавальна цінність (83,3%), барвисті ілюстрації (72,2%), власні дитячі спогади (44,4%), знайомі автори, доступна ціна, вибір, зроблений самою дитиною (38,9%). Поодинокими були обрани відповіді «яскрава літературна мова» (16,7%) та «улюблене видавництво» (11,1%).

На питання про улюблені книги своєї дитини більшість батьків зазначала таких авторів, як Д.Дональдсон, М.Савка, Г.Шевченко, О.Петренко-Заневський, К. Чуковській, А. Усачов, В. Сутєєв, А. Барто, Г. Андерсен, О. Пушкін, а також народні казки. Частіше повторювалися автори, як Г. Андерсен, О. Пушкін та К. Чуковський. Не всі батьки зазначали авторів до творів, що свідчить про недостатній рівень читацької культури.

На думку більшості батьків (83,3%), сімейне читання – це обговорення прочитаного всією сім'єю і ця традиція має майбутнє.

Серед запитань опитування були ще такі: *«Чи розповідає Ваша дитина про ті твори, які їй прочитали в дитячому садку?» та «Чи відвідуєте Ви з дитиною бібліотеку?»*, але на сьогодні аналіз відповідей на ці питання має враховувати ситуацію, що склалася в нашій країні, закриті дитячі садки і бібліотеки, тому цей аспект ми не враховували.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Результати опитування показали, що ті, від кого залежить, чи стане дитина читачем, не досить усвідомлюють значення своєї місії. Перед вихователями завжди стояло завдання підвищення читацької культури не тільки дітей, а і їх батьків. На жаль, спочатку через карантин, а тепер і війну можливості бібліотек та вихователів в цьому питанні помітно зменшуються, обмежуються. Вага відповідальності за набуття дитиною читацького досвіду лежить майже повністю на батьківських плечах. Вбачаємо перспективи подальших досліджень саме в пошуку шляхів впливу та взаємодії з батьками дошкільників з метою формування майбутніх поколінь читачів.

Література

1. Компаній О. Формування читацьких інтересів молодших школярів із використанням мультимедіа та інтернету. *Початкова освіта*. 2013. № 3. С.17–19.

2. Едігей В. Б. Вчися читати, малюк! Київ, 1994. 250 с.

3. Gasser, L., Dammert, Y. & Murphy, PK How Do Children Socially Learn from Narrative Fiction: Getting the Lesson, Simulating Social Worlds, or Dialogic Inquiry?.Educ Psychol Rev 34, 1445–1475 (2022). URL: https://doi.org/10.1007/s10648-022-09667-4.

4. Щодня читають тільки 8% українців - Інститут книги/ URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3205590-sodna-citaut-tilki-8-ukrainciv-institut-knigi.html (дата звернення 01.02.2023).

5. Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності у дошкільних навчальних закладах. Підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти. Київ, 2006. 304 с.

7. Стратегія розвитку читання на 2021-2025 роки «Читання як життєва стратегія». Проєкт. URL: https://mkip.gov.ua/files/pdf/ (дата звернення 01.02.2023).

8. Богуш А.М. Педагогічні виміри Василя Сухомлинського в сучасному освітньому просторі : монографія. К. : Видавничий дім «Слово», 2008. 272 с.

9. Читання в контексті медіаспоживання: Вплив карантину на читацьку поведінку українців. URL: https://drive.google.com/file/d/15eZw4iK-ldrXewQLFQ63el_8nBE-GFqU/view

Annotation. *The article is devoted to the issue of involvement of preschool age children into the reading. The main factors influencing the formation of children's interest in the book are considered. The results of the pre-school parents' survey are given, which allowed to assess the difficulties of forming future generations of readers.*

Key words: *children of preschool age, reading, parents, questioning.*

Кошовець Дарія, *магістрантка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***О.І. Курок,***
доктор історичних наук, професор
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РУХЛИВОЇ ГРИ

Анотація. *У статті розкрито значення, особливості та можливості використання українських народних рухливих ігор як важливої сфери життєдіяльності дитини старшого дошкільного віку. Було проаналізовано, як саме українські народні рухливі ігри можна використовувати в навчанні дітей та як вони впливають на патріотичне виховання дошкільників. Розглянуто різні види українських народних рухливих ігор.*

Ключові слова: *патріотизм, патріотичне виховання, старший дошкільний вік, рухлива гра, навчання.*

Постановка проблеми. В умовах розвитку незалежної Української держави визначальним чинником стає формування національної свідомості шляхом соціалізації особистості, прояву її потенційних можливостей у навчально-виховному процесі, особливо в освіті та самовихованні.

Необхідність обґрунтування теоретичних основ патріотичного виховання дітей дошкільного віку загалом зумовлена сучасним станом та наявними проблемами соціально-економічної, духовної та інших сфер функціонування суспільства, посиленням ролі людського фактора у розвитку суспільства нашої держави, необхідність кардинального підвищення ефективності виховної роботи з дітьми на основі національної ідеї, ідеалів, ціннісних орієнтацій, історичних традицій українського народу. Цього можна досягти за умови використання рухливих ігор в процесі навчання дошкільників.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Патріотичне виховання, як унікальне явище, ґрунтовно досліджується науковцями, громадськими діячами, політиками та діячами культури України та інших держав. У народній педагогіці були закладені перші принципи патріотичного виховання, значення яких простежується в працях О. Любара, В. Мацюка, В. Пугача, М. Стельмаховича, Д. Федоренка та ін [1].

Сучасні вчені А.Богуш, Н. Гавриш, О. Денисюк, Л. Калузька, Г Корицька, Н. Мусієнко доводять, що саме в дошкільному віці в результаті систематичного виховання у дитини з’являються елементи національної ідентичності [2].

Відродженню та ефективному впровадженню в освітньо-виховний процес народних ігор присвячено багато сучасних наукових досліджень: А. Богуш,

Е. Вільчковського, А. Вольчинського, Н. Луцан, Н. Лисенко, Г. Воробей, М. Мельничук, Є. Приступи, Н. Химич, А. Цьося та ін [4].

Мета статті: дослідити особливості використання українських народних рухливих ігор як засобу формування патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Роботу з патріотичного виховання вихователі планують в усіх видах діяльності: пізнавальній, художньо-естетичній, мовленнєвій та ігровій. Для того, щоб знання, отримані в процесі проведення безпосередньо освітньої діяльності, були міцними, необхідне їхнє постійне закріплення в повсякденному житті. І для цього, як ніщо інше, підходить гра, тому що відомо, що саме гра є провідним видом діяльності дітей дошкільного віку, і будь-які, без винятку, види дитячих ігор підходять для реалізації завдань патріотичного виховання: сюжетно-рольові, дидактичні, настільно-друковані, пальчикові, хороводні, рухливі [3].

Багатовіковим досвідом український народ інтуїтивно відібрав ефективні засоби гармонійного виховання підростаючого покоління, серед яких чільне місце посідають народні рухливі ігри. Традиційно вони використовуються у навчально-виховному процесі закладу дошкільної освіти, як засіб фізичного виховання. Проте розвивальний і виховний потенціал українських рухливих ігор значно ширший. У культурології рухливі ігри визнані невід'ємним елементом української національної культури.

Народна рухлива гра - це невичерпна виховна скарбниця для патріотичного виховання підростаючого покоління. Це народна гра, яка відображає темперамент, характер, почуття, побут і звичаї наших українських предків [4].

Перш ніж запропонувати дітям певну народну гру, вихователь повинен ознайомити їх з історією її виникнення, атрибутами та дійовими особами, розповісти, як у цю гру грали в давнину. Народні рухливі ігри, як і будь-яка діяльність, проводяться відповідно до вікових та психологічних особливостей дітей.

Нами було обрано та узагальнено відомі та цікаві дитячі українські народні рухливі ігри, які є ефективним методом розвитку патріотичних почутті у дітей дошкільного віку. Розглянемо деякі з них.

Піжмурки. Мета: виховувати патріотичні почуття на основі ознайомлення дитини з народними рухливими іграми, їх національним колоритом; розвивати орієнтування в просторі, швидку реакцію, дружні стосунки.

Зозуля. Мета: виховувати патріотичні почуття на основі знайомства дитини з народними рухливими іграми, їхнім національним колоритом;

розвивати природний слух, орієнтацію у просторі; виховувати чесність, приязні стосунки.

Посвята в козачата. Мета: виховувати повагу до козаків (військових, які захищають свою Батьківщину); патріотичні почуття на основі знайомства дитини з побутом і традиціями козаків, їхньою відданістю Україні, українському народові; сприяти фізичному розвиткові дошкільнят. Підготовча робота: бесіди на патріотичні теми перед початком гри; заняття, присвячене ознайомленню з козацтвом; читання дитячої художньої літератури про козаків; вправляння в роботі з мапою; вивчення на музичних заняттях козацьких пісень, вправляння у крокуванні під відповідний музичний супровід; козацькі танці; на ранковій гімнастиці слід розучити відповідний комплекс загальнорозвивальних вправ.

Чаклун. Мета: вправляти дітей у спритності та швидкості бігу; виховувати патріотичні почуття через ознайомлення дітей з народними рухливими іграми, їх національним колоритом, чесність, інтерес до народних ігор.

Мак. Мета: розвивати всі групи м’язів; закріплювати знання про послідовність сільськогосподарських робіт, способи використання продуктів сільськогосподарської праці; виховувати патріотичні почуття на основі ознайомлення дитини з народними рухливими іграми, їх національним колоритом; працелюбність, інтерес до народних ігор.

Склади квітку до віночка. Мета: сприяти фізичному розвитку дітей; поглибити і закріпити знання дітей про український національний обереговий вінок, про квіти, з яких він плететься; виховувати патріотичні почуття на основі ознайомлення дітей з народними рухливими іграми, їх національним колоритом, інтерес до народних ігор.

Патріотичне виховання, в тому числі етнопедагогіка - одна з найважливіших його галузей - може в недалекому майбутньому відродити генетичний код української нації та сформувати новий тип українця, здатного вивести свою країну на світовий культурний рівень.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, враховуючи вищезазначене, можна сказати, що систематичне використання українських народних рухливих ігор в характері рухової діяльності сприяє не тільки розвитку та вдосконаленню рухових навичок, а й вихованню позитивних рис особистості, пізнанню звичаїв і традицій свого народу, патріотичних почутті. Рухливі ігри за народним календарем є потужною рушійною силою в естетичному, морально-етичному, культурному вихованні дітей дошкільного віку.

Перспективи подальших досліджень з даної проблеми вбачаємо у вивченні та розробці форм роботи з батьками з питань використання українських народних рухливих ігор у домашніх умовах для формування патріотичних почутті у дітей.

Література

1. Бех І. Виховуємо патріотизм як почуття і цінність. *Вихователь методист дошкільного закладу*. 2016. № 6. С. 4–8.

2. Загородня А. Сучасне розуміння патріотичного виховання молоді. *Теорія та методика управління освітою*. №10. 2013. С. 4.

3. Патріотичне виховання юного покоління. URL: http://ploskivskenvo.ucoz.ua/publ/storinka_dnz/patriotichne_vikhovannja_starshikh_doshkilnjat/2-1-0-52 (режим доступу 12.03.2022).

4. Шкребтієнко Л. П. Виховання патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку засобами художньої літератури: дис. … канд. пед. наук; 13.00.08. Одеса. 2019. 298 с.

Annotation. *The article reveals the significance, features and possibilities of using outdoor games as an important sphere of life of a senior preschool child. The article analyzes how outdoor games can be used in teaching children and how they influence the patriotic education of preschoolers. Effective types of Ukrainian outdoor games are considered.*

Key words: *patriotism, patriotic education, senior preschool age, outdoor games, learning.*

Кравець Ангеліна, *магістрантка*
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
Науковий керівник: ***В.М. Корх,***
кандидат психологічних наук,
старший викладач кафедри дошкільної освіти
УДУ імені Михайла Драгоманова

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО УМОВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. *У статті розглянуто погляди вчених на процес адаптації дітей в закладі дошкільної освіті та її значення для психологічного стану дітей. Виокремлені підходи до розгляду сутності поняття «адаптації». Розкрито психолого-педагогічні умови та особливості процесу адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов закладу дошкільної освіти.*

Ключові слова: *адаптація, діти молодшого дошкільного віку, педагогічні умови закладу дошкільної освіти.*

Постановка проблеми. Дошкільний вік для дітей є періодом інтенсивної соціалізації особистості дитини, зокрема здобуття нею певного соціального досвіду. Цей період характеризується тим, що діти засвоюють затверджені норми та правила поведінки, які прийняті в суспільстві та закріплюють стосунки як з дорослими, так і однолітками. В цей віковий період розвитку захисні механізми психіки дитини лише починають формуватися: саме від подій, які відбуваються в цей період життя, в першу чергу залежить якими ці адаптаційні механізми дитячої психіки будуть в подальшому: ефективними, тобто такими, що дозволяють стимулювати процес саморегуляції та розвитку особистості дитини, або неефективними, що деформують сприйняття зовнішнього світу, поведінку та діяльність дитини. В науковій літературі ця деформація окреслюється як негативна поведінка. Важливою в цьому аспекті є проведення підготовки до відвідування закладу дошкільної освіти, оскільки, вступаючи у взаємовідносини з іншими дітьми, дитина підлягає безпосередньому впливу соціального середовища, що може мати позитивне або негативне забарвлення. Тому, на нашу думку, соціально-виховним інститутам варто більше приділяти увагу загальному процесу адаптації дитини до умов закладу дошкільної освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Основною проблемою в процесі виховання дітей молодшого дошкільного віку, що мають прояви негативного характеру при адаптації до умов дошкільного закладу, займались такі вчені у галузі психології та педагогіки: Р. Айсіна, Н. Гончарова, Л. Гридовець, В. Дєдкова, Н. Кондратенко, О. Науменко, Н. Пихтіна, Г. Сельє, В. Синявський, О. Сергєєнкова, Є. Хачатурова та інші. Проте багато аспектів з цієї теми залишаються актуальними та потребують подальшого дослідження.

Мета статті: теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов закладу дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. У науковій психолого-педагогічній літературі поняття «адаптації» детально розкрито Г. Сельє, який зазначив, що на гострі подразники живий організм може відповідати універсальним набором реакцій. При цьому концепція стресу Г. Сельє доповнює загальну теорію адаптації. В подальшому фізіологи та біологи розглядали під адаптацією загальний механізм еволюції різних біологічних видів та особливості пристосування особин до впливу умов зовнішнього середовища. Враховуючи те, що кожна людина має специфічне місце для існування, разом з біологічними механізмами адаптації варто розглядати соціальний аспект.

Вперше вивчення особливостей адаптації особистості за умов розвитку соціокультурного середовища розпочав В. Синявський та О. Сергєєнкова.

Дослідники надали власне філософське трактування поняття «адаптація», яке характеризується як форма особливого відображення різного роду впливів зовнішнього та внутрішнього середовища для встановлення динамічної рівноваги. Крім цього, поняття «адаптація» тісно пов'язане з різними кібернетичними категоріями управління та саморегуляції, в яких механізм адаптації передбачено розглядати у формі зворотного зв'язку через реагування системи, яка самоуправляється на різні мінливі умови середовища. При цьому цей термін застосовується лише для характеристики цілісних систем [9, с. 12].

Р. Айсіна, В. Дєдкова та Є. Хачатурова, оцінюючи загальні теоретичні підходи до адаптації виокремлюють наступні:

1. *Біофізіологічний підхід*: адаптація проявляється у пристосуванні та підтримці оптимального рівня організму до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі, що виникають під дією фізіологічних, екологічних, хімічних та біологічних чинників;

2. *Психологічний підхід:* адаптація відбувається під час формування індивідуального стилю роботи та проявляється у діалектичній єдності соціально-психологічних та діяльнісних відношень різних суб'єктів адаптації до соціального середовища, крім цього оцінюється ступінь входження людини у механізм внутрішньо-групових відносин та пристосування до них, формування зразків поведінки та мислення, які можуть відображати систему норм та цінностей виробничого колективу, а також закріплення, набуття та розвиток навичок і умінь в міжособистісному спілкуванні в колективі;

3. *Інформаційно-комунікативний підхід:* адаптація проходить через зміну сформованої структури або через функції системи на базі отриманої інформації для того, щоб досягнути оптимальний стан при недостатній інформації або змінених умовах роботи, а також через сприйняття, пошук та переробку інформації через контакти [1, с. 46-47].

Базові основи адаптації дітей дошкільного віку розкриті в наступних нормативно-правових актах:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні, в якому адаптація дітей розглядається в розрізі освітньої лінії «Дитина в соціумі», оскільки передбачає створення у дітей навичок поведінки та відповідні вміння для того, щоб орієнтуватись у взаємовідносинах, проявляти співпереживання та співчуття. При цьому взаємодія з людьми є формою входження кожної дитини в соціум, що вимагає узгоджувати її дії, бажання та інтереси з іншими дітьми [6].

2. Концепція дошкільного виховання визначає напрями роботи закладу дошкільної освіти як «інституту соціалізації», основне призначення якого проявляється у забезпеченні психологічної, фізичної та соціальної

компетентності дитини, її можливостей для адаптації та нормальній взаємодії із соціумом, а також формування свого ставлення до середовища на основі загальновизнаних цінностей.

3. Сімейний кодекс України визначає основні права дитини та обов'язки батьків на надання їй відповідної освіти, у тому числі дошкільної та сприяння дитині адаптуватися до нових умов, а також фінансове забезпечення дитини в дошкільному закладі [8].

4. Закон України «Про дошкільну освіту» відображає роль сім'ї в процесі отримання дошкільної освіти. Так, у статті 8 цього кодексу зазначено, що «сім'я зобов'язана сприяти здобуттю дитиною освіти у дошкільних та інших навчальних закладах або забезпечити дошкільну освіту в сім'ї відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти» [5], при цьому дошкільний навчальний заклад зобов'язаний, відповідно до статті 11, створити «…безпечні та нешкідливі умови розвитку, виховання та навчання дітей, режим роботи, умови для фізичного розвитку та зміцнення здоров'я відповідно до санітарно-гігієнічних вимог та забезпечує їх дотримання та здійснює соціально-педагогічний патронат, взаємодію з сім'єю» [5].

Загальнометодичні аспекти адаптації дітей молодшого дошкільного віку розкриті у Програмі розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» [7], яка використовується більшістю дошкільних закладів як основний документ, та Освітній програмі для дітей від 2 до 7 років «Дитина» [3]. У програмі «Я у Світі» питання адаптації дітей розглядається за освітніми лініями «Дитина в соціумі» та «Особистість дитини» в залежності від вікової категорії дітей. У програмі «Дитина» особливості адаптації дітей відображені в розділі «Особистість дитини», в якому розкривається інформація щодо вікових особливостей психічного розвитку дітей дошкільного віку та специфіки роботи закладу дошкільної освіти у напрямку збереження фізичного та психологічного здоров'я дітей.

Головна педагогічна умова для успішної адаптації дитини молодшого дошкільного віку до умов дитячого садочку – єдність вимог до малюка в сім'ї та дошкільному закладі. Для цього батьків знайомлять з основними умовами життя дітей у групі, паралельно з цим вихователь ознайомлюється з умовами виховання дитини вдома, її звичками та індивідуально-психологічними особливостями. Зміна активності дитини молодшого дошкільного віку відносно предметного середовища проявляється в наступному: зниження інтересу до іграшок та навколишнього середовища. Також спостерігається зниження рівня мовленнєвої активності та зникає нагальна потреба у спілкуванні не тільки з дорослими, а й з дітьми. Нові умови та потреба поводитись по-новому зумовлюють виникнення психологічних проблем у дитини та у її близьких. При

цьому головною умовою є те, що дитина повинна розлучитися з батьками на достатнього тривалий період. Вона сприймає вимушену розлуку у формі позбавлення уваги, любові та захисту від батьків. В тому випадку коли дитина молодшого дошкільного віку починає відвідувати дошкільний навчальний заклад в неї можуть змінюватися: характер харчування, виховні прийоми, звичний режим дня, стиль спілкування з дорослими. Крім цього, з'являються незнайомі люди та виникає потреба в контакті з однолітками, а також потреба адаптуватися до відсутності батьків [2].

При розгляді питання адаптації дітей молодшого дошкільного віку обов'язково варто звернути увагу на зміни в настроях дитини та її поведінці, виявити причини порушення настрою дитини та оцінити причини виникнення негативних реакцій. Період адаптації дитини залежить від наступних причин:

– індивідуальних та вікових особливостей дитини;

– типу нервової системи кожної окремої дитини;

– особливостей психофізіологічного розвитку дитини;

– опірності організму дитини до захворювань та загального стану здоров'я дитини;

– зміни методів виховання дитини та режиму дня [4].

Після адаптації дитини оцінюють її компетентність, зокрема її самостійність, самовладання, уявлення про себе та самоставлення, емоційний досвід та безпеку життєдіяльності, відчуття себе в сім'ї, родині, серед інших людей, у дитячому товаристві, у соціальній групі людей. При успішній адаптації дитини вона повинна себе усвідомити в дитячому закладі, важливість своєї нової ролі, значення товариських відносин, уявлення про чесноти та їх вплив на стосунки в дитячому товаристві.

Висновки та перспективи подальших досліджень. З метою оптимізації адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов закладу дошкільної освіти планується проведення експериментального дослідження на основі використання констатувального та формувального етапу з використанням сюжетно-рольових ігор. Так, констатувальний етап передбачає оцінку емоційного стану дітей на етапі адаптації, емоційного ставлення та мотиваційну готовність до відвідування дошкільного закладу. На цьому етапі варто проаналізувати та узагальнити дані літературних джерел, нормативних документів, документації дошкільних навчальних закладів; провести анкетування педагогічних працівників та батьків; здійснити спостереження за освітньо-виховним процесом та обстеження дітей у період адаптації до умов дошкільного закладу. Формувальний етап доцільно проводити на основі наступних програм: адаптаційно-розвивальної програми для дітей, програми семінару-практикуму для педагогів та програми співробітництва з родиною.

Для того, щоб адаптація дітей молодшого дошкільного віку проходила без напруження та в позитивному настрої варто використати в роботі вихователя наступні сюжетно-рольові ігри: «Я в дитячому садку», «Дихаємо животиком», «Що нам підказують пальчики», «Розмова з іграшкою», «Горщечок сліз», «Хоробрі жабенята» та ін. Це в комплексі дозволить швидко адаптуватися дітям молодшого дошкільного віку до умов дитячого закладу.

Література

1. Айсіна Р., Дєдкова В., Хачатурова Є. Соціалізація і адаптація дітей раннього віку. *Дитина в дитячому саду.* 2003. № 6. С. 46-51.

2. Багно Ю. М. Адаптація. Сучасний психолого-педагогічний словник / за заг. ред. О.І.Шапран. Переяслав-Хмельницький: Домбровська Я. М., 2016. С. 10.

3. Дитина: Програма виховання і навчання дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту: О. В. Огнев'юк, К. І. Волинець; наук. кер. програмою: О. В. Проскура, Л. П. Кочина, В. У. Кузьменко, Н. В. Кудикіна ; авт. кол.: Г. В. Бєлєнька, Е. В. Бєлкіна, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білоскаленко, С. А. Васильєва, М. С. Вашуленко та ін. / Мін. осв. і наук., мол. та спорту України, Головн. упр. осв. і наук. викон. орг. Київміськради (КМДА), Київ, ун-т ім. Б. Грінченка. 3-є вид., доопр. та доп. Київ : Київ, ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. 492 с.

4. Науменко О. М. Адаптація малюків до умов дошкільного закладу. *Психологічна газета.* 2010. № 13. С. 3-5.

5. Про дошкільну освіту : Закон України від 11.07.2001 № 2628-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text.

6. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти): наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 № 33. URL:https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf.

7. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова та ін.; кер. О. Л. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2014. 204 с.

8. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text

9. Синявський В. В., Сергєєнкова О. П. Адаптація. Психологічний словник / за ред. Н. А. Побірченко. Київ: Науковий світ, 2007. С. 12.

Annotation. *The article examines the views of scientists on the process of adaptation of children in preschool education institution and its significance for the psychological state of children. Some approaches to consideration of the essence of the concept of «adaptation» are represented. The peculiarities of the adaptation of children of younger preschool age to the conditions of the institution are revealed.*

Key words: *adaptation, children of younger preschool age, conditions of preschool education institution.*

***Кравченко Андрій**, студент*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
*Науковий керівник: **Н. О. Хлус**,*
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
завідувач кафедри теорії і методики фізичного виховання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ПЛАВАННЮ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

***Анотація.** В статті розкриваються методичні аспекти організації навчання плаванню дітей дошкільного віку. При навчанні дітей плаванню кожне заняття повинне бути спрямоване на формування позитивних емоцій та почуттів у дитини (радість, задоволення), також вона повинна отримувати задоволення від перебування у воді.*

***Ключові слова:** плавання, діти дошкільного віку, методичні аспекти, організація навчання.*

Постановка проблеми. Одне з найважливіших завдань дошкільної освіти, відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту», є створення максимально сприятливих умов для охорони та зміцнення здоров'я та гармонійного фізичного розвитку дитини. Ці завдання успішно вирішуються на заняттях з плавання в басейні закладів дошкільної освіти. Мета занять з плавання – створення необхідних умов для збереження та зміцнення фізичного та психічного здоров'я дітей за допомогою формування та розвитку рухових умінь та навичок у воді.

Вплив плавання на організм дитини не можна недооцінювати. Воно допомагає стати здоровим, сильним, спритним, витривалим, сміливим. Плавання з ранніх років сприяє розвитку дихальної системи, позитивно впливає на серцево-судинну систему, сприяє формуванню правильної постави [1]. Навчання дитини плаванню – це не тільки корисна життєво необхідна навичка, але і можливість зміцнити імунітет, адже плавання – один з найбільш ефективних методів загартовування.

Мета статті: розкрити методичні аспекти організації навчання плаванню дітей в дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Плавання є життєво необхідною навичкою, яка робить людину більш здоровою, сприяє розвитку організму, загартовує. Купання, плавання, ігри та розваги на воді є важливим засобом фізичного виховання. Вони дають можливість загартувати нервову систему, зробити дитину більш витривалою і спритною. Чим раніше почати навчати дитину рухам у воді, тим більше це буде сприяти її гармонійному розвитку.

При систематичних заняттях плаванням у дітей дошкільного віку підвищується тонус нервової системи, воно значно впливає на м'язовий апарат, значно прискорює обмін речовин, підвищує імунітет дитини. Плавання підвищує можливості організму з терморегуляції [3]. Активна рухова діяльність у воді сприяє розвитку м'язової системи, а фізичне навантаження при виконанні вправ викликає збільшену потребу кисню. Купання та навчання плаванню рекомендується проводити у першій половині дня, до обіду (з 11 годин) та після 16 години.

Час перебування у воді визначає сам вихователь (методист з фізичної культу) у залежності від конкретних умов. Тривалість часу перебування у воді може бути не більша 30 хвилин. Перші заняття не можуть бути довші за 5–10 хвилин. Тривалість перебування у воді знаходиться у прямій залежності від погодних умов, температури повітря та води, віку дітей і кількості занять, які були проведені з дітьми: воно знаходиться в межах від 3-5 до 15-20 хвилин. Коли діти купаються у воді вдруге, не слід дозволяти їм перебувати у воді більш ніж 4-8 хвилин [2].

Навчання плаванню може починатись як тільки температура води у басейні досягне 21-22 °С. При температурі води нижче 19-20 °С групові заняття з дітьми не проводяться. Обладнання та інвентар, який потрібен для використання в іграх у воді та занять плаванням – гумові надувні м'ячі, плавальні гумові кола, іграшки, плавальні дошки, мотузки, тощо, слід обов'язково підготувати своєчасно до початку занять. Кількість одиниць інвентарю повинна бути рівною кількості дітей, що навчаються у групі. Кожна дитина повинна мати речі для гігієни та костюм для занять плаванням.

Під час занять слід запобігати надмірних фізичних навантажень, що може привести до передчасної втоми. Позитивні емоції дітей під час занять не можуть мати голосних вигуків чи порушення порядку поведінки у воді. Обов'язково треба звернути увагу дітей на правила поведінку та техніку безпеки під час занять з плавання. Не можна дозволяти дітям штовхатися у воді [4]. Вихователь проводить заняття з кожною групою дітей по черзі. Перед тим, як йти у воду, він обов'язково повинен перерахувати дітей чи провести поіменну перевірку, теж саме слід зробити під час виходу дітей з басейну.

Завдання початкового навчання дітей плаванню наступні:

– навчити дітей впевнено та безбоязно триматися на воді;

– з максимальною ефективністю використовувати всі фактори, які сприяють поліпшенню здоров'я;

– закласти позитивну основу для подальших занять плаванням;

– прищепити гігієнічні навички;

– виховати стійкий інтерес та потребу до систематичних занять плаванням.

Методика навчання дітей плаванню повинна спиратися на основні дидактичні положення і мати виховний та розвивальний характер. Провідне місце з практичних методів повинен займати ігровий метод. Він забезпечує зацікавленість дітей у навчанні плаванню. Ігровий характер навчання потребує ставлення до дітей з повагою, уважно, вимогливо та в той же час невимушено.

Засвоєння різних рухів проходить шляхом багаторазового повторення їх. Особливо важливо при навчанні плаванню показувати вправи, які належить виконувати у воді. У такому разі діти не тільки наочно сприймають структуру руху, але й переконуються у тому, що виконати рух у воді можливо. Краще за все показувати вправи треба у той час, коли їх потрібно виконати.

Пояснення, розповідь вихователя на заняттях повинні бути виразними і простими, треба дотримуватись дидактичного принципу – «словесна» наочність чи перцептивна наочність.

Формування навички плаванню досить складне для дітей дошкільного віку. Кожною вправою діти займаються спочатку на березі, а потім навчаються у воді. Оволодіння новим навчальним матеріалом на березі особливо важливо, тому, що час перебування у воді дуже обмежений і водне середовище їх дуже збуджує, а тому увага не дуже стійка, і вони дуже погано сприймають новий матеріал. Крім того, знаходження у воді під час сприймання нового матеріалу потребує зниження рухомості у воді, а тому сприяє переохолодженню дитини. Потрібно показати на березі 2–3 вправи, а також повторити їх у воді.

Дозування навантаження при виконанні вправ для хлопчиків і для дівчаток однакове, але з віком воно змінюється. Заняття у воді слід починати з енергійних рухів, завершити занурюванням у воду з головою та диханням у воді. В залежності від віку ці вправи слід повторювати у кінці занять від 4–5 до 10–12 разів і більше.

Трьох-чотирьохрічні діти беруть зразок зі старших дітей, під час купання добре засвоюють та самостійно виконують деякі підготовчі вправи, такі як занурення у воду, сковзання по воді тощо. Виправляти помилки дітей необхідно у процесі занять у тому разі, як було знайдено причину їх виникнення. Робити це потрібно послідовно. Не слід вимагати від дітей виконання рухової дії з високою точністю тому, що це можливо лише при довгій підготовці до занять.

Потрібно звернути увагу на положення голови у воді під час виконання плавальних рухів. Високе положення голови над рівнем води викликає помилки у положенні тулубу та робить дихання ускладненим. Тому, перед усім, треба виправити помилки у положенні голови, потім слід формувати правильне дихання. На виправленні помилок у виконанні руху не слід загострювати увагу з перших

годин навчання. Неможливо виправляти одночасно декілька помилок, це робить увагу дитини нестійкою і може додати помилок. Інструкція на виправлення помилок повинна бути спрямована на правильне виконання руху. Треба зосередити увагу поступово на виконанні опорних точок.

Висновки та перспективи подальших досліджень Усі діти, які регулярно відвідують заняття в басейні, не відчувають страху у воді, безстрашно рухаються навколо всієї водної зони басейну, з радістю та бажанням виконують ігрові вправи у воді, що дозволяє їм легко освоїти програму тренувань з плавання. При навчанні дітей плаванню кожне заняття повинне бути спрямоване на формування позитивних емоцій та почуттів у дитини – радість, задоволення, також інтерес та задоволення від перебування у воді. Цей аспект підвищить ефективність занять з плавання, які сприяють зміцненню захисних функцій дітей.

Література

1. Шульга Л. М. Оздоровче плавання: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Олімпійська література, 2008. 232 с.

2. Казановська Г. Золоті рибки: гурток з плавання для дітей старшої групи. *Палітра педагога*. 2020. № 4. С. 26-31.

3. Петровська Наталія, Болкуневич Галина. Дельфінятко: парціальна програма для дітей старшого дошкільного віку (5-6-го року життя). *Дитячий садок.* 2014. № 12. С. 4–15.

4. Єфименко М., Литв'яков М. Акватеатр: парціальна програма адаптації дітей раннього та дошкільного віку до водного середовища і навчання плавання. *Дошкільне виховання.* 2019. № 8. С. 10–13.

Annotation. *Methodological aspects of the organizing swimming training for preschool children are represented in the article. When teaching children to swim, each lesson should be aimed at forming positive emotions and feelings of the child (joy, satisfaction), and he/she should also enjoy being in the water.*

Key words: *swimming, children of preschool age, methodical aspects, organizing of training.*

Кривонос Ірина*, магістрантка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***С.А. Тітаренко,***
кандидат педагогічних наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. *У статті розкриваються особливості емоційного розвитку дитини на етапі дошкільного дитинства та висвітлюється його значення у становленні дошкільника як особистості. Наголошується на єдності таких сильних регуляторів поведінки дитини, як*

мотиви й емоції. Визначено, що найсильніше і найважливіше джерело переживань дитини дошкільного віку – її взаємини з іншими людьми. Доведено, що для нормального психічного розвитку і життєдіяльності дитини-дошкільника має емоційне благополуччя, яке залежить від багатьох зовнішніх і внутрішніх чинників.

Ключові слова: *емоційний розвиток, емоційна сфера, дошкільний вік, мотиви, потреби, емоційне благополуччя.*

Постановка проблеми. Проблема особливостей розвитку емоційної сфери дітей дошкільного віку є актуальною як у теоретичному, так і суто прикладному аспектах. Аналіз наукових досліджень дозволяє констатувати небажані тенденції, що спостерігаються в розвитку дітей дошкільного віку. Це збільшення кількості дітей, в яких виявляється підвищення фрустрації, емоційної напруги, депресивності. З-поміж факторів, що впливають на розвиток емоційної сфери, за даними вчених, можна відзначити техногенні, екологічні та соціально-психологічні умови життєдіяльності дитини.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням емоційної сфери дошкільників займалися С. Рубінштейн, Л. Виготський, І. Кон, О. Кульчицька, Я. Неверович. Тема висвітлена і в сучасних українських періодичних виданнях. Серед науковців, які займаються цією проблемою слід виділити: С. Кулачківську, Н. Карпенко, О. Кононко та ін. Засновник дитячої психології В. Прейєр у своїй книзі «Душа дитини» підкреслював, що поняття душі пов’язане з чуттєво-інтуїтивним сприйняттям світу, а провідні психологи, незалежно від методологічної орієнтації, вважали період дошкільного дитинства «золотим віком» емоційного життя. Відомий вітчизняний дитячий психолог В. Котирло характеризувала маля як суцільний орган чуття, а його емоційну сферу – як основний місток, що поєднує його з навколишнім світом, тією основою, на якій формується ставлення до людей і до себе.

Мета статті: вивчити і дослідити особливості розвитку емоційної сфери дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Емоція – це загальна активна форма переживання організмом своєї життєдіяльності [1, с. 120]. До базових емоцій відносять радість, подив, страх, гнів, сум, відразу та огиду. Проте існує безліч варіантів поєднання цих різноманітних емоційних відчуттів.

Українська дослідниця Н. Мельник у розумінні онтогенезу емоційного розвитку розглядає процес послідовного та природного виникнення й функціонування відповідних новоутворень [3, с. 71]. Вважаємо, що емоційний розвиток – це досить складне завдання, яке починається із народженням дитини та продовжується у дорослому житті. Адже перші емоції, які можна розпізнати у немовлят, включають радість, гнів, смуток та страх. У міру розвитку дитячої усвідомленості з’являються більш складні емоційні переживання, такі як

сором’язливість, здивування, захоплення, збентеження, сором, почуття провини, гордість та співчуття.

Авторка освітніх програм для батьків М. Курсінка вказує на дослідження стосовно здатності заспокоюватися (здатності до саморегуляції), що призводить до біологічних змін в організмі. Змін, які дають змогу чітко мислити і, як результат, контролюватися ситуацію. Більшість дорослих не вчилися того як збагачувати життя активними діями та напруженими почуттями, також їх не вчили уміння вгамовувати надмірну активність й напруженість. Щоб навчити дітей розуміти сильні емоції та керувати ними, потрібно самим дорослим набути навичок саморегуляції. Коли батьки (інші значущі дорослі) регулюють власні емоції, буде легше цього навчити дітей [2, с. 112].

У дошкільному дитинстві формується також мова емоцій як система словесних позначень емоційних стані та інших властивостей емоційної експресії (міміка, пантоміміка, жести, інтонація, фізіологічні зміни), а також причин і результатів пережитих емоційних станів. Загальна вікова динаміка розвитку мови емоцій у дошкільників характеризується переходом від словесного неструктурованого позначення емоційних явищ, яка типова для молодшого дошкільного віку до словесного структурованого позначенню допомогою узагальнених понять, що притаманне для старшого дошкільного віку.

Цікавим є той факт, що у дошкільному віці емоційна лабільність, яка виражається в легкості і швидкості переходу від одного емоційного стану до іншого, минаючи нейтральні форми, поступово трансформується в пластичність емоцій, яка характеризується гнучкістю зміни емоційних переживань, опосередкованої нейтральними формами емоційних станів. Тобто утримується повний цикл входу в емоційний стан і виходу з нього без накладення їх один на одного. Крім того, зміна різних ситуацій для дошкільника не визначає зміни змісту його емоційного стану з причини стійкого емоційного ставлення до різних об’єктів і збільшення часу протікання емоційного реагування. У старшому дошкільному віці вихід з емоційного стану може бути здійснений довільно самою дитиною відповідно до соціальною установкою або ігровими вимогами [5].

В дошкільний період починає складатися індивідуальна мотиваційна система дитини. Мотиви здобувають відносну стабільність. Серед них виділяються домінуючі мотиви – переважні в формі мотиваційної ієрархії. Це веде до появи вольових зусиль для досягнення поставленої мети.

Для педагога важливо наповнювати життя дитини в дошкільному закладі психологічними ситуаціями, у яких знання про моральні (або інші) норми емоційно проживатимуться. Діти отримують потрібну інформацію та досвід

проживання емоцій для того, щоб створити свій власний «емоційний фонд», за допомогою якого зможуть орієнтуватись у власних почуттях та почуттях оточення. Вони зможуть зрозуміти поділ емоційних проявів на негативні та позитивні, вчитимуться розпізнавати різницю між почуттями та вчинками.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, емоційна сфера є важливою складовою у розвитку дітей, так як ніяке спілкування, взаємодія не буде ефективним, якщо його учасники не здатні, по-перше, «читати» емоційний стан іншого, а по-друге, управляти своїми емоціями. Розуміння своїх емоцій і почуттів також є важливим компонентом у становленні особистості зростаючої людини. Формування емоційної сфери є однією з найважливіших умов становлення особистості дитини, досвід якої безперервно збагачується.

Емоційний розвиток дитини передбачає вивчення нею, що таке емоції та почуття, розуміння того, як і чому вони виникають, розпізнавання власних емоційно-чуттєвих переживань і почуттів інших та розробку ефективних способів управління цими емоційними станами. Забезпечення ефективної підтримки емоційного розвитку дітей починається зі звернення уваги на їхні емоції й почуття, а також спостереження за тим, як вони з ними справляються.

Література

1. Колобич О. П. Загальна психологія: навчально-методичний посібник. Львів, 2018. 172 с.

2. Курсінка М. Ш. Виховання надзвичайної дитини. Порадник для батьків надто активних, емоцій-них, вразливих, чутливих і наполегливих дітей. 4-те вид. Київ : Наш формат, 2019. 432 с.

3. Мельник Н. Емоційний розвиток особистості як основа формування емоційного інтелекту дітей дошкільного віку. *Науковий вісник МНУ ім. В.О.Сухомлинського. Педагогічні науки.* 2018. № 4 (63). С. 69-74.

4. Попович І.С. Соціальні очікування особистості як регулятор соціально-психологічної реальності. *Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць Інституту психол. імені Г. С. Костюка НАПН України*. Т. 1. Вип. 44. К. : Фенікс, 2016. С. 138–143.

Annotation. *The article reveals the features of a child's emotional development at the stage of preschool childhood and highlights its importance in the development of a preschooler as an individual. The unity of such strong regulators of the child's behavior as motives and emotions is emphasized. It was determined that the strongest and most important source of experiences of a preschool child is his relationships with other people. It has been proven that emotional well-being depends on many external and internal factors for the normal mental development and life of a preschool child.*

Key words: *emotional development, emotional sphere, preschool age, motives, needs, emotional well-being.*

Легка Тетяна, *магістрантка*
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
Науковий керівник: ***С.Ю. Путров,***
доктор філософських наук, професор
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

РУХЛИВІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З КОМБІНОВАНИМИ ПОРУШЕННЯМИ РОЗВИТКУ

Анотація. *У статті здійснено аналіз досліджень з проблеми реабілітації дітей дошкільного віку з комбінованими порушеннями розвитку. Схарактеризовано рухливу гру як засіб реабілітації дітей дошкільного віку з комбінованими порушеннями розвитку.*

Ключові слова: *реабілітація, діти дошкільного віку, комбіновані порушення, рухлива гра.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку корекційної освіти в Україні постають питання реабілітації дітей з порушеннями розвитку. Значну частину таких дітей становлять діти з дошкільного віку з комбінованими порушеннями розвитку. Виходячи з концепцій модернізації змісту освіти нашої держави на тлі інклюзивних тенденцій, основною парадигмою реабілітації дітей дошкільного віку з комбінованими порушеннями розвитку є гуманізація, індивідуалізація, диференціація й інтеграція, що потребує застосування рухливих ігор.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти застосування рухливих ігор, у т.ч. в реабілітаційному процесі дітей дошкільного віку з комбінованими порушеннями розвитку, розглядали такі вчені, як Н. Андрощук, О. Богініч, Е. Вільчковський, П. Віндюк, В. Грицюк, А. Івахненко, В. Кобильченко, О. Кругляк, А. Круть, О. Ламкова, І. Лущик, Ю. Лянной, Р. Матюшев, В. Шутько, О. Чеботарьова та ін. Проте, незважаючи на наявність наукових праць з питань реабілітації дітей, використання в цьому процесі ігрових засобів, цілісно проблема застосування рухливих ігор в реабілітаційному процесі дітей дошкільного віку з комбінованими порушеннями розвитку не знайшла належного відображення в спеціальній літературі.

Мета статті: обґрунтувати можливості рухливих ігор в реабілітаційному процесі дітей дошкільного віку з комбінованими порушеннями розвитку.

Виклад основного матеріалу. Формування рухової функції є однією із найважливіших ланок загального розвитку дитини. Рухи в дошкільному віці виступають стимулом розвитку структури та функцій дитячого організму,

сприяючи формуванню резервних механізмів фізіологічних систем, забезпечуючи надійність їх функціонування в різних життєвих умовах. А «стан моторики дитини є непрямим об‘єктивним показником дозрівання різних відділів центральної нервової системи, яка забезпечує інтегративну діяльність мозку. При затримці дозрівання центральної нервової системи у дітей із особливостями психофізичного розвитку порушується формування інтегративної діяльності мозку» [8, с. 19]. Чинником порушень психофізичного розвитку в дитячому віці може бути як недостатня сформованість більш складних форм довільних рухів, так і наявність окремих вроджених рухових реакцій. При цьому, на становлення моторики дитини активно впливає рухлива гра.

Рухлива гра відноситься до складних проявів ігрової діяльності, в яких проявляється яскрава вираженість рухів. Як пише Н. Андрощук, «для рухливої гри характерні творчі активні рухові дії, мотивовані її сюжетом (темою, ідеєю). Ці дії частково обмежуються правилами (загально-прийнятими, установленими дорослим або учасниками гри). Вони направляються на подолання різних труднощів на шляху до досягнення поставленої мети (виграти, опанувати певними прийомами)» [1, с. 5]. На її думку, рухливі ігри сприяють гармонійному розвитку дошкільників, задовольняють потребу у русі, сприяють збагаченню рухового досвіду. Вчена О. Богініч вказує, що «в рухливих іграх дитини реалізується тенденція до вдосконалювання структур рухової дії і збільшення позитивних почуттів і емоцій у діяльності кожного учасника. Граючись, діти відчувають радість від реалізації своїх фізичних і розумових сил, що є невід’ємною умовою фізичного і психічного розвитку» [2, с. 37].

За методикою вченого Е. Вільчковського [3], з дітьми дошкільного віку проводять такі різновиди рухливих ігор, як сюжетні та несюжетні ігри (ігрові вправи). В основі сюжетних рухливих ігор лежить досвід дитини, зокрема її уявлення про оточуючий світ. Ці уявлення вона відтворює рухами, характерними для певного образу. Важливо, що рухи, виконувані дітьми під час гри, пов’язані з сюжетом. Більшість сюжетних ігор, будучи колективними, навчають дитину узгоджувати свої дії з діями інших гравців, діяти організовано, відповідно до ігрових правил. Ігрові ж вправи, характеризуючись конкретністю рухових завдань, організуються відповідно до вікових особливостей і фізичної підготовки дітей. «Якщо в сюжетних рухливих іграх основна увага гравців спрямована на створення образів, досягнення певної мети й точне виконання правил, що часто призводить до ігнорування чіткості у виконанні рухів, то під час ігрових вправ дошкільнята мають бездоганно виконувати основні рухи (влучання м’ячем у ціль, пролізання під мотузкою тощо)» [3, с. 194].

Загалом рухлива гра є важливим освітньо-оздоровчим засобом, здатним забезпечити взаємозв'язок фізичних і духовних якостей дитини. За допомогою рухливих ігор дошкільники розвивають не лише власні розумові якості і соціальні здібності, але й є засобом активного відпочинку після розумової праці. Зокрема, участь у рухливій грі ефективно впливає на діяльність серцево-судинної, опорно-рухової, дихальної систем [10, с. 9].

Важливо, що проведення рухливих ігор з дітьми дошкільного віку з комбінованими порушеннями вирішує оздоровчі, освітні, виховні завдання [13, с. 15–16].

Оздоровчі завдання. Так, рухливі ігри позитивно впливають на ріст дитини, зміцнення м'язової системи, кістково-зв'язкового апарату, на формування правильної постави, покращення функціональної діяльності організму. Під час занять рухливими іграми фізичні навантаження дітей мають бути оптимальними. Хоча недопустимо доводити учасників до перевтоми, але при систематичних заняттях рухливими іграми допускають інтенсивні навантаження на організм дитини з метою його адаптації.

Освітні завдання. Хоча під час рухливих ігор в силу їх специфічності насамперед вирішуються задачі власне фізичного виховання, проте рухливі ігри позитивно впливають і на розумовий розвиток дітей, їхні організаторські якості, формування особистості загалом.

Виховні завдання. Виховна функція ігор полягає в тому, що вони: виховують моральні та вольові якості дітей дошкільного віку; виховують любов до рідного краю, звичаїв і традицій народу, до щоденних і систематичних занять фізичними вправами. Змагальний характер рухливих ігор викликає у дошкільників прояв рішучості, мужності, стійкості, сприяє досягненню цілей. В колективних іграх кожен учасник може наочно переконатися в перевагах загальних зусиль, спрямованих на подолання перешкод і вирішення інших важливих завдань. У рухливій грі одночасно здійснюється фізичне, моральне, естетичне, розумове і трудове виховання дітей дошкільного віку.

Багато вчених вважають, що застосування рухливих ігор потребує особливої уваги в реабілітаційному процесі дітей дошкільного віку з комбінованими порушеннями розвитку. При проведенні рухливих ігор рекомендується враховувати вікові особливості дитячого організму: функціонування серцево-судинної системи, дихального апарату, вищу нервову діяльність. Ігри також рекомендують комбінувати і поєднувати таким чином, щоб вони чинили на організм різнобічний вплив, а також забезпечували чергування психофізичного навантаження [6]. Доведено, що реабілітаційний процес дітей з комбінованими порушеннями розвитку буде ефективнішим,

якщо вправи складають частину ігрового процесу. Дитина може цілий день займатися вправами, навіть не відчувати втоми.

Важливою особливістю рухливої гри для дітей дошкільного віку з комбінованими порушеннями розвитку є те, що вона виступає як універсальний вид фізичних вправ. Рухлива гра, включаючи усі види природних рухів (ходьбу, вправи із предметами, біг, стрибки), є незамінним засобом фізичного виховання дітей. Рухлива гра «розвиває розум, удосконалює сприйняття, формує механізми координації і управління рухами, розвиває фізичні та психічні якості дошкільників» [16, с. 7]. Цікавий ігровий сюжет викликає в учасників гри позитивні емоції і спонукає до тренування різноманітних ігрових прийомів, прояву необхідних вольових якостей та фізичних здібностей. На виникнення інтересу дитини до гри впливає «шлях досягнення ігрової мети – характер і ступінь складності перешкод, які треба долати для отримання конкретного результату, для задоволення грою. Рухлива гра, що вимагає творчого підходу, буде цікавою і привабливою для учасників» [14, с. 39].

Важливо також, щоб у рухливих іграх удосконалювалися вже набуті навички дитини й інтенсивно засвоювалися нові. Кожна нова гра має бути оптимальної складності, щоб учасники її змогли перебороти усі перешкоди на шляху до перемоги. «Гра, в якій гравці не переборюють труднощів, не прикладають зусиль, не цікавить дітей і не має педагогічної цінності, тому що не розвиває самостійності, вольових якостей і рухових здібностей» [12, с. 7]. Наприклад, із запропонованих ігор діти обирають гру «Під оплески». Перед її початком гравці вільно розташовуються в залі. Вихователь вибирає ведучого і, вивівши його з приміщення, де грають, заховує ігрові предмети (м’яч, булаву, кеглі). Повертаючись, ведучий за сигналом шукає захований предмет. Якщо перебуває далеко від предмета, дошкільники плескають тихо, йде у напрямку до предмета – голосно. Коли ведучий знаходить предмет, діти обирають іншого ведучого. Якщо найактивніший дошкільник задумав вибрати ведучим менш активного, який досить довго шукає захований предмет, вихователь може запропонувати додаткове правило: «Ведучого змінювати через кожні п’ять хвилин». Таке правило значно прискорює хід рухливої гри й дозволяє обирати ведучими значно більшу кількість учасників. Виховний ефект рухливої гри залежить не лише від безпосередніх ігрових дій, а й від інших стадій ігрової діяльності [15].

Важливо, що в рухливих іграх у дітей дошкільного віку проявляється індивідуальність, а також уміння самостійно адаптуватися до змін ігрових правил. Знаючи їхній характер і поведінку в грі, вихователь може запобігати надмірній збудженості, суперечкам, перекрученням, недотриманням правил, нечесності й іншим негативним проявам поведінки. У цій грі вихователь

намагається привчати дітей дошкільного віку до спільних дій з метою досягнення перемоги, що сприяє вихованню відповідальності за доручене завдання, товариськості, наполегливості, критичності, прагнення довести гру до позитивного результату [1].

Рухливі ігри та ігрові вправи найбільш ефективні у дітей дошкільного віку при вихованні сили за рахунок зміни режимів напруження різних м'язових груп. До рухливих ігор, спрямованих на розвиток сили, відносяться: «а) ігри, які вимагають утримання зовнішніх об'єктів (естафети з набивними м'ячами); б) ігри з подоланням зовнішнього опору (перетягування канату); в) ігри з чергуванням режимів напруження різних м'язових груп (зокрема, естафети з перенесенням вантажу різної ваги)» [3, с. 124]. У рухливі ігри дітей дошкільного віку з комбінованими порушеннями розвитку можуть включатися й творчі завдання, що мають розвиваючий характер, змушують міркувати, оцінювати ситуацію та швидко приймати рішення. Наприклад, у народній рухливій грі «Миші в нірках» шнур натягується навскоси, що ставить дитину перед вибором – пролізти там, де нижче, чи там, де вище, а вчитель має змогу оцінити дії та вміння дітей [15]. Також можна змінити обрану ігрову роль, що вимагає від дітей швидкої перебудови мислення та рухових дій щодо нової ролі.

Оскільки рухливі ігри та ігрові вправи застосовуються в усіх групах закладів дошкільної освіти, організація і методики їх проведення з дітьми дошкільного віку з комбінованими порушеннями розвитку мають багато спільного. Оптимальні для досягнення позитивних результатів умови охоплюють поєднання конкретних рухових завдань в формі ігрових вправ і сюжетних ігор, під час яких раніше засвоєні рухи вдосконалюються. Проте «слід враховувати, що у дітей з комбінованими порушеннями розвитку, на відміну від дітей у нормі, виявляється значна варіативність рівнів рухливої гри в одному віковому діапазоні, нерівномірна сформованість окремих структурних компонентів гри всередині одного ігрового рівня» [4, с. 27]. Такі діти виявляють значно більшу потребу в допомозі дорослого, недостатність мотивації до ігрової діяльності, зниження активності та самостійності у грі.

Негативний вплив на розвиток рухливої гри дітей дошкільного віку з комбінованими порушеннями розвитку здійснюють, насамперед, особливості формування предметної діяльності: її значне запізнення, затримка формування цілісного уявлення про предмет, недостатній запас знань. Тому в організації реабілітаційного процесу зі дітьми дошкільного віку з комбінованими порушеннями розвитку надзвичайно важливо оцінити рівень сформованості їх ігрової діяльності на час початку роботи, а саме:

– досліджують участь дитини у грі з дорослим, визначають інтерес до ігрової діяльності, активність, розуміння призначення предметів, іграшок, спроби використовувати останні за призначенням, здатність розуміти зміст гри і обирати іграшки та ін.;

– досліджують здатність дошкільників до наслідування. Виявляють спроможність дітей наслідувати дії з іграшками, усвідомленість останніх та інтерес до ігрових засобів;

– досліджують спонтанність гри. Оцінюють розуміння дітьми призначення іграшки, адекватність дій з ігровими засобами, наполегливість в досягненні ігрових результатів, спроможність оцінювати ігрові результати, звертатися за допомогою та її використовувати [5].

У реабілітаційному процесі дітей дошкільного віку з комбінованими порушеннями розвитку оптимального результату можна досягти, коли рухлива гра активно формується і направляється дорослим. Зокрема, дітей із порушеннями опорно-рухового апарату доцільно навчати ігровій діяльності, яка не розвивається у них спонтанно. Навчання грі дітей дошкільного віку з комбінованими порушеннями розвитку будується як на основі загальних принципів (наочності, доступності, активності, систематичності), так і спеціально створених умов:

– індивідуальний підхід в навчанні дітей грі має враховувати наявні відхилення в їхньому розвитку;

– для дітей із порушеннями опорно-рухового апарату важлива роль в організації рухливої гри належить педагогу, котрий спонукає їх до наслідування й виконання спільних дій;

– темп навчання грі повинен бути уповільнений, опиратися на спрощений ігровий сюжет, багаторазове повторення ігрових етапів, поступове розширення ігрової тематики;

– слід навчати дитину кожній ігровій операції в структурі ланцюжка ігрових дій, супроводжуючи свої дії словесною інструкцією;

– навчання рухливій грі дітей із порушеннями опорно-рухового апарату повинно відбуватися у спеціальному просторово-ігровому середовищі і передбачати використання театралізованих, будівельних, сюжетних, дидактичних ігор, ігрового обладнання [7].

Якщо у дитини дошкільного віку з комбінованими порушеннями розвитку спостерігається сповільненість в вираженні емоцій, прояви загального негативного ставлення до ігрової діяльності, виконанні ігрових завдань всупереч, слід звернути на це увагу. Але «під час ігор на таких дітей не треба відразу реагувати, залишаючи інших дітей і впрошуючи гратись. В такому

випадку помічник вихователя може поспілкуватися з дитиною, не привертаючи увагу інших» [11, с. 41].

Для організації рухливих ігор в реабілітаційному процесі дітей дошкільного віку з комбінованими порушеннями розвитку важливо створити предметно-ігрове середовище, яке характеризує «розвивальний характер та відповідність таким принципам, як реалізація дитиною права на гру (вільний вибір іграшки, теми, сюжету гри, місця та часу її проведення); універсальність предметно-ігрового середовища, щоб діти могли разом з вихователями готувати й змінювати його, трансформувати відповідно до задуму гри, її змісту, перспектив розвитку; системність, тобто оптимальне співвідношення окремих елементів гри між собою та іншими предметами тощо» [13, с. 32-33]. Усе обладнання має бути зручним для дітей дошкільного віку з комбінованими порушеннями розвитку й легко трансформуватися. Важливо, щоб діти могли самостійно обирати гру, змінювати осередок, переходити від однієї гри до іншої.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, у реабілітаційному процесі дошкільників з комбінованими порушеннями розвитку увага приділяється ігровій діяльності. Рухлива гра як засіб реабілітації дітей дошкільного віку з комбінованими порушеннями розвитку має низку якостей, зокрема найважливіше місце займає емоційність учасників. Емоції у грі охоплюють як задоволення дитини від м’язової роботи, почуття бадьорості, енергії, так і можливості спілкування й досягнення ігрової мети. Під час рухливої гри дитини з комбінованими порушеннями розвитку здійснюється комплексний вплив на її моторику й нервово-психічну сферу.

До перспектив дослідження можна віднести експериментальну перевірку запропонованих теоретичних положень.

Література

1. Андрощук Н. В., Леськів А. Д., Мехоношин С. О. Рухливі ігри та естафети у фізичному вихованні школярів. Тернопіль, 2001. 144 с.

2. Богініч О. Л. Фізичне виховання дітей дошкільного віку засобами гри : навч. посіб. Київ : ПНУ імені В.Стефаника, 2007. 140 с.

3. Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку. Київ : Академвидав, 2015. 528 с.

4. Віндюк П. А., Волкова С. С. Використання рухливих ігор у фізичній реабілітації дітей з церебральним паралічем. *Проблеми фізичного виховання і спорту.* 2011. № 7. С. 26–29.

5. Грицюк В. І. Активізація корекційно-виховної роботи в допоміжній школі засобами рухливих ігор : автореф. Дис. … канд.. пед. наук. Київ, 2010. 20 с.

6. Дошкільне тіловиховання. Вплив рухової активності на здоров’я дитини дошкільного віку / авт.-упоряд. Л. В. Калуська, З. В. Калуський, М. М. Гуменюк. Тернопіль : Мандрівець, 2008. 184 с.

7. Івахненко А. А. Корекція та розвиток психомоторної функції глухих дітей

молодшого шкільного віку засобами рухливих ігор : монографія. Запоріжжя : ЗНТУ, 2014. 214 с.

8. Кобильченко В. В. Вплив факторів ризику на розвиток дошкільників з порушеннями опорно-рухового апарату. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2015. № 3. С. 18–26.

9. Корекційно-розвивальні технології навчання дітей з комплексними порушеннями розвитку : навчально-методичний посібник / за наук. Ред. О. В. Чеботарьової, О. І. Мякушко. Київ : ІСПП ім. Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020. 558 с.

10. Кругляк О. Я. Рухливі ігри та естафети в школі : посібник для вчителя. Тернопіль : Підручники і посібники, 2004. 60 с.

11. Круть А. Ігри і забави для дошкільників і молодших школярів. Івано-Франківськ : Плай, 2010. 100 с.

12. Ламкова О. І. Організація рухливих ігор та естафет. Харків : Ранок, 2005. 128 с.

13. Лущик І. В. Рухливі ігри в дитячому садку. Харків : Основа ; Тріада+, 2008. 110 с.

14. Лянной Ю., Кравченко А. Рухливі ігри як засіб фізичної реабілітації учнів у загальноосвітній школі. *Фізичне виховання в школі*. 2001. № 2. С. 39–42.

15. Матюшев Р. Народні ігри і вправи : дитячий вимір. Херсон, 2009. 104 с.

16. Шутько В. В. Методика застосування рухливих ігор в початковій школі : методичні рекомендації. Кривий Ріг : КНУ КПІ, 2014. 50 с.

Annotation. *The article analyzes research on the problem of rehabilitation of preschool children with combined developmental disorders. The mobile game is characterized as a means of rehabilitation of preschool children with combined developmental disorders.*

Key words: *rehabilitation, children of preschool age, combined disorders, mobile game.*

Лейба Аня, *магістрантка*
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
Науковий керівник: ***О. Ю. Ступак***
доктор педагогічних наук, доцент
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

ХАРАКТЕРИСТИКА КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. *В статті охарактеризовано поняття комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку. Наведені особливості структурних елементів комунікативної компетентності: комунікативні здібності, знання та вміння. Охарактеризована комунікативно-мовленнєва робота старших дошкільників через організаційно-комунікативну, комунікативно-діяльнісну, когнітивно-комунікативну, мовленнєву та орієнтовано-планувальну компетентності.*

Ключові слова: *діти старшого дошкільного віку, комунікативна компетентність, мовленнєве спілкування.*

Постановка проблеми. В сучасних умовах розвитку змінюються базові пріоритети в сфері освіти, активно запроваджується рідна мова в повсякденному спілкуванні, що вимагає не лише формування навичок та умінь у дітей, а й окреслює стратегію виховання мовленнєвої особистості, перед якою постає завдання навчитися використовувати різні мовні та немовні засоби для комунікації. Крім цього перед дітьми стоїть завдання навчитися правильно спілкуватися в різних соціально-побутових ситуаціях, проявляти власну ініціативність, орієнтуватися в різних ситуаціях, наслідувати культуру мовленнєвої комунікації та проявляти стриманість у спілкуванні. Оволодіння наведеними вміннями передбачає формування комунікативної компетентності. Подальший розвиток комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку являється важливою темою для обговорення дошкільної лінгводидактики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання формування та розвитку комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку досліджувалися сучасними науковцями в різних аспектах, а саме психологічному в роботах І. Баранеця, А. Богуш, Н. Пахомової, Г. Васьківської; психолінгвістичному – Т. Поніманської, І. Рогальська-Яблонської; лінгвістичному – Т. Ладиженської, Л. Мацько, Л. Щерби; педагогічному – Т. Боровика, Н. Гавриш, Л. Калмикової, І. Мартиненко; лінгводидактичному – О. Максимової, М. Листопад, І. Омельченко та ін.

Мета статті: дослідити сутність та роль комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Мовлення дитини являється основним інструментом, з використанням якого встановлюється контакт з навколишнім довкіллям та завдяки чому проходить соціалізація дитини. Сучасне визначення науковців сутності мовленнєвого спілкування проводиться в аспектах розгляду теорії мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку. Науковці визначають під мовленнєвим спілкуванням специфічну форму для взаємозв’язку людей під час здійснення пізнавально-трудової діяльності, що формується з різних комунікативних актах, в яких приймають участь комуніканти, тобто ті люди, які продукують висловлювання та в подальшому їх інтерпретують [3, с. 30-35].

У дітей старшого дошкільного віку виокремлюють два напрямки мовленнєвого спілкування: активне спілкування з оточуючими дорослими, тобто членами сім’ї, знайомими, вихователями; безпосереднє спілкування з дітьми, які можуть бути одного віку, меншими або старшими.

Необхідність в проведенні мовленнєвого спілкування у дітей проходить розвиток протягом всього періоду життя у закладі дошкільної освіти. Взаєморозуміння дітей під час мовленнєвого спілкування в першу чергу залежить від того, наскільки в дітей сформовані комунікативна компетенція, мовленнєва компетенція та комунікативно-мовленнєві навички. Розглянемо кожен термін більш детальніше. Так, під «мовленнєвою компетенцією» розглядають усвідомлення та засвоєння встановлених мовних норм, що сформувалися в лексиці, семантиці, фонетиці, стилістиці, граматиці та орфоепії, а також їх адекватне використання під час здійснення діяльності з використання мови [2].

«Комунікативна компетентність» є інтегративним, цілісним та психічним утворення, що окреслює ефективність під час спілкування. При виділенні структурних компонентів комунікативної компетентності погляди вчених розбігаються. Основними структурними елементами комунікативної компетентності є: комунікативні здібності, знання та вміння [3], їх характеристика представлена в табл. 1.

Мовленнєве спілкування дітей старшого дошкільного віку відбувається внаслідок формування комунікативно-мовленнєвої роботи. Змістова сторона її розвитку в першу чергу пов’язана з організаційно-комунікативною, комунікативно-діяльнісною, когнітивно-комунікативною, мовленнєвою та орієнтовано-планувальною компетентностями.

Таблиця 1

Характеристика основних структурних елементів комунікативної компетентності

№	Структурні елементи	Характеристика
1.	Комунікативні знання	Являють собою конкретні знання відносно того, що є спілкуванням, його закономірності розвитку, фази та види. Ці знання стосуються того чи існують прийоми та методи комунікативного характеру, їх взаємодія на дитину, можливості та обмеження.
2.	Комунікативні вміння	Передбачають процес володіння системою дій психічного та практичного характеру, які потрібні для регуляції роботи наявними навичками та знаннями.
3.	Комунікативні здібності	Формують собою індивідуально-психологічні властивості кожної окремої особистості, які повинні відповідати вимогам комунікативної роботи та забезпечувати її успішне здійснення.

Під *орієнтовано-планувальною компетентністю* розуміють вміння дитини старшого дошкільного віку орієнтуватись в спілкуванні враховуючи соціальні стосунки, часово-просторові та змістовні особливості, «зчитувати» характеристики кожного окремого співрозмовника. Зокрема дитина здатна

розрізняти співрозмовника за віком, фізичним станом, намірами, статтю, емоційним станом, інтересами. Водночас важливим вбачається формування старшого дошкільника компетентностей використання вербальних і невербальних засобів при виконанні комунікативного завдання, вміння враховувати основні результати орієнтування під час планування мовленнєвої поведінки, зокрема у: виборі синтаксичних конструкцій; доборі граматичних форм та лексичних засобів; побудові розгорнутого висловлювання; регулювання зовнішніх характеристик мовлення; керування невербальними засобами спілкування.

Організаційно-комунікативна компетентність передбачає можливість володіння дітьми старшого дошкільного віку різними невербальними та вербальними прийомами для вступу в контакт, розгортання та підтримку діалогу, логічного завершення спілкування [2].

Комунікативно-діяльнісна компетентність є вміння для того, щоб досягнути комунікативної мети для комплексного застосування невербальних засобів, мовленнєвих форм та адресованих співрозмовнику [2].

Мовленнєва компетентність є інтегративним явищем, яке охоплює спеціальні уміння, навички, знання, здібності та стратегії мовної поведінки. Саме ця компетентність є вмінням правильно застосовувати свою мову на практиці, використовуючи при цьому жести, рухи та міміку, а також інтонаційні засоби виразності мовлення.

Розглянемо особливості *когнітивно-комунікативної компетентності* [1] більш детальніше на рис. 1.

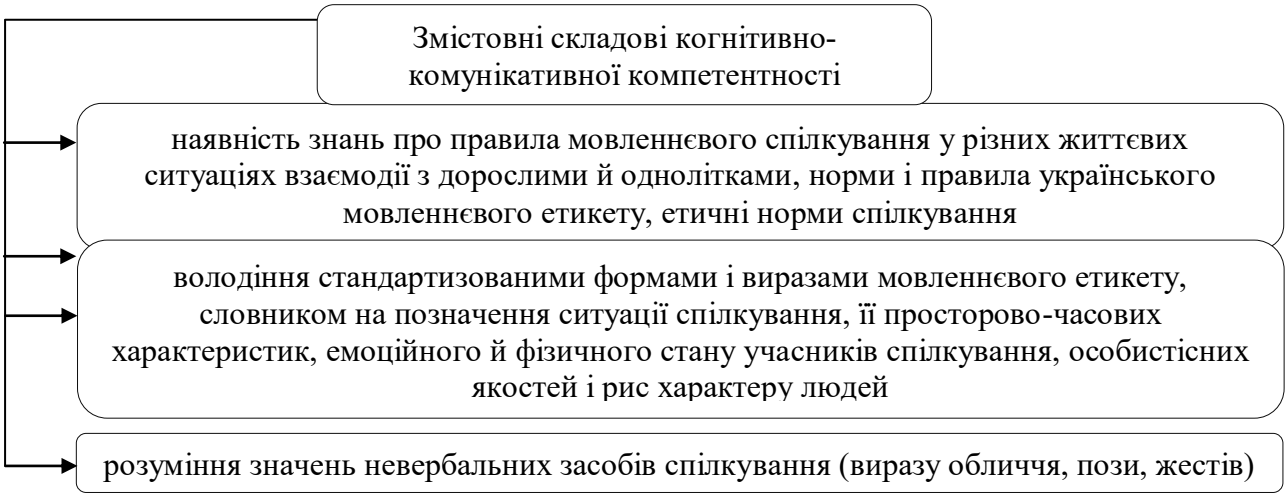

Рис. 1. Особливості когнітивно-комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку

Основним результатом сформованості мовленнєвої компетенції вбачається *комунікативна компетенція*, яка характеризується комплексним використанням різних мовних і немовних засобів для спілкування та комунікації в різних соціально-побутових ситуаціях, вмінням орієнтуватися в ситуаціях та можливістю прояву ініціативності під час спілкування.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, комунікативна компетентність є інтегративним, цілісним та психічним утворення, що проявляється в процесі комунікативно-мовленнєвої роботи дітей старшого дошкільного віку. Ураховуючи комунікацію як провідну діяльність дітей даної вікової категорії, визначається доцільним пошуку ефективних шляхів формування комунікативної компетентності.

Література

1. Богуш А. М. Мовленнєва робота з дошкільниками: шляхи оптимізації. *Вихователь-методист дошкільного закладу.* 2013. № 3. С. 4–14.

2. Калмикова Л. О Формування у дітей старшого дошкільного віку мовленнєвої діяльності: діагностико-розвивальний комплекс. Київ : «Слово». 2016. 380 с.

3. Формування освітніх компетенцій дитини: проблеми, розвиток, супровід : зб. матеріалів ІІ Всеукр. наук.-метод. семінару для науковців, практ. працівників та студентів (27 бер. 2014 р.) / гол. ред. І. П. Рогальська-Яблонська та ін. Умань : АЛМІ, 2014. 116 с.

Annotation. *The article describes the concept of communicative competence of older preschool children. The features of the structural elements of communicative competence are given: communicative abilities, knowledge and skills. The communicative and speech work of older preschoolers is characterized through organizational-communicative, communicative-activity, cognitive-communicative, speech and oriented-planning competences.*

Key words: *older preschool children, communicative competence, speech communication.*

Лехновська Мар'яна, *магістрантка*
ДДПУ імені Івана Франка
Науковий керівник: ***С.М. Івах,***
кандидат педагогічних наук, доцент
Дрогобицького ДПУ ім. І. Франка

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. *У статті висвітлено методичні спекти економічного виховання старших дошкільників у закладі дошкільної освіти. Встановлено, що опанування основ економічних знань здійснюється в усіх видах дитячої діяльності. При цьому найбільш ефективним є використання низки форм (заняття, гра, екскурсія, драматизація тощо), а також системи традиційних та інноваційних методів (бесіда, спостереження, вправи тощо). Встановлено,*

що важливою вимогою ефективності формування економічної компетенції старших дошкільників є створення продуманої системи діяльності у напрямі економічного виховання.

Ключові слова: *економічне виховання, старші дошкільники, форми і методи економічного виховання, заклад дошкільної освіти.*

Постановка проблеми. У сучасних соціально-економічних умовах здобуття дітьми економічних знань розпочинається у ранньому дитинстві, адже вони разом з дорослими беруть участь у закупівлі різних товарів, спостерігають за діяльністю батьків та інших людей. У міру розвитку зростає власна активність дитини, розширюються її можливості у здобуванні знань та формуванні економічних умінь. Відтак, підкреслює Н. Грама, «…виникає необхідність організовано залучати дітей уже в дошкільному закладі до засвоєння основ економіки, пропедевтики економічної грамотності» [2, с. 60].

Означена проблема знайшла висвітлення у нормативно-програмових документах («Базовий документ дошкільної освіти», програми «Дитина», «Дитина в дошкільні роки», «Українське дошкілля» та ін.) та розглядається у поєднанні з іншими напрямами виховання, ототожнюється з поняттям «економічна соціалізація». Зокрема, у «Базовому компоненті дошкільної освіти» економічне виховання пронизує змістові лінії: «Природа планети Земля» – формування екологічно-доцільної поведінки; «Предметний світ» – володіння культурою споживання предметів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми економічного виховання, економічної соціалізації знайшли різнобічне висвітлення у публікаціях сучасних науковців, а саме: зміст економічного виховання (Г. Григоренко, Н. Грама [2], Г. Ковтун, О. Мартиненко, Н. Смелянська [5] та ін.); розвиток економічного мислення (А. Іванова [4], Ю. Калугіна, Н. Побірченко, І. Фаловська, О. Черешнюк та О. Артоуз [7]); економічна соціалізація (А. Залізняк, С. Іванчук, Я. Курінний, В. Москаленко, Д. Струннікова, Л. Фесюкова [6] та ін.).

Отож, проблема економічного виховання дітей старшого дошкільного віку досліджується не так давно, а отримані у дошкільні роки знання, сформовані уміння і навички, які є основою для становлення громадянина, актуалізують її вивчення. Це й зумовило вибір теми статті, **метою** якої є розкриття методичних аспектів економічного виховання старших дошкільників в умовах закладу дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Сучасний заклад дошкільної освіти є інститутом соціалізації дитини, завдання якого полягає у всебічному гармонійному розвитку дитини дошкільного віку, формуванні ціннісного ставлення до себе та навколишнього світу. В освітньому процесі ЗДО економічне виховання є складовою частиною усієї освітньої діяльності.

У «Базовому компоненті дошкільної освіти» окреслено основні завдання економічного виховання: формування у дітей уявлень про традиційне українське житло, елементарних уявлень про товари, послуги, оволодіння навичками культури споживання тощо. В освітній лінії «Дитина у світі культури» в частині «Предметний світ» зазначено, що дитина старшого дошкільного віку має «уявлення про заощадливе ведення домашнього господарства, вміє ощадливо ставитися до речей, грошей. Розрізняє соціальні ролі «покупець», «продавець», поняття «товар», «гроші», «заощадливий», «недбайливий» [2, с. 59].

У програмі «Дитина в дошкільні роки» економічній освіті присвячено окремий розділ. В якому виокремлено показники економічної компетенції дитини. «Дитина знає в простому викладі економічні поняття: потреби, природні ресурси, товари тощо; про необхідність кожної людини працювати вдома і на роботі; що природу треба берегти та збільшувати її багатство; що гроші допомагають людям робити обмін і прискорюють торгівлю; чому людина повинна здійснювати вибір; про професії, які є на виробництві; на які види поділяються товари та послуги. Старший дошкільник уміє пояснити, що таке потреби, бажання; навести приклади товару та послуги; назвати різні професії; здійснити просту покупку в крамниці; розповісти про необхідність грошей; змайструвати доробок; ощадливо й хазяйновито поводитися в дитячому садку, вдома, на вулиці, в оточенні природи; розібратися в конкретній ситуації, оцінити її та зробити правильний вибір; оцінювати свої вчинки та бути ввічливим з дітьми і дорослими; дитина старшого дошкільного віку розуміє що людина повинна постійно робити вибір; яку річ купувати, скільки ресурсів використовувати тощо; як вигідно бути економним, працьовитим, діловим, добрим, ввічливим, уважним; що природа дарує людям красу, здоров'я, природні ресурси і її необхідно оберігати, турбуватися, підтримувати, що треба завжди допомагати людям» [3, с. 21].

Як зазначають, О. Черешнюк, О. Артоуз економічне виховання здійснюється через різноманітні форми роботи, які зацікавлюють дітей. Це тематичні заняття, ігри, екскурсії, бесіди економічного спрямування та ін. Мета їх проведення – ознайомити дітей елементарними уявленнями про економічні об'єкти та явища, формувати основи економічної грамотності, вирішувати соціально-економічні ситуації, виховувати якості раціонального споживача, ощадливість, бережливість, самостійність, ініціативність, використовувати засоби, формувати відповідальність за свої рішення і вчинки, виховувати інтерес до сфери економічного життя [7, с. 5].

Зазначимо, що вихователь може використовувати різноманітні форми роботи економічної спрямованості, враховуючи індивідуальні особливості

дитини. Використання принципу доступності й наочності дає змогу доступною мовою пояснювати економічні категорії, пізнання економіки зробити цікавим і зрозумілим для старшого дошкільника.

Найбільш ефективним для засвоєння і закріплення дітьми старшого дошкільного віку складних економічних понять, формування економічної компетенції є використання ігрової діяльності. На нашу думку, найбільш ефективно формуванню економічної компетенції старших дошкільників можуть сприяти сюжетно-рольові та дидактичні ігри.

Зокрема, сюжетно-рольові ігри створюють умови для моделювання реальних життєвих ситуацій, наприклад операції купівлі-продажу, виробництва, банківські операції тощо. Вміло організована економічна гра може сприяти формуванню пізнавальної активності, ділових якостей, а також творчого начала дітей.

Особливість гри полягає в тому, що володіючи усіма ознаками розваги, вона здатна трансформуватися у навчання. Для дітей дошкільного віку гра є практично єдиним видом діяльності, де дитина може проявити ініціативу, творчу активність, сформувати необхідні уміння і навички тощо. Граючись, дитина задовольняє свою потребу у дорослості, вона отримує можливість реалізувати свої прагнення, які в реальному житті реалізувати неможливо.

Ігри економічного змісту сприяють формуванню економічного мислення, розвитку ініціативи і творчості, вихованню комунікативних навичок. Однак організація сюжетно-рольових ігор економічного змісту вимагає створення предметно-ігрового середовища, відповідної моделі економічних відносин, що реалізуються у грі; акцентування уваги на економічній сутності відносин; створення ігрових груп із врахуванням інтересів і особистісних якостей учасників, що сприятиме введенню до гри елемента змагальності і партнерства. Крім цього, економічний зміст гри має спиратися на реальні уявлення та уміння дітей; зберігати наступність і перехід від простих економічних категорій до більш складних; наближати гру до реальних економічних умов, надавати дитині можливість для реалізації власних потреб [5, с. 27].

З допомогою ігор у дітей можна формувати уявлення про економічні відносини у сім'ї, у суспільстві. У дітей з'являється можливість відобразити економічне життя у простих іграх, однак часто діти відчувають труднощі у розігруванні сюжету гри, у виконанні ролі, ігрових дій, пов'язаних із розумінням сутності відносин, що існують між дорослими. Лише керівництво ігровою діяльністю дозволяє дітям реалізовувати економічний зміст в усвідомленій формі.

Надзвичайно продуктивними для формування економічної компетенції старших дошкільників є цільові прогулянки та екскурсії. Вони дають

можливість дітям задовольняти інтерес до економічних процесів у повсякденному житті на основі принципу наочності. Можна організовувати екскурсії на робочі місця батьків вихованців, відвідувати безпечне виробництво чи різноманітні установи. Дошкільники отримають можливість познайомитися з різними професіями, знаряддями праці та функціями представників різних професій, усвідомити суспільну роль праці тощо.

Наприклад, відвідини магазину дозволяють навчити дітей орієнтуватися в цінах, обирати товари, купувати. Бажано також показати дітям складські приміщення. Після екскурсії вихованці можуть обговорити побачене, поміркувати про те, як і навіщо люди витрачають гроші, що хотіли б купити діти їхнього віку. Завершальним етапом може стати організація сюжетно-рольової гри «Магазин».

Крім традиційних методів економічного виховання, на сучасному етапі застосовуються й інноваційні технології. Наприклад, проектна діяльність, яка створює для дошкільника умови для самостійного чи спільного з дорослими відкриття нового практичного досвіду, здобуття його пошуковим шляхом, аналізу і перетворення його. Завдяки застосуванню проектів, дошкільники опановують нові поняття і уявлення про особисті і сімейні фінанси. Темами проектів можуть бути: «Чого не можна купити за гроші?», «Діло майстра боїться» тощо [7, с. 6].

Для збагачення словника дитини, опанування нею складних термінів доцільно використовувати технологію мнемотехніки. При цьому важливо відомі дітям казкові сюжети трансформувати так, щоб вони розгорталися у вигляді проблемної економічної ситуації. Розв’язання таких ситуацій створить умови для розвитку логіки та комунікативних здібностей дошкільнят [4, с. 23].

Проблемний метод у вигляді розв’язування ситуацій дає можливість на прикладі розбору конкретної ситуації вчити розв’язувати проблеми із врахуванням конкретних умов. «Включення» дитини у низку різних ситуацій, які дозволяють їй пізнати щось нове про сім’ю, людей, суспільство, світ економіки і фінансів, сприяє розвитку дитини, вчить її передбачати наслідки власної поведінки, аналізувати причини певного розвитку подій. Ускладнення таких завдань активізує пізнавальну активність вихованця, формуючи у нього певний досвід.

Висновки. Отже, використання системи традиційних та інноваційних методів (спостереження, бесіда, вправи тощо) і форм (гра, екскурсія, драматизація, практичні заняття тощо) формує пізнавальний інтерес, сприяє економічному розвитку дітей старшого дошкільного віку. Достатній рівень економічної вихованості можна досягти завдяки комплексному підходу до

економічного виховання старших дошкільників, що передбачає формування знань, виховання особистісних якостей та збагачення досвіду.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Грама Н. Започаткування основ економічного виховання дітей дошкільного віку. Наша школа. 2003. № 2. С. 58–62.

3. Дитина в дошкільні роки : комплексна освітня програма / авт. колектив; наук. кер. К. Крутій. Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2016. 160 с.

4. Іванова А. Економічний досвід – старшим дошкільнятам. *Дошкільне виховання*. 2006. № 7. С. 22–25.

5. Смелянська Н. Економічне виховання – з дитячого садка. *Дошкільне виховання.* 1996. № 1. С. 26–28.

6. Фесюкова Л. Соціально-економічне виховання дошкільнят. Харків : Веста; Вид-во «Ранок», 2008. 104 с.

7. Черешнюк О., Артоуз О. Соціальна і фінансова освіта: починаємо вже в дошкільному закладі. *Вихователь-методист дошкільного закладу.* 2016. № 3. С. 4–7.

Annotation. *The article highlights the methodological aspects of economic education of older preschoolers in a preschool education institution. It has been found out that mastering the basics of economic knowledge is carried out in all types of children's activities. At the same time, the most effective is the use of a number of forms (class, game, excursion, dramatization), as well as a system of traditional and innovative methods (conversation, observation, exercises). It was established that an important requirement for the effectiveness of the formation of economic competence of older preschoolers is the creating of a well-thought-out system of activities in the direction of economic education.*

Key words: *economic education, older preschoolers, forms and methods of economic education, preschool education institution.*

Ломакіна Дар'я, *студентка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***Г. П. Барсуковська,***
старший викладач Глухівського НПУ ім. О. Довженка

УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ УВАГИ У ДІТЕЙ 6-ГО РОКУ ЖИТТЯ

Анотація. *У статті розглянуто питання розвитку уваги у дітей 6-го року життя. З'ясовано умови використання комп'ютерних ігор для ефективності розвитку уваги у старших дошкільників.*

Ключові слова: *розвиток уваги, довільна увага, зовнішня увага, внутрішня увага, комп'ютерні технології, комп'ютерні ігри.*

Постановка проблеми. В умовах сучасності, коли розвиток технологій невпинно йде вперед, комп'ютер стає невід'ємною частиною всебічного розвитку дітей. Сьогодні комп'ютер слугує важливим засобом формування особистості і відіграє важливу роль у розвитку пізнавальних процесів дитини, особливе місце серед яких належить увазі. Психологічною наукою доведено, що від того наскільки раніше відбудеться знайомство дитини з комп'ютером, залежить рівень психологічного бар'єру між нею і комп'ютерною технікою, а все тому що в дитина майже не відчуває страху перед нею, навпаки, комп'ютер надзвичайно приваблює дитину як і все нове та незвичайне. Спілкування дошкільнят із комп'ютером розпочинається з комп'ютерних ігор, які мають бути ретельно підібрані відповідно до вікових та індивідуальних особливостей, а також з урахуванням їх спрямованості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема становлення особистості дошкільника та впливу інформаційно-комунікаційних технологій на цей процес перебуває в колі зору як вітчизняних так і зарубіжних дослідників. Різні аспекти досліджуваної проблеми висвітлені в наукових доробках Г. Васяновича, І. Бех, Л. Кулагіної, Н. Волкової, О. Козлюк, О. Невмержицької. Особливості впливу медіа на особистість дитини є предметом наукових розвідок А. Тадаєвої, А. Гриценка, В. Клименка, Л. Кулагіної, О. Петрунько, М. Романової, М. Семенюк, В. Скотного, Л. Чорної. Вплив комп'ютерних ігор на розвиток дітей дошкільного віку досліджували О. Андрощук, І. Волощук, П. Загородько, В. Рубан, С. Максименко, І. Литовченко.

Мета статті: обґрунтувати педагогічні умови використання комп'ютерних ігор з метою розвитку уваги у дітей 6-го року життя.

Виклад основного матеріалу. Серед психічних процесів особливе місце займає увага, яка не є самостійним психічним процесом і не має відношення до особливостей особистості. При цьому вона завжди присутня в практичній діяльності та пізнавальних процесах, відображає інтереси та спрямованість людини.

Р. Павелків, О. Цигикало зазначають, що від уваги дитини залежить успіх в оволодінні нею тим чи іншим видом діяльності, адже вона завжди включена в діяльність та є однією з основних умов її продуктивності [6].

Значення уваги, на думку дослідників, полягає в забезпеченні усіх психічних процесів дитини (пізнавальних, емоційних, вольових), а також свідомості. Через неї проходить усе те, що потрапляє в дитячу душу від зовнішнього світу, адже увага є формою організації психічної діяльності

особистості, що полягає в її орієнтації та зосередженості на предметах, що мають для неї конкретне значення [6].

Увага як одна з когнітивних властивостей особистості має певний шлях свого розвитку. Здатність виявляти увагу виникає у дитини з перших тижнів її життя, а в період дошкільного дитинства є основним розвиток і формування довільної уваги як її вищої форми.

Особливе місце в освітній діяльності належить довільній увазі, яка є основним видом уваги в процесі навчання та виховання. Довільна увага на відміну від мимовільної зазвичай пов'язана з протистоянням мотивів та внутрішніх спонукань, сильними, протилежно спрямованими і конкуруючими інтересами, кожен із яких може самостійно привернути і утримати увагу. Окрім того, розрізняють також зовнішню і внутрішню увагу. Зовнішня увага – зосереджена на предметах і явищах навколишнього світу, діях оточуючих. Внутрішня увага зосереджена на власних думках і переживаннях.

Про необхідність комп'ютеризації навчально-виховного процесу сучасних ЗДО зазначається у законодавчих актах та нормативних документах про освіту, зокрема, у Законі України «Про дошкільну освіту» [3] та Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні [1].

Зокрема, в освітній програмі розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» наведені матеріали й рекомендації щодо конструювання освітнього процесу в ЗДО з використанням сучасних технологій відповідно до змістової лінії «Комп'ютерна грамота» [7].

Як зазначають автори програми, оптимальним і педагогічно доцільним засобом використання комп'ютерних технологій в освітньому процесі ЗДО є комп'ютерна гра. Шляхом поєднання комп'ютера з іншими дидактичними методами та засобами в комп'ютерно-ігровому комплексі, підвищується рівень пізнавального інтересу дітей до матеріалу, що вивчається, забезпечується активність упродовж всього заняття, що впливає на його результативність [7, с. 379].

В умовах сучасності розробка комп'ютерних ігор є могутньою індустрією, що динамічно розвивається. В наукових публікаціях, в ЗМІ активно обговорюваним є питання про вплив комп'ютерних ігор на тих, хто ними захоплюється.

Слушною є й думка А. Гордієнко про те, що комп'ютерні ігри доцільно розглядати в якості специфічного художнього явища, що склалося в межах віртуальної художньої культури, образ і сюжетна лінія якого вибудувалася на основі комп'ютерної програми з використанням специфічних художніх засобів [2, с. 58].

Комп’ютерні ігри та програми мають вагомий вплив на розвиток уваги, а тому вони широко використовуються в сучасних ЗДО. З їхньою допомогою реалізується процес засвоєння нових знань та уявлень про навколишній світ та підвищення мотивації до пізнання нового. У жодному разі не варто нехтувати правилами роботи за комп’ютером, інакше зір, постава та нервова система можуть опинитися в небезпеці.

Комп’ютерні ігри розглядаються як засіб розвитку уваги дітей старшого дошкільного віку. Вони цікаві й доступні, адже в них закладені ігрові завдання, що містять мотив і мету, а також способи та засоби їх вирішення.

Безумовно, комп’ютерні ігри не замінюють звичайних, проте вони значно доповнюють їх, тим самим збагачуючи навчально-виховний процес новими можливостями [8].

Дотримання певних педагогічних умов сприятиме ефективності розвитку уваги у дітей старшого дошкільного віку засобом комп’ютерної гри, а саме:

– у процесі добору комп’ютерних ігор необхідно дотримуватись критеріїв доступності, багатофункціональності, емоційної насиченості та особистісної значущості для вихованців;

– використання комп’ютерних ігор з метою розвитку уваги дітей 6-го року життя в навчально-виховному процесі ЗДО має здійснюватися систематично та цілеспрямовано;

– організація діяльності дитини, надання їй простору для ініціативи та самостійності.

Отже, зацікавленість старших дошкільників комп’ютерними іграми, та їх ефективність на розвиток уваги дітей 6-го року життя залежить від змісту і форм впровадження їх в навчально-виховний процес. Тільки комплексний підхід до використання комп’ютерних ігор в навчально-виховному процесі сприяє ефективному процесу розвитку уваги дітей старшого дошкільного віку в умовах сучасного ЗДО.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє дійти висновку, що комп’ютерні ігри є ефективним засобом розвитку уваги дітей 6-го року життя за умови їх правильного добору та керівництва дорослого.

До перспектив дослідження проблеми відносимо експериментальне дослідження використання комп’ютерних ігор як засобу розвитку уваги дітей старшого дошкільного віку, розробку системи занять для розвитку уваги дітей з використанням дидактичних комп’ютерних ігор.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція. Байєр О. М., Безсонова О. К., Брежнєва О. Г., Гавриш Н. В., Загородня Л. П. та ін. Київ : Видавництво. 2021. 38 с.

2. Гордієнко А. В. Комп'ютерні ігри та їхні позитивні психологічні ефекти. *Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. 2017. Т. 199. С. 58–62.

3. Закон України «Про дошкільну освіту» від 01.01.2021 р. № 2628 –III [Електронний ресурс] Режим доступу: https://zakon.help/law/2628-III (Дата звернення: 05.03.2023).

4. Павелків Р. В., Цигипало О. П Дитяча психологія: Навч. посіб. Київ : Академвидав, 2008. 432 с.

5. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років. [Електронний ресурс] Режим доступу: https://www.pedrada.com.ua/article/2650-onovlena-programa-ya-u-svt (Дата звернення: 05.03.2023).

Annotation. *The article deals with the development of attention in children of the 6th year of life. The conditions of using computer games for the effectiveness of attention development in older preschoolers have been clarified.*

Key words: *development of attention, voluntary attention, external attention, internal attention, computer technologies, computer games.*

Луговик Ірина, *студентка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівний: ***Т. В. Марєєва,***
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ПОСЛІДОВНІСТЬ РОБОТИ З ПОДОЛАННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ДИСЛАЛІЇ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. *У статті розкрито сутність функціональної дислалії як мовленнєвого порушення та послідовність її подолання у дітей дошкільного віку.*

Ключові слова: *дислалія, функціональна дислалія, етапи роботи, діти дошкільного віку, порушення звуковимови.*

Постановка проблеми. Повноцінний розвиток особистості дитини неможливий без формування у неї правильної звуковимови. У більшості дітей правильна вимова звуків досягає норми до 4-5-річного віку. Проте, існують окремі особливості мовленнєвого розвитку, коли в дітей недоліки звуковимови не зникають з віком, а набувають характеру стійкого дефекту, що називається дислалією. Її подолання в дитини бажано зреалізувати в дошкільному віці, оскільки недоліки звуковимови без належної корекційної роботи закріплюються та ускладнюють взаємини дошкільника з оточуючими,

породжують невпевненість у власних силах, що має негативні наслідки для мовленнєвого та психічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання щодо механізмів виникнення дислалії та вироблення на цій основі рекомендацій щодо логопедичного впливу стали предметом вивчення багатьох дослідників (Ю. Рібцун [3], О. Ревуцької [4], М. Шеремет [2], Л. Федорович [1], Н. Савінової та ін.). Так, О. Ревуцька та М. Шеремет [4] наголошують на необхідності ранньої корекції дислалії, оскільки з часом процес логопедичного впливу може зайняти тривалий час і не принести результату.

Мета статті: розкрити сутність функціональної дислалії як мовленнєвого порушення та послідовність її подолання у дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Термін «дислалія» був уведений у науковий обіг професором Вільнюського університету І. Франком. У монографії 1827 р., він використав цей термін у загальному значенні як назву для всіх видів мовленнєвих розладів різної етіології. Дещо пізніше, у 30-ті роки XIX століття, швейцарський лікар Р. Шультесс поділив всі мовленнєві порушення на дві групи: заїкання та недорікуватість. Недорікуватість він позначив терміном «дислалія», але у вужчому значенні він зараховував до дислалії лише вимовні порушення, зумовлені анатомічними дефектами органів артикуляції. З того часу, з розвитком логопедії, поглиблювались дослідження порушень звуковимови та механізмів їх виникнення [4, с. 23].

Нині у наукових джерелах дислалія визначається як недолік звуковимови, що може виникнути у дітей без будь-яких порушень у центральній нервовій системі та психічному розвитку. Це означає, що дитина може розвиватися нормально, але має проблеми з вимовою деяких звуків. Якщо ця проблема не вирішується, вона може перерости у дислексію (порушення читання) та дисграфію (порушення письмової мови).

Дислалія характеризується вибірковими порушеннями фонемного оформлення вимовної сторони мовлення, тобто дитина може вимовляти деякі звуки правильно, а деякі – ні. При цьому всі інші операції висловлювання (наприклад, граматичні та лексичні) функціонують нормально. За етіологією дислалію класифікують на механічну (органічну) та функціональну [2, с. 59].

Функціональні дислалії виникають у дитячому віці у процесі засвоєння системи вимови, а механічні – у будь-якому віці внаслідок пошкодження периферичного мовленнєвого апарату. Функціональною дислалією називається різновид неправильної звуковимови, за якого немає ніяких дефектів артикуляційного апарату. Іншими словами, немає жодної органічної основи. За функціональних дислалій може порушуватися відтворення одного або декількох звуків, тоді як за механічних – зазвичай страждає група звуків.

Функціональна дислалія поділяється на кілька основних форм:

– акустико-фонематична – неправильна вимова окремих звуків унаслідок недостатнього рівня розвитку фонематичного слуху;

– артикулярно-фонематична – фонематичний слух здебільшого в дитини сформований, однак унаслідок не повністю сформованої, а іноді й повністю сформованої, артикуляторної бази, дитина приймає неправильне рішення у доборі звуків, через що звуковий образ слова стає нестійким – слова можуть вимовлятися як правильно, так і неправильно, оскільки одні звуки замінюються іншими;

– артикулярно-фонетична – порушення вимови зумовлене неправильним використанням артикуляційного апарату, коли звук, що вимовляється близький до правильного акустичного ефекту, однак реалізується у незвичному варіанті (алофоні) [2, с. 63].

Функціональна дислалія зумовлюється різними причинами, серед яких: 1) неправильне мовленнєве виховання в родині; 2) наслідування спотвореної звуковимови дорослих або однолітків чи менших дітей; 3) двомовність в сім'ї; 4) педагогічна занедбаність; 5) недорозвиток фонематичного слуху.

Основною метою логопедичного впливу при дислалії є допомога дитині у формуванні правильного відтворення звуків мовлення. Це вимагає від дитини певних умінь та навичок, які необхідно сформувати й розвинути:

– розпізнавати звуки мовлення та не змішувати їх під час сприймання;

– відрізняти нормативну вимову звука від ненормативної;

– здійснювати слуховий контроль за власною вимовою та оцінювати якість відтворюваних у мовленні звуків;

– приймати необхідні артикуляторні позиції, які забезпечують нормативнй акустичний ефект звуку;

– безпомилково використовувати необхідний звук у всіх видах мовлення [4].

Розглянемо основні етапи роботи з подолання функціональної дислалії.

І Підготовчий етап. Основна мета – залучити дитину до цілеспрямованого логопедичного процесу. Для цього необхідно вирішити низку загальнопедагогічних та спеціальних логопедичних завдань.

Одним з важливих загальнопедагогічних завдань є формування установки на заняття. Також до завдань підготовчого етапу входить: розвиток довільної уваги, пам'яті, розумових операцій, особливо аналітичних операцій, операції порівняння. До спеціальних логопедичних завдань належать: вміння впізнавати та розрізняти фонеми на слух та формування артикуляторних (мовленнєвих) умінь і навичок.

Під час проведення артикуляційних вправ логопед має дотримуватись низки вимог, зокрема:

– виробити в дитини вміння приймати необхідну артикуляційну позу, утримувати її, плавно переключатися з однієї пози на іншу;

– система вправ з розвитку моторики артикуляції повинна містити як статичні вправи, так і вправи, спрямовані на розвиток динамічної координації рухів органів мовлення;

– необхідно використовувати вправи, спрямовані на поєднання рухів язика і губ, оскільки під час вимови звуків ці органи взаємодіють, пристосовуючись один до одного (явище коартикуляції);

– приділяти увагу формуванню кінестетичних відчуттів, кінестетичного аналізу та уявлень (відчуття від м'язів – статика, динаміка, тонус тощо).

Заняття, що проводяться на підготовчому етапі повинні бути короткочасними, але проводитися багаторазово, щоб дитина не втомлювалася. У паузах можна переключати її на інший вид роботи [4].

ІІ Етап формування первинних вимовних умінь та навичок. Мета цього етапу полягає в тому, щоб сформувати у дитини початкові вміння правильного вимовляння звука на спеціально дібраному мовленнєвому матеріалі.

Конкретними завданнями етапу є: постановка звуків, формування навичок правильного їх використання у мовленні (автоматизація умінь), а також умінь відбирати звуки, не змішуючи їх між собою (диференціювати звуки).

Для постановки правильної вимови фонем користуються трьома основними способами.

Перший спосіб ґрунтується на наслідуванні. Користуючись слухом, зором, тактильно-вібраційними та м'язовими відчуттями, дитина сприймає звучання та артикуляцію фонеми та свідомо намагається відтворити необхідні рухи органів мовлення, досягти необхідного звучання.

Другий спосіб полягає у механічному впливові на органи мовлення за допомогою спеціальних засобів (шпатель, зонди) чи пальців. Цей спосіб передбачає використання певної вихідної артикуляції, на основі якої механічним шляхом органи мовлення пасивно приводяться у необхідне положення чи рух.

Третій спосіб – змішаний, коли механічна дія на органи мовлення слугує для того, щоб допомогти більш повному та точному відтворенню необхідної артикуляції, що здійснюється, в основному, шляхом наслідування та за допомогою словесних пояснень.

Процес автоматизації звуку полягає у використанні тренувальних вправ, що передбачає вимовляння ізольованого звука, звука у складах (відкритих,

закритих, зі збігом приголосних), в спеціально дібраних словах, простих за фонетичним складом та таких, що не містять порушених звуків, у фразах. Подальша робота над звуком спрямована на його відмежування від інших звуків, тобто диференціацію. Остання передбачає одночасну роботу над парою близьких за артикуляцією, або за способом чи місцем творення звуків в ізольованій вимові, в складах, словах і фразах.

У низці досліджень [3, 4] доведено, що з моменту появи того чи іншого звука в дитини, тобто його першого правильного вимовляння до включення у самостійне мовлення в різних ситуаціях проходить досить тривалий період – період оволодіння звуком. Він триває 30-45 днів і має свої особливості. Спочатку новий звук використовується паралельно зі старим, що був його замінником (субститутом), причому колишній звук використовується частіше, ніж новий. Надалі новий звук починає вживатися частіше за свого попереднього субститута, а через деякий час він витісняє його за всіма позиціями і використовується навіть у тих випадках, коли останній виконує свою функцію, тобто він новий звук повністю витісняє з мовлення старий. Лише після цього починається процес відмежування (диференціації) нового звука і того, що виступав у якості субститута.

III Етап формування комунікативних умінь та навичок Мета – сформувати у дитини вміння та навички безпомилкового вживання звуків мовлення у всіх ситуаціях спілкування. На заняттях широко використовуються тексти, а не окремі слова, застосовуються різні форми та види мовлення, використовуються творчі вправи, добирається матеріал, насичений тими чи іншими звуками.

На кожному із означених етапів застосовується система вправ, що спрямовані на досягнення мети та завдань конкретного етапу.

Таким чином, випадки функціональних або комбінованих функціональних і механічних дислалій вимагають чіткого планування занять, розумного дозування матеріалу, визначення послідовності у виправленні звуків, а також уявлення про те, які звуки можуть бути включені в роботу одночасно, а які повинні послідовно відпрацьовуватися.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Формування повноцінної звуковимови в дитини є неодмінною умовою її успішного розвитку та навчання у закладі дошкільної освіти, а потім й у школі. Тому дуже важливо усунути всі недоліки звуковимови в дошкільному віці, перш ніж вони перетворяться на стійкий, складний дефект. Крім того, важливо пам’ятати, що саме в дошкільний період мовлення дитини розвивається найбільш інтенсивно, а головне – воно найбільш гнучке і податливе, тому всі види дислалій долаються легше та швидше.

Література

1. Логопедична робота з дітьми із фонетико-фонематичними порушеннями мовлення: завдання, вправи, ігри : навч.-метод. посіб. / авт.-укл. Л. О. Федорович, О. В. Чубенко. Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2018. 306 с.
2. Логопедія : підручник / За ред. М. К. Шеремет. Вид. 5-те. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2018. 856 с.
3. Рібцун Ю. В. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення : програмно-методичний комплекс. Київ 2012. 258 с.
4. Шеремет М. К., Ревуцька О.В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): Навчальний посібник. Київ, 2009.160 с.

Annotation. *The article reveals the essence of functional dyslalia as a speech disorder and the sequence of overcoming it among preschool children.*

Key words: *dyslalia, functional dyslalia, stages of work, children of preschool age, sound-speech disorders.*

Лукомська Надія, *магістрантка*
ДВНЗ «ДДПУ»
Науковий керівник: ***О.О. Дронова,***
кандидат педагогічних наук, доцент
ДВНЗ «ДДПУ» м. Слов'янськ

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЖАНРОВОГО ЖИВОПИСУ В РОЗВИТКУ СЮЖЕТНОГО МАЛЮВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Анотація. *У статті викладено напрямки вивчення педагогічного потенціалу жанрового живопису як засобу розвитку сюжетного малювання дітей старшого дошкільного віку. Визначено очікувані результати у збагаченні виразності малюнків.*

Ключові слова*: жанровий живопис, сюжетне малювання, старший дошкільник.*

Постановка проблеми. Проблему нашого дослідження визначено з аналізу Базового компонента дошкільної освіти. У його новій редакції зазначено головні напрямки педагогічної роботи з формування у дитини в період дошкілля прижиттєво необхідних компетентностей для становлення власної картини світу та активності у соціумі [1]. Одночасно визначились певні суперечності, які стосуються змісту, засобів, організації та педагогічного супроводження образотворчої діяльності дошкільників.

За висновками вчених дошкільне дитинство утворює особливий простір, в якому пізнавання дитиною себе, природи і соціуму, а також входження її у соціокультурний простір відбувається у грі та художній творчості, насамперед,

в малюванні [2; 3;4; 5]. Тому одним з ефективних шляхів, на нашу думку, є розвиток у дитини художнього, образного мислення, створення умов для набування нею досвіду естетичного та художнього самовираження. Цей досвід, як ми розуміємо, передбачає не тільки уміння бачити навколишнє життя очима художника, але й здатність візуалізувати у малюнку свої враження, ставлення, розуміння світу та людських стосунків, робити себе учасником подій та соціальних ситуацій. За нашим припущенням, сприятливі умови створюються адекватною організацією та педагогічним супроводженням сюжетного малювання.

Оскільки жанровий живопис є інтегрованою, художньо-образною, моделлю світу та людини у ньому, ми визначаємо його педагогічним засобом, основою у відборі освітнього змісту для старших дошкільників і проектуванні оригінальної педагогічної технології розвитку сюжетного малювання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій відповідно спрямованості нашого дослідження здійснюється у таких напрямках: вивчення джерел з естетики, у яких розкрито сутність жанрового живопису (Ю. Борєв, Л. Левчук, В. Лозовий та ін.); психології, у яких висвітлено особливості сприймання мистецтва (Л. Виготський, В. Моляко, В. Мухіна, Т. Піроженко, В. Роменець та ін.); мистецької педагогіки та підготовки вихователів (О. Дронова, Н. Миропольська, О. Отич, О. Поліщук, О. Половіна, Г. Шевченко та ін.); організації мистецької освіти та розвитку образотворчої діяльності дошкільників (К. Демчик, О. Дронова, В. Котляр, І. Онищук, О. Половіна, Л. Посохова, Г. Сухорукова та ін.). Сучасне методичне підґрунтя введення дитини у світ живопису доповнюють й зарубіжні дослідження (Ф. Барб-Галль, С. Вудфорд, С. Галл, Р. Чумічева та ін.). Питання про застосування жанрового живопису у контексті розвитку сюжетного малювання дошкільників не складало предмету спеціального дослідження.

Мета статті: визначити педагогічний потенціал жанрового живопису у контексті розробки й обґрунтування педагогічних умов розвитку сюжетного малювання старших дошкільників та спрогнозувати очікуваний результат.

Виклад основного матеріалу. У нашому дослідженні ми виходимо з аналізу педагогічної цінності сюжетного малюнка та особистісної цінності сюжетного малювання для набування дитиною як соціальних, так і художніх компетентностей. Зроблено припущення, що такий комплексний розвиток сюжетного малювання обумовлений введенням дитини у світ жанрового живопису.

Цей світ може розкриватися дитині та пізнаватися нею через особу художника та його ставлення до світу, втіленого у картинах анімалістичного, побутового, міфологічного жанрів, а також портрету, інтер’єру, натюрморту,

пейзажу. Відмітимо, що в багатьох творах живопису спостерігається синтез жанрів, при цьому один з них завжди є головним (*В. Микита. Ягнятко. 1969, М. Самокіш. Трійка. 1917, І. Їжакевич. Мама йде!, К. Трутовський. Одягають вінок. До 1893*).

Педагогічну цінність жанрового живопису як засобу розвитку сюжетного малювання ми визначаємо з поліфункціональності мистецтва у соціумі.

Як на нашу думку, важливо висвітлити поняття зображальності і виражальності у живописі і зосередитись на виражальних засобах. Ці поняття об'єднують жанровий живопис з сюжетним малюванням дошкільників.

Зображальність ми пов'язуємо з технікою виконання (від грецької technë – мистецтво, майстерність, сукупність навичок, прийомів, способів та рівень оволодіння ними). Зрозуміло, що художній образ хоча і обумовлений зображенням, але не передбачає копіювання реальності. Ним створюється інша реальність – художня. Але зображення, як конкретно-чуттєве відтворення предметів і явищ, складає підґрунтя художньої виразності образу, який створюється картиною.

Виражальність можна розуміти як прояв сенсорно-перцептивної активності художника, його зацікавленого ставлення до світу, життя; прагнення досягти оригінальної одухотвореної насиченості образів у картині.

Ми виходимо з того, що зображальність і виражальність у діалектичному взаємозв'язку визначають специфіку художнього образу, характеризують естетичні особливості твору живопису. На нашу думку, цю взаємодію важливо брати до уваги при розробці змісту та педагогічної технології розвитку сюжетного малювання, диференціювати зображальну та образотворчу діяльність.

Засобами виразності у живописі є колір, передавання форми і фактури композиція. Кожен з засобів має низку складових, які важливо усвідомлювати як для розуміння картини, так і для малювання. Наприклад, колір володіє такими виражальними можливостями, які дозволяють передати в сюжеті емоційно-смисловий настрій. Естетична цінність форми може бути визначена розмірністю, пропорційністю, цілісністю та іншими властивостями об'єкта зображення. Елементами композиції виступають: динаміка (рух, поза, жест, міміка), ритм, симетрія, контраст, лінія горизонту (високий, низький); перспектива (лінійна, повітряна), точка зору.

Вивчення сюжетних малюнків дітей старшого дошкільного віку показало, що діти активно малюють у жанрі пейзаж, портрет, натюрморт, інтер'єр, автопортрет, відображають реальні соціально-побутові ситуації і сюжети казок. При цьому актуалізується проблема художньої виразності малюнків, яка обумовлена недостатньою художньо-естетичною компетентністю кожної дитини. Малювання натюрморту, пейзажу, портрету може бути підготовкою до

тематичного, сюжетного малювання.

Педагогічний потенціал жанрового живопису в розвитку сюжетного малювання старших дошкільників ми визначаємо за наступними позиціями: поліфункціональність, особа художника та його світобачення, різножанровість, тематична різноманітність у відображенні соціальних ситуацій, діалектичний взаємозв'язок зображального і виражального компонентів у художньому образі, майстерня художника і його творчий процес.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Образотворча діяльність в старшому дошкільному віці, насамперед, сюжетне малювання, набуває художніх ознак внаслідок емоційного підсилення її мистецтвом.

Прогнозування очікуваного результату від реалізації педагогічного потенціалу жанрового живопису в художньому освітньому просторі дитини 5-7 років у дослідженні ми обґрунтовуємо як позитивну динаміку у емоційній, пізнавальній, поведінковій, соціальній, мотиваційній, діяльнісній та інших сферах її особистості. Ми очікуємо позитивних зрушень у ставленні дитини до процесу малювання, як натхненної художньої образотворчої діяльності; а також до продукту, його інформативності, оригінальності та художньої виразності.

Перспективою наших подальших досліджень є відбір творів жанрового живопису для педагогічної роботи, розробка програми художньої освіти з технологією педагогічного супроводження, визначення та обґрунтування педагогічних умов розвитку сюжетного малювання засобами жанрового живопису.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція та поради для організації освітнього процесу: Електронна книга. Вийшла 22 січня 2021 року. URL: https://ezavdnz.mcfr.ua/book?bid=37876 (дата звернення 17.02.2022).

2. Дронова О.О. Педагогічні умови формування уявлень про час і простір у дітей старшого дошкільного віку засобами творів живопису. *Гуманізація навчально-виховного процесу*: Збірник наукових праць. / Заг. ред І. А. Хижняк. Харків: ТОВ «Видавництво НТМТ», 2020. №1(99). С. 246–254

3. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник / Г. В. Сухорукова, О. О. Дронова та ін.; Київ: Видавничий Дім «Слово», 2019. 376 с.

4. Половіна О. Дитина у світі мистецтва: Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). *Дошкільне виховання*. 2021. № 2. С.3 – 8.

5. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / наук. кер. О Л. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР-Україна». 2019. 488с.

Annotation. *The article outlines the directions of studying the pedagogical potential of genre painting as a means of developing plot drawing of older preschool children. Expected results in enriching expressiveness of drawings are defined.*

Key words: *genre painting, plot drawing, senior preschooler.*

Лученкова Аліна, *магістрантка*
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»
Науковий керівник: ***О.А. Алєко,***
доцент кафедри дошкільної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»

ДО ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ РОДИНИ І ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. *У статті окреслено проблематику патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку в сучасних умовах розвитку державності України. Розглянуто ефективні методи та шляхи формування в дошкільників основ патріотизму, активної громадянської позиції. Доведена можливість отримання бажаного результату засобами української художньої літератури. Схарактеризовано окреслене питання в сучасних законодавчих документах, комплексних освітніх програмах розвитку дітей дошкільного віку.*

Ключові слова: *патріотичне виховання, патріотизм, старший дошкільний вік, заклад дошкільної освіти, родина.*

Постановка проблеми. Сьогоденна реальність, пов'язана з початком повномасштабної війни в Україні, вимагає ґрунтовного переосмислення і впровадження важливих системних заходів, спрямованих на посилення патріотичного виховання дітей; на формування нового українця, який діє і вибудовує своє життя у відповідності з національними та європейськими цінностями.

Велику увагу проблемі виховання громадянина-патріота приділяли Г. Ващенко, Я. Коменський, А. Макаренко, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський та інші.

Художня література як засіб виховання є предметом вивчення багатьох учених у різних галузях педагогічної науки, зокрема: вплив на інтелектуальний розвиток дитини (А. Богуш, О. Динесюк, О. Потебня, Л. Присяжнюк та ін.); на емоційно-почуттєву сферу дитини (В. Сухомлинський, С. Бакуліна, А. Богуш, Н. Гавриш, В. Плахтій та ін.); мотиваційну сферу (Н. Гавриш, Л. Гридковець, А. Просенюк, Л. Фесенко та ін.); поведінково-регулятивну сферу (А. Карнаухова, Я. Неверович, І. Попова, Л. Стрелкова та ін.); цінності дітей та їх духовний розвиток (Н. Богданець-Білоскаленко, А. Богуш, В. Драченко, Н. Лисенко, Н. Сиротич та ін.).

Важливе значення для розроблення сучасних підходів та методів формування у дітей старшого дошкільного віку елементів національної самосвідомості та патріотизму мають концепції розвитку українського дошкілля, розроблені А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Калуською, О. Кононко, Н. Лисенко, Т. Поніманською та іншими.

Метою статті виступає обґрунтування та розкриття вагомості взаємодії родини і закладу дошкільної освіти в патріотичному вихованні дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Безперечним є твердження, що в галузі освіти провідну роль у вихованні молодого покоління відіграє сім'я. Завданням закладів дошкільної освіти є забезпечення єдиного виховного середовища для дітей дошкільного віку. Тому в низці документів регламентується система сучасних взаємовідносин педагогів дошкільних закладів та сімей, а також патріотичне виховання дітей. Підґрунтям для вирішення сучасних проблем патріотичного виховання громадян та визначення основних напрямів виховної роботи є Стратегія національно-патріотичного виховання до 2025 р. (2020), Концепція розвитку дошкільної освіти в Україні (2020), Закон України «Про освіту» (2017), Закон України «Про дошкільну освіту» (2001), Базовий компонент дошкільної освіти (2021) тощо.

Система освіти має забезпечувати формування особистості, яка усвідомлює свою належність до українського народу, європейської цивілізації, орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовлена до життя у постійно змінюваному, конкурентному, взаємозалежному світі. Модернізація системи управління освітою одним з напрямів передбачає розроблення ефективних механізмів взаємодії органів управління освітою, сім'ї, освітніх установ, дитячих і молодіжних громадських організацій у напрямі розвитку, виховання і соціалізації дітей та молоді [5].

Метою Стратегії національно-патріотичного виховання до 2025 р. є визначення пріоритетів та основних напрямів національно-патріотичного виховання, зокрема дітей та молоді, розвитку відповідних інститутів держави і суспільства, забезпечення змістового наповнення національно-патріотичного виховання. Серед основних напрямів досягнення мети даної Стратегії найбільшу увагу привертають наступні: підтримка та розвиток сімейних традицій, активне залучення сім'ї до процесу національно-патріотичного виховання; підвищення професійної компетентності фахівців у сфері національно-патріотичного виховання, налагодження конструктивної взаємодії, соціального партнерства між суб'єктами національно-патріотичного виховання; розроблення та впровадження сучасних виховних систем, технологій і методик

у сфері національно-патріотичного виховання, узагальнення та поширення кращого досвіду у цій сфері [6].

Концепція розвитку дошкільної освіти окреслює основні напрямки руху дошкільної освіти та визначає їхні пріоритети. Одним з основних принципів є визнання цінності співпраці з родиною. Наголошується на створенні механізмів взаємодії партнерів (батьки або інші законні представники, працівники закладів дошкільної освіти, громадські організації) [4].

Закон України «Про освіту» визначає засади державної політики у сфері освіти, однією з яких є: виховання патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання і традицій. Згідно з нормами закону, батьки є одними з учасників освітнього процесу, яким надано вагомі права та обов'язки. У документі визначено напрями співпраці батьків із закладами освіти, а саме: здійснення освітнього процесу, громадське самоврядування в установах та фінансування закладів освіти [3].

Закон України «Про дошкільну освіту» визначає правові, організаційні та фінансові засади функціонування і розвитку системи дошкільної освіти, яка забезпечує розвиток, виховання і навчання дитини, ґрунтується на поєднанні сімейного та суспільного виховання, досягненнях вітчизняної науки, надбаннях світового педагогічного досвіду, сприяє формуванню цінностей демократичного правового суспільства в Україні [2].

Одним з принципів дошкільної освіти цей документ визначає: єдність виховних впливів сім'ї і закладу дошкільної освіти, а одним з завдань – виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної мови, національних цінностей українського народу, а також свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля.

Закон наголошує, що заклад дошкільної освіти здійснює соціально-педагогічний патронат, взаємодію з сім'єю; є осередком поширення серед батьків психолого-педагогічних та фізіологічних знань про дітей дошкільного віку. Він регламентує зобов'язання батьків або осіб, які їх замінюють, виховувати у дітей любов до України, повагу до національних, історичних, культурних цінностей українського народу, дбайливе ставлення до довкілля [2].

У новій редакції Базового компоненту (Державного стандарту) дошкільної освіти 2021 р. вперше прописано, що батьки є рівноцінними учасниками освітнього процесу. Зазначено, що сім'я є важливим осередком виховання дитини, неабияка роль відводиться партнерській взаємодії педагогічних працівників закладів освіти з членами родини вихованців. В цьому документі вперше передбачена участь батьків у формуванні компетентностей дитини, визначено соціально-громадянську компетентність. В

оновленому Базовому компоненті дошкільної освіти соціально-громадянську компетентність визначають як «здатність до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові до Батьківщини, готовності до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються у дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на покращення спільного життя» [1, с. 16].

Вимоги до формування соціально-громадянської компетентності здобувачів дошкільної освіти визначено в інваріантній частині Стандарту за освітнім напрямом «Дитина в соціумі», де зазначено важливість участі батьків у процесі формування цієї компетентності наступними шляхами:

– залучення дитини до участі в житті сім'ї / родини, закладу дошкільної освіти, громади в різних формах дозвілля, проведенні свят, спільних читань книг, вивчення віршів тощо;

– розповіді дитині про важливі події в житті сім'ї / родини, міста, громади;

– заохочення дитини до спілкування й участі в спільних справах, наприклад, пошуку інформації, відповідей на запитання, врахування дитячих інтересів та побажань у плануванні родинного дозвілля;

– прояву поваги і довіри по відношенню до дитини;

– бесід про взаємини з іншими людьми, про повсякденну діяльність та значущі події, у яких доведеться брати участь дитині;

– дотримання разом із дитиною загальноприйнятих форм ввічливості під час спільних видів діяльності (ігрова, трудова, спілкування тощо) [1, с. 17-18].

Висновки та перспективи подальших досліджень. На сучасному етапі відродження українського національного духу все більшого значення набуває формування патріотичних почуттів і національної свідомості підростаючого покоління. Серед науковців і педагогів-практиків існує визнання того, що формування свідомого громадянина і патріота – це формування певного комплексу знань і вмінь, особистих якостей і рис характеру. У дітей дошкільного віку закладаються основи свідомості та самосвідомості (дитина усвідомлює суспільні цінності, починає орієнтуватися на моральні норми). Цей період є найбільш сприятливим для формування в неї основних елементів національної самосвідомості, зокрема розуміння національної приналежності, пробудження любові та поваги до власної мови, художньої літератури, української символіки, традицій та звичаїв.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт), 2021, с. 16 URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Закон України № 2628-III від 11.07.2001 «Про дошкільну освіту» URL: https://zakon.help/zakonodavstvo-ukraini/2628-14
3. Закон України №2145-VIII від 05.09.2017 «Про освіту» URL: https://zakon.help/zakonodavstvo-ukraini/2145-19
4. Концепція розвитку дошкільної освіти, 2020 URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2020/06/03/ostatochne.docx
5. Національна стратегія розвитку освіти, 2013 URL: https://ips.ligazakon.net/document/NT1078
6. Стратегія національно-патріотичного виховання від 18 травня 2019 року № 286/2019 URL: https://www.president.gov.ua/documents/2862019-27025

Annotation. *The article outlines the problems of patriotic education of older preschool children in the modern conditions of the development of Ukrainian statehood. Effective methods and ways of forming the foundations of patriotism and active citizenship of preschoolers are considered. The possibility of obtaining the desired result by means of Ukrainian fiction has been proven. The issue outlined in modern legislative documents, comprehensive educational programs for the development of preschool children is characterized.*

Key words: *patriotic upbringing, patriotism, older preschool age, preschool education institution, family.*

Любінецька Марія, Собіль Христина,
магістрантки ДДПУ імені Івана Франка
Науковий керівник: ***І.Л. Паласевич,***
кандидат педагогічних наук, доцент
Дрогобицького ДПУ ім. І. Франка

ГРА ЯК ЗАСІБ РІЗНОБІЧНОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКА

Анотація*. У статті розкрито роль ігрової діяльності в удосконаленні психічних процесів дошкільника та вихованні його особистісних якостей; доведено важливість сюжетно-рольової гри у задоволенні потреб дитини щодо всебічного розвитку (емоційного, психічного, мовленнєвого, соціального, фізичного та ін.).*

Ключові слова: *розвиток дошкільника, напрями розвитку дитини, ігрова діяльність, сюжетно-рольова гра.*

Постановка проблеми. Беззаперечним чинником виховання та розвитку дитини дошкільного віку є ігрова діяльність, через яку вона сприймає та вивчає довкілля, пізнає особливості людських стосунків, засвоює правила та норми поведінки в соціумі. Участь в ігровій діяльності зумовлює появу та диференціацію інших видів дитячої активності (зображувальної, трудової, начальної, комунікативної тощо), що відповідає сутності природи дошкільника. Гра – перша школа волі особистості малюка, що сприяє набуттю здатності

розв’язувати різноманітні життєві завдання, проявляти ініціативу, діяти добровільно, дотримуватися вимог.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значущості вчені надають особливостям удосконалення різних ігор та умілому керівництві ними, з метою їхнього використання для становлення та вдосконалення дітей дошкільного віку. Ці проблеми досліджують Л. Азарова [1], А. Богуш, А. Бурова [3], Н. Гавриш, С. Кулачківська, С. Ладивір, Т. Пірогенко [2] та ін., наголошуючи на важливості сюжетно-рольової ігрової діяльності. У період дошкільного дитинства, вона дає змогу малюкові відтворювати власні уявлення, розвивати вміння, навики, вправляючись та випробовуючи свої сили, наслідуючи поведінку дорослих.

Мета статті: розкрити значення ігрової діяльності для всебічного розвитку дошкільника.

Виклад основного матеріалу. Участь дитини дошкільного віку у грі зумовлює якісні зміни в її психіці, фізичному та емоційному станах. Як форма активності, вона впливає на появу новоутворень у сенситивні періоди становлення малюка, а також слугує засобом корекції відхилень у його розвитку. Через неї задовольняються дитячі особисті інтереси та соціальні потреби проявляються нахили, здібності, вподобання [4].

Захоплено граючись, діти не помічають виховного впливу дорослих, позаяк вирішують (як їм здається) важливі для себе проблеми: порівнюють, вимірюють, лічать, запам’ятовують, узгоджують спільні дії, знаходять компроміси, пізнають життя. Дитина грає не заради зовнішньої мети, а заради власного задоволення, її цікавить не результат, а процес. Основний мотив гри – прагнення реалізувати свої бажання, які спрямовані зазвичай на те, щоб робити все як дорослий [3].

Насамперед, гра є засобом «оволодіння» світом, що має значення для психічного розвитку дитини. Ігрові сюжети, дії, ролі, ситуації імітують доросле життя, передбачаючи заміщення (лялька замість людини) та спрощене засвоєння дій. Дитина стає суб’єктом діяльності, і довкілля «розкривається» перед нею. Вона засвоює знання, розширює уявлення, набуває вмінь та навичок, поглиблює власну свідомість та підсвідомість.

До прикладу, під час сюжетно-рольової гри, спілкування з рідними та близькими дорослими стає пізнавальним – дитина розпитує, як, де і чому треба діяти, з’ясовує для себе коло соціально схвалюваних та прийнятних форм поведінки, уточнює чому слід вчиняти «як треба», «як вимагають», «а правда, що так не буває», прагне спробувати межі припустимої залежності / незалежності, домагається визнання значущими людьми її чеснот і досягнень [3].

У модельованих ігрових ситуаціях удосконалюються якісно нові властивості сенсорних процесів (відчуттів, сприймань, емоцій); збагачуються життєві враження про довкілля за допомогою тактильних, слухових, нюхових, смакових відчуттів, завдяки чому формуються точніші образи природи, предметного світу, людей, самої себе. Розвивається уява. У грі реальні предмети дитиною використовуються як інші, реалізуються незвичні речі, події, відтворюються ролі уявних персонажів. Така практика сприяє здатності до творчої та емоційної уяви (сплаву інтелектуальних та когнітивних процесів). Разом з допитливістю, це дає змогу дитині робити припущення, розв'язувати завдання, мислити, діяти, досягати мети. Уява є частиною створення образу свого «Я», дозволяє малюку повірити у свої можливості, ризикувати, сподіватися на успіх [1].

Так покращуються його психічні якості, особистісні риси, розвиваються довільні увага і пам'ять. В умовах гри діти краще зосереджуються, більше запам'ятовують. Той, хто не буде уважним до того, що вимагає попередня ігрова ситуація, не запам'ятає умов гри, буде відсторонений однолітками. Потреба у спілкуванні, емоційному заохоченні вимагає від дитини концентрації, що слугує вихованню характеру, розвитку індивідуальних рис, виробленню звички зосереджуватися, працювати вдумливо та самостійно [4].

Таким чином гра впливає на пізнавальний розвиток дошкільника. Діючи із предметами, а потім з предметами-замінниками, він починає оперувати в уявному, умовному просторі. Предмет-замінник стає опорою для мислення. Поступово ігрові дії скорочуються, і дитина вчиться діяти у внутрішньому, розумовому плані, переходить до мислення через образи та уявлення. Виконуючи ролі, вона засвоює різні точки зору та починає бачити предмет із різних сторін. У сюжетно-рольовій грі розширюються, якісно змінюються та виникають нові способи орієнтації в довкіллі, збагачуються уявлення та знання дитини.

Важливим є те, що часто сюжетно-рольова гра є добровільною та невимушеною, що уможливлює вільну діяльність дошкільника, у ході якої він рухається, діє, творчо мислить, вчиться взаємодіяти з іншими дітьми та дорослими. Досвід, уявлення про довкілля світ (людей, тварин, рослин, птахів тощо) стають основою ігор, у яких дитина відтворює дії, змінює положення, характерні для того чи іншого образу-персонажу, тісно пов'язані із сюжетом. Такі фізичні рухи, ходьба добре впливають на діяльність серцево-судинної, дихальної та інших систем організму, збуджують апетит і сприяють міцному сну. Задовольняється потреба організму у збагаченні рухового досвіду.

Через ігри у дошкільників закріплюються вміння і навички бігу, стрибків, рівноваги, розвиваються такі важливі фізичні якості як координація, швидкість,

спритність, витривалість. Цінність рухливий дій у грі полягає у тому, що вони викликають позитивні емоції, почуття задоволення, життєрадісність, активність, позитивно впливають на психічний та фізичний розвиток дошкільника. Більшість сюжетних ігор колективні, що дає змогу узгоджувати свої дії з діями інших гравців, не вередувати, робити щось організовано, злагоджено. Дотримання правил виховує у дітей чесність, рішучість, сміливість, культуру поведінки, здатність керувати та регламентувати свої рухи, виявляти самостійність й ініціативу [2].

Підкреслимо, що гра позитивно впливає на спілкування дошкільника з однолітками, що є передумовою активізації та розвитку мовлення. Діючи разом, малюки, висловлюють думки, вчаться слухати співрозмовника, коментують, вправляються і коректують власну звуковимову, збагачують словник, диференціюють переживання, симпатизують героям, хочуть бути схожими на них. Комунікація супроводжується усмішками, мімікою, жестами, наповнюється радістю, емоціями. Діти розпізнають стани, почуття інших, водночас вчаться домовлятися, відстоювати свою точку зору, розробляти і реалізовувати спільні плани. Переживання емпатійного характеру та емоційна експресія стають регуляторами поведінки дитини. Формується елементарна система цінностей, оцінок вчинків та дій – власних та інших людей, що своєю чергою позитивно впливає на емоційно-ціннісний розвиток дитини [4].

Під час ігрової діяльності діти у невимушеній формі відтворюють свої уявлення та враження про світ дорослих, засвоюють знання про соціальні ролі та етичні правила взаємодії між людьми. Особливо значущою є сюжетно-рольова гра, котра найбільше задовольняє потреби дитини і при цьому забезпечує її емоційний, психічний, мовленнєвий, соціальний та фізичний розвиток. Кожна гра для дитини обумовлена обставинами особистого, сімейного життя та засвоєння досвіду старших поколінь.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, гра зумовлює вдосконалення сенсорних, рухових, розумових, мовленнєвих навичок дошкільників. Діти, відображаючи в грі різні сторони життя та особливості діяльності дорослих, поповнюють і уточнюють свої знання про довкілля світ, вчаться співпереживати і відрізняти вимисел від реальності; пізнають світ, розкривають свої задатки та розвивають здібності, формують особистісні якості та характер, здобувають досвід.

Найбільше відповідає їхнім фізичним і психічним можливостям сюжетно-рольова гра як найдоступніша форма самовираження. Через неї вдосконалюються всі психічні процеси дошкільника (мислення, мова, пам’ять, увага, уява), виховуються необхідні якості особистості (наполегливість,

зосередженість, довільність поведінки, уміння дотримуватися певних правил, співчуття, емпатія, вміння прийти на допомогу та ін.)

Література

1. Азарова Л., Франчук Н. Організація ігрової діяльності дошкільників як соціально-педагогічна проблема. *Збірка наукових праць «Vzdelávanie a spoločnosť (Освіта та суспільство)» Прешовського університету в Прешові*. 2016. С. 9–16. URL: http://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/13542 (дата звернення : 06.03.2023)

2. Ігрова діяльність дошкільника : молодший дошкільний вік / Пироженко Т.О. та ін. Київ : Генеза. 88 с.

3. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку / Авт.-упор. А.П. Бурова. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 256 с.

4. Павелків Р., Цигипало О. Дитяча психологія: навч. посіб. Київ : Академвидав, 2008. 432 с.

Annotation. *The role of game activity in improving the mental processes of a preschooler and upbringing of his personal qualities is revealed in article; the importance of story-role playing game in meeting the child's needs for comprehensive development (emotional, mental, speech, social, physical, etc.) is proved.*

Key words: *development of a preschooler, directions of a child's development, game activity, story role-playing game.*

Лях Олена, студентка
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***С. А. Тітаренко,***
кандидат педагогічних наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ РОДИНИ ТА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Анотація. *У статті розкриваються сучасні підходи до забезпечення партнерської взаємодії родини та закладу дошкільної освіти в сучасних умовах; обґрунтовано значимість сімейного виховання у співпраці педагогів та батьків вихованців; охарактеризовано нові сучасні підходи в управлінні процесом сімейного виховання.*

Ключові слова: *виховання, процес виховання, модель співпраці, сім'я, сімейне виховання.*

Постановка проблеми. Головну роль в усіх виховних аспектах завжди відігравало й продовжує відігравати зростання дитини в родинному колі, адже родина це перший суспільний щабель у житті людини. Цьому сприяє і нова «філософія» роботи з сім'єю: за виховання дітей і їх розвиток несуть відповідальність батьки, а всі інші інститути виховання та освіти, включаючи

заклади дошкільної освіти, мають цьому сприяти.

Сім'я та заклад дошкільної освіти (далі ЗДО) є важливими інститутами соціалізації дитини. Про це наголошує базовий компонент дошкільної освіти в Україні: «Дошкільний заклад виступає своєрідним посередником між вузьким родинним колом, з якого виходить малюк, і незнайомим світом, до життя якого він має прилучитися» [1, с. 1]. Тому ми маємо зрозуміти, що виховні функції ЗДО та сім'ї є різними, але для всебічного розвитку дитини необхідна їх ефективна взаємодія. Якщо ЗДО сприяє інтеграції дитини в соціумі, то сім'я повинна забезпечити індивідуалізацію розвитку дитини.

Нові світоглядні орієнтири та соціальні завдання, які постали перед людством, актуалізують проблему взаємозв'язку дошкільного та сімейного виховання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. За останні роки різко знизилися форми роботи з сім'єю. Батьки мають обмежений доступ до перебування в ЗДО. Тому виникає складність впливу на педагогічний процес, вони залучаються лише до здійснення організаційних моментів, а з виховною роботою знайомляться лише оглядаючи стенди, тематичні виставки тощо. Спільним недоліком таких форм роботи з батьками є те, що вони здійснюються недиференційовано, без урахування особливостей сім'ї.

Для цього педагоги мають чітко визначити свої позиції, розробивши сучасну модель взаємодії ЗДО та сім'ї. Ця думка підкріплюється законом України «Про дошкільну освіту», де зазначено: «Відвідування дитиною дошкільного навчального закладу не звільняє сім'ю від обов'язку виховувати, розвивати й навчати її в родинному колі» [2, с. 8]. Як бачимо, у цьому законі поважне та, водночас, вимогливе ставлення до сім'ї виголошується одним із принципів дошкільної освіти, тобто сім'я із засобу педагогічного впливу на дитину перетворюється на його мету.

Систему принципів, що мають бути закладені в основу побудови українського дитячого садка, у своїх працях розкрила С. Русова. Над концепцією національного виховання педагог працювала багато років, це була основна ідея й основна тема, що може поєднати в собі більшу частину її досліджень. Праці С. Русової – це не тільки історія української педагогічної думки, це змістовний, глибоко науковий, усебічний (історичному, педагогічному, психологічному сенсі) аналіз специфіки дитячого садка, на який потрібно орієнтуватись у процесі національної розбудови системи дошкільного виховання. Пропонуємо, також спиратися на наукові праці Л. Даниленко, О. Зайченко, Г. Єльникової, В. Маслова, В.Мельник, Л. Карамушки, Т. Сорочан та ін.

На жаль, сьогодні бракує наукових робіт, які б розкривали основу

управління процесом сімейного виховання у закладі дошкільної освіти. Основи духовності закладаються сім'єю і розвиваються дитячим садком, виховання дітей в якому здійснюється на традиціях родинного виховання, етнопедагогіки та сучасних досліджень педагогічної науки. Тому сімейне виховання стає невід'ємною частиною виховного процесу. Саме з цих причин потрібно акцентувати увагу на цій проблемі.

Мета статті: обґрунтувати сучасні підходи до партнерської взаємодії родини та закладу дошкільної освіти, сприяти посиленню взаємодії дошкільного закладу та сім'ї, упровадженню дієвих форм співпраці з батьками.

Виклад основного матеріалу. Сучасний виховний процес дошкільного закладу вимагає переосмислення своєї сутності, а саме: нових підходів до здійснення виховних функцій .

Видатний педагог В. Сухомлинський вважав сім'ю невід'ємним компонентом соціальної структури суспільства. Стабільність і моральне здоров'я суспільства багато в чому залежать саме від сім'ї, етичних норм, які панують у ній, рівня родинного виховання. Сім'я – первинний осередок, де «шліфуються найтонші грані людини-громадянина, людини-трудівника, культурної особистості. Із сім'ї починається суспільне виховання, тут, образно кажучи, закладається коріння, з якого виростають гілки, квіти і плоди. Сім'я – джерело, водами якого живиться повноводна річка нашої держави» [4, с. 288].

На сьогодні сім'я і виховання дітей у сім'ї розглядаються в наукових дослідженнях, як соціальна, культурологічна, демографічна, нормативно – правова, педагогічна проблема. Заради об'єктивності зазначимо, що за радянських часів через надмірну заполітизованість, авторитарність, система дошкільного виховання не могла донести до кожної родини всі свої здобутки, тож на певному етапі перестала прогресувати. Певна інформація надходила до батьків через сухі матеріали стендів, формалізовані доповіді вихователів на батьківських зборах. Організація життєдіяльності дітей, зміст навчально-виховної роботи з ними були невідомими батькам, залишаючись за дверима закладу. Це породжувало негативні чутки, необ'єктивні оцінки та судження, що завдавало шкоди репутації закладу дошкільної освіти, знижувало престиж професії вихователя.

Завдяки загальним позитивним тенденціям суспільного розвитку сьогодні заклади дошкільної освіти зорієнтовані на такі пріоритети: особистісна спрямованість, відкритість змісту, форм, методів роботи. Завдяки тісному співробітництву дошкільного закладу з батьками навколо дітей створюється атмосфера довіри, взаєморозуміння, підтримки.

Активізація батьків на основі індивідуального та диференційованого підходів справа цілком реальна, хоч і непроста, потребує відповідної

майстерності від педагога. Сучасні дослідження проблем сімейного виховання свідчать про необхідність підвищення рівня педагогічної культури батьківства. Така підготовка є завданням, насамперед, професійних педагогів, передусім тих, хто безпосередньо працює з дітьми. Цей етап ґрунтується на вивченні своїх вихованців та їхніх батьків.

Педагогам важливо змінити об'єкт-суб'єктні взаємини, тобто усвідомити самим і переконати членів родини, що вони є суб'єктами навчально-виховного процесу. А це означає, що батьки та інші члени родини не повинні бути пасивними об'єктами впливу педагогів, а мають розпочати безпосередньо взаємодіяти з вихователями та дітьми на засадах партнерства з правом ініціативи, активної дії, самоконтролю.

На нашу думку, співпраця педагогічного колективу, батьків вихованців може відбуватися таким чином:

– батьки за домовленістю з адміністрацією можуть очолити гурткову роботу (як додаткову освітню послугу) в масштабах усього дошкільного закладу. Таку ініціативу важливо підтримувати, особливо, з огляду на те, що реалізується вона безкоштовно;

– періоди підготовки до свят, оскільки вони об'єднують дітей і дорослих спільними переживаннями та справами, створюють атмосферу піднесеності, сюрпризності, веселого настрою;

– активна допомога батьків у створенні умов для успішного розгортання освітнього процесу: дизайн групових приміщень або окремих тематичних куточків, озеленення майданчиків, виготовлення ігрових матеріалів тощо.

Спочатку до участі в педагогічному процесі варто залучати мінімальну кількість батьків, яка згодом може зростати по мірі того, як батьки набуватимуть досвіду педагогічної взаємодії з дітьми і матимуть менше допомоги з боку вихователя.

Розповідаючи батькам про організацію роботи закладу дошкільної освіти, ми тим самим залучаємо їх до активної співпраці з педагогами, формуємо у них правильний погляд на виховання та навчання дошкільнят.

В. Сухомлинський у праці «Серце віддаю дітям» зазначає, що батьки, педагог і дитина мають виховуватися одночасно. Навряд чи є таке слово, до якого можна дібрати скільки епітетів, як до слова «серце». Найкращі людські якості – милосердя і сердечність. Найкращі почуття – любов, дружба, симпатія, доброзичливість – ідуть від серця. Щоб стати чутливим, серце має бути вихованим, культурним, витонченим. Ця думка повинна стати провідною в діяльності дошкільного закладу [3].

Сьогодні батьки переважно дбають про інтелектуальний розвиток дітей. Вони змагаються, чия дитина раніше навчиться читати й рахувати, грати на

музичному інструменті, розмовляти іноземною мовою. Але досить мало батьків переймаються вихованням милосердя, чутливості, чуйності, розуміння іншої людини. Тому маємо ставити своїм найпершим завданням «виховання сердець» вихованців дитячого садка та їхніх батьків.

Викликати в батьків бажання цікавитися вихованням дітей – головне завдання на етапі формування педагогічної культури батьків. Зацікавленість у вирішенні проблем дитини – запорука зростання освіченості кожного з батьків. Тісний контакт з батьками вихованців може надати батькам допомогу з актуальних виховних питань, сприяти формуванню взаєморозуміння в сімейно-педагогічному колективі, налагодити обмін виховним досвідом, сформувати у батьків правильне уявлення про свою дитину, об'єктивно визначити оптимальні шляхи всебічного розвитку дитини.

Усі визначені форми роботи між членами родини та педагогами повинні активізувати виховний процес, загальна мета якого – підвищити педагогічну та психологічну освіту дорослих, сприяти ефективному застосуванню ними знань у царині сімейного виховання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Теоретичні та практичні результати дослідження є основою для наступних розробок моделі формування партнерської взаємодії родини та закладу дошкільної освіти. Запропоновані підходи до співпраці ЗДО тасім'ї мають сприяти залученню батьків до активної співпраці, вияву інтересу, бажання брати участь у різноманітній виховній роботі. Поліпшення системи управління процесом сімейного виховання дає підстави для сподівання, що в майбутньому буде створено цілісну виховну систему, а саме «дошкільний начальний заклад-сім'я».

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти. https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini (дата звернення: 26.01.2023)

2. Про дошкільну освіту : закон України від 11 липня 2001 року № 2628 – III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text (Дата звернення 12.01.23)

3. Сухомлинский В.О. Серце віддаю дітям. *Вибрані твори* : *у 5-ти т. Т. 3.* Київ : Рад. шк., 1977. 468 с.

4. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину. *Вибрані твори : у 5-ти т.* Київ : Рад. школа, 1977. Т. 2. 149 с.

Annotation. *The article reveals modern approaches to ensuring partnership between the family and the preschool education institution in modern conditions; the significance of family upbringing in the cooperation of teachers and parents of pupils is substantiated; new modern approaches in managing the process of family upbringing are characterized.*

Key words: *upbringing, upbringing process, cooperation model, family, family upbringing.*

Маринюк Соломія, Тхорик Василина,
магістрантки ДДПУ імені Івана Франка
Науковий керівник: ***А.В. Федорович,***
кандидат педагогічних наук, доцент
Дрогобицького ДПУ ім. І. Франка

ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Анотація. *У статті зосереджено увагу на поясненні сутності поняття «готовність до школи»; з'ясовано, що воно пов'язане з шкільною зрілістю дитини; охарактеризовано основні компоненти готовності (фізіологічний, інтелектуальний, емоційно-вольовий, соціальний, мотиваційний), які засвідчують цілісність розвитку психіки малюка перед його вступом до школи.*

Ключові слова: *шкільна зрілість, готовність до шкільного навчання, складові компоненти готовності дитини до школи.*

Постановка проблеми. Важливість підготовки дитини до школи завжди перебуває в центрі уваги дорослих, котрі розуміють значущість дошкільного періоду у становленні особистості як унікального та самоцінного етапу життя, що є основою розвитку знань, умінь, навичок, оволодіння різними видами діяльності у майбутньому. Це зумовлює необхідність забезпечення належних умов для вдосконалення дитини, сприяння формування її індивідуальності для нормального «входження» у тривалий період навчання в школі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Актуальність зазначеної проблеми спонукає вчених до дослідження різних аспектів підготовки до школи, висвітлення ролі сім'ї, закладу дошкільної освіти у цьому процесі, забезпечення наступності у системі «дитячий садок – школа». Л. Артемова, А. Богуш, О. Малетич, В. Олійник, Т. Піниманська [3], О. Проскура, О. Савченко, Н. Черепаня [5] та ін. доводять, що набуття старшим дошкільником готовності до школи – комплексне завдання, що охоплює різні напрями життя дитини.

Мета статті: обґрунтувати сутність поняття «готовність дитини до школи».

Виклад основного матеріалу. Очевидно, що результатом підготовки до навчання в школі є наявність у дошкільника конкретного рівня зрілості – здатності до соціальної адаптації і адекватного входження у нові обставини освітньої діяльності. Мається на увазі оптимальний стан якісних новоутворень психіки малюка: сформовані соціальні емоції, можливості співчуття, здатність до емпатії; розвинені уява, наочно-образне мислення; довільність психічних

процесів та саморегуляція; наявність мотивації до комунікативно-соціальної активності; адекватна самооцінка тощо [1]. Більшість вказаних параметрів зрілості дитини пов'язують з поняттям «шкільної готовності», та визначають ці новоутворення основними її показниками.

У психолого-педагогічній науці не має єдиного і чіткого розмежування між поняттями «готовності до школи», «дошкільної зрілості» та «шкільної зрілості». Тому вважатимемо їх тотожними, такими, що характеризують рівень підготовки дитини до школи. Науковці пояснюють шкільну зрілість наявністю знань, умінь, навичок, здібностей, мотивації, що необхідні для засвоєння шкільної програми. Йдеться про ступінь розвитку особистості, її спроможність «брати участь у шкільному навчанні», що визначається соціальною, емоційною, розумовою готовністю до цього. Це характеристики морфологічного, функціонального та інтелектуального розвитку, який дає змогу зробити висновок, що вимоги систематичного навчання, навантаження, новий режим, спілкування з колективом однолітків не будуть заважкими чи надмірно втомливими для дитини [2]. Тобто «готовність до школи» комплексне поняття, що об'єднує якості, особливості мотивації, рівень вольової саморегуляції, пізнавальної активності, ставлення до світу (себе, однолітка, дорослого) та ін.

На інтегративність поняття «готовності до навчання» вказує Т. Поніманська, наголошуючи, що воно охоплює компоненти, які забезпечують успішну адаптацію дитини до умов і вимог школи. «Цей феномен постає як загальна (психологічна) і спеціальна готовність до навчання у школі, в якій розкриваються рівні розвитку тих психологічних якостей, що найбільше сприяють нормальному входженню у шкільне життя, формуванню навчальної діяльності» [3, с. 429]. На її думку, основними складовими загальної «придатності» до школи є: мотиваційна, емоційно-вольова, розумова та психологічна готовність. Н. Черепаня готовність до шкільного навчання розуміє як багаторівневе утворення, що характеризується необхідним рівнем особистісної, мовленнєвої, інтелектуальної та морфологічної підготовки старшого дошкільника [5].

Отож, готовність дитини до школи – це комплексна характеристика особистості. Її презентують насамперед психологічні якості, що найбільше необхідні для нормального «входження» у шкільне життя [1, с. 364]. Така готовність передбачає формування у дітей певного ставлення до школи (як серйозної та соціально значущої діяльності), тобто відповідну мотивацію до навчання, а також забезпечення рівня інтелектуального та емоційно-вольового розвитку. Загалом, виокремлюють такі її елементи: фізіологічна, інтелектуальна (пізнавальна), емоційно-вольова, соціальна, мотиваційна готовність [3], [4].

Фізіологічна компонента передбачає належне дозрівання дитячого організму та відповідний стан фізичного здоров'я. Мова йде про фізичний розвиток дошкільника, зокрема, показники довжини / маси тіла, схильність до захворювань, соматичне здоров'я, норма / відхилення у роботі фізіологічних систем дитячого організму тощо. Адже фізично здорова дитина легко, без проблем адаптується до нових умов життєдіяльності у школі.

Інтелектуальна готовність завбачує оцінку рівня формування інтелекту, тобто наявність доступних вікові дитини знань, умінь і навичок, а також здатностей та досвіду пізнавальної діяльності. Перед вступом до школи малюки мають набути достатнього рівня розумових здібностей, вміти рахувати, порівнювати, узагальнювати, визначати характеристики, помічати деталі тощо. Для цього в дитячому садку вихователі зосереджуються на вдосконаленні їхнього сприймання, мислення, пам'яті, уваги, уяви.

Шкільне навчання не можливе без мислення, тому воно розвивається через накопичення дитиною знань про довкілля (соціальне, предметне, природне), відносини між людьми, збагачення уявлень про себе. Це своєю чергою впливає на розширення функцій пам'яті. Для інтелекту та здобуття початкової освіти важливою є також увага. Від неї залежить якість навчання. Її тренують, вдосконалюють, готують руку до письма, щоб дитина вміла зосереджуватися, працювати, виконувати завдання. Малюкам читають книжки, залучають до дидактичних ігор, конструювання, експериментування, дослідження тощо. Беручи участь в різних видах активності, вихованці ЗДО спілкуються між собою, відповідають на запитання, збагачують словник, поліпшують мовлення. Вміння висловлювати власну думку є частиною інтелектуальної готовності до шкільного навчання.

Емоційно-вольова складова підготовки до школи є значущою для регуляції поведінки та саморегуляції почуттів дитини. Вона окреслює можливість керівництва власними емоціями, передбачаючи достатній розвиток волі, вміння послаблювати імпульсивні реакції, вислухати співрозмовника. Старший дошкільник має бути здатним до довільної поведінки, тобто робити те що треба, а не лише те, що хочеться. Він повинен вміти організувати себе, свої дії, спланувати роботу, оцінити її результати. При цьому дитина адекватно тримається, виражає свої емоції, дотримується вимог, виконує вказівки, доручення, діє разом з іншими.

Соціально-комунікативна готовність, окрім розвиненого мовлення, означає здатність до взаємодії з людьми згідно етичних норм. Інакше кажучи, вона передбачає бажання спілкуватися, вміння з'ясовувати необхідне в дорослих чи однолітків, а також наявність комунікативних якостей, котрі допомагають соціалізуватися, жити серед інших. Досвід налагодження

стосунків, здатність слухати, співчувати, йти на компроміси, поважати думку (бажання) інших вкрай необхідні для співпраці з однокласниками та вчителем у майбутньому.

Мотиваційна готовність пояснюється бажанням йти до школи. У дитини має бути сформована позиція школяра, потяг до знань, розвинена пізнавальна активність, зацікавленість навчанням у цілому. Окрім цього, важливим для дитини є позитивні уявлення про школу, норми поведінки, обов'язки, авторитет педагога, корисність та необхідність у новій соціальній ролі [4].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отож, підготовка до шкільного навчання в закладі дошкільної освіти передбачає формування певного рівня зрілості у дітей. Її результатом є готовність до школи – багатокомпонентне утворення, яке містить окремі компоненти (фізіологічний, інтелектуальний, емоційно-вольовий, соціальний, мотиваційний). Кожен з них характеризується окремими показниками, які засвідчують цілісність розвитку психіки дитини, прийняття нею системи вимог вчителя та шкільного навчання, можливості для оволодіння новою соціальною роллю. Критерії визначення готовності дитини до школи потребують подальших досліджень.

Література

1. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. Київ: Просвіта, 2001. 416 с.

2. Калузька Л. Дитина іде до школи. *Початкове навчання та виховання.* Харків: Основа, 2004. № 19–21. С. 37–45.

3. Пониманська Т. Дошкільна педагогіка: навч. посіб. Київ : Академвидав, 2006. 456 с.

4. Толочко Ю. 5 компонентів психологічної готовності дитини до школи. URL: https://osvitanova.com.ua/posts/4794-5-komponentiv-psykholohichnoi-hotovnosti-dytyny-do-shkoly (дата звернення: 01.03.2023)

5. Черепаня Н. Педагогічні детермінанти готовності дитини до навчання у школі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота.* 2013. Вип. 27. С. 225–229.

Annotation. *The explaining the essence of the concept of «readiness for school» is focused in article; it was found that it is related to the school maturity of the child; the main components of readiness (physiological, intellectual, emotional-volitional, social, motivational) are characterized, which testify to the integrity of the development of the child's psyche before he enters school.*

Key words: *the school maturity, readiness for schooling, the main components of readiness of the child to school.*

***Мартинова Інна**, магістрантка*
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя.
*Науковий керівник: **С.І. Матвієнко**,*
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної освіти
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ НА МУЗИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ

***Анотація**. У статті здійснено короткий аналіз проблеми розвитку у дітей дошкільного віку умінь соціального комунікування. Розкрито особливості формування означених умінь у старших дошкільників. Проаналізовано потенціал музичних занять щодо формування у дітей 6-7 років соціально-комунікативних умінь.*

***Ключові слова**: соціально-комунікативний розвиток, соціально-комунікативні уміння, музичні заняття у закладі дошкільної освіти.*

Постановка проблеми. Орієнтація сучасної дошкільної педагогіки на гуманізацію освітнього процесу зумовлює створення оптимальних умов щодо розвитку особистості дитини, її особистісного самовизначення. В якості однієї з основних освітніх областей в стандарті дошкільної освіти визначається соціально-комунікативний розвиток, що включає спілкування дітей з однолітками і дорослими. При цьому в якості цільових орієнтирів на етапі завершення дошкільного дитинства виділяються такі комунікативні характеристики, як-от: здатність до співпереживання в процесі спілкування, вміння домовлятися і враховувати інтереси інших, активно взаємодіяти з однолітками і дорослими в різних видах діяльності, володіти установкою позитивного ставлення до себе та інших людей.

Прогресивний розвиток суспільства зумовив соціальну потребу у розвитку компетентної особистості, зокрема – щодо комунікативної взаємодії, соціально-комунікативної компетентності. Особливого значення розвиток умінь комунікації набуває у період підготовки дитини до школи. Як зазначено у Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні, в освітньому напрямі «Дитина у соціумі», комунікативна компетентність розглядається як здатність дитини до спілкування з однолітками та дорослими у різних формах конструктивної взаємодії. Такі комунікативні характеристики набуваються дітьми у різних видах діяльності: мовленнєвій, ігровій, художньо-продуктивній, навчальній тощо. Основою для того, щоб означені уміння формувалися слугує

мовленнєва компетенція.

Великий потенціал щодо розвитку умінь комунікації, соціалізації дітей дошкільного віку визначає музична діяльність. Саме у заняттях музикою у дошкільників формуються такі важливі уміння спілкування, як: уміння колективного виконавства, уміння сольних та колективних імпровізацій, уміння поступатися, слухати й ураховувати думку іншого тощо. Проте, як визначив здійснений нами аналіз наукових джерел з обраної проблеми, практично відсутні праці, які були б присвячені як теоретичному, так і емпіричному дослідженню впливу занять дітей 6-7 років музикою на формування у них умінь соціальної комунікації.

Мета статті: розкриття потенціалу музичних занять у закладі дошкільної освіти на формування у старших дошкільників соціально-комунікативних умінь.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі питання щодо соціалізації дітей старшого дошкільного віку розглядали О. Кононко, В. Кузьменко, С. Кулачківська, С. Ладивір, Т. Поніманська, М. Мішечкіна, Ю. Молчанова, І. Рогальська-Яблонська та ін. Науковцями було розроблено цілу низку засобів та методів для ефективного формування соціальної компетентності у дітей старшого дошкільного віку.

Проблема формування у дошкільників комунікативних навичок досліджувалася М. Айзенбарт, А. Богуш, О. Кононко, С. Курінна, К. Крутій, Т. Пірогенко, І. Рогальська, С. Тітаренко та ін. Аналіз специфіки музичної діяльності дошкільників здійснено І. Газіною, О. Лобовою, С. Матвієнко, І. Романюк, Т. Танько М. Шуть та ін.).

Виклад основного матеріалу. Належне формування соціально-комунікативних умінь є тим ефективним механізмом, за допомогою якого індивід зможе навчитись конструктивній взаємодії, тобто співпраці, співдружності з однолітками та дорослими.

Соціально-комунікативні уміння є комплексним поняттям та надзвичайно важливими для формування міжособистісних контактів, інтеграції та співіснування в соціумі людей. Ряд методологічних понять таких як «комунікативні уміння», «соціальні уміння», «спілкування», «комунікативна діяльність», «комунікативна ситуація», «соціально-комунікативні вміння», «соціально-комунікативна компетентність» дозволяють розкрити цілісно його суть.

Під комунікативними уміннями розуміють складні та усвідомлені людиною комунікативні дії, пов’язані із мовленнєвим спілкуванням, різними формами безпосередньої взаємодії людей. Розвиненість даних умінь залежить

від готовності людини до комунікацій (як на теоретичному, так і практичному рівнях).

Особливості соціально-комунікативного розвитку дітей 6-7 років залежать від ряду вікових характеристик дитини, обстановки їх створення та умов. Вони формуються поступово в ході зростання та спілкування особи. Під час цього процесу відбувається формування сталих взаємозв'язків між комунікантами. Діти у віці 6-7 років починають проявляти потребу у спілкуванні, виконанні спільної діяльності. У ході безпосередньої взаємодії налагоджується сприйняття та розуміння себе та партнера по спілкуванню. Крім того, дитина формує особисту соціальну позицію та осмислює своє місце серед інших. Такі особливості проявляються через поведінкові, пізнавально-інтелектуальні, комунікативні, гумористичні критерії.

Соціально-комунікативні уміння побудовані на спілкуванні, яке здійснюється за допомогою мови. А сама потреба спілкування породжує мовленнєву комунікацію. У ході створення комунікаційних зав'язків формується певна комунікативна ситуація, яка з часом набуває характер багатоканальної комунікативної діяльності. У такому середовищі формуються комунікативні навички та уміння, які мають різний прояв і не є тотожними.

Ряд науковців не мають єдиної думки, що ж саме слід розуміти під поняттям «соціальні уміння» та «комунікативні уміння». Однак більшість з них погоджуються з тим, що розвиток соціально-комунікативних умінь відбувається шляхом набуття соціально-комунікативного досвіду під час спілкування. У свою чергу, він формує соціально-комунікативну компетентність.

Розвиток комунікативних та соціальних умінь дітей слід розвивати через створення комунікативних ситуацій під час ігор (творчих, ігор з правилами, командних, асоціативних, рольових, дидактичних тощо),адже вони є дієвими засобами для навчання соціально-комунікативних умінь дітей старшого дошкільного віку, бо складають їх провідну діяльність. Тобто має бути сформований ефективний ігровий простір з технологічною педагогічною підтримкою кваліфікованих спеціалістів (вихователів, психологів тощо). Системна реалізація цих умов можлива лише при здійсненні спеціально організованої соціально-комунікативної діяльності в закладі дошкільної освіти.

Великий потенціал щодо розвитку комунікаційних умінь старших дошкільників визначає *музична діяльність*. За своєю природою, вона має більш яскраво виражений колективний характер (у порівнянні із сольним виконавством, більш прийняти у професійній музичній освіті), що реалізується у заняттях дошкільників співом, хореографією, інструментуванням тощо. Але не тільки у процесі музичного виконавства складаються позитивні умови для

комунікацій дітей. У процесі слухання музики діти колективно зосереджують увагу при прослуховуванні музичного твору, виконують попередньо поставлене завдання та обговорюють його спільно з музичним керівником.

Процес спілкування дитини з музичним твором – це вже процес взаємодії з тим контекстом, який закладено в творі композитором. Дитина ніби перебуває в обговоренні твору із самим його

На думку Л. Береженної, О. Шикиринської, у різних видах музичної діяльності, особливо-музично-ігровій, закладено великі можливості щодо реалізацією дитиною комунікативних умінь. До них належать експресивно-мімічні (погляд, посмішка, міміка, виразні вокалізації, виразні рухи тіла), предметно-дієві (локомоторні та предметні рухи, пози, використані для цілей спілкування) і вербальні (мовні) [2, с. 142].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, на музичних заняттях у закладі дошкільної освіти визначає великий потенціал щодо розвитку в дітей комунікаційних навичок і сприяє їх гармонійній соціалізації. Перспективи подальших досліджень пов'язані із дослідженням практичних основ даного процесу

Література

1. Айзенбарт М. М. Формування соціально-комунікативної компетенції дітей старшого дошкільного віку в процесі ігрової діяльності. Автореф. дис. .. канд. пед. наук: 13.00.08. 2016. Одеса. 20 с.

2. Береженна Л., Шикирінська О. Розвиток комунікативних умінь дітей старшого дошкільного віку засобами музично-ігрової діяльності. URL:https://mku.edu.ua/wp-content/uploads/2022/02/Orlykiana-2021.-Zbirnyk-tez.pdf#page=140

3. Державний Базовий компонент дошкільної освіти в Україні.URL: https://mon.gov.ua/ua/news/novij-bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-zabezpechit-pidvishennya-yiyi-yakosti-ta-vidpovidnist-mizhnarodnim-standartam-sergij-shkarlet

4. Когут А. Розвиток комунікативної компетенції дітей старшого дошкільного віку в музично-ритмічній діяльності. 2018. URL:https://www.dissercat.com/content/razvitie-kommunikativnoi-kompetentsii-detei-starshego-doshkolnogo-vozrasta-v-muzykalno-ritmi

5. Матвієнко С. І. Теорія та методика музичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 297 с.

Abstract. *The article provides a brief analysis of the problem of developing social communication skills of preschool children. The features of the formation of these skills among older preschoolers are revealed. The potential of music classes for the formation of social and communicative skills of children aged 6-7 years is analyzed.*

Key words*: social and communicative development, social and communicative skills, music classes in preschool education.*

Масич Катерина, *магістрантка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***С. А. Тітаренко,***
кандидат педагогічних наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ САМОСТІЙНОСТІ ДИТИНИ ТРЕТЬОГО РОКУ ЖИТТЯ

Анотація. *Здійснено аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми виховання самостійності у дітей раннього віку. Визначено роль предметної діяльності у вихованні самостійності в період раннього дитинства.*

Ключові слова: *ранній вік, самостійність, заклад дошкільної освіти, предметна діяльність.*

Постановка проблеми. Становлення самостійності дітей є однією з головних проблем психолого-педагогічної науки, педагогічної практики та важливим завданням сучасної дошкільної освіти.

Виховання самостійності дитини відбувається у різних сферах її життєдіяльності. Так, ранній вік становить важливий етап у розвитку побутової діяльності, зокрема навичок самообслуговування. Побутова діяльність, яка передбачає володіння виконавцем складними й різноманітними предметними діями, розвивається особливо інтенсивно у дитини цього віку на основі успіхів дитини у предметній діяльності, що виступає для цього віку провідною. Мотивація освоєння побутової діяльності ґрунтується на прагненні малюка до самостійності та на його інтересі до функціонування оточуючих предметів.

Під самостійністю розуміють вольову властивість особистості – здатність систематизувати, планувати, регулювати та активно здійснювати свою діяльність без постійного керівництва та практичної допомоги ззовні [3].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналізуючи процес формування самостійності у дітей раннього віку, важливо проаналізувати особливості його протікання. Самостійна поведінка дитини будь-якого віку, як зазначає Р. Павелків, принципово відрізняється від її стихійної поведінки [3, с. 29].

Специфіка формування самостійності у дітей раннього віку вивчалася дослідниками у контексті різних видів діяльності: у грі (Л. Артемова, Н.°Михайленко), у спілкуванні (В. Кузьменко), продуктивних видах діяльності (В. Зінченко, Т. Поніманська, О. Удіна).

Мета статті: схарактеризувати особливості становлення самостійності у дітей раннього віку.

Виклад основного матеріалу. За самостійністю дитини завжди стоять керівна позиція та вимоги з боку дорослих. У міру розвитку дитини ця позиція стає дедалі менш відкритою, а дитина, звикаючи виконувати вимоги дорослих, починає орієнтуватися на останніх як на певні зразки поведінки. Лише на основі вироблених умінь та навичок, що відповідають вимогам дорослих, може бути вихована самостійність як найцінніша риса особистості. Якщо такі вміння та навички не сформовані, то надання дитині самостійності призводить лише до стихійної поведінки, порушення суспільних вимог. По-друге, рівень самостійності дітей (і, відповідно, вимоги до неї) зростає в міру розвитку їх можливостей.

Варто враховувати, вважає Р. Павелків, що у розвитку самостійності виділяють три ступеня: перший – дитина самостійно діє у звичних для неї умовах, в яких вироблялися звички, без нагадувань, спонукань та допомоги з боку дорослого; другий – дитина самостійно використовує звичні способи поведінки у нових, однак близьких до звичних ситуаціях; третій – дитина визначає свою поведінку у будь-яких умовах на основі засвоєного правила, яке набуло генералізуючого характеру [3, с. 31].

Процес формування навичок побутової діяльності, зазначає Т. Дуткевич, включає наступні етапи: спостереження за діями дорослих при виконанні побутових процесів; виконання побутових дій разом із дорослим; самостійне виконання побутових дій [2**,** с. 108].

На першому етапі дитина помічає, що дорослий використовує предмети у різних своїх призначеннях: готує їжу в посуді, насипає в миску кашу, їсть ложкою, п’є із склянки, милить милом руки і обличчя, витирається рушником, причісується гребінцем, одягається тощо. Малюк спостерігає це щодня і в нього виникає прагнення самому діяти з цими предметами, виконувати дії, які роблять дорослі.

На основі інтересу до побутової діяльності дорослих у малюка виникає готовність до оволодіння цією діяльністю. Тому на другому етапі він виконує дії разом з дорослим, з його допомогою чи участю. Важливо в цей час підтримати ініціативу дитини, показувати, як виконувати побутові процеси, коментувати свої дії, наголошувати на їх правильній послідовності, називати, які предмети при цьому потрібні. Необхідно терпляче і спокійно підтримувати участь дитини у побутових процесах, щоб вона послідовно перейшла в етап самостійного виконання побутових дій. За умови систематичного й послідовного контролю дорослого за самостійним виконанням дитиною побутових процесів, її культурно-гігієнічні навички перетворюються на звички, стають стійкими надбаннями особистості.

Ще однією сферою формування самостійності дитини є її включення у спілкування та взаємодію з дорослими, які виконують різноманітні трудові процеси. Спостереження за працею дорослого розкриває перед дитиною значення праці: мама готує їду, миє підлогу, тато забиває в стіну цвях, бабуся в'яже рукавички, вихователь проводить заняття тощо. Активність малюка спонукає його включатись у спільну з дорослим діяльність, допомагати їм: він бере швабру, коли мама миє підлогу, бере до рук молотка, щоб робити, як тато. Звичайно, дитина ще не в змозі виконати правильно і до кінця діяльність, тут переважає її мотиваційна сторона. Але важливо пам'ятати, що прагнення дитини працювати спільно з дорослим лежить в основі вироблення таких важливих якостей особистості, як працьовитість, наполегливість, самостійність.

Оскільки в період трирічного віку провідною діяльністю дитини є предметна діяльність, важливо саме через гру з предметами прививати дитині самостійність. Так, М. Савченко підкреслює, що в грі розвивається вміння доводити розпочате до кінця, формується цілеспрямованість та ініціативність, бажання переборювати труднощі з метою досягнення поставленого ігрового завдання; гра сприяє розвитку творчості, самостійності, активності; у грі дитина може реалізувати свої наміри, бажання, вибрати напрям діяльності, який їй до вподоби, проявити свою індивідуальність[5, с. 359].

За визначенням Т. Поніманської, гра поєднує в собі риси, що характерні будь-якій соціальній діяльності, а також риси, що притаманні власне грі. Серед останніх вона називає самостійність [4, с. 255].

Найважливішим етапом виховання самостійності дитини раннього віку є зародження власне самосвідомості, а саме того її рівня, коли дитина усвідомлює себе діячем – суб'єктом. Однаково важливими умовами для цього, підкреслює Т. Дуткевич виступає, по-перше, зосередженість всіх психічних функцій дитини на предметних діях, на освоєнні предметного світу; по-друге, ситуативно-ділова форма спілкування з дорослим, що передбачає його участь в оволодінні дитиною предметною діяльністю [2, с. 233].

Дорослий у спілкуванні з дитиною виконує роль співпрацівника, партнера, всіляко підтримуючи та направляючи зусилля малюка на забезпечення успішних предметних дій. Разом з тим, дорослий для дитини – носій зразків дій, джерело для розширення їх арсеналу.

Прагнення дитини до самостійності стає окремим мотивом, переплітаючись із мотивом «бути великим, дорослим». Неодноразове виконання дії разом з дорослим та прагнення до відособлення породжують мотив «Я сам». Виникає усвідомлення своєї особистості як діяча: «Я їстиму. Я гратимусь».

Спілкування з дорослим, що залишається ще ситуативно-діловим, починає відставати від нових запитів дитини, в якої прагнення до співпраці

починає поєднуватись з тенденцією до відособлення. У системі відносин з дорослим виникають бар'єри виявам самостійності дитини, що викликають неслухняність, характерну для перехідного періоду в розвитку особистості – кризи трьох років.

Досліджуючи особливості розвитку дитини раннього віку, а зокрема, формування її самостійності, З. Гуріна підкреслює, що розвиток сфери взаємодії дитини з дорослими виявляється в зміні форм, зумовлених різними потребами у спілкуванні, а звідси – й різними завданнями [1, с. 187]. Хоча роль дорослого залишається провідною в розвитку дитини раннього віку, але вона вже починає проявляти власну самостійність, у зв'язку з чим відбувається розпад спільної діяльності дитини з дорослим і формується тенденція до самостійності. Розвиток у дітей прагнення й можливості діяти самостійно ставить перед дорослим складне питання про міру самостійності, допустиму й необхідну для правильного розвитку дитини.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, на основі аналізу досліджень вітчизняних та зарубіжних дослідників ми можемо стверджувати, що можливості самостійної дії як способу присвоєння досвіду дорослих у дітей раннього віку ще досить обмежені і найчастіше зустрічаються там, де мова йде про незначну варіативність вже освоєної дії, однак для загального розвитку дитини введення цього способу вкрай бажано. Перспективами подальших досліджень вважаємо дослідження засобів виховання самостійності у дітей раннього віку.

Література

1. Гуріна З.В. Чинники становлення самостійності дитини перших трьох років життя. *Актуальні проблеми психології. Том X. Випуск 3* / За ред.академіка С.Д.Максименка. Київ: Главник, 2008. С. 186– 193.

2. Дуткевич Т.В.Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.

3. Павелків Р. В. Психологічні особливості прояву та розвитку самостійності в учнів молодшого шкільного віку. *Інноватика у вихованні. Збірн. наук. праць Рівненського державного гуманітарного університету*. 2015. Вип. 2. С. 27–35.

4. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2006. 456 с.

5. Савченко М.В. Вплив ігрової діяльності на виховання самостійності в дітей дошкільного віку. *Наука і освіта : наук.-практ. журн. Півд. наук. Центру АПН України.* 2011. № 4. С. 358–361.

Annotation. *An analysis of the psychological and pedagogical literature on the problem of raising independence in young children was carried out. The role of subject activity in the education of independence in early childhood is determined.*

Key words: *early age, independence, preschool education institution, subject activity.*

Матвієць Ольга, *магістрантка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***О.Я. Заїка,***
кандидат педагогічних наук, старший викладач
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. *Здійснено аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми виховання національно-патріотичних почуттів дітей дошкільного віку. Визначено вплив музичної діяльності на виховання національно-патріотичних почуттів дітей старшого дошкільного віку.*

Ключові слова: *національно-патріотичні почуття, музична діяльність, діти старшого дошкільного віку.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі модернізації сучасної системи дошкільної освіти, відповідно «Базового компонента дошкільної освіти» (2021) одним із пріоритетних напрямів освітнього процесу в закладах дошкільної освіти є виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля [1].

До вирішальних чинників розв’язання цього завдання слід віднести розвиток національно-патріотичних почуттів у дітей на різних вікових етапах.

Національно-патріотичні почуття дітей дошкільного віку засновуються на їхньому інтересі до найближчого оточення (сім’ї, батьківського дому, рідного міста, села), яке вони бачать щодня, вважають своїм, рідним, нерозривно пов’язаним з ними.

Провідну роль у вихованні національно-патріотичних почуттів відіграє мистецтво, зокрема музика, що виступає носієм високих духовних цінностей, засобом творчого розвитку дитини і сприяє розвитку емоційно-почуттєвої сфери, духовному збагаченню особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Патріотичне виховання трактується дослідниками як виховання, що формує усвідомлення своєї причетності до історії, традицій, культури свого народу, любов до своєї Батьківщини, вболівання за долю свого народу, його майбутнє.

Дослідження цієї проблеми представлено в низці праць класиків педагогічної думки Г. Ващенка, Б. Грінченка, С. Русової, В. Сухомлинського,

К.Ушинського та сучасних науковців Л. Артемової, О. Денисюк, О.Каплуновської, М. Машовець та ін.

До якостей, які відбивають патріотичні почуття, Є.Дяченко відносить: пошану до національних і державних символів; любов до рідного краю, Батьківщини, рідної мови; повагу до пращурів, учителів, ветеранів війни та праці; інтерес до історії рідного краю, минулого країни; повагу до народних і релігійних традицій, звичаїв, національних і родинних свят; дбайливе ставлення до національних багатств, рідної природи; повагу до праці батьків, всього українського народу; гордість за свою Вітчизну тощо.

У педагогічній теорії та практиці одним з найсильніших засобів впливу на духовний світ людини завжди визнавалась музика і тому використовувалась як інструмент його формування: естетичне виховання дітей засобами народної музично-поетичної творчості (Б. Брилін, С. Горбенко, Т.Дорошенко, І.Климчук, О. Лобова, В. Юцевич та інші); формування естетичної культури школярів засобами народної творчості (О. Маленицька).

У психолого-педагогічних дослідженнях особливо підкреслюється роль почуттєвого чинника, у зв’язку з чим в системі послідовно визначених дій, спрямованих на опанування музичного твору, на перше місце ставляться музичні емоції (Л. Виготський, О. Костюк, О. Ростовський, О. Рудницька, М. Субота, Б. Теплов).

На думку О. Рудницької, виховання музикою має найточніше, найдоцільніше спрямування на розвиток духовного світу кожної особистості. Сила і спрямування впливу музики зумовлюються загальною культурою слухача, його музичним досвідом, уміннями і навичками музичної діяльності, без яких неможливе повноцінне естетичне осягнення твору [2].

Мета статті – визначити вплив музичної діяльності на виховання національно-патріотичних почуттів дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Виховання громадян України носить національний характер, базується на національних традиціях українського народу, є ідейною силою національної свідомості. Патріотичне виховання – це виховання, яке передбачає виховання патріотичних почуттів, означає вироблення високого ідеалу служіння народові, готовності у будь-який час стати на захист Батьківщини, вивчати бойові традиції та героїчні сторінки українського народу [3].

Патріотичні почуття починають формуватися у дошкільному віці і мають носити комплексний, системний характер, проходити всі види діяльності дітей дошкільного віку, здійснюватися в інтеграції всіх освітніх областей.

Неоціненну роль в патріотичному вихованні несе у собі музика, як найбільш зрозумілий дітям дошкільного віку вид мистецтва.

Використання закономірностей впливу музичного мистецтва на розвиток національно-патріотичних почуттів старших дошкільників спрямовує їх сприйняття на усвідомлення художньо-естетичної образності музичних творів, формує асоціативний фон сприймання, збагачуючи життєві інтереси художніми емоціями.

Для реалізації завдань національно-патріотичного виховання необхідно знайомити дітей дошкільного віку з найкращими зразками малих фольклорних жанрів музичної творчості – забавлянками, примовлянками, поспівками, мирилками тощо. Саме ці пісенні форми не тільки виховують та викликають патріотичні почуття, а й збагачують словниковий запас, розвивають інтонаційне забарвлення мовлення, емоційні відчуття. Старші дошкільники відтворюють їх в іграх та спілкуванні з однолітками.

В освітньому процесі завдання національно-патріотичного виховання реалізуються в різних формах музичної діяльності: музичних та тематичних заняттях, самостійній музичній діяльності, святах, розвагах, гуртковій роботі.

Сильний вплив на формування національно-патріотичних почуттів дошкільників мають музичні розваги та свята – День Матері, День українського козацтва, день Незалежності, День захисту дітей, День сім'ї, День захисника Вітчизни тощо. Вони включають в себе найкращі зразки музичного та літературного матеріалу, який легко запам'ятовується, пробуджує у дітей патріотичні почуття, виховує гордість за приналежність до української нації.

Ознайомлення дітей з народними звичаями, традиціями та обрядами вдало реалізується в різних видах музичної діяльності дітей. Народні колядки, щедрівки, вертеп, веснянки, гаївки, віншування, які передавались з покоління в покоління, пробуджують національні почуття, спонукають до пізнання свого коріння, свого минулого, дозволяють дітям поринути у неповторний і багатий світ народної спадщини.

Велика кількість музичних творів оспівує красу і неповторність рідної природи, виховує почуття любові до природного довкілля. У будь-яку пору року, в будь-яку погоду діти взаємодіють з природою під час прогулянок та екскурсій для того, щоб проникнути в таємниці природи, життя її мешканців, помилуватися її красою.

Спілкування з природою робить дитину більш чуйною, проникливою і бережливою. Засоби музичного мистецтва допомагають активізувати ці почуття у старших дошкільників, сприяють закріпленню еколого-природничих знань та спонукають їх до емоційного відгуку на об'єкти та явища природи і музичний репертуар, в якому передано образи добре знайомих дітям тварин, рослин, птахів. Діти в співі та танцювальних рухах передають ці образи, які спонукають їх сприймати особливості природного довкілля свого рідного краю.

Народні музичні твори знайомлять дітей із побутом українського народу, працею, почуттям гумору, пробуджують у дітей багато емоцій і почуттів при їх сприйнятті. Народні мотиви музичних творів викликають інтерес у дітей, приносять їм радість, створюють позитивний настрій, активізують їх музичну діяльність.

У формуванні національно-патріотичних почуттів старших дошкільників педагогічно виправданим є створення, наприклад, музейних експозицій з використанням різних видів музичного мистецтва («Пісні на полотні», «Про що розповідає музика» тощо).

Великого значення в процесі виховання патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку набуває спів. Він об'єднує дітей загальним настроєм, привчає до спільних дій та емоційного відгуку на вокальні твори народознавчого спрямування. Народні та сучасні пісні національно-патріотичної тематики сприяють розвитку патріотичних почуттів, інтересу та любові до спадщини свого народу, спонукають старших дошкільників з повагою ставитися до почуттів інших, вчать їх бути добрими та чуйними.

Слід зазначити доцільність використання в освітньому процесі і народних танців, хороводів, які здебільшого мають народознавчу основу і пов’язані з обрядовими діями, народними традиціями: зустріччю весни, Святом Івана Купала,святом урожаю тощо.

Гра на музичних інструментах – ще один із видів музичної діяльності, яка надзвичайно приваблює дітей старшого дошкільного віку. Дитина чує та зіставляє звучання різних музичних інструментів, вчиться розуміти та любити музику. Діти знайомляться з народними музичними інструментами, історією їх виникнення, що наближує вихованців до культурної спадщини рідного народу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, національно-патріотичні почуття – важлива частина психічного, духовного життя дитини старшого дошкільного віку на етапі дошкільного дитинства. Музика та засоби музичної діяльність здатні впливати на почуття, настрої дошкільника, тому вони перетворюють його моральний і духовний світ, формують національно-патріотичні почуття підростаючої особистості. Пошук шляхів цілеспрямованого розширення досвіду музично-виконавської діяльності задля виховання національно-патріотичних почуттів є метою подальших наукових розвідок.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти України / під керівництвом Т.О.Піроженко. Київ : Видавництво, 2021. 26 с.

2. Рудницька О.П. Музика і культура особистості: Проблеми сучасної педагогічної освіти: навч. посіб. Київ : ІЗИН, 2003. 280 с.

3. Загородня А. Сучасне розуміння патріотичного виховання молоді. *Теорія та методика управління освітою*. 2013. Вип. 10. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ttmuo_2013_10_11

Annotation. *The analysis of the psychological and pedagogical literature on the problem of bringing up national and patriotic feelings of older preschool children was carried out. The influence of musical activities on the educating national and patriotic feelings of senior preschool children is determined.*

Key words*: national and patriotic feelings, musical activity, senior preschool age children.*

Медведєва Наталія, *магістрантка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***Н. О. Хлус****,*
кандидат наук з фізичного виховання і спорту,
доцент Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ЗДО

Анотація. *В статті розкриваються основні аспекти та положення формування культури здоров'я у дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти, а саме створення стійкої мотивації до ЗСЖ та власного здоров'я; оздоровча спрямованість освітнього процесу; забезпечення психологічної безпеки особистості; створення та накопичення у дитячому колективі традицій та звичаїв здорового способу життя; профілактика шкідливих звичок.*

Ключові слова: *культура здоров'я, діти старшого дошкільного віку, заклад дошкільної освіти, основні аспекти.*

Постановка проблеми. У суспільстві проблема збереження та зміцнення здоров'я дітей є актуальною та обумовлена соціальним замовленням формування культури здоров'я у дітей в період дошкільного дитинства; ставленням до дошкільного віку як унікального періоду розвитку особистості; а також можливістю вдосконалення якості виховання ціннісного ставлення до здоров'я у дітей старшого дошкільного віку шляхом створення спеціальних умов ЗДО. Основна увага зосереджена на вирішенні наступних завдань: збереження та зміцнення фізичного та психічного здоров'я дітей; виховання культурно-гігієнічних навичок; формування початкових поглядів на здоровий спосіб життя.

Культура здоров'я – це цілісна система особистісних якостей (включаючи світогляд, духовність, цінності, знання, вміння та здібності), що орієнтують особистість на здоровий спосіб життя та забезпечують її високий рівень здоров'я. Культура здоров'я включає культуру духовну, медикогігієнічну,

фізичну, які тісно взаємопов'язані між собою. При цьому розвиток культури здоров'я сприймається як невід'ємна частина розвитку особистості [1].

Метою розвитку культури здоров'я є усвідомлення цінності здоров'я, формування мотивацій підвищення рівня здоров'я, оволодіння необхідними руховими навичками і вміннями, сучасними способами оздоровлення, формування стилю життя, що забезпечує саморозвиток здоров'я.

Дошкільне дитинство – період інтенсивного зростання та розвитку організму та підвищеної його чутливості до впливів природного та соціального середовища, у тому числі, до профілактичних та оздоровчих заходів, що проводяться в ЗДО. Ефективність цих заходів багато в чому залежить від того, наскільки природні та адекватні умови життєдіяльності дитини в ЗДО закономірностям формування його організму. Згідно з дослідженнями (М.Я. Віленський, Є.М. Литвинов, Л.І. Лубишева тощо) провідними серед причин, що несприятливо впливають на стан здоров'я дітей, є: неправильний спосіб життя, що виражається в гіподинамії, надмірному навчальному навантаженні, неправильному харчуванні, а також відсутність знань про здоров'я та здоровий спосіб життя у вихованців, педагогів та батьків, відсутність системності у процесі формування культури здоров'я.

Мета статті: розкрити основні аспекти формування культури здоров'я у дітей старшого дошкільного віку в умовах ЗДО.

Виклад основного матеріалу. Здоров'я – це базова цінність та необхідна умова повноцінного психічного, фізичного та соціального розвитку дитини. Не створивши фундамент здоров'я у дошкільному дитинстві, важко сформувати здоров'я у майбутньому. Виходячи з визначення понять «здоров'я» та «культура здоров'я», ми визначили зміст поняття «культура здоров'я» як процес усвідомлення, пояснення, розуміння суб'єктом цінності свого здоров'я як значущої функції організму, і результат цього процесу, виражений у вигляді пізнавального інтересу чи мети. Аналіз освітніх програм допоміг нам дійти висновку у тому, що формування культури здоров'я у дітей старшого дошкільного віку включає засвоєння знань, формування відносин, набуття практики адекватної поведінки [2].

Отже, дитині має бути надана можливість отримувати інформацію про фізичне, психічне та соціальне здоров'я, повинен бути забезпечений процес активного її засвоєння; слід допомогти дитині оцінити події, явища, вчинки та формувати ставлення та створювати якнайбільше можливостей для реальної поведінки, вчинків, дій. ЗДО повинен стати «школою здорового способу життя» вихованців, де будь-яка діяльність (освітня, спортивна, дозвілля, прийом їжі, рухова активність, тощо) носитиме оздоровчо – педагогічну спрямованість та сприятиме вихованню у дітей звичок, а потім і потреб до

здорового способу життя, формуючи навички прийняття самостійних рішень щодо підтримки та зміцнення свого здоров'я.

Основні положення роботи ЗДО у галузі формування культури здоров'я у дітей:

– створення стійкої мотивації до ЗСЖ та самоконтрольованої активності у створенні власного здоров'я;

– оздоровча спрямованість освітнього процесу;

– забезпечення психологічної безпеки особистості, підвищення психоемоційної стійкості;

– багатоетапна безперервна виховна робота;

– створення та накопичення у дитячому колективі традицій та звичаїв здорового способу життя;

– профілактика шкідливих звичок.

Відомо, що дошкільний вік є вирішальним у формуванні фундаменту фізичного та психічного здоров'я. Адже саме до 6 років дитина проходить величезний шлях розвитку, який не повторюється протягом наступного життя. Саме в цей період йде інтенсивний розвиток органів та становлення функціональних систем організму, закладаються основні риси особистості, формується характер, ставлення до себе та оточуючих [3]. Важливо на цьому етапі сформувати у дітей основу знань і практичних навичок здорового життя, усвідомлену потреба у систематичних заняттях фізичної культурою і спортом. Сьогодні під здоровим способом життя ми розуміємо активну діяльність того, хто хоче бути здоровим, спрямовану на збереження та покращення здоров'я.

Компоненти здорового життя: правильне харчування, раціональна рухова активність, загартовування організму, розвиток дихального апарату, збереження стабільного психоемоційного стану. Початкові знання та навички з цих складових педагоги повинні закласти в основу фундаменту здорового способу життя дитини. Однією з умов формування культури здоров'я є використання активних методів навчання. Велика педагогічна енциклопедія трактує активні методи навчання як методи, при використанні яких навчальна діяльність носить творчий характер, формуються пізнавальний інтерес і творче мислення.

До активних методів навчання належать проблемна розповідь, евристична та проблемно-пошукова бесіда, проблемні наочні посібники, метод пізнавальних ігор, метод створення ситуацій пізнавальної суперечки, метод аналогій, метод аналізу на заняттях життєвих ситуацій, метод мозкового штурму, елементи дискусії, проблемні ситуації та інші. Використання активних методів навчання відкриває перед дитиною величезні можливості для самостійного руху в цій галузі, процес навчання побудований так, що дитина засвоює знання та вміння через їх застосування [3].

На всіх етапах процесу засвоєння вводяться завдання. Вирішуючи ці завдання, дитина одночасно засвоює і знання, і вміння. Важливе значення на формування культури здоров'я мають колективні форми роботи. Особливо важлива співпраця вихователів та батьків. Основними шляхами такого навчання є діалогічний тип спілкування дорослих та дітей; рефлексивна взаємодія, у яких діти ведуть самостійний пошук, творчо застосовують і здобувають знання.

Гармонійний розвиток можливий лише за узгодженості дій батьків і педагогів. Як правило, педагоги можуть назвати досить велику кількість форм і методів роботи з батьками: традиційні (консультації через співпрацю з батьками; виступи на батьківських зборах; зошити взаємодії з батьками; психологічна діагностика дітей у присутності їх батьків; відкриті заняття; інформаційні листи та пам'ятки); анкетування; «поштові скриньки»), так і нетрадиційні (тренінги; семінари-практикуми; конкурси серед батьків; ділові ігри; фотовиставки та фотоконкурси; батьківсько-дитячі тренінги; круглі столи).

У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначається, що родина та заклад дошкільної освіти пов'язані формою наступності, що полегшує безперервність виховання та навчання дітей. Найважливішою умовою наступності є встановлення довірливого ділового контакту між родиною та ЗДО, під час якого коригується виховна позиція батьків та педагогів».

Найчастіше у дітей відсутня зацікавленість у заняттях оздоровчого характеру. На думку Е.С. Вільчковського, це пов'язано з тим, що, по-перше, рекомендації щодо здорового способу життя насаджуються дітям найчастіше в повчальній категоричній формі і не викликають у них позитивних емоційних реакцій, а по-друге, самі дорослі не дотримуються зазначених правил у повсякденному житті та діти добре це бачать. Крім того, виконання необхідних правил здорового способу життя вимагає від людини значних, вольових зусиль, що вкрай важко для дошкільника, що має недостатньо сформовану емоційно-вольову сферу.

Висновки. При цілеспрямованому вихованні, навчанні, закріпленні у повсякденному житті правил гігієни, відповідної мотивації до занять фізичною культурою ставлення дітей до свого здоров'я як найбільшої цінності у житті стає основою формування в дітей потреби у здоровому способі життя. У свою чергу, наявність цієї потреби допомагає вирішити найважливіше психологічне та соціальне завдання – становлення у дитини позиції творця щодо свого здоров'я та здоров'я оточуючих.

Література

1. Андрющенко Т. К. Формування ціннісного ставлення до власного здоров'я в дітей старшого дошкільного віку : дис ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Дошкільна педагогіка». Переяслав-Хмельницький, 2007. 236 с.

2. Богініч О. Л. Сутність здоров'язберігаючого середовища у життєдіяльності дітей дошкільного віку. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Педагогіка.* Випуск XVII-XVIII. Івано-Франківськ, 2008. С. 191–199.

3. Гнізділова О. А., Бурсова С. С. Впровадження здоров'язберігаючих технологій в освітній процес дошкільних закладів. Здоров'язбережувальні технології в освітньому середовищі: монографія / за заг. ред. Л. М. Рибало. Тернопіль, 2019. С. 345–363.

Abstract. *The article reveals the main aspects and provisions of the forming of older preschool children' health culture in the conditions of a preschool education institution, namely: the forming of sustainable motivation for a healthy lifestyle and personal health; health orientation of the educational process; ensuring the psychological safety of the individual; creation and accumulation of traditions and customs of a healthy lifestyle in the children's team; prevention of bad habits.*

Key words: *health culture, children of older preschool age, preschool education institution, main aspects.*

Медведюк Ольга*, студентка*
Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної
академії ім. Тараса Шевченка
Науковий керівник: ***Н.В. Приймас****,*
доцент, кандидат педагогічних наук
Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної
академії ім. Тараса Шевченка

ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ ІЗ СУСПІЛЬСТВОМ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Анотація. *У статті зосереджено увагу на розкритті поняття взаємодії людей у суспільстві під час вивчення курсу «Я досліджую світ» у Новій українській школі, здійснено аналіз останніх досліджень та публікацій щодо даного питання. З'ясовано, що за допомогою вивчення курсу «Я досліджую світ» молодші школярі отримують та закріплюють знання про людей та суспільство в цілому. Розкрито основні вимоги щодо вивчення курсу «Я досліджую світ», які передбачені Державним стандартом початкової освіти.*

Ключові слова: *НУШ, інтеграція, «Я досліджую світ», Державний стандарт, початкова освіта.*

Постановка проблеми. Інтеграція в початковій школі окреслена як один із сучасних засобів організації освітнього процесу у тісному взаємозв'язку із внутрішнім світом молодшого школяра, який враховує індивідуальні можливості сприйняття учнями нової інформації, дає змогу формувати у свідомості учнів цілісну картину світу.

Саме за допомогою інтегрованих курсів, які поєднують між собою декілька освітніх галузей, є змога побачити взаємозв'язок між певними науками.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням питань щодо інтеграції освітнього процесу в початковій школі приділяли увагу досить багато українських науковців. Методологічні проблеми інтеграції окреслювали в свої працях К. Гуз, Ю. Мальований, Л. Масол. Питаннями щодо реалізації змісту навчального інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у просторі Нової української школи займаються й на даний час відомі автори підручників для початкової школи І.Андрусенко, В.Бевз, Н. Бібік, М. Вашуленко, О.Волощенко, Т. Гільберг, І. Жаркова, О. Козак, Л. Мечник, Г. Остапенко, С.Тарнавська та автори Типової освітньої програми початкових класів О.Савченко, Б. Шиян та ін.

Мета статті. Розкрити особливості вивчення курсу «Я досліджую світ» в початкових класах, зокрема з'ясувати, як на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» відбувається ознайомлення з суспільством. Окреслити роль сучасного педагога у вивченні питань про суспільство на уроках «Я досліджую світ»

Виклад основного матеріалу. Сучасний світ не стоїть на місці, він оновлюється та розвивається, теж саме відбувається з освітою. Новий Державний стандарт початкової освіти, дає змогу побачити, як можна організувати освітній простір за допомогою поєднання декількох освітніх галузей . Процес об'єднання певних елементів в єдине ціле має назву *«інтеграція».*

Інтегрований курс «Я досліджую світ» в початкових класах окреслюють як систему знань про суспільство, поведінку та життя в ньому.

Видатний педагог Ян Амос Коменський зазначає: *«Завжди і всюди брати разом те, що пов'язано одне з одним»* [3, с. 123]. Необхідність інтеграції навчальних предметів великий дидакт пояснює таким чином: *«Всі знання виростають з одного коріння – навколишньої дійсності, мають між собою зв'язки, а тому повинні вивчатися у зв'язках»* [3, с. 123].

Метою навчального курсу «Я досліджую світ» є індивідуальний розвиток молодших школярів, формування в свідомості школярів цілісного образу світу, ознайомленням з різними видами соціального досвіду, який охоплює систему інтегрованих знань про суспільство та існування в ньому. Цей навчальний предмет має собі за мету формувати в учнів соціальний досвід та суспільні принципи взаємодії з людьми.

Реалізація даної мети передбачає застосування таких завдань: формування досяжних засобів пізнати себе, свій взаємозв'язок з іншими людьми та суспільне життя у всьому його розмаїтті; формування об'єктивної

картини світу, яка окреслює закони та закономірності природи, місце людини в осередку суспільства; формування умінь і навичок культури та поведінки у природі, суспільстві; виховання національної свідомості, інтересу до рідного краю; розвиток ціннісного ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих; розвиток учнів шляхом розумових та творчих здібностей, самостійності та ін.

Ознайомлення учнів з суспільством під час вивчення курсу «Я досліджую світ» може відбуватися: за допомогою вивчення матеріалу з навчальних підручників, зошитів, посібників, веб-сайтів; за допомогою власного життєвого досвіду, онлайн та офлайн екскурсій.

Про особливість ознайомлення нащадків з суспільством римський філософ Л. Сенека у своїх працях наголошував: *«Ми народжені, щоб жити спільно, наше суспільство – звід з каменів, який обрушився б, якби один не підтримував іншого»* [4]. Даним висловом Л. Сенека дає нам зрозуміти, що якщо ми не будемо вчити наше підростаюче покоління, як підтримувати та терпіти, як поводити себе в суспільстві, то в один момент один з «каменів» обрушиться, і суспільство зникне з цілісної картини світу.

Яка ж роль сучасного педагога у вивченні питань про суспільство на уроках «Я досліджую світ»? Сучасний педагог – це особа, яка вміщає в себе контролера, ментора, оцінювача, організатора і фасилітатора, тьютора. Сучасний педагог, різностороння особа, яка перспективна та потрібна на сьогоднішній час. Якщо говорити про те, яка роль педагога у вивчення питань про суспільство, то однозначно, що досить велика. Адже сучасний педагог знає безліч методів та прийомів, які є новітніми для вивчення суспільства в цілісному світі. Новітній педагог, ключ до дверей у світ нового та незрозумілого іншим.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, введення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» дає нам зрозуміти, наскільки змінилися підходи до вивчення суспільствознавчих наук. Звичайно, що змінилися і методи ознайомлення з темами даного курсу, а отже з суспільством вцілому. Важливо зазначити те, що це великий успіх, і педагоги можуть використовувати новітню базу знань, для ознайомлення учнів з суспільством, з життям та правилами соціуму. Подальшого дослідження потребує питання щодо організації освітнього процесу так, щоб завдяки інтегрованому курсу «Я досліджую світ», молодші школярі мали можливість побачити практичну сторону взаємовпливу людини і суспільства.

Література

1. Бібік Н., Софій Н., Онопрієнко О., Найда Ю., Пристінська М., Большакова І. Нова українська школа: порадник для вчителя. Київ, Україна: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2017.

2. Воронцова Т., Пономаренко В., Хомич О., Гарбузюк І., Андрук Н. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1 – 2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу». Київ, Україна, Видавництво «Алатон», 2019.

3. Кравець В. Педагогічна система Яна Амоса Коменського. *Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва :* навч. посіб для студ. пед. навч. закл. Тернопіль, 1996. С. 122–178.

4. Міриманова М. Толерантність як система виховання. Розвиток особистості. 2002.

Annotation. *The article focuses on revealing the concept of interaction between people in society during studying the course «I explore the world» at the New Ukrainian School, and analyzes the latest research and publications on this issue. It was found that by studying the course «I explore the world» younger schoolchildren acquire and consolidate knowledge about people and society as a whole. The main requirements for studying the course «I explore the world», which are stipulated by the State Standard of Primary Education, have been revealed.*

Key words: *NUS, integration, «I explore the world», State standard, primary education.*

Милютіна Марина*, студентка*
ВСП «Професійно-педагогічний фаховий
коледж Глухівського НПУ ім. О. Довженка»
Науковий керівник: ***Л.Г.Федотенко,***
викладач ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського НПУ ім. О. Довженка», спеціаліст вищої категорії

СУЧАСНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. *У статті аналізуються напрями підготовки до вивчення англійської мови дітей дошкільного віку, розглядаються сучасні методи навчання.*

Ключові слова: *іншомовна освіта, іноземні мови, методика викладання англійської мови, діти дошкільного віку, методи навчання, комунікативний метод.*

Постановка проблеми. Сучасна методика викладання англійської мови побудована з урахуванням класичної методики вивчення іноземних мов. Методи викладання англійської мови, які почали використовуватися ще багато років тому, мали швидше репродуктивний характер і включали завдання: вивчити слова, прочитати текст, прослухати аудіозапис, виконати вправу тощо. Можливо саме з цієї причини більшість дорослих, які вивчали мову довгі роки, можуть читати і писати англійською, але мають труднощі у розмовному мовленні.

Проте психологічний аспект, зарубіжний кінематограф, інформаційні технології, наративи, зазначені у Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної

освіти внесли у методичну науку свої корективи. Сучасні методи навчання англійської мови змінили репродуктивні напрями на інтерактивні. Сьогодні здобуття іншомовної освіти – це взаємодія, постійна творча співпраця, спілкування (англ. communication) здобувача освіти та вчителя.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемою формування й розвитку іншомовних знань, умінь та навичок, необхідних для того, щоб стати більш незалежними у своїх думках та діях, більш відповідальними і готовими до співпраці з іншими людьми, на комунікаційному рівні, займалося не одне покоління науковців.

Видатний психолог І. Зимня вважала, що іноземні мови, як і рідна, мають забезпечувати соціальні, інтелектуальні і особистісні функції людини.

Вивчення іноземних мов, зокрема на ранньому етапі, має розглядатися як засіб розвитку особистості дитини з урахуванням її мотивів, інтересів і здібностей. Доведено, що дитина розвивається, виховується, пізнає світ і себе через спілкування і мовленнєву діяльність. Вивчення іноземних мов у ранньому віці спрямоване на мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку у найбільш сприятливий для них період. Ця унікальна схильність дитини до вимови, до сприйняття іноземних мов визнана багатьма дослідниками. На думку таких учених, як М. Бонк, Р. Рогової, Л. Виготського, Є. Негневицкої, В. Плахотника вивчення іноземних мов позитивно впливає на загальний психічний розвиток дитини, її мовні здібності, розширення загального кругозору. Особливості оволодіння дошкільниками іноземними мовами пов’язані з безпосередністю дитячого сприйняття, відкритістю до спілкування, спонтанністю оволодіння новими знаннями. Дитина дошкільного віку особливо сприйнятлива до фонетики й інтонації у мовленні. Вік від народження до шести років життя є сенситивним періодом для мовленнєвого розвитку зростаючої особистості. Вивчення іноземних мов не лише розвиває індивідуальні мовленнєві здібності дитини, а й створює передумови для оволодіння нею в подальшому іншими мовами [2]. О. Бойко зазначає, що організоване педагогічне втручання у сенситивний період мовленнєвого розвитку дітей не тільки сприяє запобіганню помилок, але й дозволяє дошкільникам опанувати розмовну форму іноземних мов [1].

Метою статті є розгляд сучасних методів навчання англійської мови, спрямованих на формування комунікативної компетенції, що є водночас як кінцевою метою вивчення мови, так і засобом її досягнення.

Виклад основного матеріалу. Історія методики навчання іноземних мов завжди була зорієнтована на пошуки найбільш раціонального методу навчання дітей. Методи навчання іноземних мов безпосередньо перебували у тісному взаємозв’язку із запитом суспільства, навіть зміст та завдання навчання мови, а подекуди і вибір самої мови, залежав від цього. Отже на сучасному етапі, коли

практичність використання мови стоїть на першому місці, ми маємо віднайти методи, які в найбільшій мірі будуть допомагати готувати дітей до іншомовного спілкування [1].

Відомо, що чим раніше розпочати навчання іноземної мови, тим легшим та ефективнішим буде процес оволодіння нею надалі. Сучасні батьки воліють навчати своїх дітей англійській чи не від народження. Проте, з педагогом, діти починають вивчати іноземну мову з 3-4 років. Але як навчати малюка, який не вміє ні читати, ні писати, а іноді й говорити?

Дитина у віці до 5 років вивчає слова автоматично і ще не розуміє правил. Тому рекомендується, в ігровій формі, знайомити малюків з англійськими звуками, словами, певними граматичними поняттями тощо.

Таким чином на допомогу вчителю були розроблені деякі методи навчання англійської мови.

Метод навчання Глена Домана викладачі використовують для дітей від 6 місяців до молодшого шкільного віку. Суть цієї методики полягає в тому, щоб показувати учневі спеціальні картки із зображеннями та говорити вголос, що на них зображено, протягом короткого проміжку часу.

Спочатку заняття тривають трохи більше 10 секунд: одна картка – 1-2 секунди. Слова, як фотознімки, відображаються в мозку дитини і малюк швидко запам’ятовує велику кількість слів.

Мінусом цієї методики може бути те, що роль дитини у навчанні пасивна – вона дивиться на картки, запам’ятовує нову лексику, але не відтворює її безпосередньо.

Навчання за методом В. Мещерякової (офіційна назва – «I Love English»). Воно спрямоване на просте вивчення мови, що викликатиме радість та задоволення. Програма налічує кілька блоків, які залежать від віку дитини. Маленькі діти вчать мову за допомогою веселих пісень у виконанні носія англійської мови. Заняття починається з веселих привітань, у яких беруть участь всі: учитель, діти, іграшки і навіть двері. Навчальний матеріал не вимовляється, а співається. Наприклад, пальчики співають і розмовляють різними голосами, є пальчик – вчитель і пальчики – діти. «Хто не всі пальчики показав, хто забув їх вдома?», – запитує вчителька. Діти сміються, їм весело. Потім учителька, ніби раптово, згадує, що забула познайомитися, і починається поіменне знайомство.

Заняття йде в основному англійською і нагадує ляльковий спектакль: всі тваринки-іграшки розмовляють і співають пісеньки.

Старші діти повністю занурюються у мовне середовище – вчитель говорить лише англійською. Навіть ті дії, які не відносяться до заняття, теж описуються мовою, яка вивчається.

Проєктну методику використовують на заняттях з дітьми від 4-5 років. Суть методики у тому, що вчитель обирає певну тему і після цього присвячує їй серію занять. Пропонує різні види діяльності на занятті, за допомогою яких діти дізнаються про щось цікаве та нове за темою проєкту. А після цього дає ще й завдання для самостійної роботи вдома, залучаючи на допомогу батьків дитини.

На завершальне заняття діти приносять творчі, масштабні для їхнього віку роботи – їхні творчі проєкти.

Метод навчання через відео. Навчання через відео передбачає використання лише відеоматеріалів для вивчення англійської мови. Це можуть бути дитячі фільми, мультфільми, навчальні відео, відеоігри іноземною мовою, які дуже подобаються дітям.

Даний метод може застосовуватися для навчання дітей будь-якого віку, оскільки спрямований на формування навичок розпізнавання іноземної мови та мимовільного її запам’ятовування, а згодом – відтворення.

Існують різні ю-туб канали, які створюють відеоматеріали для найменших, наприклад, Nursery Rhymes, ChuChu TV Nursery Rhymes & Kids Songs, Mapleleaflearning тощо.

Ще один метод – навчання за допомогою ігор. У процесі вивчення англійської, ігровим способом, вчитель може використовувати будь-які можливості: малювання, ігри з ляльками та м’якими іграшками, ліплення з пластиліну, активні ігри на свіжому повітрі.

Суть усіх зазначених методів полягає в тому, що учасники освітнього процесу зосереджуються власне на живому спілкуванні. За допомогою різноманітних розмовних практик (англійською oral activities) вони постійно взаємодіють між собою та вчителем, навчаючись висловлювати свої думки та розуміти співрозмовника. При цьому вчитель водночас повинен бути як рівноправним членом навчальної групи, так і її лідером, який скеровує процес навчання у правильне русло.

Фахівці, що займаються навчанням іноземних мов дітей дошкільного віку мають використовувати різноманітні форми і методи, що сприятимуть мовленнєвій активності дітей.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Ефективність навчання іноземних мов, здебільшого залежить від обраного методу та підходу до навчання. На сучасному етапі розвитку навчання іноземних мов основним вважається комунікативний підхід, оскільки він зорієнтований на вивчення іноземних мов через спілкування. Реалізація цього підходу в навчальному процесі з іноземними мовами означає, що формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь відбувається шляхом і завдяки здійсненню дітьми іншомовної мовленнєвої діяльності. Цей підхід передбачає оволодіння іноземними мовами, як засобами спілкування, набуття дітьми навичок

первинної комунікативної компетенції. Правильно побудований процес навчання іноземних мов, доцільно підібрані методики сприятимуть формуванню навичок елементарного іншомовного спілкування дітей [4].

Література

1. Бойко О. В. Педагогічні умови формування мовленнєвої активності дітей старшого дошкільного віку в процесі навчання англійської мови. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закл. освіти:* зб. наук. пр. 2011. Вип. 1 (44).

2. В'юнник В.О. Сучасні методи навчання дітей дошкільного віку іншомовного спілкування: від теорії до практики. URL: http://surl.li/dadxs (дата звернення: 05.03.2023).

3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. URL:http://surl.li/floye (дата звернення: 05.03.2023).

4. Особливості навчання дошкільників двомовної комунікації. URL: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/21761/Kaminska.pdf?sequence=1 (дата звернення: 09.03.2023).

Abstract. *The article analyzes the areas of preparation for learning the English language of preschool children, and considers modern teaching methods.*

Key words: *foreign language education, foreign languages, English language teaching methods, preschool children, teaching methods, communicative method.*

Міщенко Світлана, *магістрантка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***О.Я. Заїка,***
кандидат педагогічних наук, старший викладач
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ЗАЛУЧЕННЯ ДО НАРОДНИХ ОБРЯДІВ І ЗВИЧАЇВ

Анотація. *Здійснено аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми формування національної культури в дітей старшого дошкільного віку в процесі залучення до народних обрядів і звичаїв. Визначено вплив народних обрядів і звичаїв на формування національної культури дітей старшого дошкільного віку.*

Ключові слова: *народні традиції, обряди, звичаї, пізнавальна активність, дошкільники.*

Постановка проблеми. Дошкільний вік є найсприятливішим для формування першооснов національної самосвідомості, етнізації, які включають усвідомлення своєї приналежності до нації, пробудження любові та поваги до національної мови, традицій, символіки, зародження фундаментальних рис національного характеру.

Формування у дітей активного ставлення до навколишньої дійсності, до

народних звичаїв та обрядів є одним з основних напрямів виховання національної культури.

Національна культура – сукупність загальних і спеціалізованих галузей і здобутків культури певної національної спільноти, вияв специфіки того чи іншого етносу у сфері культурного надбання; відображає особливості національного менталітету, психології, традицій, мистецтва, міжетнічних відносин тощо. Вона є підсумком історичного розвитку нації, виробленням і закріпленням у свідомості етносу рис, притаманних саме цій, а не іншій нації [1, с. 172].

Традиції, звичаї та обряди знаходять свій вияв у таких засобах: народної культури (рідна мова, фольклор), систематичної посильної праці, національних звичаях і культурно-історичних традиціях народу, народному мистецтві (ремесла і промисли), народних святах, обрядах, символах й атрибутах, народному календарю (мудрі заповіді народної моралі, дитячі ігри та іграшки), народних знаннях і проповідях стосовно різних сфер життя людини і суспільства (народні правила взірцевої поведінки й спілкування між людьми, культура сімейних родинних відносин).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні засади прилучення зростаючого покоління до етнокультурних цінностей українського народу обґрунтовано в працях класиків педагогічної науки Г. Волкова, Я-А. Коменського, С. Русової, О. Усової, К. Ушинського та сучасних учених А. Богуш, Н. Віноградової, Н. Гавриш, Р. Жуковської, Н. Лисенко, Н. Непомнящей.

Вітчизняні вчені основним джерелом розвитку особистості вважають соціокультурну ситуацію, в якій вона функціонує. Відтак необхідним видається поступовий перехід від «безнаціональної», унітарної підготовки дітей, до етнічно-диференційованої.

Проблема виховання в дітей позитивного ставлення до традицій і обрядів українського народу окреслені в працях Г. Ващенка, С. Гончаренка, І. Зязюна, О. Кононко, Н. Миропольської, О. Савченко, О. Сухомлинської, М. Ярмаченка.

Виховання особистості на традиціях і звичаях українського народу обґрунтовано в дослідженнях: О. Духновича, В. Сухомлинського, К. Ушинського. Дидактичні аспекти реалізації змісту навчання на національних традиціях і звичаях досліджували Е. Сявавко; Л. Масол, О. Савченко, В.Сирота, В. Тименко, Т. Шевчук.

Проблеми виховання в дітей позитивного ставлення до традицій і обрядів українського народу частково окреслені в працях А. Богуш, О. Воропая, О.Любар, О. Сухомлинської, В. Скуратівського та інших.

Над проблемою виховання дітей на основі народних традицій, звичаїв та обрядів працювало багато дослідників, це зокрема праці, в яких розкрито

особливості виховання дітей у традиційній українській сім'ї (О. Вишневський, А. Даник, В. Пустовий); визначення педагогічного потенціалу українських народних традицій і обрядів у виховному процесі (К. Журба, О. Кузик, Г.Майборода, Т. Мацейків, М. Стельмахович); спільна діяльність батьків, дітей і педагогів у сюжетних дійствах календарно-обрядових свят (О. Воропай, Б.Грінченко, І. Огієнко, С. Русова).

Мета статті – визначити роль народних традицій у формуванні національної культури дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Національне виховання є певним ґрунтом у справі зміцнення моральних сил дитини і оновлення, відродження душі народу. Кохаючи свою національну культуру, дитина здобуває певний ґрунт задля самостійного розвитку й навчиться шукати і знаходити у вселюдській культурі ті скарби художні, наукові і моральні, які можуть стати їй найріднішими, бо не нав'язані вони їй з боку, а органічно прищеплені до її душі [2, с. 43].

За допомогою традицій, звичаїв та обрядів здійснюється патріотичне, трудове виховання, засвоюються такі моральні норми, як честь, гідність, обов'язок, щирість, добро, виховуються ввічливість у стосунках з людьми, працелюбність, любов до рідної землі, розуміння понять добро і зло. Залучення дошкільників до народних звичаїв, обрядів призводить до підвищення пізнавального інтересу до культурної спадщини, історії українського народу.

У кожного народу історично склалася власна система національно-культурних традицій, що ґрунтується на міцних підвалинах менталітету нації, надбаннях минулих епох і сучасності, яка забезпечує підростаючому поколіннюнайбільш сприйнятливий шлях пізнання: від національного – до загальнолюдського, планетарного. Проте обов'язково з почуттям любові до свого рідного і близького [3].

Залучення дітей до дійової участі у традиціях і звичаях рідного народу дає їм змогу практично пізнавати його культурно-історичний досвід, бути продовжувачами справи батьків і дідів.

У дошкільному закладі рекомендується проводити такі народні свята та обряди відповідно до календарної сезонності: навесні – Великодні свята та різноманітні веснянки (свято першого жайворонка, свято тополі та ін.); влітку – зелені свята, косовиця, Івана Купала, обжинки, Спаса; восени – Покрова; взимку – Калита, Миколи, Різдвяні свята, Стрітення [4].

Педагогічна сутність національно-культурних традицій полягає у відтворенні в наступних поколінь того кращого, що вироблено українським народом упродовж усієї історії свого існування [3].

Календарні звичаї і обряди українського народу пов'язані з природою рідного краю, природою людини, трудовою діяльністю народу в різні пори

року, поглиблюють емоційні зв'язки з красою рідного краю; відображають національний характер народу, його культурно-історичний шлях.

Традиції, звичаї та обряди знаходять свій вияв у таких засобах: народна культура, рідна мова, фольклор, національні звичаї і культурно-історичні традиції народу, народне мистецтво, ремесла і промисли, символи й атрибути, народний календар, дитячі ігри та іграшки, народні знання стосовно різних сфер життя людини і суспільства, народні правила взірцевої поведінки й спілкування між людьми, культура сімейних родинних відносин, тощо.

Завдяки фольклорній спадщині ми можемо ознайомитися з побутом далеких і близьких поколінь українців, уявити їхні свята й будні, сповнені магічних і захоплюючих обрядів.

Також залучати дітей до народних звичаїв та традицій можна за допомогою гри та іграшки. Українські народні ігри, національні іграшки формують національне світосприймання дитини. Це дозволяє сформувати уявлення про те, що в грі відображається життя народу.

Іграшки – це галузь українського народного мистецтва. Під час використання українських народних іграшок та ігор у навчально-виховному процесі виховується шанування традицій минулого, повага до батьків, творців народних іграшок та ігор, інтерес до них, чесність та гідність.

Казки виконують важливу роль в емоційному сприйнятті традицій, звичаїв, предметів довкілля, допомагають створити національний колорит, що збагачує образ розповідача.

Відповідно до природного циклу існування людини склався комплекс сімейної обрядовості. Основні його елементи – родильні, весільні та поховальні й поминальні обряди.

В дошкільному закладі народний календар є природовідповідною програмою національного виховання. Календарні звичаї і обряди українського народу розмаїті за призначенням, змістом, характером, функціонуванням і виховним впливом на дитину. Вони пов'язані з природою рідного краю, природою самої людини, трудовою діяльністю народу в різні пори року, поглиблюють емоційні зв'язки з життям, працею, красою рідного краю; відображають українську дійсність, національний характер народу, його самобутній культурно-історичний шлях.

Дітям, які знайомляться з порами року, їх характерними ознаками, вихователь може показати, що у назвах місяців і пір року відображені живі спостереження народу за проростанням трави (травень), розпукуванням квітів (квітень), листків на деревах, за періодами землеробської праці (сінокіс, жнива, збирання врожаю), за змінами у природі.

Через систему традицій та звичаїв український народ витворює себе, свою духовну, народну культуру, свій характер, національну психологію своїх дітей.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, формування національної культури у дітей старшого дошкільного віку відбувається у процесі залучення дітей до вивчення народних обрядів, звичаїв. Педагогічне значення народних традицій полягає в тому, що вони є результатом виховних зусиль протягом багатьох поколінь і виступають завжди важливим засобом виховання. Використання у виховній роботі з дошкільниками засобів народних обрядів і звичаїв (народна культура, рідна мова, фольклор, народне мистецтво, ремесла і промисли, символи й атрибути, народний календар, дитячі ігри та іграшки, народні знання, культура сімейних родинних відносин, тощо) має стати метою подальших досліджень.

Література

1. Корінний М.М., Шевченко В.Ф. Короткий енциклопедичний словник з культури. Київ : Україна, 2003. 384 с.

2. Русова С.Ф. Вибрані педагогічні твори. Київ : Освіта, 1996. 304 с.

3. Коваль Тетяна. Українські народні традиції та звичаї як засіб національного виховання молодших школярів в умовах НУШ. *Актуальні питання у сучасній науці.* № 2 (2). 2022. С. 547-554.

4. Богуш А., Лисенко Н. Українське народознавство в дошкільному закладі : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. 2-е вид., перероб. і доп. Київ : Вища школа. 2002. 407 с.

Annotation. *The analysis of psychological and pedagogical literature on the problem of forming national culture of older preschool children in the process of involving them in the folk rites and customs was carried out. The influence of folk rites and customs on the* forming *of national culture of children of preschool age is determined.*

Key words*: national culture, folk rites, customs, senior preschool age children.*

Морарь Тетяна, *магістрантка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***Л.В. Артемова,***
доктор педагогічних наук, професор
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «ПІЗНАВАЛЬНА САМОСТІЙНІСТЬ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ» В ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Анотація. *У статті здійснено аналіз поняття «пізнавальна самостійність дитини старшого дошкільного віку» в психолого-педагогічній літературі. Зазначено, що пізнавальна*

самостійність є якісною характеристикою пізнавальної діяльності дитини старшого дошкільного віку.

Ключові слова: *пізнавальна самостійність, старший дошкільний вік, заклад дошкільної освіти.*

Постановка проблеми. В дошкільному віці пізнавальна самостійність є надзвичайно важливою проблемою сучасності, оскільки, сформованість пізнавальної самостійності постає кінцевою метою освітньої діяльності, результатом розвитку учнів зокрема. Вихованість пізнавальної самостійності в старшому дошкільному віці обумовлює уміння самостійно вчитися, ініціативність, прагнення до самовдосконалення, відповідальність, самореалізацію протягом дорослого життя. Актуальні зміни в НУШ зумовлюють необхідність виховання пізнавальної самостійності як базової якості особистості саме в період дошкільного дитинства. В старшому дошкільному віці діти засвоюють самостійні дії у процесі пізнання навколишнього світу, здобувають знання, вміння та навички, вчаться самостійно діяти в різних умовах життєдіяльності. Разом з цим аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про недостатню дослідженість питання сутності пізнавальної самостійності в дошкільному віці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема виховання пізнавальної самостійності у дошкільників піднімається у роботах українських дослідників А. Богуш, Н. Гавриш, С. Козачук, М. Марусинець, Л. Мар'яненко та ін. Психологічні площини проблеми пізнавальної самостійності були у фокусі уваги Г. Костюка, О. Киричука; питання взаємозв'язку самостійності з різними психічними процесами досліджували Т. Горбатенко, Д. Ольшанський. Ґрунтовний теоретичний аналіз проблеми пізнавальної самостійності здійснено в наукових працях Л. Виготського, М.Кагана та ін. Нероздільний підхід до формування пізнавальної самостійності особистості досліджували О. Коберник, В. Лозова. Сконцентрували увагу на проблемі дослідження виховання самостійності в грі як провідному виду діяльності дошкільного віку Л. Артемова, О. Андрейчик, М. Марусинець, Н. Михайленко, М. Савченко. Наукові пошуки О. Кононко, К. Крутій, Г. Люблінської, Т. Пироженко виокремили психолого-педагогічні умови формування пізнавальної самостійності у дошкільників.

Однак потребує ґрунтовного дослідження вікові можливостей сучасної дитини дошкільного віку у вихованні пізнавальної самостійності.

Мета статті – охарактеризувати основні психолого-педагогічні підходи сучасних науковців щодо трактування «пізнавальної самостійності» дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Безумовно період дошкільного дитинства є найсприятливішим періодом життя особистості для виховання пізнавальної самостійності. Саме в цей період відбувається формування та розвиток психічних процесів, зокрема мислення, пам'яті, уяви, сприймання.

На переконання педагогів та психологів, значну увагу як складному і багатогранному процесу вихованню пізнавальної самостійності треба присвячувати саме в старшому дошкільному віці.

Передусім дамо визначення ключового поняття дослідження. Феномен «самостійність» у довідкових джерелах тлумачиться як:

– властивість особистості, що обумовлюється двома чинниками: поєднанням знань, умінь і навичок, якими володіє особистість; ставленням дитини до процесу діяльності, її результатів і умов здійснення, а також зв'язками з іншими людьми, що виникають у процесі різних видів діяльності [1, с. 75];

– вольова якість особистості, що характеризується умінням ставити перед собою мету, без сторонньої допомоги віднаходити шляхи їх досягнення й реалізовувати прийняті рішення [7, с. 249].

Психологічний словник дає таке визначення «пізнання – це процес активного цілеспрямованого відображення об'єктивного світу у свідомості людини» [4, с. 387].

Поняття «самостійність» Р. Павелків трактує, як прояв основ формування характеру. На думку вченого самостійність – це здатність особистості планувати, здійснювати контроль на основі наявних знань, умінь та навичок [2, с. 245]. Дитина одержує значне задоволення, якщо без сторонньої допомоги самостійно робить власні висновки, демонструє бажання розмірковувати. Якщо це міркування є правильним, схвалене дорослим, то даний процес приносить моральне задоволення, підкріплюється і стає моделлю поведінки

Дослідниця Т. Пироженко характеризує самостійність, як одну з особистісних рис характеру людини, що допомагає розвитку спрямованості на самореалізацію та творче самовизначення. Вона наголошує про залежність самостійності та ініціативності в дошкільному віці від попередньому досвіду. Збудити пізнавальну активність дошкільників є одним з головних завдань освітньої роботи закладу дошкільної освіти [3, с. 136].

Отже, поняття «самостійність» на думку вчених Р. Павелків та Т. Пироженко це особистісна якість, що характеризується відповідальним, ініціативним, критичним ставленням до власної діяльності, умінням ставити перед собою цілі та завдання, її планувати, вирішувати без допомоги дорослого. У процесі численних досліджень Ш. Амонашвілі зауважує, що самостійність є рисою особистості, яка характеризується здатністю людини відповідати за

власні вчинки, дотримуватися певної позиції, самостійно ухвалювати рішення, вміння вчитися.

Обґрунтовуючи поняття «пізнавальна самостійність» В. Тюріна визначає її як якість особистості, сутність якої полягає в готовності вирішувати нові пізнавальні завдання [6].

Відповідно самостійність – це можливість і потреба покладатися на себе та власні сили, не просити сторонньої допомоги, діяти незалежно й ініціативно, це керована діяльність, що сприяє розвитку майбутніх школярів. У процесі самоосвіти майбутні школярі не лише виконують завдання дорослого, а прагнуть працювати самостійно.

Як зауважує О. Скрипченко, активність може не включати самостійності. Самостійність в навчанні виявляється в активності, визначає її спрямованість на набуття та удосконалення знань, опановування прийомами роботи. Дослідниця зазначає, що важливим завданням є розвиток пізнавальної самостійності й активності, що зумовлює результативність діяльності [5].

На основі аналізу теоретичних джерел зазначимо, що пізнавальна самостійність є якісною характеристикою пізнавальної діяльності. Вчені визначають пізнавальну самостійність як спрямованість на засвоєння нових знань, а саме готовність дитини до активної пошукової роботи. У дітей повинна сформуватися самостійність під час виконання завдань, ініціативність у виборі рішень, які поєднуються з активними розумовими діями, різними способами обстеження предметів, здатністю абстрагувати та узагальнювати ознаки та відношення до об’єктів пізнання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, підсумовуючи варто зауважити, що пізнавальна самостійність дитини старшого дошкільного віку є складне багатоаспектне явище особистості. Аналіз психолого-педагогічної літератури і практики освітнього процесу переконує, що важливого значення набуває мотивація дитини. Пізнавальна самостійність дошкільника є результатом методично грамотно організованої пізнавальної діяльності, в процесі якої дошкільники цілеспрямовано долучаються до діяльності без вимоги діяти залежно від стимулювання вихователя. Реалізується самостійність саме в діяльності і в результаті практики стає звичайною формою поведінки.

Література

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.

2. Павелків Р. Дитяча психологія: навч. посіб. для самостійної роботи студента / Р. В. Павелків, О. П. Цигипало. Київ: Академвидав, 2011. 376 с

3. Піроженко Т. О. Особистість дошкільника : перспективи розвитку. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 136 с.

4. Психологічна енциклопедія / Автор-упорядник О.М. Степанов. Київ : «Академвидав», 2006. 424 с.

5. Скрипченко О. В. Вікова та педагогічна психологія. Київ : Просвіта, 2001. 416 с.
6. Тюріна В. О. Психологічні передумови формування пізнавальної самостійності у процесі навчально-пізнавальної діяльності. *Українська психологія : сучасний потенціал. Матеріали Четвертих Костюківських читань (25 вересня 1996).* В 3-х томах. Київ : Вид-во ДОК-К, 1996. Т. ІІІ
7. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків : Прапор. 449 с.

Annotation. *The article analyzes the concept of «cognitive independence of a child of older preschool age» in the psychological and pedagogical literature. It is noted that cognitive independence is a qualitative characteristic of the cognitive activity of a child of older preschool age.*

Key words: *cognitive independence, older preschool age, preschool education institution.*

Морарь Тетяна, *магістрантка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***О.Я. Заїка,***
кандидат педагогічних наук, старший викладач
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ХУДОЖНІЙ ПРАЦІ ЯК ОСНОВА ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ

Анотація. *Здійснено аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми формування пізнавальної самостійності дошкільників. Висвітлюється роль художньої праці у розумовому вихованні дитини. Охарактеризовано особливості формування пізнавальної самостійності засобом художньої праці.*

Ключові слова: *пізнавальна самостійність, художня праця, формування, засоби, дошкільники.*

Постановка проблеми. Актуальність проблеми формування пізнавальної самостійності у дітей обумовлюється стратегією розбудови дошкільного виховання на сучасному етапі, яка спрямована на забезпечення належного розвитку, вихованості та навченості дитини перших шести років життя.

Основна лінія розумового розвитку дошкільників – це становлення образних форм пізнання, а також розвиток пізнавальних здібностей дітей. Розв’язання цього завдання передбачає формування вміння пізнавати навколишній предметний світ, себе, інших людей, і практично застосовувати набуті знання. У Базовому компоненті дошкільної освіти (освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі»: предметно-практична, технологічна компетентність) підкреслюється, що дитина здатна реалізовувати творчі задуми з перетворення об’єктів довкілля з використанням різних

матеріалів, що спираються на обізнаність із засобами та предметно-практичними діями, з допомогою дорослого чи самостійно у процесі виконання конструктивних, технічно-творчих завдань, завдань з моделювання [1].

У зв'язку з цим проблема формування пізнавальної самостійності дошкільників – одна з найактуальніших у теорії і практиці дошкільного виховання.

Формуванню у дошкільників умінь і навичок розумової діяльності сприяють заняття з художньої праці. Засвоюючи елементарні уявлення про властивості різних матеріалів, дитина пізнає, що з них можна виготовити речі, використовуючи для цього різноманітні інструменти, способи з'єднання деталей. У процесі засвоєння знань у дітей формуються способи сприймання, розвиваються пізнавальні процеси.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Пізнавальна самостійність визначається як стан, що передує діяльності і породжує її, як міра діяльності, як риса, якість особистості, як умова розвитку та результат виховання (Дж. Брунер, Л. Венгер, Л. Виготський, Д. Годовікова, М. Лісіна, М. Мухіна, С. Рубінштейн, К. Щербакова).

Серед показників прояву пізнавальної самостійності у психолого-педагогічній літературі вченими визначено: захопленість вивченням матеріалу, зосередженість, увага (К. Щербакова); яскраво виражене прагнення виконувати складні завдання (Д. Богоявленська, М. Матюшкін, К. Щербакова); прояв самостійності у доборі засобів, способів дій, досягненні результату, здійсненні контролю (К. Щербакова); емоційне ставлення до предмета, постійне прагнення до нього (Д. Годовікова).

В наукових дослідженнях розглядалися історичні, теоретичні, методичні аспекти ручної, художньої праці (Г. Бєлєнька, З. Борисова, Н. Голота, Т. Єськова, В.Ждан, Л.Калуська, В.Колеснікова, О.Кононко, В.Котирло, Н. Кот, Н. Луцан, С. Матвієнко, М. Машовець, В. Нечаєва, Л. Образцова, Н. Пиш'єва, Т. Поніманська, Н. Рогальська та ін.).

Мета статті – висвітлення особливостей формування пізнавальної самостійності у дітей дошкільного віку засобом художньої праці.

Виклад основного матеріалу. Пізнавальна самостійність відіграє важливу роль у будь-якому пізнавальному процесі, вона завжди є вирішальною умовою успішної діяльності дитини та її розвитку в цілому.

Пізнавальна самостійність є складним і багатогранним явищем, яка має свою структуру (типи, види, компоненти та елементи), основні форми прояву, критерії та показники, рівні.

Пізнавальна самостійність дитини-дошкільника - це така активність, яка формується і розвивається на базі пізнавальної потреби у різних видах діяльності, забезпечує формування цілісного уявлення про оточуючий світ і

характеризується наявною пізнавальною орієнтацією, ініціативою, самостійністю дитини, допитливістю та оригінальністю [2, с. 7, 8].

У процесі художньо-конструктивної діяльності дошкільників реалізуються різноманітні завдання розумового виховання. Займаючись художньою працею, діти набувають знань про навколишній світ, перш за все – про призначення предметів, їхні якості й властивості, про життя людей та їхню трудову діяльність тощо [3, с. 192].

Продумані творчі завдання у процесі виготовлення виробу спонукають дошкільників до відтворення набутих знань, умінь, навичок у предметах, виготовлених з власної ініціативи.

У результаті досвіду творчої праці, стверджував В. Сухомлинський, у дитини виробляється найцінніша якість – здатність бачити в кожній справі її інтелектуальний бік, вміння знаходити все нові й нові можливості для поєднання зусиль розуму і рук [4, т. 2, с. 500].

Для виконання творчих робіт необхідно, насамперед, навчати дошкільнят дослідницьких умінь, що дозволяє діяти у змінених або раніше невідомих умовах: вчити ставити мету і бачити проміжні результати; аналізувати і здійснювати коригування своїх дій за етапами; систематизувати інформацію; виявляти суперечності і невідповідності; обґрунтовувати свою точку зору; оформляти результати творчих досягнень.

Дітям цього віку потрібні прийоми «підживлення» уваги яскравими, незвичайними, «мимовільними» сигналами (загадки, поява персонажів, поставлені від їхнього імені завдання та запитання).

Заняття з ручної праці з використанням художнього конструювання надають великі можливості для розвитку продуктивного мислення, де художня форма будується з опорою на основні й цілком доступні старшим дошкільникам принципи міри, ритму, симетрії, композиційної й конструктивної рівноваги тощо.

Дитину «підштовхують» до розуміння того, що можна знайти нові комбінації, видозмінити раніше зроблене, до усвідомлення реальної можливості знайти застосування своїй продукції у житті.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Пізнавальна самостійність є складним і багатогранним явищем, природним проявом інтересу дитини до навколишнього світу, вирішальною умовою успішної діяльності дитини та її розвитку в цілому. Художня праця є видом художньої діяльності, яка має великий педагогічний потенціал щодо розумового та творчого розвитку дитини дошкільного віку, формування пізнавальної самостійності. Потребують подальшого вдосконалення форми і методи формування пізнавальної самостійності у дітей старшого дошкільного віку засобом художньої праці.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти України / під керівництвом Т.О.Піроженко. Київ : Видавництво, 2021. 26 с.
2. Суржанська В. А. Творчі завдання як засіб формування пізнавальної активності старших дошкільників: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.08; Ін-т пробл. виховання АПН України. Київ, 2004. 19 с.
3. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. для студ. вищих навч. Закладів. Київ : Академвидав, 2006. 456 с.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. Київ : Радянська школа, 1980.

Annotation. *The analysis of psychological and pedagogical literature on the problem of forming cognitive independence of older preschool children was carried out. The importance of artistic work as the basis of creative development for forming older preschool children's cognitive independence is highlighted.*

Key words*: cognitive independence, artistic work, forming, creative development, older preschool children.*

Мошенська Олена, *магістрантка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***Н. О. Хлус,***
канд. наук з фіз. вихов. і спорту, доцент,
завідувач кафедри теорії і методики фізичного виховання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ФОРМУВАННЯ КООРДИНАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ОЗДОРОВЧОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація*. У статті розглядається формування координаційних здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами оздоровчої роботи в ЗДО. Враховуючи загальний підхід щодо фізичного виховання було реалізовано конкретні шляхи та засоби вдосконалення відповідних видів координаційних здібностей за допомогою оздоровчої роботи, складено план-схему побудови комплексу відповідних вправ.*

Ключові слова: *координаційні здібності, діти старшого дошкільного віку, заклад дошкільної освіти, оздоровча робота.*

Постановка проблеми. Дошкільний вік є сприятливим для розвитку координаційних здібностей. Тому цілеспрямований розвиток координаційних здібностей має починатися саме у цьому віці. Тільки в цьому випадку можна забезпечити необхідну загальну фізичну підготовленість дитини. Аналіз психолого-педагогічної літератури та передового педагогічного досвіду показав, що літературних джерел з цього питання недостатньо, матеріал розрізнений, не систематизований і в невеликому обсязі. У цьому актуальною

стає проблема розробки оздоровчої програми ЗДО щодо формування координаційних здібностей дітей старшого дошкільного віку.

Мета статті: розкрити основні аспекти формування координаційних здібностей дітей старшого дошкільного віку за допомогою оздоровчої роботи в ЗДО.

Виклад основного матеріалу. Координаційні здібності – вид фізичних здібностей, що базуються на психофізіологічних та морфологічних особливостях організму та сприяють злагодженому виконанню рухових дій [1]. На думку вітчизняного науковця В. Ляха, координаційні здібності – це можливості індивіда, що визначають його готовність до оптимального управління та регулювання рухової дії [2]. Це визначення відповідає розумінню природи координації та спритності, що є в працях Н. Бернштейна і узгоджується зі змістом, що зазвичай вкладається у визначення, дані іншими авторами. Методист фізичного виховання Ю. Верхошанський вважає, що координація – це здатність до впорядкування внутрішніх та зовнішніх сил, що виникають при вирішенні рухового завдання для досягнення необхідного робочого ефекту при повноцінному використанні моторного потенціалу людини [3].

Як відомо, у віці чотирьох-п’яти років відбувається становлення координаційних механізмів та налагоджується їхня взаємодія з вегетативною системою організму, підвищення ролі другої сигнальної системи у становленні координаційних рухових механізмів. У старшому дошкільному віці помірно розвиваються чотири фізичні якості (спритність, статична та динамічна сила, швидкість) та чотири функціонально-рухові здібності (диференціювання силових навантажень та просторових параметрів, орієнтаційні та координаційні здібності). На п’ятому році життя прискорено розвиваються три основні рухи (рухи руками та ногами, ходьба), помірковано – чотири рухи (біг, рівновага, лазіння та метання) та уповільнено – один рух (стрибки) [3].

Для ефективного формування координаційних здібностей необхідно на основі загального підходу до фізичного виховання розглянути конкретні шляхи вдосконалення видів координаційних здібностей засобами оздоровчої роботи в ЗДО.

До найбільш значних, фундаментальних координаційних здібностей дітей старшого дошкільного віку в процесі управління руховими діями відносяться:

– здатність до реагування;

– здатність до рівноваги;

– орієнтаційна спроможність;

– диференційована здатність, різновидами якої є здатність до диференціювання просторових, часових та силових параметрів руху;

– ритмічна здатність [2].

Основним засобом для розвитку координаційних здібностей є фізичні вправи підвищеної координаційної складності та елементи новизни. Складність фізичних вправ можна збільшувати за рахунок зміни просторових, тимчасових та динамічних параметрів, а також за рахунок зовнішніх умов, змінюючи порядок розташування та їх значення; змінюючи площу опори або збільшувати її рухливість у вправах на рівновагу тощо; комбінуючи рухові навички; поєднуючи ходьбу зі стрибками, біг та ловіння предметів; виконуючи вправи за сигналом чи обмежений час.

Найбільш широку та доступну групу засобів для виховання координаційних здібностей дітей старшого дошкільного віку за допомогою оздоровчої роботи в ЗДО становлять загальнопідготовчі гімнастичні вправи динамічного характеру, що одночасно охоплюють основні групи м'язів. Це вправи без предметів і з предметами (м'ячами, гімнастичними палицями, скакалками тощо), відносно прості і досить складні, що виконуються в змінених умовах за різних положень тіла або його частин, в різні сторони елементи гімнастики (перекиди та перекати), вправи у рівновазі. Вправи, створені для формування координаційних здібностей, ефективні до того часу, поки вони виконуватимуться автоматично. Потім, вони втрачають свою цінність, тому що будь-яке, освоєне до навички і виконується в тих самих постійних умовах рухової дії не стимулює подальший розвиток координаційних здібностей.

На формування координаційних здібностей у дітей старшого дошкільного віку доцільно застосування схеми побудови комплексу відповідних вправ. Вони розділені на три частини: підготовчу, основну та заключну. Ці частини комплексу вправ різні за тривалістю і становлять відповідно 5–15 %, 70–85 % та 3–7 % від загального часу занять.

У підготовчій частині заняття використовуються розігрівальні вправи, що допомагають підготувати організм дитини до виконання вправ в основній частині. Рухи виконуються з невеликою амплітудою, у невисокому, поступово наростаючому темпі. Включено вправи загального впливу – потягування, різновиди ходьби на місці та з просуванням, танцювальні кроки. Основна частина комплексу вправ спрямована на розвиток різних м'язових груп та фізичних якостей (найінтенсивніші вправи, у вихідних положеннях стоячи, сидячи, лежачи, а також стрибки, що дають значні фізичні навантаження). До заключної частини занять входять вправи малої інтенсивності. Це здебільшого вправи на розслаблення та дихання, оскільки найважливіше після фізичного навантаження – продовжувати рухатися, але в досить низькому темпі, щоб постійно зменшувати частоту серцевих скорочень. Вправи цієї частини заняття допомагають організму відновитися після фізичного навантаження.

У роботі з дітьми старшого дошкільного віку вправи можуть змінюватися у різних випадках:

1. у формі занять оздоровчого спрямування.

2. у вигляді «ритмічних блоків», що використовуються як частина занять з фізичної культури.

3. під час проведення ранкової гігієнічної гімнастики, що посилює її оздоровчий та емоційний ефект.

4. у показових виступах дітей на спортивних святах та розвагах (елементи).

Висновки. Розвиток координації рухів дитини є надзвичайно важливим фактором їх розвитку в цілому. Розвинені координаційні здібності впливають на темп, вид та спосіб засвоєння техніки рухів, а також на їх подальшу стабілізацію.

Література

1. Лях В. І. Поняття «координаційні здібності» і «спритність». *Теорія і практика фізичної культури.* 2003. № 8. С. 44−46.

2. Лях В. І. Про класифікацію координаційних здібностей. *Теорія і практика фізичної культури.* 2007. № 7. С. 28−30.

3. Селезньова Т. В. Контроль рухових здібностей дітей та підлітків у фізичному вихованні. *Наукові записки Тернопільского державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка.* 2003. № 2. С. 38–41.

Abstract. *The article studies the forming of older preschool children's coordination abilities by means of health-related work in the preschool education institution. Taking into account the general approach to physical education, specific ways and means of improving the corresponding types of coordination abilities were implemented by means of health-related work, and a plan-scheme for developing a complex of relevant exercises was created.*

Key words: *coordination abilities, children of older preschool age, preschool education institution, recreational work.*

Огняна Поліна, *магістрантка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***С. А. Тітаренко,***
кандидат педагогічних наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. *У статті зроблено спробу теоретичного аналізу розуміння творчих здібностей старших дошкільників у психолого-педагогічній площині; з'ясовано, що саме гра є провідною діяльністю дитини задля ефективного формування творчих здібностей.*

Встановлено, що творча діяльність є рушійною силою саморозвитку особистості, зокрема старшого дошкільника.

Ключові слова: *старший дошкільник, освітнє середовище, творчі здібності дитини.*

Постановка проблеми. Сучасні дошкільники вимагають оновлення наукових підходів та технологій їхнього навчання та виховання. Це пояснюється тими інноваційними змінами, що вже увійшли, чи тільки входять у повсякденне життя. Педагогічним працівникам закладів дошкільної освіти варто постійно підвищувати власну професійну майстерність, опановувати нові технології роботи з дітьми для того, адже проблема розвитку творчих здібностей дошкільників сьогодні залишається актуальною, зважаючи на вимоги до першокласника Нової української школи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Навчально-розвивальна діяльність, яка провадиться у закладі дошкільної освіти, має задовольняти запити дитини. Пріоритетом має стати розвиток творчих здібностей особистості дитини, формування її внутрішнього світогляду на засадах соціально прийнятних моральних принципів, правил та норм.

Сучасні аспекти впровадження дошкільної освіти досліджують А. Богуш, П. Гончарук, Н. Кирста, К. Крутій, Н. Лисенко, В. Котирло, Г. Кравцов, О. Любчик, Т. Поніманська та інші.

Вагомий внесок у вивчення і розробку різних педагогічних та психологічних аспектів розвитку творчих здібностей дошкільників, побудову психологічних моделей розвитку обдарованості на етапі дошкільного дитинства зроблено такими вченими: І. Білою, В. Бондаровською, Л. Валуленко, І. Волощук, Ю. Гільбухом, О. Кульчицькою, В. Кузьменко, І. Карабаєвою, Н. Лейтесом, О. Матюшкіним, В. Моляко, О. Музикою, В. Рибалкою, С. Сафарян, О. Туриніною, Л. Шелестовою та ін.

Сучасний стан дослідження творчості можна розглядати як процес зближення двох підходів: особистісного – дослідження суб’єкта творчої діяльності, його потреб, мотивів, знань, умінь, навичок, властивостей, самосвідомості, емоцій, почуттів та процесуального – дослідження фаз, станів, стадій та результатів перетворення предмета творчості [1].

Також цікавим є погляд В. Чорноус, яка визначає творчі здібності як продукт саморуху, самостійного вирішення простих та складних задач і питань, самостійного розкриття закономірностей і зв’язків між предметами і явищами, продукт мозкової роботи на шляху від загального до конкретного [6].

Т. Равлюк розглядає творчі здібності як синтез властивостей особистості, які характеризуються ступенем відповідності певного виду творчої діяльності вимогам до неї та зумовлюють результативність такої діяльності [5].

О. Кульчицька вважає, що творчість дошкільників реалізується в різних видах діяльності: грі, навчанні, спілкуванні, праці. Вона виділила наступні критерії творчих здібностей: оригінальність (здатність створювати ситуації, незвичайні відповіді, рішення, нестандартність); семантична гнучкість (здатність виділяти функціональні можливості об'єкта та пропонувати різні способи його використання); креативність (здатність підкреслити функцію об'єкта і, тому, побачити в ньому нові можливості); семантична спонтанна гнучкість (здатність знаходити різні ідеї у відносно обмежених ситуаціях) [3].

Мета статті: здійснити теоретичний аналіз проблеми розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку у психолого-педагогічній площині.

Виклад основного матеріалу. Дошкільний вік, за віковою періодизацією в Законі України «Про дошкільну освіту», має таку структуру: молодший дошкільний вік (3-4 роки); середній дошкільний вік (4-5 років); старший дошкільний вік (5-6 років) [4]. Саме у старшому дошкільному віці дитяча творчість проявляється у найбільш змістовних формах розумової діяльності особистості і розглядається науковцями-практиками як універсальна навичка, яка гарантує успіх у різних видах діяльності дітей.

Зазвичай формування дитячої творчості пов'язане з грою. Дошкільники малюють і грають, танцюють і грають, будують і грають, називають слова, придумують казки і продовжують грати. Навіть грають, займаючись серйозною роботою – навчаючись. Через гру, експерименти та творчість дитина пізнає навколишній світ. У грі дитина намагається знайти своє місце в житті, в якому вона готується до школи, живе нею, прокидається і засинає в грі.

Очевидним є той факт, що дитинство є періодом засвоєння соціально зумовленої системи суспільних, культурних, історичних відносин, яке відбувається в процесі спілкування та становленні свідомої, самостійної, продуктивної діяльності. Як зазначає Т. Пироженко, особистісний розвиток дитини відбувається не тільки в процесі спеціально створених дорослим занять, дидактичних ігор, метою яких є отримання знань, умінь та навичок, але й під час спілкування з предметним світом, дорослими та однолітками в спільній діяльності, зокрема у грі [2].

Розвиток творчої особистості – це вдосконалення системи її творчих відносин до різних аспектів життєдіяльності. Реалізовуючи свої відносини, що все більш і більш ускладнюються, особа об'єктивує себе в новій творчій якості. Тож, розвиток творчої особистості дошкільника сьогодні є одним з пріоритетних завдань дошкільної освіти.

Творчі прояви дошкільників тісно пов'язані із розвитком уяви та здатності до креативності. Творчий прояв – це самостійна діяльність вихованця, спрямована на створення нового «продукту». Дошкільники з захопленням завжди беруться до створення своїх непередбачуваних «витворів мистецтва». У

такий спосіб реалізовується творчий прояв. І головним завданням дорослих (вихователів, керівників гуртків, батьків та інших родичів) є підтримка такого творчого креативу дитини за будь-яких обставин.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Актуальність проблеми не викликає сумнівів через те, що особистість дитини має соціалізуватися, зокрема й через творчу діяльність. Це спонукає науковців до подальших наукових розвідок щодо пошуку нових або удосконалення вже існуючих засобів, методів, технологій розвитку творчих здібностей дітей.

Поняття «творчі здібності» розглядається у двох наукових площинах – педагогічній та психологічній. Науковці не мають єдиного тлумачення означеної дефініції, проте схильні до єдиної думки про те, що прояв творчих здібностей є показником особистості, що здатна до саморозвитку, самовдосконалення, саморефлексії. Творчість дітей, зокрема старших дошкільників, ґрунтується на безпосередньому та опосередкованому наслідуванні, яке слугує важливим чинником розвитку їхніх творчих здібностей. Потребують подальшого наукового обґрунтування різноманітні засоби розвитку творчих здібностей дошкільників в умовах освітнього середовища.

Література

1. Біла І. М. Психологія дитячої творчості. Фенікс, 2014. 137 с.

2. Ігрова діяльність дошкільника : молодший дошкільний вік / Піроженко Т.О. та ін. Київ : Генеза. 2016. 88 с.

3. Кульчицька О. І. Простір для здійснення творчих задумів. *Обдарована дитина.* 2005. № 7. С. 2–5.

4. Про дошкільну освіту : закон України від 11 липня 2001 року № 2628 – III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text

5. Равлюк Т. Діагностика та раннє виявлення творчих здібностей учнів. *Вісник Львів. ун-ту. Серія «Педагогічна».* 2005. Вип. 20. С. 112–118.

6. Чорноус В. Творчі здібності особистості: визначення, сутність, структура. *Проблеми підготовки сучасного вчителя.* 2012. № 5 (1). С. 82–87.

Annotation. *The article makes an attempt to theoretically analyze of the understanding of senior preschoolers' creative abilities in the psychological and pedagogical plane; it has been found that the game is the leading activity of the child for the effective forming of creative abilities. It has been established that creative activity is the driving force of self-development of a personality, in particular of a senior preschooler.*

Key words: *senior preschooler, educational environment, child's creative abilities.*

Осадча Олена, *аспірантка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***І.Д. Куліш,***
доцент, кандидат педагогічних наук
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

Анотація. *У статті розглядається проблема формування логіко-математичної компетентності дошкільників. Здійснений дефінітивний аналіз ключових термінів. Наголошено на необхідності створення розвиваючого середовища в дошкільних установах як необхідної умови формування логіко-математичної компетентності дошкільників.*

Ключові слова: *компетентність, діти старшого дошкільного віку, математика, логіка*

Постановка проблеми. Навчити дитину розмірковувати – одне з важливих педагогічних завдань. Природно, що основою процесу мислення є чуттєве сприйняття, набуте з досвіду та спостережень. Логіко-математичний розвиток дошкільника – один з найважливіших аспектів його підготовки до школи, оскільки сприяє формуванню у майбутнього школяра вміння розв'язувати інтелектуальні та практичні завдання в різних видах діяльності, оперувати моделями розв'язку.

Безперечно, значне місце в здійсненні розумового розвитку дітей дошкільного віку займає математика, зокрема процес формування елементарних математичних уявлень, результатом якого є формування логіко-математичної компетентності [3, с. 139].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Під час останніх десятиліть проблемою формування логіко-математичної компетентності займалися такі вчені: реалізацію індивідуально-диференційованого підходу дітей розкрито у працях Н. Баглаєвої, Т. Степанової; науковець А. Бєлошиста досліджувала формування і розвиток математичних здібностей у дошкільників; у працях Л. Гайдаржийської пропонується методика формування елементарних математичних уявлень у дітей старшого дошкільного віку; Л. Зайцева розкриває методику формування елементарної математичної компетентності у дітей старшого дошкільного віку [6]; особливості засвоєння абстрактних математичних понять вивчала М. Машовець.

Питання розвитку логіко-математичних здібностей дітей дошкільного віку досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені: Ж. Піаже, Н. Непомняща, М. Фідлер, Е. Дум, Р. Грін, В. Лаксон, Т. Мідліна, Г. Леушина, А. Столяр,

К. Щербакова, Л. Шлегер, Є.Тихеєва, Ф. Блехер, Г. Костюк, В. Бочарова, Л. Коваль, О. Кононко, І. Костюк та ін.

Мета статті: теоретично дослідити проблему формування логіко-математичної компетентності дошкільників.

Виклад основного матеріалу. Аналіз останніх наукових досліджень (Г. Леушиної, Н. Непомнящої, А. Столяра та ін.), педагогічного досвіду переконує в тому, що раціонально побудоване навчання дошкільнят математики сприяє загальному розумовому розвитку дітей [2]. Одним із основних завдань сучасної дошкільної освіти є формування логіко-математичної компетентності дітей. Компетентність – набута у процесі навчання інтегрована здатність особистості, яка складається із знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці; компетенція – суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини.

Логіко-математична компетентність – це здатність дошкільника в межах вікового періоду здійснювати: класифікацію геометричних фігур, предметів, розташування предметів за обраною ознакою (за величиною, масою, об‘ємом, розташуванням у просторі, часі); обчислення та вимірювання кількості, відстані, довжини, ширини, висоти, об‘єму, маси, часу [1].

У Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні визначено поняття «логіко-математична компетентність», що передбачає наявність у дітей таких умінь: використання початкових логічних прийомів; доведення правильності свого міркування; здійснення вимірювання, обчислення; виявлення інтересу до логіко-математичної діяльності тощо [1].

Також, визначені елементарні математичні уявлення, зокрема: усвідомлення змісту понять «число», «цифра», «лічба», «рахунок», «задача»; уявлення про натуральний ряд чисел; здатність лічити у межах 10 у прямому та зворотному порядках; вміння користуватися кількісними та порядковими числівниками; знання цифр від «0» до «9»; уміння визначати кількісний склад числа в межах 10, порівнювати суміжні числа, складати числа із двох менших, розуміти і оперувати поняттям «на 1(2) одиниці менше / більше» [2]. Логіко-математична компетентність містить такі підрозділи: кількість, лічба, обчислення, множини, серіації, розміщення у просторі, класифікація, форма, перебіг подій у часі, орієнтування у просторі, величина, вимірювання.

Якщо звернутися до ретроспективного аналізу даного питання в науковій літературі, то слід зазначити, що проблема формування елементарних математичних уявлень дошкільників знаходить відбиття в дослідженнях класиків педагогіки та сучасних науковців. Питання змісту і методів навчання дітей дошкільного віку арифметики і формування уявлень про розміри і виміри,

про час і простір розглядали у своїх педагогічних працях Я. Коменський, М. Песталоцці, К. Ушинський, Ф. Фребель, Л. Толстой та інші.

Так, Я. Коменський у книжці «Материнська школа» рекомендує до школи навчати дитину рахунку у межах двадцяти, вмінню розрізняти числа більші-менші, парні-непарні, порівнювати предмети за розмірами, впізнавати і називати деякі геометричні фігури, користуватися в практичній діяльності такими мірами, як дюйм, п'ядь, крок, фунт.

У класичних системах сенсорного навчання Ф. Фребеля і М. Монтессорі подана методика ознайомлення дітей з геометричними фігурами, розмірами, вимірами, лічбою. «Дари» Ф. Фребеля і в наш час використовуються як матеріал для ознайомлення дітей з числом, формою, розміром і просторовими відношеннями. К. Ушинський вважав важливим навчити дитину лічити окремі предмети та їхні групи, виконувати дії додавання і віднімання, формувати поняття десятка як одиниці рахунку.

Питання про методи, зміст навчання дітей лічби і формування елементарних математичних уявлень, які могли б стати основою для успішного засвоєння математичних дисциплін у школі, надзвичайно гостро дебатувалися в той час у дошкільній педагогіці. Формування елементарних математичних уявлень, розвиток логіко-математичних здібностей дітей дошкільного віку – одна із найважливіших методичних проблем дошкільної освіти сучасності. Логіко-математичний розвиток передбачає пізнавальну активність у власному розвитку дошкільника, який «цікавиться особливостями свого сприймання, пам'яті, уяви, уваги, мислення, здійснює елементарні мислительні дії» (аналізує, порівнює, синтезує, узагальнює).

Сьогодення вимагає створити умови для «оволодіння дитиною початковими формами дослідництва, експериментування, винахідництва, щоб розвинути уміння формулювати запитальні речення, робити спроби самостійно вивчати навколишній світ, радіти з відкриття» [4, с. 64].

Логічні уміння – необхідний інструмент засвоєння дошкільням навколишньої дійсності, засвоєння матеріалу з будь-якої галузі знань, у тому числі й з математики. Уміння встановлення логічних зв'язків між предметами та явищами навколишнього світу впливає на розвиток логічної сфери дитини.

Логіка – це наука, яка вивчає закони і форми розумової діяльності людей, принципи і засоби побудови правильних суджень і міркувань про предмети і явища об'єктивного світу, методи формалізації знання як результату пізнавального процесу. Такі важливі сторони діяльності людини, як пізнання, логіка, розумова діяльність розвиваються упродовж усього життя людини, а пізнавальний розвиток – найширше щодо цього поняття, – здійснюється у контексті різних видів діяльності. В основі розумового розвитку лежить процеси сприймання, мислення, пізнання тощо. Стосовно дитини дошкільного

віку, процес пізнання розглядається науковцями як «оволодіння певними типами пізнавальних дій: дії сприймання та дії мислення» [3, с. 64]. Відповідно, у кожному віці пізнавальна діяльність має свої відмінні риси.

Свій перший математичний досвід дитина набуває в різноманітних видах повсякденної діяльності. Такої думки дотримуються вчені Л. Венгер, Г. Леушина, Ф. Блехер, К. Щербакова, Т. Степанова, Л. Зайцева, Н. Баглаєва та ін. Отже, формування елементарних математичних уявлень є засобом розумового розвитку дитини, її пізнавальних здібностей.

Слушною є думка А. Смоленцева, який зазначає що сучасний заклад дошкільної освіти – це місце, де дитина отримує досвід широкої емоційно-практичної взаємодії з дорослими та однолітками в найбільш значущих для її розвитку сферах життя. Можливості організації та збагачення такого досвіду розширюються за умови створення в групі дитячого саду предметно-просторового розвиваючого середовища, в якому творчість і винахідництво стимулюються відповідним чином.

Неодмінною умовою побудови розвиваючого середовища в дошкільних установах будь-якого типу є реалізація ідей розвиваючої освіти. Розвиваюча освіта спрямована насамперед на розвиток особистості дитини і здійснюється через вирішення завдань, в основі яких лежить перетворення інформації, що дозволяє дитині проявляти максимальну самостійність і активність, передбачає перспективу саморозвитку дитини на основі пізнавально-творчої діяльності.

Таким чином, логіко-математичний розвиток дітей є процесом, який має в своїй основі кілька компонентів, пов’язаних із психічними, віковими особливостями дітей та конкретизованими засадами навчання математики. Метою даного напряму роботи є розвиток математичних здібностей дитини, формування у неї необхідного до віку комплексу понять та уявлень математики та операційних дій у сфері елементарної математики. Логіко-математичний розвиток, формування елементарних математичних уявлень, логіко-математична компетентність є компонентами сучасної математичної освіти дітей дошкільного віку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, вищезазначений теоретичний матеріал засвідчує значущість проблеми формування математичної обізнаності в дошкільному дитинстві, формування логіко-математичної компетентності зокрема. У зв’язку з цим виникає нагальна потреба перебудови змісту навчання математики в ЗДО, що і буде змістом подальших наукових досліджень у цьому напрямі.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 23.03.2023).

2. Архіпова Н.Є. (вихователь). Інтегроване заняття для дітей старшої групи «З LEGO

місто будували і професії вивчали». *Палітра педагога*. 2018. № 6. С. 11–13.

3. Варяхова Т. Зразкові конспекти з конструювання з використанням конструктора ЛЕГО. *Дошкільне виховання*. 2009. № 2. 48–50 с. 32

4. Від маленької цеглинки – до розумної дитинки, Дидактично-ігровий посібник. Вінниця, 2018. 15 с.

5. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Ірпінь, 2003. 1440 с.

6. Годовікова Д. Б. Формування пізнавальної активності. *Дошкільне виховання.* 1986. № 1. 240 с.

Annotation. *The article deals with the issue of logico-mathematical competence of formation in preschoolers. A differential analysis of key terms was carried out. It is emphasized the need to create a developing environment in preschool educational institutions as a necessary condition for logical-mathematical competence formation in preschoolers.*

Key words: *competence, senior preschoolers, mathematics, logic*

Охріменко Марія, *магістрантка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***І.Д. Куліш,***
доцент, кандидат педагогічних наук
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР І ВПРАВ

Анотація. *Мовленнєвий розвиток дитини – один з основних чинників становлення особистості у ранньому дитинстві. Серед різних засобів розвитку мовлення дітей раннього віку особлива роль належить грі, в процесі якої вони набувають первинних навичок комунікації. В грі діти активно взаємодіють між собою оволодіваючи мовленнєвими навичками. В статті розкрито сутність дидактичних ігор і вправ для розвитку мовлення дітей раннього віку. Саме в процесі дидактичних ігор в дітей на мимовільному, неусвідомленому рівні формуються необхідні їм знання та мовленнєві навички.*

Ключові слова: *розвиток мовлення, дидактична гра, ігрова діяльність, діти раннього віку.*

Постановка проблеми. Особливу роль в розвитку дитячого мовлення відіграє ранній вік. Потреба у спілкуванні, освоєння предметних дій вимагають власного активного мовлення дитини. Розширюється запас слів, які розуміє дитина другого-третього років життя, виникають прості фрази, які розкривають доступні їй побутові ситуації, ігрові дії. Дитина раннього віку називає знайомих людей, тварин, рослини, предмети найближчого та прилеглого до її дому довкілля. Формується розуміння нею ситуацій, які передаються з допомогою

прислівників та прийменників, розуміння слів, що означають якості предметів, їх розмір, колір та дії з ними. Саме в ранньому віці закладаються передумови, які сприяють освоєнню граматичного оформлення висловлювань.

Розвиток мовлення дітей є однією з головних проблем сучасної дошкільної лінгводидактики. Актуальність цієї проблеми зумовлена потребою реалізації положень Закону України «Про дошкільну освіту», «Базового компоненту дошкільної освіти», спрямованих на модернізацію дошкільної освіти, зокрема вдосконалення методів, форм і засобів навчання дітей рідної мови та культури їхньої мовленнєвої комунікації. В досягненні цих завдань особливо важливим і природовідним є забезпечення розвитку провідного виду діяльності дошкільників – ігрової діяльності й використання ігор як засобу, як організаційної форми і як методу, які забезпечують мимовільне, неусвідомлене, ненавмисне засвоєння дітьми мови й оволодіння процесуальністю мовлення.

Не менше значення в розвитку мовлення й опануванні одиниць мови мають дидактичні вправи, які на відміну від дидактичних ігор виконують в освітньому процесі дещо інші функції. Вони, впливаючи на ті самі процеси оволодіння дітьми мовою і мовлення як і гра, проте сприяють розвитку інших якостей висловлювання: його довільності й усвідомленості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема розвитку мовлення дітей дошкільного віку була і до цього часу залишається в центрі уваги українських науковців, зокрема А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Калмикової, К. Крутій, Н. Луцан, Т. Пироженко та багатьох інших. Проблему ігрової діяльності досліджували такі психологи, як: Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Леонтьєв, Л. Венгер, С. Новосьолова та ін. В дослідженнях вчених велика увага приділяється іграм і вправам, які сприяють розвитку дитячого мовлення.

Психолінгвістичний компонент проблеми мовленнєво-ігрової діяльності розкривається у працях Є. Верещагіна, І. Зимньої, О. Леонтьєва, О. Лурії, І. Синиці, О. Соколова та ін. Він ґрунтується на уявленнях про структуру мовленнєвої діяльності та психофізіологічні механізми породження мовлення , що забезпечують реалізацію мовленнєвого акту на знайомому матеріалі з використанням комунікативно спрямованих одиниць висловлювання.

Л. Калмикова розробила для ЗДО діагностико-розвивальну програму, яка дає змогу вихователям користуватися як методиками діагностики мовлення, так і методиками розвитку мовленнєвої діяльності дітей у мовній грі .

Мета статті: розкрити основні положення використання дидактичних ігор і вправ для розвитку мовлення дітей раннього віку.

Виклад основного матеріалу. Мовленнєвий розвиток дитини – один з основних чинників становлення особистості у ранньому дитинстві. Рідна мова є

загальною основою навчання і виховання дітей, засобом пізнання і способом специфічного людського спілкування.

Актуальність теми полягає в тому, що розвиток мовлення та виховання мовленнєвої культури є однією з найзначущих проблем сучасної дошкільної освіти. Вона зумовлена пріоритетними напрямами Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, Законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Базовим компонентом дошкільної освіти, програмами розвитку дитини дошкільного віку «Українське довкілля», «Дитина в дошкільні роки» та іншими нормативними документами.

На необхідність розвитку мовлення, зокрема в ранньому віці, вказували такі дослідники: психофізіологи (В. Бельтюков, Н. Бехтерєва, І. Горєлов, Н. Данилова, Н. Жинкін, В. Каменська, М. Красногорський, М. Кольцова, У. Пенфільд, Т. Хризман, І. Павлов, К. Сєдов та ін.); психологи (Л. Виготський, П. Гальперін, Д. Ельконін, О. Леонтьєв), лінгвісти (О. Гвоздєв, Н. Рибніков, Т. Ушакова, С. Цейтлін, Н. Швачкін, О. Шахнарович, Н. Юр'єва та ін.).

У педагогічних дослідженнях визначено закономірності, принципи та методи навчання дітей раннього віку рідного мовлення (А. Богуш, К. Крутій, Г. Ляміна, Т. Науменко, Л. Олійник, Л. Павлова. Г. Розенгарт-Пупко, Л. Федоренко, Т. Юртайкіна та ін.).

Перші роки життя дитини мають вирішальне значення для подальшого розвитку її мовлення. Розвиток мовлення у цей період, за Г. Розенгарт-Пупко, проходить два етапи: перший – від 1 року до 1 року 5-6 місяців, другий – від 1 року 5-6 місяців до 3 років.

Мовлення дітей раннього віку розвивається в таких напрямах: а) розвиток розуміння мовлення дорослих; б) формування функції узагальнення; в) збагачення та активізація словникового запасу; г) розвиток здібності наслідування і вдосконалення звуковимови; д) формування граматичної будови мови.

На першому етапі продовжується розвиток розуміння мови, на другому – збагачується словниковий запас, розвивається активне мовлення.

А. Макаренко, педагог, соціальний працівник, письменник, теоретик, стверджує, що хороша гра дитини нагадує хорошу роботу дорослого. Він підкреслює ідею того, що красива гра згодом стане якісною роботою. Флоріка Андрєєску стверджує, що «гра займає таку важливу роль в житті дитини, тому що задовольняє її бажання, запити. Реальність, яка її оточує, є занадто складною. Як її пізнати, як орієнтуватися у навколишньому середовищі? Гра і є однією з діяльностей, через яку дитина вчиться пізнавати реальний світ, впливає на навколишні предмети, задовольняє свої потреби в русі та розумінні оточуючого, набуває впевненості у власних силах. Вдягаючи „уніформу" гри,

ця діяльність є такою ж важливою для фізичного та психічного розвитку, як і сонячне світло. Тому деякі педагоги стверджують, що гра це донавчальна діяльність» [3, с.78].

Важливим засобом стимулювання мовленнєвого онтогенезу та формування мовленнєвої компетентності у дітей є дидактичні ігри. Як навчальні ігри, вони використовуються в освітньому процесі ЗДО для формування, закріплення і корекції мовленнєвих навичок дітей. Дидактична гра визначається як єдина система впливів, що спрямована як на формування у дитини потреби у знаннях, активного інтересу до дійсності, яка може стати їхнім новим джерелом знань, так і на формування більш досконалих пізнавальних навичок і вмінь – сенсорних, інтелектуальних, мнемічних, комунікативних тощо.

А. Богуш особливістю дидактичних ігор вважає те, що вони спеціально створюються і розробляються дорослими з різною педагогічною метою; вони можуть супроводжуватись наочним матеріалом (іграшки, предмети, речі, картинки тощо) або будуватися тільки на словесній основі. Дидактичні завдання в грі не ставляться перед дітьми безпосередньо, як це відбувається на занятті, а тісно пов'язуються з ігровою дією. Дидактична мета прихована в ігровому завданні, вона непомітна для дитини. Тому засвоєння мовленнєвого і мовного змісту відбувається ненавмисно, неусвідомлено і мимовільно у процесі цікавих для неї ігрових дій, зокрема загадування і відгадування, елементів змагання у досягненні ігрового задоволення та ін. Основним стимулюючим фактором виконання мовного завдання стає не безпосередня настанова вихователя і бажання дітей висловлюватися, а природне прагнення гратися, виграти, бути учасником процесу гри, діяти разом з усіма. Саме ці мотиви спонукають дітей до мовленнєвої активності, як того вимагають умови і правила дидактичної гри (уважніше вслуховуватися, швидше орієнтуватися на потрібну відповідь, добирати і номінувати предмети тощо).

Дидактичні ігри дозволяють максимально наблизити процес навчання мови і розвитку мовлення до вікових особливостей дошкільника. В них тісно переплітаються ігрові та навчальні цілі, поєднується ігрова й комунікативно-мовленнєва мотивації. Дитина переживає інтерес до висловлювання своїх думок та задоволення від мовленнєвих дій у процесі таких ігор. Так само, як і навчання, дидактична гра дозволяє, але дещо по іншому, збагатити мовлення дітей та закріпити мовленнєві навички у ході виконання різноманітних ігрових завдань. Ініціатива у цих іграх належить дорослому, який подає правила, забезпечує ігровим матеріалом, залучає дітей до гри, а діти, захоплюючись процесом гри активно, але і машинально виконують мовленнєві завдання, не переймаючись проблемою виконати їх повністю. Це відбувається мимовільно і

неусвідомлено, але результативно і продуктивно щодо завдань розвитку мовлення. У ході дидактичної гри діти виконують конкретні дії, що зумовлюють і мовленнєву активність дошкільника та водночас спрямовують розвиток гри. Це своєрідний – проміжний етап – між залежністю мовлення від речей і предметних дій та вільним висловлюванням, в основі якого вже лежать не реальні предмети і дії, а їх образи, відокремлені від об'єктивно існуючих речей.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Для навчання через гру створені дидактичні ігри. Головна їх особливість полягає в тому, що завдання дитині пропонується в ігровій формі. Діти граються, не підозрюючи, що освоюють якісь знання, оволодівають навичками дій з певними предметами, навчаються культурі спілкування один з одним. Будь-яка дидактична гра містить пізнавальну і виховну ігрові складові, ігрові дії, ігрові та організаційні відносини.

Отже, застосування дидактичної гри для розвитку мовлення дітей раннього віку відбувається поступово, при цьому враховуються вікові та індивідуальні особливості дітей.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови : Підручник / За ред. А. М. Богуш. Київ : Вища шк., 2017. 542 с.

3. Богуш А. М., Луцан Н. І. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників : мовленнєві ігри, ситуації, вправи. Навчальний посібник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2014. 304 с.

4. Калмикова Л. О. Перспективність і наступність в навчанні мови й розвитку мовлення дітей дошкільного і молодшого шкільного віку: психолінгвістичний і лінгвометодичний виміри: навч.-метод. пос. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2017. 448 с.

Annotation. *A child's speech development is one of the main factors in the formation of personality in early childhood. Among the various means of speech development of young children, a special role belongs to the game, in the process of which they acquire primary communication skills. In the game, children actively interact with each other, mastering speech skills. The article reveals the essence of didactic games and exercises for the development of speech of young children. It is in the process of didactic games that children develop the necessary knowledge and speech skills on an involuntary, unconscious level*

Key words: *speech development, didactic game, game activity, young children.*

Піскун Дарина, *магістрантка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***О.Я. Заїка,***
кандидат педагогічних наук, старший викладач
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

РОЗВИТОК ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБОМ НАРОДНИХ ПРОМИСЛІВ

Анотація. *Здійснено аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми розвитку художньо-творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. Визначено роль народних промислів у розвитку художньо-творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку.*

Ключові слова: *художньо-творчі здібності, розвиток, народні промисли, діти дошкільного віку.*

Постановка проблеми. Проблеми перебудови нашого суспільства нерозривно пов'язані з вирішенням завдань формування творчої особистості. Творчість дає людині можливість актуалізувати свої потреби, інтереси, здібності, знаходити форми прояву індивідуальної активності.

На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти важливим завданням є формування особистості дитини, розвиток її художньо-творчих здібностей. Без виховання естетично освічених людей, вміння розуміти і цінувати мистецтво, без пробудження у дітей творчого початку неможливе становлення цілісної, гармонійно розвиненої і творчо активної особистості.

Показник творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку визначається рівнем розвитку естетичного сприймання об'єктів та явищ, умінням працювати з різними матеріалами, використовувати різні техніки, добирати відповідні засоби реалізації задуму, виявляти творчу уяву, естетичну чутливість, емоційно-ціннісне ставлення до навколишнього.

Виховання дітей дошкільного віку на основі етнічних засад, великою мірою залежить від правильного використання потенціалу народних художніх промислів в дитячому закладі, як одного із найдієвіших засобів прилучення та засвоєння дітьми культури етносу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема розвитку художньо-творчих здібностей є однією з актуальних як у педагогіці, так і у психології. Багато публікацій цій проблемі присвятили такі науковці, як Н. Ветлугіна, Л. Богоявленська, Л. Венгер, Л. Виготський, Т. Григор'єва, В. Давидов, О. Запорожець, В. Левін, О. Лук, О. Матюшкін, В. Моляко, О. Нікіфорова, Л. Парамонова, Я. Пономарьов, Б. Теплов, П. Якобсон.

Художньо-творчі здібності розглядаються більшістю дослідників як здатність до творчості засобами художніх образів (О. Мелік-Пашаєв, З. Новлянська, А. Савенков).

Методи, умови розвитку художньо-творчих здібностей стали об'єктом дослідження Ю. Бабанського, С. Гавриленко, М. Данилова, Т. Ільїної, І. Лернера, В. Моляки, О. Савченко; шляхи ефективного розвитку творчих здібностей дитини – Л. Виготського, В. Давидова, Д. Ельконіна, О. Запорожця, О. Лука, Б. Теплова та ін.

Концептуальні засади прилучення зростаючого покоління до етнокультурних цінностей українського народу обґрунтовано в працях класиків педагогічної науки О. Духновича, С. Русової, О. Усової, К. Ушинского та сучасних учених А. Богуш, Н. Виноградової, Н. Гавриш, Р. Жуковської, Н. Лисенко.

Мета статті – висвітлення особливостей розвитку художньо-творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобом народних промислів.

Виклад основного матеріалу. Збагатити розум дитини різноманітними уявленнями – означає дати збагачену основу для творчості дітей. Навчити їх уважно придивлятись, бути спостережливими, тобто зробити їх уявлення більш яскравими допоможе дітям відтворити все побачене у своїй творчості [1, с.23].

Період дошкільного дитинства – найсприятливіший для художньо-творчого виховання та розвитку особистості. Адже саме в цей період закладається фундамент художньо-творчого розвитку особистості.

Розвиток художньо-творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку великою мірою залежить від правильної організації розвивального середовища в закладі дошкільної освіти, як одного із найдієвіших засобів прилучення дітей до культури етносу.

Залучення дитини до духовної й матеріальної культури народу відбувається в процесі діяльності, від характеру якої багато в чому залежить розвиток художньо-творчих здібностей старших дошкільників.

Мета підготовчого етапу процесу розвитку художньо-творчих здібностей засобом народних промислів полягає у створенні умов опосередкованого впливу на розвиток художньо-творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку.

Для забезпечення розвитку художньо-творчих здібностей дошкільників засобом народних промислів використовується різний інформаційний матеріал у формі бесід і розповідей про вироби народних майстрів, особливості оформлення етнічного середовища (бесіди-мандрівки «Подорож в українську світлицю», «Українська світлиця», «Що із чого виготовлено?», «Улюблені ігри та іграшки»), який має націлювати на формування уявлень про етнічні

особливості декоративного мистецтва; викликати позитивне ставлення до культурно-історичних традицій народу прикрашати житло; до народного мистецтва, ремесел і промислів, символів й атрибутів, дитячих ігор та іграшок.

З метою збагачення досвіду художньо-творчої діяльності, для ознайомлення з народними промислами використовують ігри, розповіді, казки, легенди, малі фольклорні форми (загадки, прислів'я, приказки, народна музика), вірші «Хто найкращий майстер на землі» М. Людкевич, Н. Забіли «Іграшки», К. Перелісної «Писанка» у поєднанні з різними видами мистецтва.

Під час художньо-творчої діяльності, використовуючи твори народних промислів, діти самостійно оперують образами, узагальнюють свій попередній ігровий досвід (сюжетно-рольова гра «Українська світлиця», творча гра «Крамниця гончарних виробів»).

Провідною метою здійснення переходу від пасивності до активних способів розвитку художньо-творчих здібностей в умовах індивідуальної взаємодії дитини з дорослим, є спонукання дошкільників до спілкування з приводу їхніх художньо-творчих потреб, що сприяє поглибленню пізнавальних інтересів. У результаті використання яскравої наочності, художнього слова, інформаційно насиченого мікросередовища для розвитку художньо-творчих здібностей, діти опановують новими знаннями, набувають здатності практично реалізовувати свій художньо-естетичний потенціал для отримання бажаного результату творчої діяльності на основі розвинених емоцій та почуттів до видів мистецтва, елементарно застосовувати мистецькі навички в життєвих ситуаціях під час освітньої та самостійної діяльності [2].

Для розвитку художньо-творчих здібностей засобом народних промислів, пропонуються групові та індивідуальні тематичні заняття з ознайомлення з творами народного мистецтва, з вивчення творчості окремих українських майстрів-гончарів (заняття «Музей керамічних виробів», заняття-зустріч з майстром-гончарем).

Ефективною у формуванні досліджуваного явища є педагогічна просвіта батьків (індивідуальні консультації, бесіди, ознайомлення з науково-методичною літературою «Історія українського народного мистецтва», батьківські збори (Майстер-клас для батьків «Розмалюю писанку») з метою привернення їхньої уваги до значення народних промислів для розвитку художньо-творчих здібностей дітей.

На початковому етапі роботи забезпечується інтеграційний комплекс найбільш ефективних форм, методів і прийомів у процесі цілеспрямованого розвитку художньо-творчих здібностей старших дошкільників: заняття, розповіді, екскурсії, читання та інсценування творів художньої літератури,

дидактичні і сюжетно-рольові ігри; розв'язування проблемних ситуацій, розглядання ілюстративних матеріалів, гра, пояснення, показ, заохочення.

У подальшій роботи створюють умови для безпосереднього прояву художньо-творчих здібностей старших дошкільників у різних видах діяльності, що передбачає створення можливостей для розширення, поглиблення та варіативного застосування дітьми свого художньо-творчого досвіду, спонукання до вибору варіантів рішень у ході виконання художньо-творчої роботи, забезпечення максимальної самостійності дітей у втіленні творчого задуму.

Використовується експериментування з матеріалами, вправляння у техніках зображення, складання усних розповідей, малювання предметів вжитку по пам'яті, самостійне виготовлення виробів за мотивами народних промислів (подарунків, сувенірів, предметів побуту); проведення екскурсій до музеїв дошкільного навчального закладу та на періодичні виставки творчих робіт; самостійна художньо-творча діяльність.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, розвиток художньо-творчих здібностей у старших дошкільників засобом художніх промислів передбачає систему роботи, яка полягає у проведенні навчальних заходів (занять, дидактичних ігор і вправ, екскурсій до музею тощо), Потребують подальшого вдосконалення методи розвитку художньо-творчих здібностей у старших дошкільників засобом художніх промислів.

Література

1. Програма художньо-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку «Радість творчості» / Р. М. Борщ, Д. В. Самойлик. Тернопіль : Мандрівець, 2013. 72 с.

2. Базовий компонент дошкільної освіти України / під керівництвом Т.О.Пироженко. Київ : Видавництво, 2021. 26 с.

Annotation. *The analysis of psychological and pedagogical literature on the problem of development of artistic and creative abilities of children of the senior preschool age is carried out. The role of folk crafts in the development of artistic and creative abilities of children of the senior preschool age was defined.*

Key words: *artistic and creative abilities, development, folk crafts, children of the senior preschool age.*

Подлісна Світлана, *студентка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***Н. О. Хлус,***
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
завідувач кафедри теорії і методики фізичного
виховання Глухівського НПУ ім. О. Довженка

РОЗВИТОК ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ ЗДО

Анотація. *В статті досліджено розвиток здоров'язбережувальної компетентності у дітей старшого дошкільного віку в умовах ЗДО. Зазначено, що використання в комплексі різних видів здоров'язбережувальних технологій формує у дитини стійку мотивацію на здоровий спосіб життя та повноцінний всебічний розвиток.*

Ключові слова: *здоров'язбережувальна компетентність, технологія, діти старшого дошкільного віку, заклад дошкільної освіти, оздоровча спрямованість.*

Постановка проблеми. Збереження здоров'я визначається протиріччям сучасного цивілізаційного процесу, наслідком якого є різке погіршення стану здоров'я людей. Умови життя зазнали кардинальних змін, що зумовлено досягненнями науково-технічного процесу. Стан здоров'я підростаючого покоління є інтегральним показником суспільного розвитку, відображенням його соціального-економічного, екологічного і морального благополуччя, могутнім фактором впливу на економічний, науковий, культурний потенціал країни.

Проблемами збереження здоров'я, формування здорового способу життя, починаючи з дошкільного віку, приділяли увагу такі науковці як Е.°Вільчковський, М.°Гончаренко, О.°Аксьонова, Л.°Божович, тощо [1]. Турбота про фізичне здоров'я дитини дошкільного віку завжди залишається одним із пріоритетів педагогічної роботи ЗДО. Дошкільний вік заслуговує на особливу увагу як початковий етап соціалізації дитини. Необхідність формування у дітей дошкільного віку здорв'язбережувальної компетентності обумовлено розумінням того, що лише з дитинства можна прищепити основні знання, навички і вміння щодо охорони здоров'я, які пізніше трансформуються у важливий компонент загальної культури людини і впливатимуть на формування здорового способу життя усього суспільства.

Зважаючи на те, що здоровий спосіб життя дітей дошкільного віку має певну специфіку, зумовлену віковими особливостями, залежить від дорослих, визначну роль у виховній роботі, спрямованій на формування здорв'язбережувальної компетентності, відіграє тісна співпраця родини та ЗДО. Тому, чим раніше відбудеться формування у дітей дошкільного віку основ

здорового способу життя, тим надійніше закріпиться ця навичка в їхній свідомості. Таким чином, проблема формування здорв'язбережувальної компетентності у дітей старшого дошкільного віку потребує виховання свідомого ставлення у дітей та їх батьків і має бути одним з пріоритетних напрямків [2].

Мета статті: теоретично дослідити розвиток здоров'язбережувальної компетентності у дітей старшого дошкільного віку в умовах ЗДО.

Виклад основного матеріалу. В Базовому компоненті дошкільної освіти (2021) зазначено, що одне з основних завдань, яке ставиться перед педагогами ЗДО − ознайомити дітей з алгоритмом здоров'язбережувальних технологій, які підтримують здоровий спосіб життя.

Здоров'язбережувальна компетенція – це комплекс знань, умінь та цінностей, які спрямовані на збереження і зміцнення власного здоров'я та здоров'я оточуючих у повсякденній життєдіяльності.

До технологій збереження і зміцнення здоров'я у дітей дошкільного віку відносяться: стретчинг, ритмопластика, динамічні паузи, рухливі і спортивні ігри, загартовування, релаксація, заняття естетичної спрямованості, пальчикова гімнастика, гімнастика для очей, дихальна гімнастика, гімнастика за М. Єфіменко, ортопедична гімнастика, фітбол-гімнастика, степ-аеробіка.

До технологій навчання здоровому способу життя у дітей дошкільного віку відносяться: заняття з фізичної культури, спортивні свята та розваги, ігротренінги, ігротерапія, комунікативні ігри, самомасаж, точковий масаж, дитячий туризм, гендерне виховання, розвиток валеологічних умінь і навичок, виховання свідомого сприйняття правил безпечної поведінки.

До корекційно-оздоровчих технологій відносяться: арттерапія, музикотерапія, казкотерапія, кольоротерапія, сміхотерапія, технології корекції поведінки, психогімнастика, фонетична ритміка.

Дуже важливо, що кожна з технологій має оздоровчу спрямованість, а використана в комплексі здоров'язбережувальна діяльність формує у дитини стійку мотивацію на здоровий спосіб життя та повноцінний всебічний розвиток.

Збереження здоров'я під час освітнього процесу в ЗДО спрямовується на:

– підвищення ціннісного ставлення до власного здоров'я і здоров'я дітей;

– на створення умов, які дають змогу не нашкодити, а навпаки – покращити фізичне та психічне благополуччя дітей і педагогів;

– на реалізацію методів, форм і засобів навчання відповідно до фізіологічно-психологічних принципів збереження здоров'я;

– на впровадження системи заходів, що забезпечують гармонійний духовний і фізичний розвиток, запобігають розвитку захворювань, а також діяльність, спрямовану на збереження та підвищення рівня здоров'я дітей [3, 4].

Висновки. Використання в роботі ЗДО здоров'язбережувальних технологій покращить результативність освітнього процесу, сформує у педагогів і батьків ціннісні орієнтації, які спрямовані на збереження і зміцнення здоров'я дітей, якщо: будуть створені умови для коригування технологій в залежності від конкретних умов і типу ЗДО; буде забезпечено індивідуальний підхід до кожної дитини; будуть сформовані позитивні мотивації у педагогів і батьків.

Література

1. Андрющенко Т. К. Формування ціннісного ставлення до власного здоров'я в дітей старшого дошкільного віку : дис ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Дошкільна педагогіка». Переяслав-Хмельницький, 2007. 236 с.

2. Андрющенко Т.К. Формування у дошкільників здоров'язбережувальної компетентності. Старший дошкільний вік : метод посібник Тернопіль: Мандрівець, 2016. 120 с.

3. Гнізділова О. А., Бурсова С. С. Впровадження здоров'язберігаючих технологій в освітній процес дошкільних закладів. Здоров'язбережувальні технології в освітньому середовищі: монографія / за заг. ред. Л. М. Рибалко. Тернопіль, 2019. С. 345–363.

4. Єфімова В. М. Здоров'язбережувальні технології у контексті педагогічних досліджень. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. Київ, 2010. № 1. С. 57–60.

Abstract. *The article examines the development of older preschool children's health-preserving competence in the conditions of preschool education institution. It has been found that the combined use of various types of health-saving technologies forms a child's sustainable motivation for a healthy lifestyle and full-fledged comprehensive development.*

Key words: *health-preserving competence, technology, children of older preschool age, preschool education institution, health orientation.*

Подлісна Світлана, *студентка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***Ю.М. Бабачук,***
асистент кафедри теорії і методики фізичного виховання
Глухівського НПУ імені О. Довженка

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. *У статті висвітлено особливості розвитку ігрової діяльності дітей дошкільного віку. Окреслено освітні завдання ігрової діяльності старших дошкільників.*

Ключові слова: *ігрова діяльність, гра, діти дошкільного віку, освітня програма.*

Постановка проблеми. Ігрова діяльність є найдоступнішою для дитини дошкільного віку, оскільки відповідає її психічним і фізичним можливостям.

Вона сприяє розвитку інтересів і здібностей дітей, вихованню позитивних якостей, допомагає розширити, поглибити й уточнити уявлення про навколишній світ, про явища природи, ознайомитися з різними властивостями предметів. Гра викликає радісні переживання, бадьорий настрій, що є запорукою доброго здоров'я. У процесі гри діти активно і творчо засвоюють правила та норми поведінки людей, їхнє ставлення до праці, одне до одного. Колективні ігри зближують дітей, зміцнюють їхню дружбу. Гра сприяє сильним емоційним та естетичними переживанням, тому є одним із засобів естетичного розвитку [6, с. 6].

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить про те, що проблема ігрової діяльності дітей дошкільного віку є предметом пильної уваги вітчизняних і зарубіжних учених. Психолого-педагогічні дослідження О. Запорожця, М. Кистяківської, О. Богініч, Е. Вільчковського тощо свідчать, що у дітей дошкільного віку наявні великі потенційні можливості, тому потрібно підходити до використання цих можливостей вкрай обережно і будувати педагогічний процес, зважаючи на певні закономірності дитячого розвитку. У концепції дошкільного виховання наголошується на тому, що пряме навчання не повинно бути домінуючою формою організації занять, а має здійснюватися в контексті з ігровою діяльністю [3].

Мета статті: теоретично обґрунтувати особливості розвитку ігрової діяльності дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Гра – найдоступніший вид діяльності для дитини дошкільного віку. Вона є оптимальним засобом всебічного розвитку дошкільника, що допомагає розширити і поглибити уявлення щодо навколишнього світу, формувати базові якості особистості, задовольняти соціальні і власні потреби дитини [4, с. 17]. За переконаннями Л. Калуської, З. Калуського та М. Гуменюк, весь освітньо-виховний процес у закладі дошкільної освіти має будуватися відповідно до положень основних державних освітніх документів (Закон України «Про фізичну культуру і спорт», Національна доктрина розвитку освіти, Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту, Цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації», Закон України «Про освіту», Закон України «Про дошкільну освіту») [2].

Відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту» вимоги до рівня розвиненості, вихованості, навченості дітей дошкільного віку визначаються Базовим компонентом дошкільної освіти України (державним освітнім стандартом) і реалізуються Державними базовими програмами як основними, так і додатковими, рекомендованими або схваленими Міністерством освіти і науки України в установленому порядку.

Базовий компонент дошкільної освіти представляє взаємозв'язок між цінностями дошкільної освіти, напрямами освіти (змістом), процесом формування досвіду дитини в різних видах діяльності, що забезпечує освітній результат – компетентність дитини старшого дошкільного віку [1, с. 5].

Так, в освітньому напрямі «Гра дитини» зазначено, що «ігрова компетентність це – здатність дитини до вільної, емоційно насиченої, спонтанної активності з власної ініціативи, в якій реалізується можливість застосування наявних і освоєння нових знань та особистісного розвитку через прагнення дитини до участі в житті дорослих шляхом реалізації інтересів в ігрових та рольових діях в узагальненій формі» [1, с. 14].

У Базовому компоненті дошкільної освіти, визначено, що «гра – це провідний вид діяльності дитини до шести (семи) років, який характеризується емоційно насиченою, спонтанною активністю дитини, фантазуванням, неординарністю мислення, швидким переключенням уваги, зміною дій, які в скороченій узагальненій формі відображають знання дитини про світ та супроводжуються мовленням (внутрішнім та зовнішнім)» [1].

В освітній програмі розвитку дітей старшого дошкільного віку «Дитина» передбачені такі освітні завдання ігрової діяльності дошкільників:

– створювати умови для виникнення, розвитку, поєднання різних видів ігор (сюжетно-рольових, конструктивно-будівельних, театралізованих тощо);

– збагачувати ігровий досвід дітей;

– вчити дотримуватись правил гри, за потреби самостійно змінювати їх за домовленістю з іншими учасниками гри;

– продовжувати вчити дітей самостійно обирати ігри, іграшки, грати на самоті, об'єднуватись з однолітками на основі ігрового задуму, рольової взаємодії, особистих уподобань, дотримуватись рольових способів поведінки;

– удосконалювати у дітей вміння спілкуватись одне з одним під час гри, висловлювати власну думку, дотримуватись норм та етикету спілкування [5, с.170].

Підсумовуючи, констатуємо, що ігрова діяльність завжди пов'язана з вирішенням певних завдань, виконанням певних обов'язків, подоланням різного роду труднощів і перешкод, що зміцнює силу волі, виховує витримку, рішучість, наполегливість у досягненні мети, віру в свої сили.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Теоретичний аналіз результатів дослідження дозволяє стверджувати, що ігрова діяльність розглядається вченими як важливий компонент психолого-педагогічної системи, яка цілеспрямовано використовується для базової підготовки особистості до вирішення проблем у майбутньому. Подальшого вивчення

потребує дослідження характеристики різних видів ігрової діяльності з метою фізичного розвитку дітей дошкільного віку.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL.: https://mon.gov.ua/ua/osvita/ doshkilna-osvita/bazovij-komponentdoshkilnoyi-osviti-v-ukrayini (дата звернення: 25.02.2023).

2. Богініч О. Л., Бабачук Ю.М. Рухливі ігри та ігрові вправи з елементами спортивних ігор для дітей старшого дошкільного віку : методичний посібник Тернопіль : Мандрівець, 2014. 224 с.

3. Богініч О. Л. Фізичне виховання дошкільників засобами гри : навч.-метод. посіб. Київ : Шк. світ, 2007. 120 с.

4. Бурова А. Гра – ефективний засіб виховання самостійності дітей дошкільного віку. *Вихователь-методист дошкільного закладу*, 2010. № 5. С. 17–27.

5. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк.; авт. кол.: Г.В. Бєлєнька, О.Л. Богініч та ін.. Київ : ун-т ім.. Б. Грінченка, 2016. 304 с.

6. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку. 2-ге вид., зі зм. та доп. / авт.-упор. А. П. Бурова. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 296 с.

Annotation. *The article highlights the peculiarities of the development of the play activities of preschool children. The educational tasks of game activities of older pre-schoolers are outlined.*

Key words*: play activity, play, children of preschool age, educational program.*

Прокопенко Марія, *магістрантка*
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
Науковий керівник: ***Р. А. Шулигіна,***
кандидат педагогічних наук, доцент
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС

Анотація. *У статті представлено різні наукові підходи до тлумачення поняття «здоровий спосіб життя», зокрема відносно дитини старшого дошкільного віку. На основі проведеного аналізу наукової літератури та висвітлених результатів психолого-педагогічного дискурсу вчених, визначено особливості формування основ здорового способу життя у дітей старшого дошкільного віку та схарактеризовано його компоненти, а також окреслено перспективи подальших розвідок у даному напрямі.*

Ключові слова: *здоров'я, основи здорового способу життя, дитина старшого дошкільного віку, здоров'язбережувальна компетентність.*

Постановка проблеми. Здоров'я – це найважливіша цінність людини як члена суспільства. Ця істина має стати головним вектором у конструюванні внутрішньої політики кожної країни та світу в цілому.

На сьогодні серед ключових напрямів розвитку дошкільної освіти України є його спрямованість на підвищення здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку, що передбачає формування основ здорового способу життя (далі – ЗСЖ) у молодого покоління українців, усвідомленого та ціннісного ставлення до свого здоров'я та життя, здоров'язберігаючої поведінки та валеологічного саморозвитку.

У положеннях Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті одним із пріоритетних завдань вітчизняної освітньої політики держави є турбота про здоров'я молодого покоління, формування у дітей основ здорового способу життя. При цьому основні засади до збереження та зміцнення здоров'я дітей в нашій країні регламентовані міжнародною Конвенцією ООН «Про права дитини», Законами України «Про охорону дитинства», «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Національною програмою «Діти України» та ін.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика формування основ здорового способу життя у дітей дошкільного віку є об'єктом міждисциплінарних досліджень багатьох науковців у сфері людинознавства (В. Дубровський, А. Остертаг, Д. Сабол, Б. Чумаков), психології (Т. Дуткевич, О. Осадчук, Ю. Савченко), валеології й екології (А. Аменд, О. Бойко, Л. Яковенко), педагогіки, зокрема дошкільної (О. Богініч, С. Важка, Н. Левінець, І. Нікітіна, Т. Ожимова та ін.).

Мета статті полягає в аналізі поглядів науковців на проблему формування основ здорового способу життя у дітей старшого дошкільного віку на основі існуючого психолого-педагогічного дискурсу.

Виклад основного матеріалу. Проблема необхідності формування здорового способу життя у дітей дошкільного віку не є новою і завжди стояла гостро на порядку денному вітчизняної галузі освіти. Однак на початку XXI століття у наукових колах відзначаються зміни до розуміння поняття «здоров'я», що призводить до переусвідомлення змісту формування основ здорового способу життя дітей дошкільного віку, яке знаходило своє втілення виключно у фізичному розвитку підростаючого покоління.

В сучасній науковій психолого-педагогічної літературі існує велика кількість підходів до визначення поняття «здоров'я» (англ. *health*). Так, в

Академічному словнику української мови категорія «здоров'я» визначається як стан організму, при якому відзначається нормальне (нормотипове) функціонування всіх його органів [1].

На думку вітчизняної дослідниці Ю. Єфремової, здоров'я є станом гармонії фізичної, психічної, духовної та соціальної складових організму людини, високою здатністю організму адаптуватися до зовнішніх умов, що забезпечує повноцінну життєдіяльність особистості [3, с. 27-28].

Проте в наукових колах загальновизнаним підходом до розуміння сутності аналізованої категорії є запропоноване Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ), а саме: здоров'я є станом повного тілесного, душевного та соціального благополуччя, у тому числі пов'язаного з відсутністю хвороб та/або фізичних вад [6]. З цього випливає, що здоровою людина може вважатися виключно за наявності сформованих всіх чотирьох складових (фізичної, психічної, духовної та соціальної) на відповідному віковим особливостям розвитку людини рівні.

Дошкільне дитинство – це відповідальний період життя дитини, під час якого закладається фундамент основ ЗСЖ, тому одним із стрижневих чинників, які обумовлюють стан здоров'я людини, вважається її «спосіб життя». На думку Т. Захарової, «здоровий спосіб життя» є сукупністю знань, умінь та свідомо сформованих людиною гігієнічних навичок, спрямованих на забезпечення підтримки та зміцнення здоров'я, здійснення профілактики захворювань, дотримання оптимальної рухової активності та вироблення позитивного ставлення до ЗСЖ [4, с. 20-21].

У своїх наукових доробках вітчизняний дослідник Ю. Бойчук зазначає, що здорова дитина дошкільного віку – це життєрадісна, активна, допитлива, витривала, сильна, стійка до впливу несприятливих зовнішніх факторів дитина, яка має високий рівень фізичного та розумового розвитку [7, с. 15-16].

Старший дошкільний вік є найбільш сензитивним періодом онтогенезу дитини щодо формування в неї основ здорового способу життя. Це зумовлено тим, що у цьому віці відбуваються істотні зміни в анатомо-фізіологічному, психічному, соціальному та особистісному розвитку дитини. Так, зокрема, у старших дошкільників відзначається підвищення загальної фізичної підготовки, поліпшення координації та точності рухів; м'язовий корсет більш міцний, що сприяє, з одного боку, можливості утримання різних вихідних положень, а з іншого боку, збереженню темпу та амплітуди рухів під час виконання фізичних вправ [2]. Серед основних особливостей психічного розвитку у дітей старшого дошкільного віку можна відзначити: поступовий розвиток пам'яті; розвиток вербального інтелекту, що полягає у відображенні розумових процесів у

мовленні; формування інших видів мислення (наочно-дієвого, наочно-образного, образно-асоціативного, словесно-логічного).

Деякі науковці (Ю. Бойчук, А. Желан, В. Яковенко) зазначають, що формування основ ЗСЖ дітей старшого дошкільного віку обумовлюється сукупністю особливостей психологічного та фізіологічного характеру, оскільки у дошкільника відзначається: 1) розвиток образних форм пізнання навколишнього світу, що свідчить про здатність дітей оволодіння різноманітною інформацією щодо елементів ЗСЖ; 2) формування готовності оперувати уявленнями про здоров'я та ЗСЖ, що сприяє розширенню меж пізнання його елементів (дотримання режиму дня: харчування, проведення гігієнічних процедур, здійснення рухової активності тощо); 3) спрямованість діяльності дітей за допомогою інтенсивної супідрядності мотивів (за визначенням О. Леонтьєва, є результат зіткнення безпосередніх бажань дитини з прямою чи непрямою вимогою дорослих діяти за зразком); 4) зміна емоційної сфери дітей (ситуативність та нестійкість змінюється регуляцією) тощо [3; 7].

У дітей старшого дошкільного віку процес формування ЗСЖ представлений чотири компонентною структурою, що включає:

1) когнітивний компонент – наявність сукупності знань та первинних уявлень дитини-дошкільника: про здоровий спосіб життя; про фізичні вправи та користь від їх виконання для організму дитини; про необхідність загартовування; про раціональне харчування, режим дня; про роль сонячного світла, повітря та води для людського організму тощо;

2) моційний компонент – полягає у здатності старшого дошкільника до регулювання власних емоцій. На думку багатьох вітчизняних та зарубіжних учених, вагому роль у розвитку емоційної сфери дітей дошкільного віку відіграє спілкування та його характер з однолітками та дорослими [2]. Отримання позитивних емоцій, забезпечення емоційної насиченості під час занять із вихователем з опорою на ігрову діяльність – це основні умови залучення дітей старшого дошкільного віку до ЗСЖ;

3) руховий компонент – представлений руховою активністю, сформованістю в дитини старшого дошкільного віку вмінь та навичок, спрямованих на її всебічний та гармонійний розвиток. Як зазначає С. Грищенко, рухова активність є засобом зняття негативних емоцій та розумового стомлення, а також стимулятора інтелектуальної сфери розвитку дитини (за допомогою рухової активності відбувається пізнання дошкільником навколишнього світу, здійснюється розвиток психічних процесів – мислення, уваги, уяви, мовлення тощо) [5, с. 65-66];

4) мотиваційно-поведінковий компонент – полягає у формуванні дій контролю своєї поведінки та поведінки інших в ході реалізації провідного виду діяльності дошкільника – грі [2].

Схарактеризовані компоненти закладають орієнтири для наповнення доцільним змістом педагогічну роботу з формування основ здорового способу життя у дітей старшого дошкільного віку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, на основі аналізу сучасної психолого-педагогічної літератури було встановлено, що під поняттям «основи здорового способу життя дитини старшого дошкільного віку» слід розуміти наявність у дитини 5-7 років сукупності знань та уявлень про здоров'я людини та важливу роль здорового способу життя (дотримання режиму дня та харчування; правил гігієни; обов'язковість ранкової гімнастики та рухової активності впродовж дня), емоційно-позитивне ставлення дитини до цих компонентів та їх практична реалізація у поведінці та діяльності за допомогою доступних для неї способів.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у: 1. реалізації ресурсів для проведення профілактичної роботи для збереження здоров'я дітей дошкільного віку; 2. зміцненні свідомості дітей і дорослих (батьків) у необхідності здорового способу життя тощо, дотримуючись слогану: «Здоров'я нації визначається станом здоров'я її дітей».

Література

1. Академічний тлумачний словник. 2020. URL: http://sum.in.ua/s/zdorov.ja (дата звернення: 21.02.2023).

2. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія: навч. посібник. 2-ге вид. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 392 с.

3. Желан А., Єфремова Ю. Формування здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів. *Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки.* 2016. № 2 (53). С. 69-73.

4. Захарова Т. Н. Формування здорового способу життя. Київ: Вчитель, 2017. 174 с.

5. Носко М. О., Грищенко С. В. Формування здорового способу життя: навчальний посібник. Київ: «МП Леся», 2013. 160 с.

6. Офіційний сайт Всесвітньої організації охорони здоров'я. URL: https://www.who.int/ru (дата звернення: 21.02.2023).

7. Сучасні здоров'язбережувальні технології: монографія / за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків: Оригінал, 2018. 724 с.

Annotation. *The article presents various scientific approaches to the interpretation of the concept of «healthy lifestyle», in particular relating to a child of older preschool age. On the basis of the analysis of scientific literature and the highlighted results of the psychological and pedagogical discourse of scientists, the features of the formation of the foundations of the preschoolers' healthy lifestyle are determined and its components are characterized. The prospects for the further research in this direction are outlined.*

Key words: *health, basics of a healthy lifestyle, preschooler, healthcare competence.*

***Протасова Альона**, аспірантка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
*Науковий керівник: **С.А. Тітаренко**,*
кандидат педагогічних наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

***Анотація**. Статтю присвячено обґрунтуванню теоретико-методичних аспектів впровадження інформаційних-комунікаційних технологій у фізичне виховання дошкільників. Запропоновано основні умови успішного впровадження елементів фізичного виховання дошкільників з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.*

***Ключові слова:** фізичне виховання, інформаційно-комунікаційні технології, дошкільники, вихователі, педагогічні умови.*

Постановка проблеми. Сьогодні відзначається різке збільшення кількості дітей з проблемами фізичного здоров'я і психічного розвитку, з екранною залежністю, емоційними проблемами, низьким рівнем комунікативної компетентності. У сучасних державних програмах значне місце відведене питанням охорони та зміцнення здоров'я дітей, створення сприятливих умов для нормального розвитку, зокрема в умовах дистанційного навчання. Отже, постає нагальна потреба у комплексному впровадженні та використанні інформаційно-комунікаційних технологій у фізичному вихованні дошкільників. Таку тенденцію зумовлено соціальною потребою в підвищенні якості фізичного виховання в закладах дошкільної освіти, не достатньою розробленістю теорії і практики дошкільної педагогіки і педагогічних умов використання інформаційно-комунікаційних технологій, практичною потребою у застосуванні в дошкільних освітніх закладах сучасних інформаційно-комунікаційних і здоров'язбережувальних технологій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам впровадження та використання інформаційно-комунікаційних технологій було центральним місцем наукових праць таких вчених, як В. Гринько, М. Лещенко, О. Овчарук, Е. Вільчковський, О. Курок, О. Падалка, Є. Хриков, О. Адаменко, В. Курило та інші. Однак, незважаючи на проведені цими вченими дослідження, вони носили досить фрагментальний характер та не дозволяли отримати повний теоретико-методичний апарат для впровадження та ефективного функціонування інформаційно-комунікаційних технологій у фізичне виховання дошкільників.

Мета статті. Розробити теоретико-методичній апарат щодо дослідження

ефективності впровадження інформаційних-комунікаційних технологій у фізичне виховання дошкільників.

Виклад основного матеріалу. При оцінці сучасного етапу розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в галузі фізичного виховання доводиться констатувати, що за великої кількості напрямів їх застосування і публікацій ці розробки носять досить випадковий характер і не мають широкого поширення в практиці фізичного виховання, особливо дітей дошкільного віку. Тому можна стверджувати, головною проблемою використання інформаційно-комунікаційних технологій у фізичному вихованні дошкільників є те, що, незважаючи на очевидні перспективи, це питання недостатньо розроблене [2]. На практиці цифрові технології не знайшли поки що застосування в процесі фізичного виховання дошкільників. Разом з тим вже зараз можна виділити основні перспективні напрями використання цих інноваційних технологій в професійній діяльності вихователів з фізичного виховання дітей дошкільного віку зокрема: програми контролю і самоконтролю знань з різних розділів фізичного виховання; навчальні мультимедійні-системи; бази даних; автоматизовані методи психо- та функціональної діагностики; методи корекції патологічних стані за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій [3].

Але слід зазначити, що використання інформаційно-комунікаційних технологій повинно містити в собі основні правила, дотримання яких посилить синергетичний ефект від застосування традиційних та інноваційних методів фізичного виховання дошкільників, а саме:

1. Використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання доцільно починати з чотирьох років

2. Інформаційно-комунікаційні технології в процесі фізичного виховання закладу дошкільної освіти повинні застосовуватися у випадках, коли вони є найбільш ефективними, ніж традиційні технології навчання, а також за умови дотримання всіх санітарно-гігієнічних вимог [4].

3. Заняття з комп’ютером не повинні проводитися за рахунок часу, відведеного на заняття дітей реальними фізичними вправами.

4. Заняття з комп’ютером не замінюють традиційне заняття, а тільки доповнюють його. Комп’ютерні заняття повинні проводитися відповідно до загального плану фізичного виховання, забезпечуючи подальший розвиток традиційного ігрового середовища.

5. Успішне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в фізичне виховання дошкільників неможливо без зацікавленості в цьому управлінського сектору закладу дошкільної освіти і вимагає співпраці з вихователями та батьками.

Система фізичного виховання дошкільників із застосування інформаційно-комунікаційних технологій повинна відповідати наступним умовам, які показані на рис. 1.

Виховання у дошкільників інтересу до рухової діяльності
Підтримка мотивації до фізичного виховання
Забезпечення кожної дитини індивідуально адаптованими навчальними засобами
Індивідуальний підхід до кожної дитини з врахування її фізичної підготовки, рухової підготовленості, стану здоров'я
Систематичне та комплексне оцінювання результатів фізичного виховання дітей

Рис.1. Умови успішного впровадження елементів фізичного виховання дошкільників з використанням інформаційно-комунікаційних технологій

Отже, на сучасному етапі розвитку не викликає сумніву, що прогрес педагогічних технологій без урахування функціональних можливостей організму дітей практично неможливий. Переважне використання ігрової діяльності за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій на заняттях з фізичного виховання є оптимальною умовою розвитку індивідуальності та вирішення основних завдань фізичного виховання, тому що максимально відповідає віковим психофізіологічним особливостям дошкільників.

Висновки та перспективи подальших досліджень. В результаті аналізу наукових досліджень з окресленої проблеми можна зробити висновок щодо необхідності пошуку і впровадження в освітній процес закладів дошкільної освіти нових ефективних методів, що дозволяють зберігати і покращувати здоров'я дітей, в тому числі з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Найбільш ефективним при виборі технологій є мультимедійний-підхід, який базується на доповненні різних технологій, синергетичному ефекті їх взаємодії. За умови систематичного використання інформаційно-комунікаційних технологій у освітньому процесі в поєднанні з традиційними методами навчання та педагогічними інноваціями значно підвищується ефективність фізичного виховання дошкільників з різнорівневою підготовкою.

Література

1. Гринько В.О. Цифрові освітні технології у навчанні майбутніх учителів дошкільної освіти: теоретико-методичний аспект проєктування: монографія / за заг.ред. проф. Лещенко М.П. Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2020. 275 с.

2. Основи стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України : метод. рекомендації / В. Ю. Биков та ін. ; за заг. ред. В. Ю. Бикова, О. М. Спіріна, О. В. Овчарук. Київ : Атіка, 2010. 88 с.

3. Вільчковський Е.С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: підручник. Суми : ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2019. 467 с.

4. Падалка О.І. Формування пріоритетних педагогічних цінностей у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О.І.Падалка.- Вінниця, 2015. 20 с.

5. Методологічні засади педагогічного дослідження : монографія / авт. кол. : Є. М.

Хриков, О. В. Адаменко, В. С. Курило та ін. ; за заг. ред. В. С. Курила, Є. М. Хрикова ; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. 248 с.

Annotation*. The article is devoted to the justification of the theoretical and methodological aspects of the introduction of information and communication technologies in the physical education of preschoolers. The main conditions for the successful implementation of elements of physical education of preschoolers using information and communication technologies are proposed.*

Keywords: *physical education, information and communication technologies, preschoolers, educators, pedagogical conditions.*

Разіна Вікторія, *магістрантка*
ДВНЗ «ДДПУ»
Науковий керівник: ***О.О. Дронова,***
кандидат педагогічних наук, доцент
ДВНЗ «ДДПУ» м. Слов'янськ

ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЦІЛЕПОКЛАДАННЯ У ЗАСТОСУВАННІ НЕТРАДИЦІЙНИХ ТЕХНІК В РОЗВИТКУ МАЛЮВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Анотація. *У статті висвітлено результати вивчення педагогічного потенціалу нетрадиційних технік в розвитку малювання дітей 5-6 років. Визначено доцільність та напрямки залучення нетрадиційних технік до педагогічного процесу та особливості цілепокладання.*

Ключові слова: *дошкільник, малювання, художні матеріали, нетрадиційні техніки.*

Постановка проблеми. У визначенні проблеми дослідження ми виходили з суперечності між унікальністю періоду дошкілля, коли дитина природно має шанс образо-творіння, фантазування та художнього самовираження і дидактичною моделлю організації занять малюванням. Проблемним питанням, на нашу думку, є практика застосування педагогами нетрадиційних технік у малюванні.

Спираючись на власний педагогічний досвід, наукові та методичні джерела, ми розглядаємо дошкільний вік як період активного спонтанного, інтуїтивного пошуку дитиною сфери діяльності, у якій вона зможе найповніше заявити соціуму про себе. Такою сферою для неї є малювання як форма спілкування з соціумом і візуалізації власних вражень, особистісно-цінна, поліфункціональна художня діяльність, продуктом якої є виразний образ.

В результаті вивчення змісту Базового компонента дошкільної освіти, де зроблено акцент на організації художньої освіти дітей, що передбачає наближення змісту педагогічного процесу до мистецтва, ми сформулювали робочу гіпотезу за якою художні матеріали та техніки, які складають мову мистецтва, містять педагогічний потенціал для розвитку малювання [1].

Виходячи з цього, ми розглядаємо малювання не просто як створення дитиною зображення на площині, а й як активне образотворення. Такий формат малювання передбачає набування дитиною певних естетичних і художніх компетентностей, актуалізує низку проблем, які стосуються позиції педагога і дитини у освітньому процесі, визначення змісту потрібної дитині мистецької та художньої освіти, розробки адекватної технології педагогічного супроводження. Місію педагога ми розуміємо як створення дитині умов для набування досвіду користування мовою образотворення, яку визначають художні матеріали та техніки мистецтва [1; 2; 3; 5].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичне підґрунтя склали джерела з галузі естетики та мистецтва, у яких висвітлюються художні матеріали, класичні та авангардні техніки мистецтва графіки та живопису (Ю. Борєв, В. Кандинський, О. Кипренський, В. Лозовий та ін.). Методичне підґрунтя склали джерела, у яких визначено підходи та рекомендації щодо відбору змісту художнього матеріалу для дошкільної освіти (О. Дронова, О. Половіна, Г. Сухорукова, Л. Шульга, Л. Янцур та ін.) [4; 5]. Практичне підґрунтя склали публікації з практики застосування нетрадиційних технік малювання (Г. Давидова, Л. Захаренко, А. Курилко, А. Терещенко та ін.). Вихователі пропонують дітям нетрадиційний інструментарій, нетипові матеріали, техніки. При цьому переважають авторитарні і навчально-дисциплінарні методи (показ, зразок, пояснення, наслідування), які не спрямовують дитину на самостійний пошук і дослідження. Ми помітили, що у методичних рекомендаціях відсутня мотивація, для чого дитині важливо експериментувати з матеріалом, опановувати цікаві і зручні техніки. Про підготовку вихователів до застосування нетрадиційних технік йдеться у дослідженні та публікації О. Красовської [2].

Мета статті: висвітлити зміст, сутність та педагогічний потенціал нетрадиційних художніх технік в розвитку малювання дітей 5-6 років.

Виклад основного матеріалу. Нашу дослідницьку роботу розгорнуто за програмою «Я у світі» у її новій редакції, де нетрадиційні техніки визначено вагомим чинником розвитку творчості дітей з раннього віку за умов надання дитині свободи експериментування, схвалення її бачення образу у створеному зображенні [5]. У осмисленні змісту та педагогічної цілі, а головне доцільності

залучення нетрадиційних технік до процесу розвитку малювання ми спробували визначити і обґрунтувати їх педагогічний потенціал.

З аналізу теорії та практики мистецтва було з'ясовано, що основу будь-якого зображення утворює техніка рисунка. Він виконується простим графітним олівцем, вугіллям, сангіною, пастеллю, чорнилами, пензлем, паличкою, пером, фломастером, восковою крейдою, маркером та ін.. Кожен графічний матеріал має свої особливості вираження і способи зображення: лінія, пляма, мазок, крапка, штрих. Пляма узагальнює плоскість і форми, лінія окреслює контур, виділяє головне. Характер лінії: плавність, пружність, кутастість, округлість, переривчастість, товщина використовуються художником для передачі не тільки обрисів та форм, але й фактурності.

Техніка живопису переважно передбачає роботу фарбами (акварель, гуаш, акрил, темпера та ін.) і пензлем, іноді застосовують мастихін та інші інструменти та приладдя. У пошуках нової форми, оригінальності та особливої виразності, художник винаходить нові прийоми та техніки: гризайль, алла-прима, лісирування, пуантилізм та інші.

Осмислення технік та матеріалів мистецтва живопису і графіки обумовило відбір змісту художньої освіти дітей 5–6 років. Отже, класичними техніками в малюванні можна визначити живописну, для якої характерним є створення форми кольоровою плямою або мазком, і графічну, для якої характерним є малювання формоутворювальною лінією. Техніки граттаж, акватуш, плямографія, пуантилізм, гризайль, монотипія, забризкування, по-мокрому та інші, або їх модифікації, педагоги використовують у закладах дошкільної освіти як нетрадиційні, нетипові, нестандартні.

Зроблений аналіз дозволив нам визначити основні напрямки реалізації потенціалу нетрадиційних технік у педагогічно скерованому процесі розвитку малювання старших дошкільників: розробка концепції розвитку малювання, освітнього компоненту та педагогічної технології. До прикладу, зміст компоненту «Дитина у світі художніх матеріалів та технік образотворення» складався з ознайомлення дітей з художніми матеріалами, їхніми властивостями та можливостями у створенні основного зображення та доповнень, які визначатимуть виразність образу та оригінальність малюнка.

Педагогічна технологія розробляється як цікава пізнавальна та практична гра, де дитина занурюється у творчу майстерню художника, вивчає мову образо-створення; дізнається про різні зображальні матеріали, інструменти та обладнання і пізнає їх можливості у малюванні, набуває досвіду взаємодії з ними у ситуаціях їх оживлення, олюднення, одухотворення. Провідним методом ми визначаємо педагогічну ситуацію вибору зображувального матеріалу, яка свідомо і самостійно розв'язується дитиною за умов пізнання властивостей

різних матеріалів в процесі експериментування з ними, винаходження і освоєння нової зображувальної техніки у спільних діях з педагогом, батьками, однолітками.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Способи зображення, які на практиці називають «нетрадиційними», активно використовуються художниками в різних видах мистецтва у класичних та авангардних його формах. Результатом педагогічної роботи є привласнення дитиною мистецького досвіду у галузі художніх матеріалів. Це дозволить їй самостійно винаходити оригінальні техніки для створення виразного образу, усвідомити себе суб'єктом творчості, митцем, здатним не лише відтворювати здобуті враження, а й інтерпретувати їх. Ми очікуємо, що залучення нетрадиційних способів створення зображення сприятиме появі у дитини стійкого інтересу до образотворення, позначиться на виразності малюнків, стимулюватиме експериментально-пошукову діяльність у просторі художніх матеріалів, мотивуватиме до художнього винахідництва у його культурних формах. Цей компонент є перспективою наших подальших досліджень.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / Науковий керівник: Т.О. Піроженко. 2021. 37 с. URL: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennyabazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya (дата звернення 17.02.2022).

2. Красовська О. О. Підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до впровадження креативних технологій, нестандартних художніх технік на заняттях зображувальної та декоративної діяльності. *Теорія і практика професійної підготовки майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти та початкової школи в умовах ступеневого навчання:* монографія / за заг. ред. О. О. Красовської. Рівне : Видавець О. Зень, 2021. С. 271 – 307.

3. Сухомлинський В. О. Кожна дитина – художник. Вибрані твори: у 5 т., Київ: Рад. школа, 1977. Т. 3. С. 53 – 55.

4. Шульга Л.М. Барвиста радість. Розвиток творчих здібностей у дітей дошкільного віку на заняттях із малювання : метод. посіб. 3-тє вид., виправ. і доп. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2017. 336 с.

5. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / наук. кер. О Л. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР-Україна». 2019. 488с.

Annotation. *The article highlights the results of studying the pedagogical potential of non-traditional techniques in the development of drawing of 5-6 years old children. The expediency and directions of involving non-traditional techniques in the pedagogical process and the peculiarities of goal setting are determined.*

Key words: *preschooler, drawing, art materials, non-traditional techniques.*

Решетова Катерина, *студентка*
ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського НПУ ім. О. Довженка»
Науковий керівник: ***Т.М. Біліченко,***
доктор філософії ВСП
«Професійно-педагогічний фаховий
коледж Глухівського НПУ ім. О. Довженка»

ГЕНДЕРНЕ ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ШЛЯХОМ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВОЇ ГРИ

Анотація. *В статті систематизовано та викладено тему і зміст гендерного виховання старших дошкільників шляхом сюжетно-рольової гри.*

Ключові слова: *гендерне виховання, сюжетно-рольова гра, гендер.*

Постановка проблеми: Актуальність обраної теми обумовлюється низкою об'єктивних чинників – реальні трансформації гендерних стосунків у сучасному українському суспільстві; злам традиційної системи поляризації жіночих та чоловічих соціальних ролей, їхнє зближення, переосмислення ролі та місця жінки у різних сферах суспільної діяльності; необхідність вивчення основ гендерних знань в системі освіти; як показує вивчення досвіду, у дошкільних навчальних закладах гендерне виховання відбувається стихійно, практично запроваджується жорсткий традиційний підхід у формуванні статево-рольових стереотипів, самосприйняття та самооцінки особистості дитини лише за статевою ознакою, у змісті виховання недостатньо присутній гендерний компонент та його методичне забезпечення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На сучасному етапі розвитку українського суспільства відбуваються зміни у змісті теоретико-методологічних і практичних підходів в освітній галузі, зокрема по-новому визначається мета навчання і виховання дітей з урахуванням соціокультурних особливостей статі. Гендерна проблематика в останні десятиліття постійно перебуває у центрі уваги Європейського співтовариства, яке формує гендерно-правовий простір, враховуючи гендерний аспект країн, що приєднуються до нього [1].

Гендерний підхід в освіті – це індивідуальний підхід до прояву дитиною своєї ідентичності, що дає надалі особистості велику свободу вибору, можливості для самореалізації, допомагає бути досить гнучкою і уміти використовувати різні можливості поведінки.

Питання реалізації гендерного підходу у вихованні зростаючого покоління в умовах сучасного дошкільного навчального закладу стає особливо важливим. Адже, незважаючи на певні наукові досягнення в цьому аспекті, окреслена проблематика постійно перебуває в колі наукових інтересів вчених і набуває особливої актуальності. Їй присвячені наукові доробки Л. Добровича, Д. Ісаєва, В. Кагана, Д. Колесова, І. Кона, О. Кононко, Л. Кузнєцової, А. Макаренка, Т. Рєпіної, Т. Титаренко В. Сухомлинського та ін. [2].

Мета статті: теоретично обґрунтувати шляхи підвищення формування статевої ідентифікації дітей дошкільного віку у грі.

Гендерне виховання в сучасному світі багато чим залежить від дій дорослих і їх правильно підібраних методів щоб діти змогли чітко дотримуватися гендерного розуміння.

Отже існують декілька підходів цього виховання, теоретичні-з пізнанням вітчизняної та зарубіжної літератури, так і емпіричні - співбесіда з дитиною і спостереження. Гендерний підхід є індивідуальний до кожної дитини, який включає в себе співбесіди, стимулювання власності, підтримка, розширювати їх моральні уявлення про стать. Другим не мало важним є аспект рольових ігор так діти скоріш пізнають світ і людські відносини що до них може відноситися, патріотичні теми, ігри в побуті, сім'ї, режисерські та літературні ігри. Таким чином дитина виконує певну функцію розвивається словесно, відображає її погляд і стійкі функції чоловіка та жінки [6].

Як виявити гендерне дослідження у дошкільному віці якщо дитина знає відмінності між чоловіком та жінкою, розрізняти статеві відмінності, розподіл одягу, гарна взаємодії з іншою статтю та розуміння хто вона хлопчик чи дівчинка. Але не всі діти можуть бути на одному рівні, десь буде високий , а десь низький, при низькому рівні дитина погано розуміє відмінності між чоловіком і жінкою, ставиться до однолітків однотипно, то ще потрібен час на виховання. Треба щоб дитина сама проявляла ініціативу до рольових ігор, чітко розповісти правила и спостерігати за її дослідження моментами часто поправляти спокійно розмовляючи з дитиною. Потрібно більш часу приділяти підготовці до заняття, підібрати цікаві матеріали для дітей і включати в гру як можна більше вихованців [3].

Результати дослідження показали що тільки половина дітей в дошкільному віці змогли досягти високого рівня, останнім важко давалися подані завдання без допомоги дорослих. В цілому розібратися так і залишається проблема гендерного виховання у дошкільному віці завдяки сюжетно рольових ігор.

Для кращого результату підходять такі ігри як розподіл одягу для чоловіків і жінок, гра на тему професії і виявлення бажання у дитини що їй

більш подобається, чим захоплюється і чим хотіла би займатися у дорослому віці. Гра на тему хлопчик, дівчинка таким чином діти зуміють розпізнавати статеву відмінність і чітке розуміння. Гра на тему домалюй настрій, в першу чергу дізнаємося про психічний стан дитини, фантазію, характер та уважність. Щоб уявляти рівень дитини в її вихованні і ким вона буде це гра що про предмети, які їй будуть потрібні щоб виконувати улюблену справу чи професію яка досить гарно ще розвиває пам'ять [4].

В ході результату ми спостерігаємо зміни, формування про жіночі та чоловічі риси, у хлопчиків є прагнення стати мужніми, сміливими сильними, і прагнення виконувати більш чоловічу роботу а у дівчат вирости гарними, добрими, ніжними, та бажання стати мамою. Для закріплення їх вибору не мало результату принесуть читання літератури, казок, творів, фільмів які більш формують вміння асоціювати себе з іншими героями і вчать акторської гри і як чітко розуміти свою гендерну особливість і вміння розуміти хлопчик ти чи дівчинка [5].

Отже, педагог ЗДО повинен докласти чимало зусиль, щоб заняття з дітьми з гендерного виховання були вдалими, на високому професійному рівні, щоб вирішити головну проблему дитячого закладу – створити всі умови для своєчасного, повноцінного, всебічно фізичного, психологічного та духовного розвитку дитини. Сюжетно – рольова гра в ЗДО потребує значного покращення, щоб забезпечити ефективність гендерного розвитку для дітей старшого дошкільного віку. Потрібно більше уваги приділяти підготовці до заняття, підбирати цікаві матеріали для дітей та доречні методи проведення, а також намагатися включити в ігрову діяльність якомога більше вихованців. Тому при проектуванні занять з гендерного виховання дошкільника слід враховувати особливості емоційно-особистісного розвитку дитини, його інтереси, вподобання і потреби, а також не слід забувати про індивідуальні соціально-психологічні особливості дитини, тому що вони припускають прагнення брати участь у спільній діяльності з однолітками, а також час від часу виникає потреба в самоті.

Література

1. Соціальна безпека: теорія та українська практика: монографія / За ред. І. Ф. Гнибіденка, А. М. Колота, В. В. Рогового. Київ : КНЕУ, 2006. 292 с.

2. Луценко О. А. Гендерна абетка для педагогів (методичні рекомендації для вчителів щодо реалізації гендерної складової в навчально-виховному процесі початкової школи) / О. А. Луценко, Н. М. Павлущенко. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. 52 с

3. Кравець В. П. Гендерна педагогіка. навчальний посібник. Тернопіль: Джура, 2003. 406 с.

4. Вихор С. Т. Гендерне виховання: паралелі крізь століття . Наука і сучасність. Наука і сучасність: Зб. наук. пр. Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Київ. : Логос, 2003. Том XLI. С. 82 – 90.

5. Луценко О. А. Навчальна програма «Гендерна педагогіка». Хрестоматія навчальних програм з проблем ґендерного розвитку. Київ : ПЦ Фоліант, 2004. С. 45 – 105.

6. Програма розвитку дитини від народження до шести років «Я у Світі» / Аксьонова О. П. та ін. ; наук. кер. О. Л. Кононко. Київ : ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2019. 488 с.

Annotation. *The article systematizes and outlines the topic and content of gender education of older preschoolers through a story role-playing game.*

Key words: *gender education, story-role play, gender.*

Роботько Марина*, магістрантка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***Н. О. Хлус****,*
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
завідувач кафедри теорії і методики фізичного виховання
Глухівський НПУ ім. О. Довженка

ФІТБОЛ-АЕРОБІКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. *В статті досліджено фітбол-аеробіку як засіб розвитку фізичних якостей у дітей старшого дошкільного віку. Під час дослідження була розроблена та впроваджена система роботи, яка включала три етапи: етап початкового навчання вправи; етап поглибленого розучування вправи; етап закріплення та вдосконалення вправи з використанням спеціальних вправ фітбол-аеробіки.*

Ключові слова: *фітбол-аеробіка, фізичні якості, діти старшого дошкільного віку, система роботи.*

Постановка проблеми. Дошкільне дитинство – особливий віковий період, що володіє своєрідною специфікою розвитку та цінностями, мовою, способом мислення, почуттями, діями. Останнім часом з’явилося багато різних цікавих напрямів в фізкультурно-оздоровчій роботі ЗДО: фітбол-аеробіка, степ-аеробіка, аква-аеробіка та багато інших.

Заняття фітбол-аеробікою органічно поєднують у собі фізкультурні та ігрові вправи, які доступні дітям. Дітям подобається пострибати та пограти на фітболах, особливо якщо заняття проходять в ігровій формі під музичний супровід. Новою, не традиційною формою занять у закладах дошкільної освіти з фізичного виховання та розвитку фізичних якостей у дітей старшого дошкільного віку є фітбол-аеробіка. Виходячи з цього, проблемою дослідження є пошук найефективніших шляхів розвитку фізичних якостей у дітей старшого дошкільного віку.

Мета статті: теоретично обґрунтувати та дослідити розвиток фізичних якостей у дітей старшого дошкільного віку засобом фітбол-аеробіки.

Виклад основного матеріалу. Фітбол-аеробіка – це заняття на спеціальних м'ячах (фітболах) різного діаметру та конфігурації, що проводяться під спеціально підібраний музичний супровід. На відміну від загальноприйнятих методик, вправи на фітболах дозволяють створити найбільш оптимальні умови для покращення розвитку фізичних якостей. Фітбол-аеробіка – новий сучасний напрямок аеробіки, «фітбол» у перекладі з англійської означає «м'яч для опори». Заняття на фітболах набувають все більшої популярності серед дітей дошкільного віку, вони доступні і сприяють підвищенню інтересу дітей до фізичних вправ. Спеціальні м'ячі (фітболи) були винайдені швейцарським лікарем-фізіотерапевтом Сюзан Кляйнфогельбах для реабілітації хворих після травм хребта, діаметром від 55 до 70 см, які витримують вагу до 300 кг. Фітболи можуть бути не лише різного розміру, а й кольору. Заняття з фітболом дають унікальну можливість впливати на м'язи спини та хребет, вестибулярного апарату, координації рухів, розвивати фізичні якості. Це дозволяє дітям почуватися досить комфортно на заняттях з фітбол-аеробіки.

Дослідження проводилися на базі Глухівського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) «Зірочка» Глухівської міської ради Сумської області.

Для вирішення даної проблеми науковцями була запропонована комплексна система роботи, що включає три етапи:

− етап початкового навчання вправи;

− етап поглибленого розучування вправи;

− етап закріплення та вдосконалення вправи з використанням спеціальних вправ фітбол-аеробіки.

Для створення найбільшого інтересу до занять з фізичної культури з елементами фітбол-аеробіки також було підібрано ігровий матеріал, музичні композиції та рухливі ігри. При складанні системи роботи занять з фізичної культури з елементами фітбол-аеробіки та перспективного плану ми спиралися на досвід науковців О. Л. Богініч, Н. В. Левінець, Ж. Г. Петрова – фітбол-аеробіка для дітей «Танці на м'ячах», роботу С.°В.°Кузьміної «Комплексний вплив вправ фітбол – аеробіки на розвиток фізичних здібностей дітей» [1, 2]. На першому етапі своєї роботи ми визначили необхідність пошуку ефективних засобів, методів та форм організації занять з фізичної культури. Визначили засоби та методи фітбол – аеробіки, що позитивно впливають на розвиток фізичних якостей.

Засоби фітбол-аеробіки для дітей [3]:

− гімнастичні вправи (загальнорозвивальні);

− основні вправи аеробіки (кроки, зв’язки, блоки);

− танцювальні вправи (елементи танцювальних зв’язок);

− профілактично-корегуючі вправи (вправи, спрямовані на профілактику плоскостопості, порушень постави);

− рухливі ігри та естафети;

− різні ігри та вправи з м’ячем;

− вправи з інших видів оздоровчої фізичної культури.

Було визначено вимоги щодо проведення занять з фізичної культури з елементами фітбол-аеробіки [4].

На початковому етапі (3 місяці) вересень-листопад створювалося попереднє уявлення про вправу. На цьому етапі розповідається, пояснюється та показується вправа, а діти дошкільного віку намагаються відтворити побачене та випробувати фізичну вправу. На даному етапі дітям дається уявлення про форму та фізичні властивості фітболу, вивчається правильна положення на фітболі, ознайомлюємо з правилами роботи з фітболом. На цьому етапі дітей вчать основним вихідним положенням футбол-аеробіки. Для вирішення цих завдань застосовуються вправи: прогладжування, поплескування, відбивання фітбола на місці та з різними видами ходьби та бігу, з прикочуванням фітбола по підлозі, з підкиданням та ловінням фітболу. Дітям пропонувалися вірші, найпростіші музичні композиції «Хмари», «Буратіно», «Кішки-мишки».

Етап поглибленого розучування вправи (3 місяці) – грудень-лютий, характеризується уточненням та вдосконаленням деталей техніки його виконання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. В нашому науковому дослідженні було розроблено систему роботи занять з фізичної культури з елементами фітбол-аеробіки, яка включала три етапи: етап початкового навчання вправи; етап поглибленого розучування вправи; етап закріплення та вдосконалення вправи з використанням спеціальних вправ фітбол-аеробіки.

Література

1. Богініч О. Л. Левінець Н. В., Петрова Ж. Г. Створення здоров’язберігаючих технологій в дошкільному навчальному закладі. Сучасні технології в дошкільній освіті України / Упорядник І. І. Загарницька. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. С. 14–25.

2. Вільчковський Е. С. Критерії оцінювання стану здоров’я фізичного розвитку та рухової підготовленості дітей дошкільного віку. Київ, 1998. 96 с.

3. Івахно О. П. Здоров’язбережувальні технології в системі дошкільної освіти. *Часопис «Дитячий садок».* 2008. № 21. С. 97–100.

4. Семенова Н. І. Формування здорової особистості дошкільника: теоретичний аспект. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Серія «Педагогічні науки».* Луцьк : Волинський національ. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. № 23. С. 171–175.

Annotation. *The article examines fitball aerobics as a means for developing physical qualities of older preschool age children. During the research, a system of work was developed and implemented; it included three stages: the stage of initial exercise training; the stage of in-depth study of the exercise; the stage of consolidating and improving the exercise with special fitball-aerobics exercises.*

Key words: *fitball aerobics, physical qualities, children of older preschool age, system of work.*

Роздольська Соломія*, магістрантка*
Дрогобицького ДПУ ім. Івана Франка
Науковий керівник: ***В.В. Городиська,***
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
загальної педагогіки та дошкільної освіти
Дрогобицького ДПУ ім. Івана Франка

ВИКОРИСТАННЯ МУЗИКОТЕРАПІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація*. У статті зосереджено увагу на використанні музикотерапії з дітьми дошкільного віку у ЗДО, висвітлено зміст та форми музикотерапевтичної діяльності педагога з дітьми; визначено педагогічні умови використання музикотерапіїї на заняттях у сучасних ЗДО.*

Ключові слова*: музикотерапія, зміст та форми музикотерапії, діти дошкільного віку.*

Постановка проблеми. Питання використання музики педагогами у ЗДО, вивчення її різнобічних стилів, можливостей для сприйняття, аналізу та розуміння дітьми і по сьогодні не залишається підвищеною увагою, посиленою активністю з боку музичних керівників, вихователів, методистів загалом. Нині, у стресовий період (воєнний час), діти дошкільного віку особливо відчувають неспокій, відбувається порушення психологічного та психічного здоров'я, панує загальний внутрішній дискомфорт.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання музикотерапевтичного впливу на особистість дошкільника з порушенням психофізичного розвитку розглядають низка сучасних науковців: О. Федій, Т. Болгар, Н. Квітка, І. Малашевська, Л. Пушкар, К. Щедролосєва та ін. Застосування музики з метою оздоровлення й гармонізації психофізіологічного стану особистості у контексті музикотерапевтичного впливу аналізують низка вітчизняних й зарубіжних вчених О. Антонова-Турченко, В. Драганчук, Д. Кемпбел, Л. Кузьмінська, Г. Лозанов, С. Нечай, В. Петрушин, Г. Побережна, Н. Савельєва-Кулик, Б. Теплов, М. Чепига, К. Щедролосєва та ін.

Мета статті: висвітлити значущість музикотерапії як виду естетотерапевтичної технології та запровадження її в освітній процес ЗДО.

Виклад основного матеріалу. Одним із перших педагогів ХХ століття був швейцарський композитор і музикант Е. Жак Далькроз, який помітив істотні можливості музичного та музично-ритмічного виховання для формування позитивних рис людської особистості. Йому належить думка щодо вміння слухати музику, під її супровід навчатися відбиттю ритму, відображати пластикою тіла рухи. Тому музика, її звуки спочатку постали головною складовою музичних занять, а традиційним завданням педагога – навчити дітей рухатись під характер музики, передаючи темпові, динамічні, метро-ритмічні особливості [2, с. 15].

Сьогодні у ЗДО помітно музику вирізняють як одну із складових не лише на музичних заняттях, а й на групових. Адже вона має благотворний вплив на всі органи слуху, руху, м'язів, голосу, дихання, що сприяє самовільним рухам тіла, ощадливо входить у психіку дитини, знімаючи стрес, роздратованість, наляканість, агресивність та інші негативні характеристики. Для кращого подолання стресових ситуацій дошкільників у нинішній час однією із сучасних течій виступає інноваційна естетотерапевтична технологія – музикотерапія. Її запровадження та використання в ЗДО сьогодні має нагальну потребу.

Так, дослідниця О. Федій розлядає один із перспективних видів психолого-педагогічного, естетотерапевтичного впливу на особистість дитини – музикотерапію у контексті відновлення, зміцнення та збереження фізичного й психічного її благополуччя [4, с. 282 – 292].

Аналізуючи сучасні досягнення вітчизняних вчених у галузі музикотерапії, ми з'ясували, що вона має потужний емоційний вплив на фізіологічний, інтелектуальний і психологічний стан дитини; сприяє розвитку педагогічних здібностей (комунікативності, перцептивності, креативності, сугестивності, емоційної стабільності), вмінь керувати власним емоційно-психічним станом, здатності «побачити» внутрішній світ та стан дітей і адекватно впливати на них.

Зміст занять з музикотерапії передбачає таку спрямованість корекційно-розвивальної роботи: психоемоційна та соматична релаксація, рецептивне сприймання музики, рухова релаксація та злиття з ритмом музики, гра на дитячих шумових і музичних інструментах та ритмічна декламація, психоемоційна та соматична релаксація, дихальні та гімнастичні вправи під музику, рухова релаксація та злиття з ритмом музики, рухова драматизація під музику, гра з музичними іграшками, вокалотерапія, казкотерапія, гра на дитячих шумових і музичних інструментах, музикомалювання, музично-рухові ігри та вправи [1, с. 18-23].

У застосуванні музикотерапії з дітьми дошкільного віку важливими є такі **форми:**

Рецептивна музикотерапія – це пасивна форма сприйняття музики, яка містить терапевтичний ефект та може проявлятися у таких трьох формах:

– *комунікативній* – через спільне прослуховування музичних творів;

– *реактивній* – шляхом розслаблення і очищення дітей;

– *регулятивній* – знижує нервово-психологічної напругу.

Активна музикотерапія – досягається через залучення дітей до виконання власного музикування (музичної діяльності педагога і дітей) через відтворення музичного художнього образу, фантазування дітей після його сприйняття, спільне виконання мелодії голосом і музичними інструментами (шумові саморобні та готові інструменти, за допомогою яких діти можуть виразити свої почуття, які викликані музикою) все це створює відчуття довіри між дітьми [5].

Науковець Н. Терентьєва розрізняє ще й *інтегративну форму*. Вона охоплює інтеграцію різних видів мистецтв: музично-рухливі ігри, малювання під музику, пластична драматизація під музику, створення різних пантомім тощо [3, с. 49].

Право вибору активної або рецептивної музикотерапії залежить від педагога, якому треба враховувати *дві педагогічні умови*: *першу* – зовнішню – час проведення заняття та *другу* – внутрішню-емоційний настрій групи дітей.

Існують певні правила у застосуванні музикотерапії (за адаптованими методиками В. Зав'ялова, В. Петрушина):

1) налаштувати дітей для зустрічі з музикою: зручно сісти, розслабитись і зосередитись на уважному сприйманні музики, не відволікаючись при цьому на будь-які другорядні справи;

2) створити під впливом музичного твору установку на «музичні переживання» і готовність дітей «на переключення із зовнішнього сприйняття на внутрішнє»;

3) використовувати на одному занятті не більше трьох музичних творів або закінчених музичних тем, що застосовуються відповідно до «емоційного портрету групи»: перший музичний твір має сформувати певну атмосферу заняття (з метою налагодження контакту з дітьми); другий – динамічний за змістом, має стимулювати емоційний стан і спрямовувати на комунікацію між дітьми; третій – заспокоюючий або енергійний, має знімати напругу спілкування, створювати атмосферу спокою або надавати заряд бадьорості, мажорності, оптимізму;

5) підібрати «правильну» музику для релаксації як метод самодопомоги (звуки природи, класичну музику);

6) дати дітям вихід негативної енергії з використанням різних музичних шумових інструментів, що важливо для створення взаємоповаги і взаємодовіри;

7) виражати спонтанні почуття через такий вид музикотерапії, як інструментальна, вокальна, рухова імпровізація тощо.

8) прослуховувати заздалегідь підібрану і придатну музику, як метод естетично-емоційного сприймання, обговорення у групі.

Висновки. Таким чином, вище викладене, дає підстави стверджувати, що запровадження в освітній процес ЗДО *музикотерапії* є необхідністю і естетотерапевтичною технологією, яка позитивно впливає на становлення й розвиток повноцінної здоров'язберігаючої особистості дошкільника.

Література

1. Методичний посібник з музикотерапії для дітей дошкільного віку зі складними порушеннями психофізичного розвитку / укладач Н. Квітка. Київ : 2013. 82 с.

2. Пушкар Л. Активні технології навчання музики. Суми : СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2008. 40 с.

3. Терентьєва Н.О. Терапевтичний вплив музики : історико-методичний аспект. *Педагогічні науки*. Випуск LXXIX. Том 2. 2017. С. 46-51.

4. Федій О. Музикотерапія в професійній діяльності сучасного педагога. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2009. № 11(174). С. 282 – 292.

5. Щедролосєва К. Музикотерапія та її лікувально-педагогічні можливості. URL : www.kspu.edu/ashx /Щедролосєва%20К.О.doc?id

Annotation. *The article focuses on the application of music therapy with children of preschool age in preschool education institution, also, it highlights the content and forms of the teacher's music therapy activities with children; Pedagogical conditions for using music therapy during classes in modern educational institutions are defined.*

Key words: *music therapy, content and forms of music therapy, children of preschool age.*

Руй Олеся, *здобувач освіти другого (магістерського) рівня*
Науковий керівник: ***О. С. Мисик,***
кандидат педагогічних наук,
старший викладач
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація*. У статті зосереджено увагу на використанні ігрових освітніх технологій в процесі розвитку пізнавальних інтересів дітей дошкільного віку.*

Ключові слова*: ігрові освітні технології, діти дошкільного віку, пізнавальний інтерес*

Важливо, щоб дитина, досягнувши шкільного віку, мала не лише знання і вміння, але і досить високий рівень розвитку психічних процесів, таких як:

мислення, уява, пам'ять, увага. Все це забезпечує її успішне навчання в школі, надасть дитині більш кращу адаптацію до шкільних вимог, а також, досягнувши шкільного віку і вступивши до школи, щоб дитина продовжувала свій саморозвиток і самопізнання. У закладах дошкільної освіти фундаментом навчання для дітей дошкільного віку є гра. Конвенція ООН про права дитини зазначає, що основним правом має бути гра для кожного дошкільника. Нині війна і це «відбилось» на використання ігрових технологій. Дослідження показують, що діти змінюються, тому ігри, у які грали ще батьки чи педагоги (і які пропонують відповідні ігри, у свою чергу, дітям), не завжди є доречними, а отже використання інноваційних технологій є актуальними як ніколи.

Використання ігрових освітніх технологій в Україні є відносно новим явищем, хоча самі технології вже давно використовуються у зарубіжних країнах. Проблемі розвитку пізнавальних інтересів у дошкільників присвятили свої праці Л. Виготський, С. Рубінштейн, Л. Занков, Д. Узнадзе, І.Стеценко, Н. Гавриш та інші відомі педагоги і психологи.

Відомі вчені сучасності Г. Бєлєнька, Н. Глухова, Н. Лисенко, К. Крутій, З. Плохій, Н. Яришева та інші приділяли увагу умовам та змісту ігрової діяльності з дошкільниками.

У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначається, що гра посідає чільне місце. Водночас вона залишається головним інструментом досягнення цього результату, підґрунтям формування життєвого досвіду дитини, важливим засобом системної організації розвитку її фізичних, інтелектуальних, емоційних, соціальних та моральних навичок [2]. Звідси випливають завдання, які ставлять перед педагогами дошкільної ланки освіти: виховання всебічно розвиненої творчої особистості, а пізнавальний інтерес розглядається як одна з рис особистості. Він проявляється в прагненні дитини пізнавати нове, виявити незрозуміле про властивості предметів, явищ дійсності, в бажанні вникнути в їх сутність, знайти між ними взаємозв’язки [1].

Головною особливістю ігрових технологій для дітей дошкільного віку є наявність ігрової задачі, яка стимулює увагу дитини, розвиває мислення та інтелект.

Ігрові технології для дітей дошкільного віку допомагають розвивати:

– інтелектуальні здібності;
– мислення;
– фантазію та творчість;
– запам’ятовування;
– комунікативні навички;
– сприйняття та усвідомлення зовнішнього світу.

Використання інноваційних технологій є засобом підвищення якості освітнього процесу, наприклад: О. Пащенко «Ейдетика для малят», І.Стеценко «Логіки світу», З. Семадені «Картки-властивості Семадені», Б. і О. Нікітіним «Інтелектуальні ігри Нікітіних», З. Дьєнеш «Логічні блоки Дьєнеша», Н.Гавриш «Коректурні таблиці Н. Гавриша», Дж. Кюїзенер «Кольорові палички Кюїзенера», В. Воскобович «Розвивальні ігри В. В. Воскобовича» та інші.

«Едьютейнмент як сучасне рішення проблеми організації освітнього процесу для дошкільників реалізує практичне втілення найпрогресивніших педагогічних ідей та найбільш райдужних уявлень про можливості кожної дитини отримати задоволення від самого процесу навчання» [3].

Едьютейнмент отримано за допомогою злиття двох англійських слів (від англ. edutainment – розвага та «education» – навчання) і в перекладі українською позначає «навчання розвагою». За визначенням К. Крутій: «Едьютейнмент – це нова освітня технологія, яка ґрунтується на отриманні дитиною та педагогом задоволення від процесу навчання (первинного інтересу до предмета, явища, інформації), заснована на концепції захоплення від розваги в навчанні» [3].

Ігровий процес як зона найближчого розвитку дитини вимагає збагаченого ігрового середовища і педагогічного супроводу дорослих, і тому класифікація ігор відображає ступінь активності та свободи дитини в організації ігрової діяльності [4]. Поради щодо проведення ігрових завдань: створити навчальний простір для дітей – це має бути кімната чи приміщення, в якій дитині комфортно, де вона відчуває себе спокійно. Кімната має бути гарно освітлена, у ній має бути якомога менше різних подразників, в якій дитину б відволікали від основного навчального процесу. Також важливо, щоб у дитини і у педагога був хороший настрій, тому що діти досить емпатитні і якщо педагог буде дещо сумний, не налаштований на заняття, будь-яка дитина це відчує і, звичайно, що та чи інша гра не буде мати такого ефекту, як має бути. Бажано вибирати постійний час ігор для дітей дошкільного віку.

Отже, ігрові освітні технології в процесі розвитку пізнавальних інтересів дітей дошкільного віку мають бути доступні, нові, з поступовим рівнем складності, з урахуванням індивідуальних особливостей дітей, а також з відповідними умовами в приміщенні.

Література

1. Карук І.В. Розвиток пізнавальних інтересів у дітей дошкільного віку в процесі експериментальної діяльності. *Молодий вчений*. травень, 2018, № 5.2 (57.2). 89-92.

2. Корнєєва О., Піроженко Т. Гра дитини : впроваджуємо оновлений Базовий компонент дошкільної освіти. *Дошкільне виховання*. 2021. № 5. С. 3

3. Крутій К. Л. Природничо-наукова освіта дошкільників: блоковотематичне планування на засадах інтеграції та методичні поради. Зима-білосніжка. Запоріжжя : ТОВ “ЛІПС” ЛТД, 2017. 124 с.

4. Освітній напрям «Гра дитини»: витяг із Базового компонента дошкільної освіти. *Дошкільне виховання*. 2021. № 5. С. 7- 8

Abstract. *The article focuses on the use of game educational technologies in the process of developing the cognitive interests of preschool children.*

Key words*: game educational technologies, children of preschool age, cognitive interest*

Рурак Ольга*, магістрантка*
Дрогобицького ДПУ ім. Івана Франка
Науковий керівник: ***В.В. Городиська,***
кандидат педагогічних наук, доцент
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПІДХОДУ ДО ФОРМУВАННЯ ОБРАЗОТВОРЧИХ УМІНЬ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Анотація*. У статті зосереджено увагу на індивідуальному підході до навчання дітей старшого дошкільного віку, висвітлено образотворчу діяльність як одну із активних форм індивідуальних проявів дошкільників; визначено педагогічні умови формування інтересу дошкільників до образотворчої діяльності.*

Ключові слова*: індивідуальний підхід, образотворча діяльність, діти старшого дошкільного віку.*

Постановка проблеми. Орієнтація педагога у сучасному освітньому процесі щодо реалізації особистісно-орієнтованої моделі дошкільної освіти спрямована на розвиток індивідуальності кожного вихованця, необхідності використання індивідуального та диференційованого підходів. Нині особливої актуальності набуває проблема розвитку вихованця як індивідуальності, суб'єкта діяльності.

У Базовому компоненті дошкільної освіти як основному нормативному документі поняття «індивідуальний підхід» розглядається як система впливу на особистісний розвиток індивіда з врахуванням вікових, індивідуально-типологічних характеристик. Дошкільний вік є етапом ґенезу базових якостей особистості, серед яких одне з провідних місць посідає самостійність. Орієнтація на самостійність, вміння орієнтуватись у конкретних життєвих обставинах є методологічною основою сучасного виховання й навчання. З огляду на це зростає значущість дослідження проблеми індивідуально-диференційованого підходу у процесі навчання дітей дошкільного віку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням реалізації та здійснення індивідуального підходу до дітей в процесі різних видів діяльності надавали увагу такі дослідники (Л. Артемова, А. Богуш, Е. Вільчковський, Н. Денисенко, Я. Ковальчук, Н. Лисенко, Т. Поніманська та ін.). Науковцями (Г. Григор'євою, Т. Козаковою, Н. Сакуліною, Г. Сухоруковою, Л. Янцур.) доведено, що диференціація та індивідуалізація освітнього процесу у ЗДО створюють умови для поглиблення знань, позитивно впливають на мотивацію дітей до навчання. Так, дослідниця Г. Сухорукова розглядає індивідуальний підхід до формування образотворчих умінь старших дошкільників, що і постало предметом нашого дослідження.

Мета статті: висвітлити індивідуальний підхід до формування образотворчої діяльності старших дошкільників у сучасних ЗДО.

Виклад основного матеріалу. Індивідуальний підхід є одним з основних принципів навчання у ЗДО. В його основі виділяють два критерії: орієнтацію на рівень досягнень кожної дитини; орієнтацію на процесуальні особливості його діяльності.

Здійснення індивідуального підходу у навчанні реалізується через знання і розуміння особливостей дитини. У цьому процесі велике значення відіграють науки: психологія та педагогіка. Психологія акцентує увагу на духовному світі особистості, на структурі і закономірності її вивчення, формуванні та розвитку; а педагогіка ж, на основі отриманих даних, підбирає відповідні методи, форми та засоби індивідуального підходу.

Відомо, що у будь-якому освітньому процесі повинен бути присутній інтерес до пізнання усього нового. Під формуванням інтересу старших дошкільників у сучасних ЗДО розуміється педагогічно й цілеспрямовано організований процес переходу від цікавості до допитливості, а потім – до стійкої спрямованості на предмет і процес діяльності, здійснюваної на основі рефлексії та суб'єкт-суб'єктної взаємодії дорослого й дитини в різних видах діяльності, в тому числі образотворчої.

Образотворча діяльність є засобом, фактором і результатом особистісного розвитку дошкільника. Бажання дошкільника малювати, ліпити, конструювати, робити аплікації пояснюється інтересом до пізнання навколишнього світу, прагненням передати в образотворчій формі свої думки, враження, почуття й задоволенням від самостійної роботи. Інтерес до образотворчої діяльності виражається в емоційному сприйнятті дітьми творів образотворчого мистецтва, в особистісному ставленні до нього, активному засвоєнні відповідних знань і застосуванні цих знань у процесі власної художньої креативності.

Характерними особливостями інтересу дошкільників до образотворчої діяльності, на думку Г. Сухорукової є: предметна спрямованість за участі педагога та бажання і дієвість дитини [1].

Предметна спрямованість педагога і зацікавлення старших дошкільників полягає у підборі сучасних матеріалів, технік до виконання образотворчої діяльності, не менш важливими є цікавинки-ідеї, тематика, яскравість виконання.

Дієвість дошкільника появляється на фоні естетичності та краси спостереження за явищами природи, готових естетично привабливих взірців, що викликає емоційно-позитивне ставлення дитини до різних видів образотворення.

Будь-яка образотворча робота повинна викликати у дитини відгук, збуджувати уяву до діяльності, сприяти виникненню бажання застосовувати сучасні техніки виконання задля активності та розвитку індивідуальності навчання.

У старших дошкільників самостійність і активність проявляється в емоційному захопленні від процесу образотворчої діяльності, цікавості та допитливості на заняттях, готовності креативити, творити складні завдання, бути ініціативним, і прагнути досягти запланованого результату праці [3, с. 61-65; 5, с. 34-35].

Якщо заняття носять монотонний, однотипний варіант виконання тих самих сюжетів, звісно зникає бажання до образотворчості, адже дитина знайома з цим матеріалом, змістом, видом діяльності, що формує у неї пасивний інтерес [2, с 20-26].

Важливим у діяльності педагога-вихователя є те, щоб пробудити цікавість до різних видів образотворчої діяльності, технік, матеріалів, цікавих тем, знайти шляхи до розвитку індивідуальності кожного вихованця, сформувати різностороннє бачення такого простого і водночас складного виду мистецтва, як образотворче.

Як зазначає О. Удіна [4, с. 221–224], формування інтересу відбувається більш ефективно, якщо спочатку для нього готується ґрунт, пізніше – створюється позитивне ставлення до предмета чи діяльності та, нарешті, – формуються відповідні інтереси в процесі спеціально організованої пізнавальної та творчої діяльності дітей.

Педагогічна робота з формування художнього інтересу дошкільників повинна бути цілеспрямованою, систематичною і включати в себе кілька етапів: емоційний, інтелектуальний, вольовий з елементами творчості. У процесі розвитку інтересу дошкільників до образотворчої діяльності можна виділити два напрями:

– прямий – пов’язаний із включенням дитини в діяльність, формуванням його загальних і спеціальних умінь і здібностей;

– непрямий, що припускає створення умов для саморозвитку, утвердження особистісної значущості дитини, розкриття її індивідуальності. Численні дослідження в галузі дитячої зображувальної творчості доводять, що без цілеспрямованого керівництва, розуміння й заохочення з боку дорослих діти втрачають інтерес до образотворчої діяльності.

Для вирішення питання формування інтересу дошкільників до образотворчої діяльності можна виділити об’єктивні й суб’єктивні педагогічні умови.

До об’єктивних умов відносять: створення предметно-розвивального середовища; вибір найбільш оптимальних форм і методів; використання різноманітних художньо-дидактичних ігор; взаємодія з батьками.

До суб’єктивних умов відносять: виховання інтересу і визначаються як внутрішні спонукальні сили дитини, що приводять у рух її духовні й розумові можливості: значимість діяльності; активне особистісне сприйняття; можливість персонального самовираження залежно від знань і ручних умінь.

Висновки. З вище зазначеного можемо підсумувати, що інтерес до образотворчої діяльності має рефлексивну спрямованість і є тісно пов’язаним з особистісним розвитком дошкільника. Тому всі прояви інтересу повинні бути помічені педагогом, осмислені ним. Тоді інтерес дошкільників до образотворчої діяльності буде природним, постійним, стійким. На його тлі образотворча діяльність старших вихованців розгорнеться як емоційна, піднесена, творча, і саме головне, розкриються їх таланти та обдарування.

Література

1. Сухорукова Г. В., Дронова О. О., Голота Н. М., Янцур Л. Я. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі. Підручник / за заг. ред. Г.В. Сухорукової. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. 376 с.

2. Тихонова О. Малювання для дітей і разом з дітьми. *Дошкільне виховання.* 1994. №11. С. 20-26.

3. Трусова О.Л., Удіна О.М. Ігрові вправи як засіб навчання образотворчої діяльності. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. праць. Вип. 21.*Рівне, РДГУ, 2002. С. 61-65.

4. Удіна О. М. Використання ігрових вправ у виховання самостійності дітей старшого дошкільного віку в образотворчій діяльності. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць. Вип 10.* Київ, 2008. С. 221–224.

5. Шульга Л. М. Барвиста радість (Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях із малювання). Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2007. 280 с.

Annotation. *The article focuses on the individual approach to the education of children of older preschool age; it highlights visual activity as one of the active forms of individual*

manifestations of preschoolers. Pedagogical conditions for the forming of preschoolers' interest in visual arts are defined.

Key words: *individual approach, artistic activity, children of older preschool age.*

Рябоконь Лариса*, магістрантка*
Ніжинського державного
університету імені Миколи Гоголя.
Науковий керівник: ***С.І. Матвієнко****,*
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ЕТНОПЕДАГОГІКИ

Анотація. *У статті проаналізовано поняття «моральне виховання» та «етнопедагогіка». Вказано, які основні засади етнопедагогіки втілюються у моральному вихованні. Зазначено тісний зв'язок морального та духовного виховання особистості у контексті української етнопедагогіки.*

Ключові слова: *моральне виховання, духовність, етнопедагогіка, народна педагогіка діти дошкільного віку.*

Постановка проблеми. Реформування сучасної освіти в Україні позначилося й на такій її ланці, як дошкільна освіта. У Державному стандарті дошкільної освіти, її Базовому компоненті, зазначається, що до провідних засад дошкільної освіти відноситься надання пріоритетності соціально-моральному розвитку особистості. Нині, відповідно до суспільних запитів, важливо позбутися певного дефіциту вихованості, прищепити собі й своїм дітям уміння цінувати, поважати, любити, пробачати один одного в повсякденному житті. Актуальним на сьогодні є формування у дітей морально-етичних знань, моральних звичок, виховання моральних почуттів і розвиток моральної свідомості та самосвідомості, а також культивування форм моральної поведінки.

У процесі морального виховання, як засвідчив аналіз наукових джерел, на сьогодні недостатньо використовується педагогами потенціал етнопедагогіки. Вона є невичерпним джерелом народної мудрості, досвіду та педагогіки стосовно різних аспектів навчання й виховання дитини. Необхідністю здійснення наукової роботи щодо запровадження засад етнопедагогіки у процес морального виховання дітей дошкільного віку обумовлюється **актуальність статті**.

Мета статті: здійснити короткий аналіз потенціалу етнопедагогіки у

моральному вихованні дошкільників.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. До проблеми виховання дошкільнят звертались багато вчених. Вони підіймали такі співзвучні з нашим дослідженням питання, як: спілкування дошкільнят з дорослими та однолітками; прилучення дітей дошкільного віку до світу загальнолюдських цінностей, що виступають у категоріях добра та справедливості (Р. Буре, В. Нечаєва, Т. Пономаренко); виховання соціальних емоцій, якостей взаємин (Л. Артемова, Н. Дятленко, І. Княжева, О. Кононко, В. Павленчик); формування готовності до сприймання моральних норм (захоплення, переживання, осмислення, усвідомлення) (Н. Горопаха); виховання у дошкільників позитивного емоційного ставлення до моральних норм та правил поведінки (Л. Артемова, А. Богуш, В. Білоусова, М. Заячківська, Л. Островська, С. Петеріна, Т. Поніманська, М. Федорова та ін.). Проблемами запровадження української етнопедагогіки в сучасні освітню практику займалися, зокрема, М. Стельмахович, Ю. Руденко, М. Маринович, В. Ликов, В. Мосіяшенко та інші вчені.

Виклад основного матеріалу. У педагогіці поняття «моральне виховання» тлумачиться як цілеспрямований процес організації діяльності, спілкування, яке спрямоване на оволодіння моральними нормами, моральним ставленням до навколишнього світу, соціуму, а також набуттям норм моральної поведінки. Моральне виховання передбачає організацію спілкування та спільну діяльність дорослого з дитиною. Зокрема, перебування дошкільника у ЗДО передбачає таку взаємодію з вихователем на основі гуманістичних норм і принципів, що має кінцевою метою формування моральної вихованості дошкільника. Остання передбачає відповідну систему засвоєних дитиною, відповідно до віку, моральних норм, сформованих переконань, проявів моральної поведінки тощо. Основою морального розвитку дитини слугує, у тому числі, соціально-культурне середовище, в якому дитина зростає, проводить з тим більшу частину часу. Вивірені часом основи морального виховання дітей і молоді закладено у такій науці, як етнопедагогіка, яка ще трактується як народна педагогіка [2; 4].

І. Бабій розробила технологію морального виховання старших дошкільників засобами народної педагогіки. Дослідниця вважає, що збагачення морального досвіду дітей 6-7 років з урахуванням етнопедагогічної складової може відбуватися тільки завдяки встановленню суб’єкт-суб’єктних контактів між вихованцями садочка та їхніх педагогів. І. Бабій розробила наступні педагогічні умови, які, на думку дослідниці, здатні забезпечувати ефективність зазначеного вище процесу. Такими умовами є:

1) проведення окремих навчальних занять народно педагогічного

спрямування,

2) забезпечення пріоритетності морального виховання народно-педагогічними засобами в системі виховної роботи,

3) інтегрування засобів народної педагогіки у зміст навчально-виховних програм дошкільного закладу), що забезпечують реалізацію змістових і процесуальних компонентів системи морального виховання дітей [1, с. 152].

Своє тлумачення терміну «українська етнопедагогіка» запропонували дослідники П. Чернега, В. Лущай: це наука «про українську народну педагогіку, яка досліджує педагогічний досвід нашого народу з позицій з'ясування оптимальних шляхів і способів реалізації народної педагогічної мудрості у сучасній педагогічній практиці, виявлення раціонального науково-теоретичного і практичного підґрунтя взаємодії української народної педагогіки і педагогічної науки загалом з метою виховання і навчання підростаючих поколінь» [5, с. 439].

В основі проведення роботи з морального виховання дітей на засадах етнопедагогіки, на нашу думку, лежить ознайомлення дітей із соціумом, культурою, традиціями свого народу. Особливого значення тут набуває робота з вивчення рідної мови. Завдяки її проведенню дитина пізнає культуру свого народу, його життя. У рідному слові відтворюється не тільки минуле, але й сьогодення, а також ствердне майбутнє українського народу. Доречно привести цитату К. Ушинського: «Не умовних звуків тільки вчиться дитина, вивчаючи рідну мову, але п'є духовне життя й силу з рідної груді рідного слова» [4, с. 184]. В основі сучасних підходів до вивчення дитиною рідної мови лежить народознавчий (українознавчий), народно-педагогічний і культурологічний підходи.

Дослідник В. Мосіяшенко обґрунтовує думку, що для української етнопедагогіки характерне тісне поєднання морального виховання та виховання духовності. Саме тому вітчизняні вчені часто послуговуються терміном «духовно-моральне виховання», ставлячи на перше місце в даній підпорядкованість саме духовність [3, с. 60]. Мораль та духовність, на думку В. Мосіяшенка, стосуються трьох важливих сил людини: мислення, почуттів та бажань. Саме означені сили зумовлюють життєві орієнтири, вчинки, поведінку людини.

Етнопедагогіка пропагує за еталон, своєрідний моральний кодекс ті риси, які притаманні справжньому українцю: патріотизм, любов до рідного краю, повага до праці, шана людей-трудівників, почуття національної гідності, скромність, чесність, любов до природи, оптимізм тощо. Народна педагогіка визначає, що виховувати дитину слід від моменту її народження, надаючи їй любов, турботу та піклування. Разом з тим, дітей привчають до необхідності

слухатися дорослих, виконувати їх вимоги, прохання. В етнопедагогіці українців дітей не позбавляють розумного вияву власної ініціативи, а навпаки, – підтримують такі особистісні прояви.

Українська етнопедагогіка надає великого значення тріаді в моральному вихованні – формуванні моральних почуттів, моральної свідомості та моральної поведінки. У закладі освіти з дітьми різного віку, у контексті їх соціалізації та особистісного розвитку проводиться широкий спектр форм виховної роботи, яка ураховує як сучасні підходи до морального виховання дітей, так і кращі постулати етнопедагогіки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Процес морального виховання, відповідно до вимог сучасності, набуває реформаційних змін. Запроваджуються нові технології соціально-морального розвитку дитини, застосовуються нові методи та засоби педагогічної роботи. Проте, кращі ідеї народної педагогіки, тісно пов'язаної з ментальністю українців, втілюються в сучасних теоретичних та методичних розробках. Перспективи наших досліджень пов'язані із розробкою системи роботи з дітьми 6-7 років щодо морального виховання з використанням засад етнопедагогіки.

Література

1. Бабій І. Технологія морального виховання старших дошкільників засобами народної педагогіки. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. Вип. 45. 2013. С. 151–157.

2. Кравець Н. Моральне виховання дошкільників засобами народної педагогіки. *Освітній простір України*. 2017. № 9. С. 126–131.

3. Мосіяшенко В. А. Українська етнопедагогіка. Навч. посібн. Суми: Університетська книга, 2008. 174 с.

4. Ушинський К. Д. Рідне слово. Вибрані педагогічні твори : у 2-х т. Київ : Рад. школа, 1983. Т. 2. 380 с.

5. Чернега П., Лущай В. Народна педагогіка українців як об'єкт дослідження української етнопедагогіки. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*: зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький. 2013. Вип. 31. С. 439-444.

Annotation. *The article analyzes the concepts of «moral education» and «ethnopedagogy». It is indicated which basic principles of ethnopedagogy are embodied in moral education. The close connection of moral and spiritual education of the individual in the context of Ukrainian ethnopedagogy is indicated.*

Key words: *moral education, spirituality, ethnopedagogy, folk pedagogy, preschool children.*

Сілюкова Юлія, *магістрантка*
ДВНЗ «ДДПУ»
Науковий керівник: ***О.О. Дронова,***
кандидат педагогічних наук, доцент
ДВНЗ «ДДПУ» м. Слов'янськ

ДЕКОРАТИВНИЙ РОЗПИС ЯК ДЖЕРЕЛО РОЗВИТКУ ТВОРЧОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ДЕКОРАТИВНОМУ МАЛЮВАННІ

Анотація. *У статті висвітлено педагогічний потенціал декоративного розпису для розвитку художньої творчості старших дошкільників у декоративному малюванні. Визначено шляхи залучення декоративного розпису для розробки гіпотези та концепції декоративного малювання.*

Ключові слова: *декоративний розпис, декоративне малювання, старший дошкільник, художня творчість.*

Постановка проблеми. Сучасне життя дитини в умовах воєнного стану поставило перед педагогами галузі дошкільної освіти важливу проблему підтримки емоційного стану дитини, збереження феномену дитячої творчості та пошуку шляхів та засобів забезпечення дитині комфортного і яскравого життя. Одним з таких шляхів ми визначаємо педагогічну підтримку і розвиток малювання, яке, за визначенням вчених та практиків, є поліфункціональним засобом розвитку особистості, здоров'язбереження.

У цьому контексті особливої ваги, на наш погляд, набуває декоративне малювання, як живопис, в якому дитина працює з кольором, орнаментальним ритмом, перетворює природні форми у орнаментальний мотив, створює красивий візерунок і отримує можливість прикрашання ним предмети та їхні зображення для підсилення їх естетичного вигляду та додавання художньої виразності.

Виходячи з аналізу Базового компонента дошкільної освіти, ми поставили проблему розробки мистецького змісту для педагогічного супроводження розвитку творчості дитини старшого дошкільного віку у декоративному малюванні. Проблемність ми побачили у суперечностях між педагогічним та особистісно-ціннісним потенціалом декоративного малювання та дидактичною моделлю, яка склалася у практиці [1].

Джерелом пошуку педагогом змісту мистецької освіти дошкільників для набування ними прижиттєво важливих естетичних та художніх компетентностей ми визначаємо декоративний розпис.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У мистецтвознавчих, педагогічних та методичних джерелах декоративний розпис розглядається у

контексті національної культури, відродження народних художніх промислів та ремесел (В. Манько, В. Мельник, О. Найден, М. Стельмахович, В. Щербаківський та ін.), у культурологічному контексті (Є. Антонович, Г. Гачів, В. Кафарський, М. Мід, М. Нарбут, Б. Савчук, М. Станкевич та ін.), педагогічному (В. Барадулін, О. Ковальчук, Б. Неменський, С. Русова та ін.); в дошкільній освіті (О. Батухтіна, О. Дронова, Т. Побережнікова, О. Поліщук, Л. Скиданова, Л. Сірченко, Г. Сухорукова, Л. Янцур та ін.).

Мета статті: висвітлити педагогічний потенціал декоративного розпису для розвитку творчості старших дошкільників у декоративному малюванні.

Виклад основного матеріалу. Робочу гіпотезу було розроблено з огляду на те, що декоративний розпис, увібрав технології українського народного розпису: косівського, петриківського, опішнянського, яворівського та ін. (М. Приймаченко, Ф. Панко, В. Павленко, П. Хома, П. Глущенко, М. Тимченко та ін.). Визначений у ньому педагогічний потенціал, за умов розробки та запровадження адекватної педагогічної технології, є джерелом розвитку творчості дитини у декоративному малюванні відповідно сучасних запитів.

Специфіку декоративного розпису визначає органічне поєднання декоративного і прикладного мистецтв. Як вид та жанр живопису, декоративний розпис існує як синтетичний вид творчої діяльності, який має широку сферу застосування у інших видах мистецтва для збагачення естетичної виразності [3]. Це підтверджує наші припущення про зміну статусу декоративного малювання в образотворчій діяльності: з окремого виду малювання на прикладну його цінність, а також вносить зміни у мотивацію дитини до набування компетентностей та досвіду у декоративному малюванні для їх перенесення у інші види та форми образотворення для збагачення виразності продукту [2; 4; 5].

Провідна функція декоративного розпису полягає у прикрашанні предмета малюванням стилізованих рослинних та геометричних форм. Це живопис, який прикрашає предмети прикладного, побутового призначення.

Основу декоративного розпису складає орнамент, стилізоване зображення. Завдяки орнаменту побутові речі, іноді стають творами мистецтва, здатними збудити естетичні почуття. Технологію створення орнаменту визначають особистісні інтелектуальні компоненти, уява і фантазія, уміння трансформувати природні форми в орнаментальні мотиви (геометричний, рослинний, зооморфний, антропоморфний, геральдичний та ін.), відчуття форми, кольору, композиції, ритму, симетрії та ін. Вміле володіння орнаментом народжує у предметі цілісний та красивий декоративний образ, пов’язаний з функціональністю предмета у соціумі та його призначенням. За цією інформацією ми визначаємо зміст для набування дитиною компетентностей,

навичок та досвіду у малюванні окремих декоративних елементів та складання їх у лінійний візерунок [3; 4].

Український декоративний розпис набув популярності в наш час. Педагоги і художники, що працюють в цьому жанрі, знаходять нову тематику, орнаментальні мотиви, творчо наслідуючи художні традиції. Важливо, що цей процес завжди є творчою імпровізацією митця, а декоративні композиції виконуються пензлем легко та віртуозно, без застосування олівця, підготовленою фарбою. Кожен з майстрів має свою власну історію творчості, пошуків краси та візерунків, секрети підготовки пензлів та фарб. На нашу думку, врахування педагогом персоналії, особи митця або мисткині, та створення у педагогічному процесі ефекту їхньої присутності є одним з прийомів надання дитині зразка творчої поведінки, наслідування якої, за умов доцільного педагогічного супроводження, сприятиме пробудженню власних творчих проявів дитини [2].

Педагогічний потенціал декоративного розпису ми визначаємо за такими аспектами: поліфункціональність у соціумі та розвитку особистості дитини, набуванні нею естетичних та художніх компетентностей; прикладні можливості, які обумовлюють збільшення простору художньо-творчої активності в дошкільному дитинстві; близькість до змісту декоративного малювання, що дозволяє педагогу розробити програму та педагогічну технологію супроводження розвитку художньої творчості; присутність персоналії митця та мисткині, що відкриває можливості реалізації ігрових форм та методів у мистецькій освіті дітей та інше.

Головними критеріями художньо-творчої активності дитини у просторі декоративного розпису визначено: ціннісне її ставлення до предметного світу; зацікавлення декоративним мистецтвом та особою майстра; естетичне ставлення до декоративного розпису, захопленість власною декоративною діяльністю (малювання декоративних елементів, створення візерунка і розпису, орнаментування предметів та форм тощо), сфера перенесення декоративних умінь (малювання, ліплення, дизайн-вироби та ін.); якісний рівень виконання та оригінальні художні знахідки дитини.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Відсутність змістового, естетичного та емоційно-ціннісного зв’язку методики декоративного малювання з декоративним мистецтвом обмежує простір художньо-творчої активності дитини. Наслідком цього є ізольованість декоративного малювання від інших видів образотворчої діяльності; відсутність у дітей мотивації та умінь, пов’язаних з перенесенням набутого досвіду декоративного малювання в інші види зображень з метою досягання образно-естетичної виразності.

Ефективність розвитку художньо-творчої активності дітей засобами декоративного розпису обумовлена визнанням декоративного розпису пошуковим полем педагога і дитини.

Перспективою наших подальших досліджень є вивчення педагогічних умов розвитку виразності малюнків старших дошкільників засобами декоративного малювання.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція та поради для організації освітнього процесу: Електронна книга. Вийшла 22 січня 2021 року. URL: https://ezavdnz.mcfr.ua/book?bid=37876 (дата звернення 27.11.2022).

2. Дронова О.О. Використання «персоналії» Марії Приймаченко у педагогічній технології пробудження художньо-естетичної активності старших дошкільників. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*: зб. наук. праць. / редкол.: І. П. Аносов (голова) та ін. Мелітополь: Мелітополь, 2012. С. 88 – 96

3. Кириченко М.А. Український народний декоративний розпис: Навч. посіб. / М. А. Кириченко. Київ: Знання-Прес, 2006. 228 с.

4. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник / Г.В. Сухорукова, О.О. Дронова та ін.; Київ: Слово, 2019. 376 с.

5. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / наук. кер. О Л. Кононко. Київ: ТОВ МЦФЕР-Україна. 2019. 488с.

Annotation. *The article highlights the pedagogical potential of decorative painting for the development of artistic creativity of older preschoolers in decorative drawing. Ways of attracting decorative painting for the development of the hypothesis and concept of decorative drawing are determined in thigh article.*

Key words: *decorative painting, decorative drawing, senior preschooler, artistic creativity*

Соболь Катерина, *магістрантка,*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***В.М. Аторіна,***
доктор філософії, старший викладач
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ХУДОЖНЬО-ПРОДУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. *У статті розглянуто проблему формування мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку. Визначено роль художньо-продуктивної діяльності у формуванні означеної компетентності в старших дошкільників.*

Ключові слова: *мистецько-творча компетентність, художньо-продуктивна діяльність, діти старшого дошкільного віку.*

2023 Глухівський НПУ ім. О.Довженка

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти одним з важливих завдань є формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку. Без пробудження в дітей основ творчості неможливе становлення гармонійно розвиненої і творчо активної особистості. Формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку значною мірою залежить від правильної організації художньо-продуктивної діяльності дошкільників.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Формуванню мистецько-творчої компетентності дошкільників приділяють увагу О. Дронова, Н.Каньоса, І. Ликова, О. Половіна, А. Федорович, Л. Шульга та інші. У новій редакції Базового компоненту дошкільної освіти мистецько-творчу компетентність дошкільників визначено, як здатність дитини практично реалізовувати свій художньо-естетичний потенціал для отримання бажаного результату творчої діяльності на основі розвинених емоцій та почуттів, емоційно-ціннісного ставлення до різних видів мистецтва, елементарно застосовувати мистецькі навички в життєвих ситуаціях, під час освітньої та самостійної діяльності [1]. Введення дитини дошкільного віку у світ мистецтва передбачає:

– розвиток здатності емоційно-чуттєво сприймати об’єкти і явища довкілля;

– забезпечення умов для самовираження в процесі мистецької діяльності.

Результатом набуття мистецько-творчої компетентності є елементарна обізнаність дитини у специфіці видів мистецтва (художньо-продуктивній, музичній, театральній); ціннісне ставлення до мистецтва і мистецької діяльності; прагнення сприймати мистецтво тощо [5].

Вчені стверджують, що художньо-продуктивна діяльність відіграє важливе значення для всебічного розвитку особистості (В. Ворожбіт, Т. Піроженко, Є. Фльоріна та ін.). Особливості навчання дітей дошкільного віку малюванню, ліпленню, аплікації відображено в працях Т. Доронової, Н. Дяченко, Н. Кириченко, В. Котляра, В. Моляко, В.Половіної, Г. Сухорукової, Л. Шульги та ін.

Мета статті полягає в розкритті проблеми формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом художньо-продуктивної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Реалізація завдань освітнього напряму «Дитина у світі мистецтва» Базового компоненту дошкільної освіти передбачає залучення вихованців до різних видів мистецької діяльності в умовах, спеціально створених для розвитку їхніх здібностей, формування здатності до самовираження з пріоритетом розвитку емоційної сфери, спрямованість на набуття ними життєвих навичок під час освітньої та самостійної художньої

діяльності [6]. В основі організації мистецької освіти дітей дошкільного віку лежать принципи здоров'язбереження, естетичності, практичності, доцільності.

Формування мистецько-творчої компетентності передбачає розвиток у дітей старшого дошкільного віку таких якостей як спостережливість та емоційність. Провідним методом, спрямованим на набуття цих якостей, є паузи споглядання та паузи вслуховування. Вони допомагають відчути радість, здивування, зацікавлюють, дають можливість пізнати щось нове.

У сприйманні краси не можна поспішати – поспіх породжує байдужість. Будь-яке захоплення починається з мовчазного вдивляння в об'єкт, адже в мовчанні іноді можна почути більше, ніж у словах. Таку можливість дають паузи споглядання.

До форм роботи, спрямованих на формування мистецько-творчої компетентності належать артпроєкти, ігри, екскурсії, прогулянки, перегляди фільмів, телепередач, вистав, свята, розваги, концерти, фестивалі, шоу-програми та ін. [3].

Важливим та ефективним засобом формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку є один із видів мистецької діяльності – художньо-продуктивна.

Художньо-продуктивна діяльність – це процес створення кінцевого матеріального продукту (малюнок, виріб з пластиліну, будівництво будівель). До видів художньо-продуктивної діяльності відноситься малювання, ліплення, аплікація (створення образів за допомогою різних художніх матеріалів).

Під час художньо-продуктивної діяльності дитина старшого дошкільного віку має змогу втілити свої задуми та реалізувати творчі здібності, незалежно від дорослого. За допомогою кольору, лінії, форми дитина вчиться виражати і втілювати свій образ, своє враження і ставлення до довкілля. Для моделювання і створення продукту необхідною умовою є володіння технічними навичками: умінням правильно тримати пензлик, олівець, фломастер, крейду. Вміти в малюванні застосовувати різноманітні лінії (прямі, хвилясті), форми (коло, квадрат, трикутник, прямокутник) і регулювати силу натиску для створення малюнку. У ліпленні важливо вміти застосовувати такі прийоми, як: скачування, розкачування, сплющування, прищипування, згладжування, відтягування. Володіти способами ліпленням: конструктивним, пластичним, комбінованим. Для виробів із пластичного матеріалу (глина, пластилін, солоне тісто) характерний об'єм. Для аплікації необхідною умовою є вміти і вдосконалювати навички володіння ножицями, вирізуванням форм криволінійного контуру, використовувати симетричне вирізання з паперу [4].

Ми переконані, що зазначені технічні навички в різних видах художньо-продуктивної діяльності розвивають дрібну моторику, точність рухів, сприяють

розвитку узгоджених дій зорового і рухового аналізаторів. Такі види діяльності активізують і спонукають старших дошкільників використовувати різноманітний художній матеріал для створення сюжетного задуму і, разом із тим, активно розвивають навички планування і самооцінювання художньо-продуктивної діяльності.

Художньо-продуктивна діяльність передбачає вільні дії дитини у створеному педагогом просторі на основі інтуїтивного досвіду та реалізації творчого потенціалу, який є в кожного дошкільника. Забезпечення умов для самовираження дітей старшого дошкільного віку в художньо-продуктивній діяльності передбачає емоційне занурення в середовище, наповнене різноманітними матеріалами для творчості, які дитина вибирає за власним бажанням і які допомагають реалізувати задуми щодо створення художнього образу. Завдання дорослого – організувати вільний доступ до матеріалів, за допомогою яких дитина виражає свій внутрішній стан (щось сокровенне й особисте), формує власні уявлення про світ, та допомогти їй усвідомити і запам'ятати власні відчуття [4].

Ми вважаємо, що в процесі художньо-продуктивної діяльності реалізуються основні завдання художньо-естетичного розвитку, а саме:

– сприймання художніх образів у творах мистецтва та предметів довкілля;

– забезпечення умов для вільного експериментування та дослідження навколишнього світу, особливо з художніми матеріалами та засобами;

– збагачення індивідуального досвіду: «осмислене читання» – розпредметнення і опредметнення – художньо-естетичних об'єктів за допомогою уяви та емпатії; інтерпретація художнього образу і змісту;

– удосконалення художньо-творчих здібностей у різних продуктивних видах дитячої діяльності;

– виховання художнього смаку та почуття гармонії, формування художньої картини світу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, художньо-продуктивна діяльність є ефективним засобом формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку. Регулярне застосування даного засобу допомагає дитині краще пізнати довкілля і саму себе, завдяки спогляданню, емоційному переживанню, сприйманню, розумінню, усвідомленню тощо. У процесі художньо-продуктивної діяльності в дітей старшого дошкільного віку формуються художні смаки, любов до мистецтва, уміння розуміти його, насолоджуватися ним та створювати власноруч прекрасне.

Подальші перспективи дослідження вбачаємо в розробці системи роботи з формування мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf. (дата звернення 18.02.2023)

2. Бендер Ю. Художньо-естетична діяльність, як основний засіб формування художньо-естетичної компетентності. URL: http://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/199/312

3. Половіна О. Як сформувати мистецько-творчу компетентність у дітей? URL: https://www.pedrada.com.ua/article/2951-yak-sformuvati-mistetsko-tvorchu-kompetentnst-u-dtey (дата звернення 18.02.2023)

4. Формування художньо-продуктивної компетенції дітей дошкільного віку : метод. посіб. / упоряд. Т. М. Корж, М. Д. Нельзіна, А. М. Батуринець. Біла Церква : КВНЗ КОР «Академія неперервної освіти», 2016. 113 с.

5. Половіна О. Дитина у світі мистецтва. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2021/02/22/Dytyna%20u%20sviti%20mystetstva.pdf (дата звернення 18.02.2023)

Annotation. *The article deals with the problem of forming older preschool children's artistic and creative competence. The role of artistic and productive activity in the forming of the defined competence of senior preschoolers is determined.*

Key words: *artistic and creative competence, artistic and productive activity, older preschool age.*

Степаненко Юлія*, магістрантка*
УДУ імені Михайла Драгоманова
Науковий керівник: ***С. О. Довбня,***
доцент кафедри дошкільної освіти
УДУ імені Михайла Драгоманова

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ЗМІСТОВИЙ КОНТЕКСТ

Анотація. *У статті здійснено психолого-педагогічний аналіз понять «дослідницька діяльність», «дослідницькі вміння» та сутності дослідницької компетентності як здатності дитини використовувати власну сенсорну систему в процесі дослідницької діяльності.*

Ключові слова: *дослідницька компетентність дітей старшого дошкільного віку; дослідницька діяльність; пошукова діяльність; дослідницькі вміння.*

Постановка проблеми. Сучасна дошкільна освіта покликана забезпечити саморозвиток, формування повноцінної особистості дитини, її самореалізацію, сприяти розвитку пізнавальної активності та дослідницького інтересу дошкільника.

Старший дошкільний вік – найоптимальніший для прояву перших експериментів, реалізації потенціалу, формування здібностей, самостійності вихованців і готовності до свободи вибору. А дослідницька і пізнавальна діяльність як пошуковий розвивальний простір, наповнений різноманітними можливостями для вміння аналізувати і розв'язувати складні завдання, пошуку нової інформації, розвитку мисленнєвих операцій у дошкільників.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Актуальну проблему формування дослідницької компетентності у дітей старшого дошкільного віку розглянуто в наукових розвідках (О. Брєжнєва, О. Безсонова, М. Машовець та ін.). Цілком логічно буде розглянути поняття «дослідницька діяльність» як складову дослідницької компетентності. Численні вітчизняні науковці (П. Гальперін, Н. Тализіна, А. Запорожець, А. Савенков та ін.) у своїх працях охоплюють вивчення особливостей формування дослідницької діяльності дітей, яка сприяє формуванню елементарних знань, умінь та навичок дослідницької, пошукової роботи, підвищенню інтересу до явищ та об'єктів природи, розвитку критичного мислення, активізації розумової діяльності дітей дошкільного віку.

Низка досліджень (Б. Райков, Г. Ващенко, І. Єрмакова, І. Лернер, О. Савенков та ін.) присвячена сутності поняття «дослідницька діяльність» та «дослідницькі методи». Дослідженням методичних аспектів проблеми дослідницької діяльності займалися А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Лисенко та ін.

Науковий доробок Л. Маневцової, М. Семенової, Н. Постнікова та ін., присвячений формуванню пізнавальних інтересів у дошкільників. Розвиток пізнавальних інтересів і допитливості дітей на основі нескладного експериментування та дослідів розглядали Г. Бєлєнька, Л. Зайцева, М. Вірзіліна, Ю. Волинець та ін.

Педагоги-класики (Ж.-Ж. Руссо, І. Песталоцці Я. Коменський та ін.) виступали за впровадження в освітньому процесі дослідницької діяльності. Проведенню дослідів з дошкільниками надавали важливу роль Є. Водовозова, Є. Тихеєва та ін. Організація дослідно-експериментальної діяльності дітей у природі порушується у працях сучасних науковців: Г. Бєлєнької, З. Плохія, Н. Яришевої, С. Єлманова та ін.

Мета статті: на основі психолого-педагогічного аналізу розкрити сутність поняття «дослідницька компетентність».

Виклад основного матеріалу. Одним із пріоритетних напрямів наукових досліджень Національної академії педагогічних наук України на 2022-2026 рр. є компетентнісний підхід в дошкільній освіті, тобто формування у дітей

дошкільного віку ключових компетентностей. Богуш, тлумачить компетентність дітей дошкільного віку – «як комплексну характеристику особистості, що вбирає в себе результати попереднього психічного розвитку: знання, вміння, навички, креативність, ініціативність, самостійність, самооцінку та контроль» [3]. А. Богуш та О. Брєжнєва вважають, що дослідницька активність сприяє формуванню суб'єктної позиції дитини старшого дошкільного віку в процесі пізнання навколишнього світу, чим забезпечує готовність дитини до школи.

У старшому дошкільному віці створюються передумови для розвитку мислення (О. Дьяченко), для розвитку пізнавальної активності дітей, становлення пізнавальних інтересів (Л. Манєвцева, М. Семенова, Н. Гавриш, Т. Піроженко та ін.). Все це створює основу для формування дослідницької компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Особливу увагу приділено формуванню дослідницької компетентності розробниками освітнього напряму «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» О. Брежнєвою, О. Безсоновою і М. Машовець, у новій редакції Базового компоненту дошкільної освіти (надалі БКДО). У БКДО поняття «дослідницька компетентність» визначається розробниками як «… здатність дитини використовувати власну сенсорну систему в процесі логіко-математичної і дослідницької діяльності» та включає тріаду компонентів: емоційно-ціннісного, когнітивного та діяльнісного [1, 10]. Результатом сформованості дослідницької компетентності є наявність мотивації до пізнавальної активності, базових дослідницьких знань, набутих вмінь та навичок, які необхідні для здійснення дослідницької діяльності, пізнавального досвіду, який накопичується і застосовується в дитячій діяльності. Однією з перспективних форм реалізації нової парадигми освіти є включення старших дошкільників у дослідницьку діяльність.

Дослідивши визначення поняття дослідницької компетентності, ми можемо зазначити, що вона включає в себе наступні компоненти: дослідницька діяльність, пізнавальна активність, пошукова діяльність, дослідницькі вміння тощо.

На думку О. Брежнєвої [7], дослідницька діяльність в поєднанні з ігровою, предметною діяльністю передбачає самопізнання, розв'язання проблемних ситуацій, творчих завдань і їх реконструювання та ін. Надбанням суб'єктного досвіду дитини стають орієнтування у властивостях предметів і об'єктів, розуміння залежностей між ними; здатність сприймати одні й ті ж явища, дії з різних позицій. Відтак, когнітивний розвиток дитини стає більш досконалим.

О. Заболотний обґрунтовує дослідницьку діяльність як «інтеграційний компонент особистості, який характеризується єдністю знань цілісної картини світу, вміннями, навичками наукового пізнання, ціннісного ставлення до його

результатів і розвиненим інтелектом, що забезпечує її самовизначення й саморозвиток» [5]. Т. Семенова вважає, що дослідницька діяльність – це «особливий вид інтелектуально-творчої діяльності, яка виникає в результаті функціонування механізмів пошукової активності й ґрунтується на основі дослідницької поведінки» [6].

Дослідницьке уміння розуміють як уміння застосовувати прийом відповідного наукового методу пізнання в умовах вирішення проблеми, у процесі виконання дослідницького завдання. До основних дослідницьких умінь і навичок відносять: уміння бачити проблему; ставити запитання; висувати гіпотези; давати визначення поняттям; класифікувати; спостерігати; проводити експерименти; аналізувати отриманий у ході дослідження матеріал; робити висновки й умовиводи; доводити й захищати свої ідеї. Вони складають основу успішного здійснення дослідницької діяльності [4]. Для здійснення будь-якої інтелектуальної чи пізнавальної діяльності необхідний мотив. Згідно О. Брежневої «мотив – те, заради чого здійснюється діяльність, на відміну від мети, на яку ця діяльність спрямована, тобто мотивом називається все те, що спонукає активність дитини – і оцінка, й іграшка, й інтерес, і прагнення до схвалення, і прийняте дитиною рішення, і почуття обов'язку» [2].

Отже, у процесі формування дослідницької компетентності дуже важливим є старший дошкільний вік, який є сприятливим для дослідницької і пошукової діяльності, оскільки у цьому віці розвивається відповідальність, допитливість, сумлінність та інтенсивність, енергійність, інтерес та ініціатива до нового, не знайомого тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений психолого-педагогічний аналіз, дозволив визначити основне тлумачення сутності поняття «дослідницької компетентності» старших дошкільників як здатність дитини застосовувати власну сенсорну систему в процесі дослідницької та пошукової діяльності, що включає необхідні складові для розвитку мислення, пізнавальної активності, формування вмінь та навичок для розв'язання життєво важливих завдань і являє собою взаємозв'язок тріаду структурних компонентів: емоційно-ціннісного, когнітивного та діяльнісного тощо.

Подальшого дослідження потребує питання змісту складових компонентів дослідницької компетентності дошкільника, пошук методів та засобів для формування дослідницької компетентності у дітей старшого дошкільного віку.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Авт. кол-в: Байер О. М., Безсонова О. К., Брежнєва О. Г., Гавриш Н. В. [та ін.]; Наук. кер.: Т. О. Піроженко. Київ: Видавництво, 2021. 37 с.

2. Брежнєва О. Формування пізнавальної активності у старших дошкільників. *Дошкільне виховання.* 2014. № 2. С. 12-16.

3. Витоки мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку : Програма та методичні рекомендації / [укл. А. М. Богуш]. Одеса : Маяк, 1999. 88 с.

4. Гаврило О. І. Психологічні і педагогічні основи дослідницької діяльності дітей дошкільного віку. 2020. 23 с.

5. Гладченко О. М. Ознайомлення дошкільників із навколишнім світом: до Базової програми «Я у Світі». Харків : Видавнича група «Основа», 2011. 191 с.

6. Семенова Т. М. Дитяче експериментування як засіб пізнавального розвитку дошкільників. Дошкільна педагогіка. 2012. № 12. С. 17–21.

7. Теорія і практика математичного розвитку дітей 3-6 років у системі дошкільної освіти : дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.08 Дошкільна педагогіка / Ін-т проблем виховання НАПН України. Київ, 2019. 669 арк.

Annotation. *The article presents a psychological and pedagogical analysis of the concepts of «research activity», «research skills» and the essence of research competence as the ability of a child to use his or her own sensory system in the process of research.*

Key words: *research competence of senior preschool children; research activity; search activity; research skills.*

Сухопар Катерина*, студентка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***В.М. Аторіна****,*
доктор філософії, старший викладач
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ МИСЛЕННЯ В ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ

Анотація. *Здійснено аналіз досліджень з проблеми розвитку мислення в дітей дошкільного віку. Розкрито психолого-педагогічні умови розвитку мислення в дітей раннього віку.*

Ключові слова: *мислення, розвиток мислення, психолого-педагогічні умови, діти раннього віку.*

Постановка проблеми. Ранній вік – особливий період, в якому спостерігається максимальний темп формування передумов, що обумовлюють весь подальший розвиток організму, в тому числі і розвиток мислення. Процес розвитку мислення не виникає автоматично або в результаті фізіологічного дозрівання, а вимагає правильних дій з боку дорослих, суспільної діяльності та діалогічного спілкування з дитиною.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему розвитку мислення дітей раннього віку досліджено в працях вітчизняних дослідників,

психологів та педагогів. Серед них: Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Запорожець, Г. Люблінська. Ці вчені визначили головні особливості, види мислення, його сутність. Вивченням проблеми розвитку мислення дітей раннього віку, як психолого-педагогічної, активно займалися: Л.Балацька, Г. Костюк, В. Котирло. Вони вважали, що перші три роки життя дитини особливе значення має чуттєвий досвід, сенсорні (почуттєві) потреби в свою чергу викликають не тільки пізнавальну мотивацію, але і високу рухову активність дитини, а рух – природний стан малюка, що сприяє його інтелектуальному розвитку.

Мета статті: теоретично обґрунтувати психолого-педагогічні умови розвитку мислення в дітей раннього віку.

Виклад основного матеріалу. Мислення – це процес опосередкованого й узагальненого відображення людиною предметів та явищ об'єктивної дійсності в їх істотних зв'язках і відношеннях [2]. Сутність мислення полягає в тому, що воно є соціально зумовленим і виникає на основі чуттєвого пізнання та виходить далеко за його межі. Пізнання навколишнього світу починається з відчуттів, сприймань та породжує людське мислення.

В. Сухомлинський зазначав, що сприймання – найважливіший психічний процес, завдяки якому предмети і явища навколишнього світу, відбиваючись у нашій свідомості, породжують почуття та переживання [4]. Стає цілком зрозуміло, що розвиток мислення і пам'яті тісно пов'язаний із розвитком органів чуття та сприймання, тому необхідно вчити дітей помічати найменші, найтонші зміни в природі. Чим більше треба дитині осмислити й запам'ятати, тим більше їй необхідно побачити взаємозв'язків у навколишній природі.

Основи мислення формуються в ранньому дитинстві. Генетична психологія виділяє три види мислення: наочно-дійове; наочно-образне; абстрактне (словесно-логічне) [3].

Для дітей дошкільного віку характерні такі види мислення: наочно-дійове та наочно-абстрактне.

Наочно-дійове мислення – найбільш ранній ступінь розвитку розумової діяльності, спрямований на вирішення конкретних, актуальних для індивіда завдань за допомогою дій і маніпуляцій з реальними предметами [1].

Цей вид мислення характерний для дітей до 1,5 років життя та виникає в практичній діяльності, що є основою для формування більш складних видів мислення. Він є основним у ранньому дитинстві. Дитина мислить в процесі діяльності, при безпосередній взаємодії з предметами. Це можна легко простежити, слідкуючи за дитиною в процесі пізнання нею нового, раніше невідомого предмета. У дошкільному віці цей вид мислення не зникає, а навпаки, вдосконалюється, переходить на вищий рівень.

Процес розвитку мислення не виникає автоматично або в результаті фізіологічного дозрівання, а вимагає правильних дій з боку дорослих,

суспільної діяльності та діалогічного спілкування з дитиною. В основі проблем, з якими стикаються батьки і педагоги у дошкільному віці, лежить некомпетентність та недостатня кількість знань, потрібних для проведення якісного розвитку дитини в ранньому віці.

На основі аналізу праць вітчизняних вчених – Л. Балацької, Г. Костюка, В. Котирло, які активно займались вивченням психолого-педагогічних умов, нами виокремлено три найактуальніші:

1. Формування пізнавальної мотивації.
2. Спільний з дорослим пошук відповідей.
3. Озброєння дітей знаково-символічними засобами.

Сутність першої умови полягає в демократичному стилі виховання, позитивному, теплому і емоційно забарвленому ставленні дорослого, діалогічному спілкуванні з дитиною.

У процесі опрацювання другої психолого-педагогічної умови була виявлена необхідність допомагати дитині раннього віку знаходити відповіді на запитання, давати їх у разі необхідності, спонукати до розумової діяльності та пізнавальної діяльності, результатом чого є стимуляція мислення дитини та розвиток пізнавальної активності.

Третя умова полягає в озброєнні дітей раннього віку знаково-символічними засобами розв'язання мисленнєвих задач, чому сприяють завдання на групування, порівняння та узагальнення.

Для успішного виконання першої психолого-педагогічної умови ми вважаємо, що необхідно забезпечити позитивне та емоційно забарвлене ставлення дорослого, правильно організувати спільну діяльність, зацікавити дитину. В результаті створення такої атмосфери, досягатиметься формування позитивних емоцій (а потім і почуттів, що є не менш важливим) у відношенні до об'єкта діяльності, до процесу діяльності, до осіб, з якими дитина контактує.

В основі другої психолого-педагогічної умови ми вважаємо лежить спільний з дорослим пошук відповідей на запитання дитини. Для її реалізації необхідно забезпечити систематичне спілкування дитини з дорослими, доступно відповідати на питання дитини та надати можливість самостійного пошуку відповідей, що надалі стимулюватиме інтелектуальну активність і вміння ставити запитання.

Однією із складових формування мислення у дітей раннього віку та останньою психолого-педагогічною умовою є озброєння дітей знаково-символічними засобами розв'язання мисленнєвих задач. Необхідно працювати над розвитком операцій мислення, чому сприяють завдання на групування, порівняння та узагальнення, аналіз, конструювання за зразком, дидактичні та настільні ігри тощо.

Ми переконані, що виокремлені психолого-педагогічні умови розвитку мислення в дітей раннього віку включають в себе гармонійне поєднання мотиваційних та операційних компонентів, що забезпечують емоційне задоволення дитини та розвиток пізнавальних потреб.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, виокремлені нами психолого-педагогічні умови є доцільними щодо прогнозування позитивної динаміки рівнів розвитку мислення в дітей раннього віку. У комплексі вони сприятимуть ефективності розвитку мислення, адже корекція цих проблем у шкільному віці вимагає значно більших зусиль і витрат, аніж їх запобігання у ранньому віці.

До перспектив дослідження проблеми відносимо експериментальне дослідження впливу психолого-педагогічних умов на розвиток мислення дітей раннього віку та розробку системи занять з реалізації психолого-педагогічних умов.

Література

1. Кустов А. В., Алексєєва Ю. А. Мислення: психологічні, психопатологічні та психотерапевтичні аспекти : навч. посібник. Суми : Вид-во СумДУ, 2010. 324 с.

2. Максименко С. Д., Соловієнко В. О. Загальна психологія: Навч. посібник. Київ: МАУП, 2000. 256 с.

3. Павелків Р. В. Загальна психологія. Підручник. Київ : Кондор, 2009. 576 с.

4. Сухомлинський В. О. Народження громадянина. Вибрані твори в 5-т. Т.3. Київ : Рад. школа, 1977. С. 283–582.

Annotation. *An analysis of research on the problem of the development of thinking of preschool children was carried out. The psychological and pedagogical conditions for the development of thinking of young children are revealed.*

Keywords: *thinking, development of thinking, psychological and pedagogical conditions, children of early age.*

Тарашевська Світлана, *аспірантка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***Л. П. Загородня***
доктор педагогічних наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. *У статті розглядається проблема патріотичного виховання дошкільників. Підкреслюється актуальність патріотичного виховання дітей дошкільного віку в умовах сьогодення. Розглядаються форми та засоби патріотичного виховання дошкільників.*

Ключові слова: *виховання, діти дошкільного віку, патріотизм.*

Постановка проблеми. Для українського народу патріотизм був і є найбільшою національною цінністю. Тому серед завдань, що стоять перед освітянами, є виховання свідомого громадянина – патріота своєї держави. Проблема формування національної свідомості кожної дитячої особистості зараз, в умовах сьогодення, набуває особливої значущості

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У педагогічній галузі відображено досить широкий спектр досліджень присвячених проблемі виховання патріотизму особистості. На особливу увагу заслуговують праці класиків педагогічної думки Г. Ващенка, Б. Грінченка, С. Русової, В. Сухомлинського, К. Ушинського та сучасних наукових досліджень Л. Артемової, А. Богуш, О. Денисюк, О. Каплуновської, Н. Лисенко, М. Машовець, О. Стаєнної, Н. Пангелова, Є. Яхно та ін. Наукові розвідки С. Ніколаєвої відносно патріотичного виховання дошкільників розглядаються в руслі екологічного виховання. Дослідники Л. Артемова, О. Денисюк, А. Богуш, Н. Лисенко та інші роблять акцент на важливості залучення дітей починаючи з раннього віку до культурної спадщини свого народу [3].

Мета статті: розглянути проблему патріотичного виховання дошкільників.

Виклад основного матеріалу. Однією з найважливіших педагогічних задач, визначених Законом України «Про дошкільну освіту», є виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної мови, регіональних мов або мов меншин та рідної мови, національних цінностей українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля [2].

Згідно Концепції дошкільного виховання передбачається розвиток у дітей національної культури, яка є внеском у загальнолюдські надбання демократичності, гуманізму, совісті, честі, гідності, громадянськості; виховання дітей на історичному минулому, яке формує у них патріотизм та інтернаціоналізм.

Сьогодні, через події сьогодення, питання виховання патріотизму є особливо актуальним. Події сьогодення, пропаганда жорстокості, насильства в засобах масової інформації, соціально-економічні проблеми – все це негативно впливає на моральні цінності підростаючого покоління.

Дитинство – час незабутніх переживань, яскравих вражень, які довго зберігаються в пам’яті людини і стають органічною частиною її духовного світу, що пов’язує з рідною домівкою, місцями , де вона народилася і зросла.

Дошкільний вік є сприятливим періодом для розвитку патріотичних почуттів. Патріотичне почуття це переживання, з яких у майбутньому виросте громадянська позиція особистості, її людська та національна гідність. У

дитинстві вони виявляються в любові до, рідної оселі, міста, в якому народилися, рідної землі, шанобливому ставленні до культури своєї родини , мови. Дошкільник тільки починає осягати ці складні почуття і його не можна квапити. Патріотичні почуття дошкільників формуються в процесі спілкування з оточуючим середовищем людьми, виконання з ними спільної діяльності. Вони спрямовані на розкриття і формування спільно людських моральних якостей особистості любов, гідність, вірність, відданість батькам, залучення до джерел національної культури, збереження природи рідного краю. Виховання емоційно-діяльнісного ставлення та почуття причетності до оточуючих. Саме тому робота з патріотичного виховання охоплює цілий комплекс завдань, серед яких патріотичними є :

– виховання в дитини любові і почуття причетності до своєї сім'ї, до дитячого садка, вулиці, міста;

– формування бережливого ставлення до природи рідного краю;

– формування толерантності, почуття поваги до інших людей;

– формування поваги до моральних цінностей, традицій, звичаїв, культури рідного народу;

– ознайомлення дітей із символами держави.

Якщо розглядати патріотизм через поняття «ставлення», можна виділити декілька напрямів:

1) ставлення до природи рідного краю, рідної країни;

2) ставлення до людей, які живуть в рідній країні;

3) ставлення до моральних цінностей, традицій, звичаїв, культури;

4) ставлення до державного устрою.

До ефективних методів і форм організації патріотичного виховання належать: екскурсії вулицями рідного міста, до історичних пам'яток, визначних місць; розповіді вихователя; бесіди з цікавими людьми; узагальнюючі бесіди; розгляд ілюстративних матеріалів; читання та інсценування творів художньої літератури; запрошення членів родин у дитячий садок; спільні з родинами виховні заходи (День сім'ї, свято бабусь тощо); зустрічі з батьками за межами дошкільного закладу, за місцем роботи та ін.

Важливим напрямом патріотичного виховання є прилучення до народознавства – вивчення культури, побуту, звичаїв рідного народу. Дошкільників ознайомлюють з культурними і матеріальними цінностями родини і народу, пояснюють зв'язок людини з минулими і майбутніми поколіннями, виховують розуміння смислу життя, інтерес до родинних і народних традицій.

Значну роль у вихованні дітей відіграють народні традиції – досвід, звичаї, погляди, смаки, норми поведінки, що склалися історично і передаються з покоління в покоління (шанувати старших, піклуватися про дітей, відзначати

пам’ятні дати тощо). З традиціями тісно пов’язані народні звичаї – усталені правила поведінки; те, що стало звичним, визнаним, необхідним; форма виявлення народної традиції (як вітатися, як ходити в гості та ін.).

Дитина старшого дошкільного віку може і повинна знати, як називається країна, в якій вона живе, її головне місто, столицю, своє рідне місто чи село, які в ньому є найголовніші визначні місця, яка природа рідного краю та країни, де дитина живе, які люди за національністю, за особистими якостями населяють її країну, чим прославили вони рідну країну і увесь світ, що являє собою мистецтво, традиції, звичаї її країни.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, вищезазначений теоретичний матеріал засвідчує значущість проблеми патріотичного виховання дітей дошкільного віку. Змістом подальших наших наукових досліджень у цьому напрямі буде дослідження музейної педагогіки як засобу патріотичного виховання дошкільників.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 23.03.2023).

2. Закон України «Про дошкільну освіту» URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2628-14 (дата звернення: 23.03.2023).

3. Особливості виховання патріотизму в дітей старшого дошкільного віку http://surl.li/fxeky (дата звернення: 23.03.2023).

Annotation. *The article deals with the issue of patriotic education of preschoolers. The relevance of patriotic upbringing of preschool children in today's conditions is emphasized. Forms and means of patriotic education of preschoolers are considered.*

Key words: *education, children of preschool age, patriotism*

Темниченко Анастасія*, магістрантка*
Державний вищий навчальний заклад «ДДПУ»
Науковий керівник: ***Н.Б. Бондаренко***
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
дошкільної освіти
Державного вищого навчального закладу «ДДПУ»

ШЛЯХИ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ І СІМ’Ї У ПІДГОТОВЦІ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ

Анотація*. У статті автори визначають необхідність пошуку шляхів взаємодії педагога ЗДО (заклад дошкільної освіти) з сім’ями в період підготовки дитини до навчання у школі. Автори проаналізували зміст структурно-функціональної моделі взаємодії закладу дошкільної освіти із сім'єю, яка була досліджена в науковій роботі Повалій Л. Особливу увагу приділено пошуку оновлення шляхів взаємодії з сім’єю через використання засобів*

масової інформації у період дії воєнного стану в умовах організації освітнього процесу у дистанційному та змішаному форматі.

Ключові слова: *взаємодія, сім'я, готовність до школи, режим дня, наступність, дошкільник, дистанційна освіта, школа.*

Постановка проблеми. Багато хто з сучасних батьків вважає, що не має необхідності в організації частих комунікацій з педагогами закладу дошкільної освіти, тому, що вони (батьки) теж мають достатню освіту, читають відповідну літературу і знають, як краще підготувати дитину до школи. Крім того, проведене нами експрес-дослідження точки зору багатьох сімей старших дошкільників показало, що багато батьків (35% сімей) вважають, що дитина всьому навчиться у школі, а у період дошкільного дитинства її краще не переобтяжувати «зайвими» заняттями. Вважаємо, що такий підхід є не дуже кваліфікованим, а період дошкільного дитинства створює найбільш сензитивні умови для розвитку особистості дитини і підготовки її до ролі школяра. Про це свідчать, як аналіз ситуацій з практики роботи дошкільних закладів, так і зміст сучасних нормативно-правових документів. Так, наприклад, у Базовому компоненті дошкільної освіти (2021 рік) підкреслюється, що: «Дошкільна освіта є невід'ємним складником та першим рівнем у системі освіти – стартовою платформою особистісного розвитку дитини». [1, с. 4] Завдання Базового компоненту дошкільної освіти перегукуються з головними напрямками роботи з підготовки дитини до школи, які розкриті в концепції Нової української школи (НУШ) [2].

Незважаючи на те, що вже є багато досліджень, в яких розкрито форми взаємодії ЗДО та сім'ї в підготовці дитини до школи, ця проблема дуже важлива у зв'язку з введенням воєнного стану в країні та освітою дітей через дистанційні та змішані форми навчання. Тому наступність всіх соціальних інституцій у формуванні особистості дошкільника є вкрай актуальною. Ті реформи, які відбуваються в сучасній системі освіти, ставлять освітян і батьків перед необхідністю комплексного підходу для забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою. Для досягнення цього необхідно разом з сім'ями вихованців створювати оптимальні умови формування у дошкільника вмінь та навичок, волі, мотивації до успішного навчання, адекватної позитивної самооцінки, вміння досягати результатів, виявляти творчість, вміти спілкуватись з ровесниками та дорослими тощо. Тому необхідно віднайти такі шляхи взаємодії педагогів і батьків, щоб допомогти дітям здійснити вступ до школи (цей період є переломним моментом в їх житті), а батькам показати шляхи в організації партнерської взаємодії з власними дітьми, важливість створити належні умови для їх фізичного здоров'я, вчити самостійності, дисциплінованості, навчити дітей поважати інших та відчувати радість від отримання нових знань, вмінь та навичок.

Мета статті. У зв'язку з особливостями організації освітнього процесу в змішаному та дистанційному форматі в усіх освітніх закладах країни, в тому числі в ЗДО і школі, вважаємо особливо актуальним розкрити найбільш дієві шляхи взаємодії між закладом дошкільної освіти та батьками, бо саме вони відіграють активну роль в навчанні дітей. Тому в цій статті ми зробили спробу віднайти реальні шляхи партнерської взаємодії з родиною у підготовці дитини до школи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Пошук шляхів взаємодії ЗДО та сім'ї в підготовці дитини до школи займає центральне місце в наукових роботах багатьох дослідників. Так, наприклад, важливою для нашого дослідження є точка зору Піроженко Т. стосовно того , що заклад дошкільної освіти може успішно використовувати різноманітні форми роботи з батьками, які дозволять краще підготувати дитину до її нової ролі школяра, зацікавлять новими знаннями, навчать долати труднощі, віднаходити нові оригінальні шляхи вирішення проблемних завдань. Вона підкреслює, що необхідно звертати увагу на рівень сформованості, так званих, наскрізних навичок і вмінь у дошкільників, бо саме вони складають основу всіх головних компетентностей і закладаються в старшому дошкільному віці на етапі переходу від дошкільної до початкової освіти. Ми в своєму дослідженні використовуємо цей підхід і вважаємо за необхідне донести сутність його до батьків майбутніх першокласників, маючи на увазі важливість досягнення наступності між усіма освітніми ланками і підкреслюючи те, що сформованість наскрізних умінь потрібна особистості протягом усього життя. Також, через різні форми спілкування з батьками (як особисто, так і в онлайн форматі) розкриваємо необхідність схвалювати та підтримувати дитину в її позитивних діях, створювати перспективу подальшого успіху, враховуючи її знання про психологічні особливості та вміння будувати відносини з оточуючим соціумом. [4].

Важливість формування «відповідального батьківства» та визначальна роль необхідності досягнення наступності ЗДО і сім'ї розкрито в роботі О.Хартман: «Під час першої зустрічі вихователь має наголосити на важливості співпраці та взаємодії між сім'єю та закладом дошкільної освіти у процесі виховання та навчання дитини» [7, с. 46].

Проблемі пошуку шляхів підготовки дитини до школи були присвячені роботи психологів (І. Бех, С. Ладивір, Т. Піроженко, О. Хартман), педагогів (Г. Бєлєнька, А. Капська, К. Крутій, Т. Поніманська, Т. Рожко-Павлишин).

Обмежені рамками статті, ми пропонуємо стислий аналіз сучасних досліджень ролі взаємодії ЗДО і сім'ї, який свідчить про деякі шляхи налагодження наступності їх педагогічних дій, а саме такі, як: відвідування сімей, з метою вивчення умов життя та виховання дітей; організація

педагогічної просвіти батьків через використання різних форм роботи (анкетування батьків для визначення рівня їх знань про підготовку дітей до школи, проведення зборів для батьків в онлайн форматі, організація круглих столів та зустрічей з вчителями початкової школи, презентація батьківських клубів, проведення практикумів тощо); активізація батьків та формування у них відповідальної батьківської позиції; розробка педагогічних рекомендацій для педагогів в роботі з сім'ями (враховуючи сучасний стан життя сімей). Але необхідні подальші дослідження результативної взаємодії педагогів і сімей дошкільників у зв'язку з організацією дистанційної форми освітньо-виховного процесу.

Виклад основного матеріалу. Що таке взаємодія педагога з батьками? Вважаємо за необхідне пояснити це педагогічне поняття, про яке буде йти мова у нашій статті. Взаємодія пояснюється, як взаємний зв'язок двох явищ, взаємна підтримка. В науці і практиці організації взаємодії педагога ЗДО з сім'ями є певні шляхи, які вже добре відомі. Їх використання має гарний результат, але проблема пошуку адекватних шляхів взаємодії у період воєнного стану і введення дистанційних форм освіти є особливо актуальною, тому ми вважаємо, що є доцільним використання структурно-функціональної моделі взаємодії із сім'єю, яку розробила Л. Повалій як от:

1. Інформаційно-аналітичний блок. Він включає в себе: збір інформації про батьків дітей дошкільників, вивчення сімей (опитування, спостереження, спеціальні діагностики робота з батьками щодо просвітництва та організації спілкування).

2. Практичний блок. Тут залучені всі працівники закладу дошкільної освіти, які вибудовують свою роботу на основі інформації, що отримують з першого блоку. Це включає такі форми роботи: семінари, круглі столи, батьківські онлайн конференції, індивідуальні консультації та бесіди.

3. Контрольно-діагностичний блок. В цьому блоці проводиться аналіз результатів, що були отримані в перших двох блоках. Пропонується проведення бесід, анкетувань, спостережень [6].

Але ми знаємо, що жодна, навіть найкраща педагогічна система, не може бути повною мірою ефективна, якщо у цій системі немає місця сім'ї. Тому, що дитина не може жити, гармонійно розвиватися, бути стресостійкою та здоровою поза сім'єю. «Якщо освітня установа та сім'я «закриті» один для одного, дитина знаходиться між цими двома системами, які не контактують одна з одною, не виникає наступність у взаємодії педагогічних впливів, наявності прикладів поведінки дорослих, педагогічного впливу. Звідси конфлікти, непорозуміння, невпевненість, які виникають у дорослих, що відповідають за виховання дитини і підготовку її до життя»[5, с. 168].

Ми підтримуємо точку зору науковців, що як вдома, так і в освітній установі, мають бути створені умови, які базуються на атмосфері добра, довіри, поваги та взаєморозуміння між педагогами та батьками. Дослідження практики роботи дошкільного закладу свідчить про те, що найбільш популярними є такі форми роботи взаємодії з сім'єю, як: заняття, метою яких є підвищення батьківської компетентності в галузі індивідуальних та вікових особливостей дитини; проведення психологічних тренінгів; організація засідань батьківського клубу, які присвячені зустрічі з фахівцями (психолог, логопед, педагог); планування та проведення спільних свят, розваг, ігор; дні відкритих дверей; оформлення сайтів, сторінок, що присвячені особливостям дистанційного навчання [3].

Наше сучасне життя складне і напружене для багатьох сімей. Така загальна напруга створює певний тривожний емоційний фон життя сім'ї і це не можуть не відчувати діти. Тому, ми під час онлайн зустрічей (зустрічі в Zoom або Google Meet, Skype) підкреслюємо, як важливо для дітей радісне наповнення освітнього простору як вдома, так і в дитячому садку. Отже, пропонуємо батькам участь в тренінгах, залучаємо до участі в консультаціях, де надаємо рекомендації про те, як створити позитивну, довірливу атмосферу спілкування між дітьми і дорослими на позиціях любові та добра, коли навіть зауваження батьки роблять без злості та роздратованості. Для цього ми використовуємо сайт дошкільного закладу, який постійно оновлюється і враховує інтереси різних груп батьків та містить інформацію для проведення сумісних ігор, театральних дій з дітьми, спільне розглядання сімейних альбомів. Такий підхід дозволяє створити у майбутніх першокласників атмосферу впевненості у своїх силах, віри в справедливі дії дорослих, уміння бути відповідальними, чесно, не відчуваючи страху, визнавати свої помилки, самостійно вирішувати проблемні ситуації з життя. При цьому, важливо дотримуватися єдності педагогічних поглядів ЗДО та сім'ї.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, проблема пошуку шляхів взаємодії педагогів ЗДО з батьками майбутніх першокласників є дуже актуальною, що підкреслюється необхідністю врахування особливостей організації освітнього процесу в онлайн форматі. Така ситуація підвищує відповідальність батьків не тільки у підготовці дитини до школи, а й до життя в сучасному соціумі. Тому предметом подальших наукових досліджень має стати проблема психолого-педагогічної просвіти батьків та їх вміння будувати партнерську взаємодію з педагогами ЗДО та початкової школи для досягнення наступності в організації навчальної діяльності старших дошкільників.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 08.09.2022).
2. Концепція нової української школи. URL: file:///C:/Users/admin/Downloads/Telegram%20Desktop/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf
3. Методичні рекомендації щодо організації взаємодії закладів дошкільної освіти з батьками вихованців. Лист М-ва освіти і науки України від 11 жовт. 2017 р. № 1/9-546. Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/0Bxpu4GDXDpc7YWVvcWUtVWJpdEk/view (дата звернення: 21.10.2018).
4. Пироженко Т., Ладивір С., Карасева К. Дитина п'ятого року життя: *Спеціалізований журнал «Практичний психолог: дитячий садок»* 2013 № 4. С. 5–12.
5. Пироженко Т., Хартман О. Виховуємо дитину - зростаємо як батьки : навчально-методичний посібник Тернопіль : Мандрівець, 2014. 168 с.
6. Повалій Л., Структурно-функціональна модель сформованості гуманних батьківсько-дитячих взаємин у роботі школи з сім'єю. Режим доступу file:///C:/Users/admin/Downloads/Telegram%20Desktop/32304961.pdf
7. Хартман О. Індивідуальна експрес-бесіда при першій зустрічі з батьками вихованців. Спеціалізований журнал «Методична скарбничка вихователя» 2014, №1. С. 46.

Abstract. *In the article, the authors identify the need to find ways of interaction of the preschool teacher in preschool education institution with families during the period of preparing the child for schooling. The authors analyzed the content of the structural-functional model of interaction of the preschool education institution with the family, that was studied in the scientific work of L.Povaliy. Special attention was paid to the search for updating the ways of interaction with the family through the use of mass media during the period of martial law in the conditions of the organization of educational process in remote and mixed format.*

Keywords: *interaction, family, school readiness, day mode, continuity, preschooler, distance education, school.*

Ткачук Діна, *магістрантка*
К-ПНУ імені Івана Огієнка
Науковий керівник: ***Г.П. Ватаманюк,***
кандидат педагогічних наук, старший викладач
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ВИХОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ У ПОГЛЯДАХ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО

Анотація. *У статті описано основні норми моральності за В. Сухомлинським, подано методичні рекомендації (правила) щодо їх формування в особистості дитини, наведено приклади з досвіду роботи педагога; розкрито сутність поняття «моральна вихованість» як результату морального виховання дітей.*

Ключові слова: *моральне виховання, моральна вихованість, моральні цінності, педагог, педагогічна система, Василь Сухомлинський.*

Постановка проблеми. Проблема морального виховання завжди була, є і буде актуальною у формуванні зростаючої особистості. Особливої значимості вона набуває у наш час, на зламі епох і трансформації суспільства, що вимагає нового обґрунтування моральних цінностей та ідеалів людини третього тисячоліття. Безцінним джерелом ідей, у цьому контексті є педагогічна спадщина В. Сухомлинського. Витоки гуманістичної системи педагога – у народній педагогічній мудрості, яка надихала на створення культів Вітчизни, Матері, Праці, Природи, Краси, Слова. Своєю практичною діяльністю педагог переконливо довів, що добрі почуття йдуть своїм корінням у дитинство, а людяність, доброта, ласка, доброзичливість народжуються у праці, турботах, хвилюваннях про красу довкілля.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемі морального виховання присвячені праці І. Беха, А. Виноградової, Р. Жуковської, Т. Ільїна, С. Козлової, Т. Маркової, І. Підласого, Т. Поніманської, К. Ушинського та ін.

Вивченню педагогічної спадщини В. Сухомлинського присвячені наукові дослідження М. Антонець, І. Беха., М. Богуславського, Л. Гончаренко, В. Заячківської., І. Зязюна, В. Кузя, О. Савченко, О. Сухомлинської та інших. Науковці відзначають різноаспектність педаогоічної спадщини В. Сухомлинського, високогуманність і демократичність, створеної ним освітньо-виховної системи, яка органічно поєднує класичну і народну педагогіку.

Мета статті. Окреслити основні норми моральності за В. Сухомлинським, висвітлити їх сутність.

Виклад основного матеріалу. Для того, щоб навчити дитину робити добро, педагог розробив основні «норми моральності», які сформулював у правилах. *Правило 1.* «Ти живеш серед людей. Твої бажання, твої вчинки – це радість або сльози твоїх близьких. Роби так, щоб людям, які оточують тебе, було добре». Виховання рефлексивних емоцій, почуття обов'язку, відповідальності за свої вчинки – сутність першого правила моральної етики Сухомлинського. У дошкільному віці з'являються передумови до рефлексивного мислення як здатність людини аналізувати свої дії, вчинки, мотиви та співвідносити їх із загальнолюдськими цінностями, а також з діями, вчинками та мотивами інших людей. Дитина ще не може осягнути того, що кожна її дія, кожний вчинок якось впливають на її оточення. Але вона постійно прагне впливати на нього, відстоюючи свої особисті бажання, потяги, потреби. За В. Сухомлинським, виховання рефлексивного мислення – це насамперед

виховання в дитини «відчуття серцем іншої людини». Педагог учив своїх вихованців ставити себе на місце інших людей, співчувати їхнім радощам чи невдачам, як своїм особистим, бо: «Якщо дитині байдуже, що на серці в її товариша, матері, батька, якщо дитина не вміє бачити в очах іншої людини, що в неї на серці, – вона ніколи не стане справжньою людиною» [2, с. 89].

Здатність до передбачення наслідків своїх дій викликає в дитини прагнення бути «хорошою», і в цьому педагог вбачав «ключик», який відчиняє двері до розвитку почуття обов'язку. Потрапляючи в різні життєві ситуації, коли особисті бажання стикаються з тим, що треба, що має бути, дитина мусить зробити вибір. Мистецтво виховання, вважав В. Сухомлинський, полягає не так у тому, щоб учити дітей обмежувати свої бажання, як у тому, щоб почуття відповідальності за свої вчинки, обов'язку перед іншими людьми керували її бажаннями, поведінкою. У дошкільному віці, коли дитина найбільш сприйнятлива до наслідування, легко впливати на формування її моральних звичок. Для цього треба наочно, в доступній формі показувати їй наслідки «доброї» та «поганої» поведінки: «Ось на цій зеленій галявинці хотілося б погратися в м'яча, але не можна: трава тут завжди має бути свіжою, бо вона – це чисте повітря», «Вам хочеться зламати квітучу гілочку. Але якщо кожен задовольнить таке бажання, квітучий кущ перетвориться на оголене гілля. Людям нічим буде милуватися – своїм вчинком ви вкрадете у них красу» [2, с. 46]. Інакше кажучи, формування морально вихованої особистості, за В. Сухомлинським, має починатися з орієнтації дитини в своїй повсякденній поведінці не тільки на особисті бажання, а й на інтереси людей, які її оточують. Тому педагог радив ставити дітей у ситуації, що вимагають прояву таких моральних якостей як відповідальність, обов'язок, бажання робити добро. Отже, сформувати рефлексивне мислення – означає навчити дитину вболівати за те, як оцінюють її вчинки люди. А для цього треба, щоб вона нагромадила досвід вольових дій, які виходять із підпорядкування власних бажань моральним цінностям. У цьому й полягає сенс першого морального правила для дітей: «Роби так, щоб людям, які оточують тебе, було добре».

Правило 2 полягає у вихованні в дітей почуття вдячності: «Ти користуєшся благами, створеними іншими людьми. Будь вдячним, плати їм за це добром» - писав педагог. Вдячність Василь Олександрович вважав «рідною сестрою» почуттів відповідальності, обов'язку, громадянської гідності. «Чи почуває дитина, що блага її життя – наслідок великої праці батьків, турботи багатьох «не рідних», але люблячих її людей? Адже без них, без їхньої праці і турботи вона просто не могла б існувати на світі. [3, с. 219]. Розуміння дитиною того, що все, що її оточує, і блага, якими вона користується, – втілення людської праці, є, за переконанням педагога найважливішим чинником, що

сприяє утвердженню почуття вдячності людям. Він застерігав вихователів та батьків від великої небезпеки – дитячого егоїзму, коли дитина вважає, що люди, які її оточують, створені лише для задоволення її особистих потреб та бажань. У дитинстві, зазначав В. Сухомлинський, малюк має відчути не лише радощі споживання, а й зазнати задоволення від творення добра іншим. За добро треба платити добром! Ця усвідомлена в дитинстві істина, за переконанням В. Сухомлинського, – основа моральної вихованості людини на все життя.

Основним засобом формування в дитини звички віддячувати людям добром за добро педагог вважав залучення її до суспільно корисної праці. Тож наступне *правило 3* відображає погляди В. Сухомлинського на значення праці у моральному вихованні дітей: «Усі блага і радощі життя створюються працею. Праця – корінь моральності». Працю у моральному вихованні дитини педагог розумів насамперед як матеріальне втілення добрих почуттів: «Праця не тільки там, де людина сіє хліб або саджає дерево. Найбільш тонка, найбільш складна праця, коли людина приходить до людини, бачить у її очах, поклик по допомогу. Ця праця є вищою мірою людського духу» [1, с. 593].

Василь Олександрович на власному досвіді переконався: моральне виховання працею дає найбільший ефект, коли праця «одухотворяється». Він умів віртуозно поєднувати гру з корисною діяльністю. «Коли мої діти вперше йшли шкільною ділянкою, згадував педагог, – я звернув їхню увагу на маленький дубок, що невідомо як виріс біля самої стежки: «Подивіться, діти, на гіллястий кучерявий дуб, що росте біля дороги. Цей дубок теж став би таким міцним деревом, та йому не пощастило. Бачите, хтось уже наступив ногою на ніжну гілочку, але вона все-таки випросталася. Дубочок можна врятувати», тоді діти побачили те, повз що проходили байдуже. Дубок для них уже не один з тисячі дубів, що можуть з'явитися під сонцем, а їхній єдиний у світі дубок. Вони швидко принесли лопату, викопали його і ніжно перенесли із землею у безпечне місце, де й посадили. Додому поверталися зі шляхетним почуттям, що деревце тепер у безпеці [1, с. 594]. Моральна вихованість людини починається з бажання робити добро, а такі моральні риси як людяність, доброзичливість, вдячність, почуття обов'язку народжуються в турботі, хвилюванні про інших, в діяльності на користь людей, що навколо. Таким чином, залучення дитини до суспільної праці – найважливіший етап у моральному вихованні та вихованні взагалі.

Значне місце у своїй діяльності В. Сухомлинський відводив проблемі родинного виховання, співробітництву педагогів і батьків у моральному розвитку дитини. Культ сім'ї, вважав педагог, особливо культ Матері, – це необхідний духовний зв'язок поколінь, передача та успадкування моральної

культури. Ставлення людини до своїх батьків – найперший показник її моральності, вихованості. Своє переконання В. Сухомлинський сформулював у *правилі 4:* «Поважай батька і матір». Педагог вважав дитину віддзеркаленням моральності батьків. Моральна краса людини, або, навпаки, аморальність, починається з родини. Найцінніша, на думку Василя Олександровича, моральна риса гарних батьків, яка передається дітям без жодних зусиль, – душевна доброта матері й батька, їхні бажання і вміння робити людям добро. «У гарних сім'ях добро і згода взаємна повага, любов і поступливість батьків є головною силою виховного впливу, але діти не підозрюють, що їх виховує якраз саме те, що в сім'ї все добре», писав він. [1, с 538]. Любов і дружба, взаємна підтримка матері та батька – наочний приклад для дитини моральних відносин між людьми. Спираючись на свій педагогічний досвід, Сухомлинський радить батькам: «Люблячи своїх дітей, учіть їх любити вас, не навчите – плакатимете на старості» [1, с. 205].

Про формування та розвиток емпатії у дитинстві йдеться у правилі 5: «Проявляй нетерпимість до зла. Допомагай слабким та беззахисним, будь чутливим до чужого горя». На думку педагога, дошкільний вік є сенситивним для розвитку емпатії. Емпатія – це відчуття людиною світу іншої людини, емоційний відгук на її стан. Вона проявляється у співчутті, співпереживанні, турботі про інших. Якою б малою не була дитина, зауважував В. Сухомлинський, в неї обов'язково має бути предмет уваги, турботи, опіки. Це може бути і старенька бабуся, і маленька кошеня, і квітка у горщику. Головне – виховання людяності, гуманності, вміння, поставити себе на місце іншого, внутрішнє бажання робити добро.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, моральне виховання дошкільників – найважливіший аспект у всебічному і гармонійному розвитку особистості. У педагогічній спадщині В. Сухомлинського саме цій проблемі приділено багато уваги. У своїх працях педагог обґрунтував необхідність формування моральної культури особистості, починаючи з дошкільного дитинства. Головною метою морального виховання дошкільників він вважав опанування ними елементарної морально-етичної грамотності, результатом якої має бути моральна вихованість, як ступінь відповідності рис та якостей, що характеризують моральне обличчя людини у відповідності з моральними вимогами, пред'явленими до певної вікової категорії. Розроблені педагогом основні правила моральної вихованості для дітей ґрунтуються на творчому використанні багатого потенціалу загальнолюдських моральних цінностей і є складовою частиною його цілісної педагогічної системи.

Перспективи подальших наукових розвідок бачимо у вивченні виховного потенціалу літературної спадщини В. Сухомлинського.

Література

1. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: в 5-ти т. [редкол.: О. Г. Дзеверін (голова) та ін.]. Київ. : Радянська школа, 1976. Т. 2. 670 с.
2. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5-ти т. Київ. : Радянська школа, 1976. Т. 3. 651 с.
3. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: У 5 т. Київ : Радянська школа, 1977. Т. 5. 640 с.

Annotation. *The article describes the basic norms of morality according to V. Sukhomlynskyi, gives methodological recommendations (rules) for their forming in a child's personality, gives examples from the experience of a teacher; the essence of the concept of «moral education» as a result of the moral education of children is revealed.*

Key words: *moral education, moral values, teacher, pedagogical system, Vasyl Sukhomlynskyi.*

Трофименко Віта, *магістрантка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***Н.М. Гордій***
кандидат педагогічних наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У СЮЖЕТНО-РОЛЬОВІЙ ГРІ

Анотація. *У статті з'ясовано роль гри в процесі формування комунікативної компетентності дітей дошкільного віку. Описано способи організації процесу сюжетно-рольвої гри для формування культури спілкування та комунікативної компетентності дошкільників.*

Ключові слова*: культура спілкування, комунікативна компетентність, сюжетно-рольова гра, старший дошкільний вік.*

Постановка проблеми. Актуальність проблеми комунікативного розвитку дітей дошкільного віку зумовлюється пріоритетними напрямами розвитку дошкільної освіти, окресленими Законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті, Базовим компонентом дошкільної освіти, комплексними заходами, спрямованими на модернізацію дошкільної освіти, оновлення її змісту, вдосконалення засобів, форм, методів, технології навчання [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дошкільний період в процесі мовленнєвого розвитку дитина оволодіває мовленнєвим спілкуванням, яке слугує важливою і необхідною умовою розвитку особистості на цьому етапі. У процесі спілкування дитина пізнає світ, формує і розкриває свій образ «Я»;

засвоює і створює культурні цінності, виступає при цьому активним суб'єктом взаємодії. Базовий компонент дошкільної освіти України визначає кінцевою метою мовленнєвого розвитку випускника дошкільного закладу сформованість у нього комунікативної компетенції.

Наукові доробки О. Білан, А. Богуш, М. Вашуленка, Н. Гавриш, О. Кононко, К. Крутій, Т. Котик, О. Трифанової та інших доводять, що комунікативна компетентність є однією з провідних базисних характеристик особистості, що формується на етапі дошкільного дитинства [2, с. 141] і є головним інструментом соціалізації дитини.

У роботах К. Альбуханової-Славської, Б. Ананьєва, Г. Андреєвої, О. Бодальова, Л. Виготського, В. Давидова, М. Кагана, Е. Короткової, В. Кричевського, Н. Кузьміної, Б. Ломова, Г. Люблінської А. Мудрика, В. М'ясищева, А. Петровського та інших переконливо доведено, що комунікативні вміння формуються у процесі спілкування.

Проблему формування комунікативної компетентності дітей дошкільного віку висвітлюють у своїх дослідженнях О. Аматьєва, А. Богуш, В. Захарченко, Н. Луцан, І. Луценко, Н. Савінова, В. Скалкін, Г. Чулкова, С. Хаджирадєва та інші. Науковці пов'язують цей процес із ситуацією організованого навчання з наступним використанням набутих умінь в інших видах діяльності. Аналіз наукової літератури з окресленої проблеми засвідчив, що саме останній аспект – здатність дітей застосовувати комунікативні уміння та навички в різних умовах належить до питань, які потребують спеціального вивчення.

Важливе місце серед засобів формування комунікативної компетентності дошкільників посідає гра. Її вплив на виховання і розвиток дітей обґрунтовано в роботах педагогів-класиків А. Коменського, С. Русової, Є Тихеєвої, В. Сухомлинського, К. Ушинського та інших, психологів Ю. Аркіна, М. Басова, П. Блонського, Л. Виготського, Д. Ельконіна, С. Рубінштейна, Д. Узнадзе та інших, сучасних педагогів Л. Артемової, А. Бондаренко, Г. Григоренко, Р. Жуковської, В. Захарченко, Т. Маркової, Д. Менджерицької, О. Сорокіної, О. Усової, К. Щербакової та інших. У ході гри діти мають змогу діяти. Конкретні дії зумовлюють їхню мовленнєву активність і водночас спрямовують розвиток гри. У роботах Н. Водолаги, В. Захарченко, Н. Луцан та інших обґрунтовано вплив гри на розвиток зв'язного мовлення дітей. Науковці доводять, що одним із ефективних засобів розвитку комунікативної компетентності дітей дошкільного віку є гра.

Мета статті – показати особливості формування комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку за допомогою гри.

Виклад основного матеріалу. Комунікативна компетентність – здатність користуватися рідною мовою як засобом мовленнєвої взаємодії, вміння

комплексно застосовувати мовні й немовні засоби з метою комунікації, спілкування у конкретних соціально-побутових ситуаціях, уміння орієнтуватися в ситуації спілкування, ініціювати його.

Зміст комунікативної компетентності складають: обізнаність дитини старшого дошкільного віку зі способами та засобами мовленнєвої взаємодії (лінгвістичними та комунікативними); адекватність вибору наявних навичок та вмінь, застосовування їх у мовленнєвій взаємодії; орієнтація у ситуації спілкування (доцільно добирати мовленнєві та не мовленнєві засоби, виходячи зі змісту ситуації, її учасників, власного ставлення); комплексне, варіативне, творче застосування мовленнєвих і не мовленнєвих засобів відповідно до поставленої мети.

Гра – це форма діяльності в умовних ситуаціях, спрямована на відтворення і засвоєння суспільного досвіду, фіксованого в закріплених способах здійснення предметної діяльності. У грі відтворюються норми людського життя і діяльності, підпорядкування яким забезпечує пізнання та засвоєння предметної і соціальної дійсності, інтелектуальний, емоційний і моральний розвиток особистості. У дітей дошкільного віку гра є провідним видом діяльності, який сприяє формуванню знань, вмінь і навичок.

Дослідники С. Карпова, Л. Лисюк зазначають, що «гра бере свої витоки з предметно-маніпулятивної діяльності дитини в період раннього дитинства». Спочатку дитина поглинена предметом і діями з нею. Коли вона оволодіває дією, то починає усвідомлювати, що діє сама як дорослий. Дитина і раніше наслідував дорослому, але не помічала цього. Критеріями добору сюжетно-рольових виступають інтерес дітей та емоційне ставлення до теми гри, доступність ігрового, пізнавального, мовленнєвого матеріалу та відповідність його віку дітей, відображення в грі стосунків людей, можливість створення комунікативних ситуацій, предметно-ігрової обстановки, виховна спрямованість гри. Гра у дітей починається з договору. Вони домовляються про початок ігрової діяльності, обирають сюжет, розподіляють між собою ролі, вибудовують свої дії і поведінку відповідно до обраної ролі. Взявши на себе роль, дошкільник починає приймати і розуміти рольові права і обов’язки. Так, наприклад, лікар, якщо він лікує хворого, повинен бути шанованою людиною, може зажадати від хворого роздягнутися, показати язик, по міряти температуру, тобто вимагати, щоб пацієнт виконував його вказівки. Більшість фахівців зазначають, що у рольовій грі діти відображають свій навколишній світ і його різноманіття, вони, як правило, відтворюють сцени із сімейного життя, взаємини дорослих, трудову діяльність тощо. У міру дорослішання дитини, ускладнюються і сюжети рольових ігор.

На вирішення завдань формування комунікативної компетентності дітей спрямовані ігри з розвитку мовлення, створення мовленнєвих ситуацій, наприклад «Запрошення», «В магазині іграшок»; сюжетно-рольові ігри «Салон краси», «Моряки» та інші. Ці ігри можуть бути частиною заняття (мовленнєвого або інтегрованого, комбінованого) чи проводитися як окрема форма організації навчання. Керівництво ними включає підготовку вихователя до гри, її проведення, аналіз гри та її результатів [3].

Готуючись до проведення гри, вихователь повинен підібрати її відповідно до програмних вимог виховання і навчання дітей певної вікової групи; визначити оптимальний час її проведення; підготувати матеріал; продумати методи і прийоми керівництва грою; збагатити дітей знаннями й уявленнями, необхідними для гри. Ознайомленню дітей зі змістом гри сприяють демонстрування предметів, картинок, короткі бесіди, під час яких уточнюються їхні знання. Розкриваючи хід і правила гри, вихователь налаштовує дітей на дотримання її правил, спільно з ними з'ясовує найраціональніші способи досягнення результату. При ознайомленні з новою грою старших дошкільників вихователь враховує їхній досвід, пояснює кілька суттєвих правил і окремих ігрових дій, а решту уточнює під час гри. Поступово діти запам'ятовують і усвідомлюють її зміст, особливості використання обладнання, ігрові завдання і дії, правила, порядок дій гравців. У ході гри вихователю слід домагатися активної мовної участі усіх дітей, розвивати у них навички контролю за чужою та власною мовою, прагнення вірно і достатньо точно виконувати мовне завдання, схвалювати дитячу ініціативу, вносить необхідні корективи у мовлення дітей, заохочувати усіх гравців. Ігри мають проводитися у неспішному темпі, щоб діти мали змогу зрозуміти завдання, свідомо виправити помилки. Гра повинна протікати цікаво, живо, заманливо для дитини, містити елемент змагання, нагороди за успішний виступ, барвисте та кумедне оформлення. Безпосередня участь вихователя у грі залежить від рівня підготовки дітей, складності завдання, ігрових правил. Головне у цьому – спрямувати дії гравців порадою, запитанням, нагадуванням. Керівництво вихователя самостійними іграми полягає у можливості збагатити, уточнити знання дітей про навколишнє, навчити способам дій і умінню обирати їх, розвинути інтерес до дій і потребу відтворювати їх у грі. «Оленко, твоя донька вже заснула? Ні? Заспівай їй тихенько пісеньку: баю-бай, баю-бай», словами такого типу вихователь включається в гру, не порушуючи дитиною взятої ролі та доповнює і спрямовує гру.

У підведенні підсумків гри важливо правильно і справедливо оцінити дотримання дітьми встановлених правил. Оцінка має бути об'єктивною, обов'язково доброзичливою. Вихователь відмічає найбільш успішних та обіцяє

наступного разу новий варіант гри або зовсім нову гру. Аналіз гри передбачає з'ясування ефективності її підготовки і проведення, індивідуальних особливостей дітей, збагачення майбутніх ігрових задумів новим матеріалом. Аналіз ігор дітей дошкільного віку доводить, що означеним критеріям найповніше відповідають ігри родинно – побутової тематики.

Спостереження за мовленнєвим спілкуванням дітей в ході гри показують, що мовленнєва активність дітей буває різною. Одні виявляють активну мовленнєву діяльність, інші ж мовчки маніпулюють іграшками, іноді супроводжуючи свої дії окремими словами. У ході аналізу змісту зв'язних висловлювань дошкільників у грі помічено, що переважають ті, які констатують власні дії та дії однолітків. Із висловлювань, спрямованих на спілкування, переважають запитання до партнерів по грі, на уточнення задуму гри та ігрового значення предмета.

Найменше виявилося висловлювань з метою планування власних дій у грі, розгортання сюжету, домовленості про розподіл ролей, міжособистісного спілкування в умовах уявної ситуації. Це свідчить про збіднений зміст гри, непослідовний розвиток сюжету, неузгодженість ігрових дій партнерів, відсутність міжособистісного спілкування в грі.

Аналіз ігор показав невміння дітей перенести наявні знання в практику гри і відобразити їх мовленнєвими засобами. Знання з ознайомлення з навколишнім діти майже не використовують у грі. Мовлення дітей в грі уривчасте, фрази не закінчені, спостерігається неузгодженість слів у реченнях. Дітям важко підібрати потрібні слова для побудови мовленнєвих висловлювань. Мовлення дітей перенасичене русизмами, спостерігається явище інтерференції.

Спостереження за реальним процесом ігрових стосунків у сюжетно–рольовій грі засвідчили, що діти імітують здебільшого предметні дії дорослих, позначаючи їх окремими словами чи репліками. Сюжетний задум обумовлюється лише темою гри, зливається з самими ігровими діями, не виходить за межі звичних схем рольової поведінки, зумовлений наявністю предметно–ігрового обладнання. Гра дітей характеризується трафаретним повторенням вже «награного» сюжету. Це веде до збіднення і одноманітності сюжетів ігор та недостатнього використання їх педагогічних можливостей з метою мовленнєвого розвитку дітей. Відсутнє попереднє планування гри на основі сюжетоскладання [4].

Гра, що організована стихійно, характеризується неузгодженістю, розрізненістю ігрових дій. Це призводить до розгортання сюжету гри розрізнено один від одного, майже не вникаючи в задум партнера, а також до скорочення тривалості гри, виникнення конфліктних ситуацій, що не сприяє як

розвитку самої гри, так і розвитку комунікативної діяльності, а звідси і мовленнєвому розвитку дітей у грі.

Виявилося, що зміст ігор і мовленнєва діяльність дітей у грі значно бідніша дитячих знань і уявлень. Діти мають певний запас знань з тієї чи іншої теми, але застосовувати ці знання певною мірою у грі, використовуючи зв'язне мовлення, не можуть. Однією з причин такого явища є відсутність зв'язку між словесною подачею знань і практичним використанням їх у сюжетно-рольовій грі. Ефективне вирішення питання формування зв'язного мовлення дітей забезпечить єдність навчальної та ігрової діяльності. З цією метою необхідно здійснити відбір, систематизацію і конкретизацію того змісту, який пропонується дітям на заняттях і може служити змістовою основою для спільних сюжетно-рольових ігор; визначити раціональні способи подачі змісту на використання набутих знань, адекватних у грі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, слід передбачити використання таких засобів гри, які враховували б різний рівень розвитку зв'язного мовлення дітей, розширювали мовленнєві можливості кожної дитини. Велике значення в цьому плані має організація належного ігрового середовища та мовленнєвих ситуацій, стиль керівництва грою, комунікативною та мовленнєвою діяльністю дітей з боку вихователів. Реалізація вказаних методичних аспектів забезпечить ефективне формування комунікативної компетентності засобом гри за умови систематичного і планомірного її включення в процес навчально-мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 08.09.2022).

2. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років. Монографія. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2004. 213 с.

3. Гавриш Н. В. Методика розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку. Луганськ: Альма-Матер, 2004. 217 с.

4. Луценко І. Культура мовленнєвого спілкування: зміст і методи роботи. *Дошкільне виховання.* 2014. № 5. С.10-12.

Annotation. *In the article it has been found out the role of game in the process of forming preschool children's communicative competence. The methods for organszation the process of role-play game for forming communication culture are described.*

Key words: *communicative competence, culture of communication, role-play game, older preschool age.*

Трясій Віталіна, *студентка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***Л.П.Загородня,***
доктор педагогічних наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

РОЗВИТОК МИСЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР

Анотація. *У статті розглянуто сутність поняття «мислення» й те, як воно формується у дітей дошкільного віку. Представлено перелік дидактичних ігор, спрямованих на розвиток властивостей мислення у дітей старшого дошкільного віку.*

Ключові слова: *мислення, діти старшого дошкільного віку, дидактичні ігри.*

Постановка проблеми. Дошкільний період дитинства є важливим етапом становлення й розвитку дитячої особистості. У старшому дошкільному віці в дітей вдосконалюється психоемоційна сфера, у зв'язку із чим мислення переходить на відносно нову фазу розвитку. Це проявляється в розширенні кола дитячих уявлень та кругозору, а також у вдосконаленні їх розумової діяльності. Зважаючи на це, логічним чином висувається потреба залучення в систему діяльності ЗДО тих методів і прийомів, які дозволяють створити максимально ефективні умови для загального розвитку дитячої особистості. Чільне місце тут належить саме дидактичним іграм, які, володіючи потужним освітнім потенціалом, дозволяють сформувати ті умови, в яких у дітей вдосконалюється мислення й розвиваються різні його форми.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема розвитку мислення дітей старшого дошкільного віку сама по собі досить широко проаналізована О. Пасько, І. Ушаковою, О. Дем'яненко, Л. Ільченко, Н. Чернегою, Т. Піроженко та А. Ткаченко, які досліджували її з погляду на психологічні, нейрофізіологічні й педагогічні фактори. В контексті розгляду проблеми дидактичних ігор важливим є дослідження Ю. Мартиненко, в якому акцент звернено на аналіз ігрової діяльності й того, як правильні умови використання ігор дозволяють розвинути дитяче мислення.

Мета статті: розглянути сутність поняття «мислення», його розвиток в дошкільному віці та представити перелік дидактичних ігор для вдосконалення цього процесу в старших дошкільників засобами дидактичних ігор.

Виклад основного матеріалу. В системі загального всебічного й гармонійного розвитку дошкільників особливим чином формується проблема вдосконалення дитячого мислення. Мислення само по собі характеризується як «розумовий процес, в ході якого на основі вже наявних, відомих знань

набуваються нові» [4, с. 89]. Звідси випливає, що мислення є наслідком розвитку пізнавальної діяльності. Воно виникає з того моменту, коли дитина може встановити найпростіші зв'язки між явищами дійсності і правильно діяти відповідно до них. Тобто тут воно постає перед нами як процес зіставлення думок й можливості людини аналізувати, синтезувати й критично сприймати побачене чи почуте.

Важливо більш детально проаналізувати форми мисленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку. На п'ятому році життя дитина починає сприймати не просто окремі об'єкти, однак в її свідомості формується вміння досліджувати їх з погляду на те, як вони взаємодіють між собою. Вже на цьому етапі в дошкільників закладається основа для логічного мислення [2, с. 26].

У віці шести років в дітей відбувається розвиток пізнавальної активності й спостерігається перехід до проблемних міркувань, у яких висловлюється та оцінюється ймовірність чи можливість наявності або відсутності будь-якої ознаки, тієї чи іншої причини явища, пов'язаний з розумінням того, що предмети та явища мають різні властивості, факти, події і вчинки можуть бути наслідком не однієї, а кількох причин. Тут діти вже вміють формувати індуктивні і дедуктивні висновки на базі безпосередніх спостережень і абстракційних думок [1, с. 60].

Зважаючи на це, на кінець дошкільного періоду в старших дошкільників спостерігається переважання вищої форми наочно-образного мислення, а саме: наочно-схематичного. Його перевагою є можливість відобразити суттєві зв'язки та залежності між предметами зовнішнього світу.

Процес формування в дітей дошкільного віку пізнавальних навичок і мисленнєвої діяльності є максимально інтенсивним і тут доречно буде використовувати спеціальні освітні прийоми, що дозволять зробити його більш інтенсивним, наприклад, дидактичні гри.

Гра сама по собі є провідним видом діяльності дітей дошкільного віку, оскільки вона формує ті психоемоційні умови, в яких процес їх розвитку відбувається максимально природним чином. Дидактичні ігри в свою чергу є важливим компонентом педагогічного процесу, оскільки в них простежується яскравий взаємозв'язок ігрової діяльності та процесу засвоєння дошкільниками нових знань.

Ю. Мартиненко виділяє дидактичні ігри, які доречно використовувати в процесі розвитку мислення дітей дошкільного віку, а саме: ігри з іграшками – за допомогою них діти мають можливість вивчати властивості предметів, їх ознаки, порівнювати їх між собою тощо; настільно-друковані ігри, використання яких формує у дітей основи образного й логічного мислення,

словесні ігри, шляхом яких в дітей розвиваються навички уважно слухати інших і формувати власні оціночні судження [3, с. 10-11].

Ми пропонуємо з метою розвитку властивостей мислення у старших дошкільників використовувати такі різновиди дидактичних ігор на заняттях і поза ними:

1. «Що не котиться?», «Парні картинки», «Зайва іграшка» – для розвитку розумових операцій аналізу і синтезу;

2. «Схожий-не схожий», «Знайди подібність і відмінність», «Підбери відповідне», «Знайди предмет» – для розвитку вміння порівнювати предмети, встановлювати подібність і відмінність застосовуються такі ігри:;

3. «Назви п’ять предметів», «Назви всі фігури одним словом», «Доповни три слова», «Чарівна торбинка» – для розвитку здатності виділяти спільні властивості предметів;

4. «Вгадай предмет», «Птахи (звірі, риби)», «Відповідай швидко» – для розвитку вміння називати конкретні предмети на основі загальних ознак;

5. «Розклади предмети», «Розділи фігури», «Рибки» – для розвитку вміння класифікувати предмети.

Така різноманітність дидактичних ігор дозволяє розвинутися мислення, розумові операції, розширити запас знань у дітей і тим самим сприяє їх загальному пізнавальному розвитку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. В умовах сьогодення, коли існує велика кількість досліджень щодо того, як функціонує дитяче мислення, важливо використовувати ті освітні й виховні прийоми, методи, які максимально відповідають віковим потребам дошкільнят. Чільне місце серед них належить дидактичними іграми, адже вони є простими для виконання й при цьому дозволяють сформувати різні сторони дитячого мислення, що пізніше матиме позитивний вплив на їх загальний розвиток, навчальну діяльність в школі. Подальші наукові розвідки стосуватимуться розвитку творчого мислення дітей дошкільного віку в процесі ознайомлення з природою.

Література

1. Дем’яненко О. М., Любченко І. В., Мартиненко Ю. А., Ткаченко Т. А., Шопіна М. О. Розвиток мислення дітей 5-9 років та підлітків. *Практична психологія та соціальна робота*. 2013. № 9. С. 60-72.

2. Ладивір С. О. Тонкощі формування пізнавального розвитку дошкільника. *Практичний психолог: дитячий садок*. 2013. № 11. С. 25-31.

3. Мартиненко Ю. А. Ігрова діяльність як засіб розвитку логічного мислення у дітей старшого дошкільного віку: *збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (4-5 вересня 2020, Київ).* Київ, 2020. С. 99-102.

4. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків: Прапор, 2007. 640 с.

Annotation. *The article examines the essence of the concept of «thinking» and how it is formed among preschool children. A list of didactic games aimed at developing thinking properties among older preschool children is presented.*

Key words: *thinking, older preschool children, didactic games.*

Тюренко Оксана, *магістрантка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***С. А. Тітаренко,***
кандидат педагогічних наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ УСПІШНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ ДО УМОВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. *У статті проаналізовано ключові поняття з теми. Виокремлено педагогічні умови успішної адаптації дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти. Розкрито особливості застосування виокремлених педагогічних умов та їх вплив на успішність адаптації дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти.*

Ключові слова: *адаптація, ранній вік, педагогічні умови, заклад дошкільної освіти.*

Постановка проблеми. Дошкільний вік – це період активного розвитку вмінь і навичок дитини. У дошкільному віці дитина набуває і засвоює знання, якими користується протягом усього життя. Для маленьких дітей адаптаційний період є справжнім випробуванням. З початком відвідування закладу дошкільної освіти в житті дитини відбувається багато змін – режим дня, харчування, з'являються нові знайомства. Особливістю адаптаційного періоду є те, що не всі діти відразу і без проблем сприймають нове оточення і незнайомих людей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Особливості умов адаптації дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти перебувало у фокусі уваги Ф. Березіна, О. Галуса, Т. Дудкевич, І. Зязюна, Т. Кандиби, О. Кононко, В. Кислого, О. Скрипченко та інших дослідників.

Мета статті: виокремити педагогічні умови успішної адаптації дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Заклад дошкільної освіти – це новий період у житті дитини. Для дитини це перший досвід групового спілкування. Не всі діти сприймають нові ситуації і незнайомих людей відразу і без проблем. Деякі діти впевнено приходять в групу, уважно розглядають навколишнє, вибирають, чим зайнятися, і починають грати. Інші – менш напористі, більше спостерігають за вихователем і виконують запропоновані їм рухи. Треті – демонструють негативне ставлення до вихователів, відкидають

всі пропозиції, бояться залишити маму, голосно плачуть тощо.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури нами виокремлено педагогічні умови успішної адаптації дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти:

1. *Зменшення стресу дитини.* Щоб дитина не відчувала емоційного дискомфорту, насамперед необхідно зробити так, щоб вона почувалася безпечно та максимально захищеною. Такий захист може забезпечити тільки мати або родич, який її замінює. У період адаптації краще тримати дитину в закладі дошкільної освіти не цілий день, а кілька годин, наприклад, на прогулянці. Доцільна також присутність матері на заняттях. Поступово, залежно від нормалізації поведінки дитини, час перебування в закладі дошкільної освіти можна збільшувати. Не можна ігнорувати такі психологічні явища, як «емоційне зараження». Це трапляється, коли одна нова дитина плаче, а потім починають плакати інші. Для цього необхідно регламентувати час прийому нових дітей (не більше 1-2 на тиждень) [2, с. 155].

2. *Встановлення емоційного зв'язку з дитиною.* Адаптаційний період важкий не тільки для дитини, але й для вихователя, який повинен заслужити любов і довіру дитини. Допомогти у цьому можуть батьки, активно проводячи зустрічі дитини з вихователем. Під час знайомства з дитиною вихователь повинен звертати увагу на емоційний стан і потреби дитини, необхідно проявляти особливу увагу та чуйність. Якщо дитина бажає, тримайте її на руках і пестіть, уникайте покарань, не соромтеся невдач, не скаржтеся на батьків перед дитиною [1, с.144].

3. *Ознайомлення дитини з умовами закладу дошкільної освіти*. Співробітники закладу дошкільної освіти повинні заздалегідь продумати, де дитина буде роздягатися, сидіти за столиком, спати тощо. Під час входу до закладу дитині необхідно показати, куди вона покладе свій одяг, кімнату, в якій буде грати, ліжко, на якому буде спати. У процесі адаптації до нового середовища важливу роль відіграє «закритість» атмосфери, можливість наблизити її до домашньої обстановки: принести улюблені іграшки, знайомі та звичні предмети – все це привертає увагу дитини та викликає інтерес, допомагає швидше звикнути [5, с. 31].

4. *Наближення виховних заходів у сім'ї та закладі дошкільної освіти.* Необхідною умовою успішної адаптації є злагоджені дії батьків і вихователів, подібність підходу до виховання дитини вдома і в закладі дошкільної освіти. Для цього необхідно заздалегідь (за 2,5-2 місяці) попередити батьків про те, щоб вони ознайомилися з режимом дня, який буде в закладі дошкільної освіти, і, якщо є значні розбіжності, поступово переводили дитину на відповідний спосіб життя. Вихователям не варто кардинально змінювати

розпорядок дня дитини, особливо якщо сімейна система не узгоджується з закладом дошкільної освіти. Щоб запобігти негативним емоціям, необхідно наблизити умови в закладах дошкільної освіти до домашніх – не змушувати дитину їсти те, що вона не любить, спати, якщо вона не хоче спати, не карати за порушення режиму тощо [4, с. 10].

Вважаємо, що основною педагогічною умовою успішної адаптації дитини до умов закладу дошкільної освіти є єдність вимог до дитини в сім'ї і в закладі дошкільної освіти. З цією метою батьків знайомлять з умовами проживання дітей у групі, а вихователя – з умовами виховання дитини вдома, її індивідуальними особливостями, звичками. Бажано, щоб умови і вимоги до дитини з боку дорослих максимально збігалися. Це стосується, насамперед, режиму дня, навичок самообслуговування, культури поведінки. Також батьки повинні підготувати дитину до відвідування закладу дошкільної освіти. По-перше, слід організувати спілкування малюка з іншими дітьми – під час прогулянок, відвідування сімей з дітьми.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, педагогічні умови адаптації дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти: зняття напруження дитини, встановлення емоційного контакту з дитиною, ознайомлення дитини з умовами закладу дошкільної освіти, узгодження виховних заходів у сім'ї та закладі дошкільної освіти, допомога дитині у встановленні адекватних взаємин із ровесниками. Подальшого дослідження набуває пошук умов, що сприятиме успішній адаптації дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти з урахуванням військового стану та постійного стресу в якому перебувають і батьки, і вихователі, що не може не відображатися на емоційному стані дітей раннього віку та не вливати на їх адаптаційні процеси до умов закладу дошкільної освіти.

Література

1. Адаптація дітей дошкільного віку до сучасного соціального простору. Донецьк : Ноулідж, 2010. 218 с.

2. Завацька Н. Соціокультурні та психологічні аспекти адаптації особистості в сучасному соціумі. Луганськ : Вид-во ім. В. Даля, 2012. 320 с.

3. Костюченко Ю. Дошкільник уперше йде до дитячого садка. *Практичний психолог: дитячий садок*. 2015. №5. С. 18–23.

4. Мушинський В. Особливості адаптації дітей до умов дитячого закладу. *Психолог.* 2004. № 25-26. С. 3-12.

5. Хожай Д., Козак Л. Адаптація дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти засобом lego-технології. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка.* 2019. №31, С. 32-38.

Annotation. *The article analyzes the key concepts of the topic. Pedagogical conditions for the successful adaptation of young children to the conditions of a preschool education institution are*

singled out, the peculiarities of the application of the identified pedagogical conditions and their influence on the successful adaptation of young children to the conditions of a preschool education institution are revealed.

***Key words**: adaptation, early preschool age, pedagogical conditions, preschool education institution.*

Улітіна Крістіна
магістрантка факультету
дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
*Науковий керівник: **О.В.Старинська***
кандидат психологічних наук, доцент
кафедри прикладної психології та логопедії, БДПУ

РОЗВИТОК МОВЛЕННЄВОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З МОТОРНОЮ АЛАЛІЄЮ ЗАСОБАМИ ТІСТОПЛАСТИКИ

***Анотація.** У статті розкривається питання розвитку мовленнєвої активності дітей із моторною алалією, яке на сьогодні є актуальним. Описується корекційно-розвивальна методика розвитку мовленнєвої активності в дітей дошкільного віку засобами тістопластики як найбільш екологічного, корисного та привабливого творчого процесу для дітей дошкільного віку.*

***Ключові слова:** алалія, розвиток мовленнєвої активності, середній дошкільний вік, технологія тістопластики.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку спеціальної освіти питання про моторну алалію є актуальним та одним із пріоритетних напрямів спеціальної педагогіки та психології.

Аналіз останніх досліджень. К. Зелінською-Любченко [1] вивчено проблеми локалізації мовленнєвої системи при моторній алалії, особливості зарубіжного досвіду діагностики моторної алалії, а також висвітлено проблеми подолання порушення мовлення в умовах освітніх закладів. В. Тищенком [4] вивчено проблему власне діагностування моторної алалії серед інших мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку. Ю. Рібцун [2] представлено параметри диференційної діагностики моторної і сенсорної алалії та інших видів немовленнєвих і мовленнєвих порушень тощо.

У роботі з дітьми дошкільного віку використання засобів арттехнологій науковцями розглядається в різних аспектах. Так, С. Штіль пропонує застосовування нетрадиційних, інноваційних видів корекції мовленнєвої діяльності. Аналіз впровадження сучасних засобів розвитку мовленнєвої активності показав, що творча практична діяльність, у тому числі й

тістопластика, є найбільш ефективним та найбільш екологічним процесом для дітей дошкільного віку.

Мета статті: розкрити особливості використання засобів тістопластики для розвитку мовленнєвої активності в дітей середнього дошкільного віку з моторною алалією.

Виклад основного матеріалу. К. Зелінська-Любченко наголошує, що алалію не можна класифікувати як тимчасову функціональну затримку мовленнєвого розвитку дитини [1]. Моторна алалія – «первинний недорозвиток експресивного мовлення центрального органічного генезу, спричинений порушенням одного з двох специфічних психологічних механізмів мовлення, пов'язаного з діяльністю центральних кіркових відділів мовленнєворухового аналізатора» (за В. Тищенком) [4].

Відомо [3], що у дітей з моторною алалією наявна своєрідна значна та стійка затримка формування мовленнєвої діяльності, тому, зважаючи на те, що дітям з алалією притаманна обмеженість чи повна відсутність мовлення, у корекційній роботі доцільно розвивати творчі навички, зокрема, використовуючи засоби тістопластики.

Ліплення – найбільш природний, корисний та привабливий творчий процес для дітей дошкільного віку. Специфіку ліплення визначає матеріал. Тісто – це такий матеріал, який для дитячої руки зручний: він м'який, і для дитини становить більший інтерес, ніж пластилін. Ліпити з тіста – це певне задоволення та радість для дитини.

Однією зі специфічних характеристик тістопластики є тісний зв'язок з ігровою діяльністю. Об'ємність створеної фігурки стимулює дітей до ігрових дій із нею. Така організація занять у вигляді гри поглиблює у дітей інтерес до ліплення, розширює можливість мовленнєвого спілкування з дорослими та однолітками.

Оволодіння способами і прийомами тістопластики дозволяє дітям, окрім того, вільно виражати свої почуття і думки, дитина починає краще сприймати інших людей, вчиться долати невпевненість, страх перед тим, що не виходить зробити. Особливо важливо впоратися з проблемами, що викликають у дитини негативні емоції, збалансувати основні психічні процеси. Все це сприяє розвитку в дітей творчого, нетрадиційного бачення навколишнього світу, сприяє формуванню навичок активної мовленнєвої діяльності.

Особливості використання технології тістопластики полягають у тому, що у дітей середнього дошкільного віку з моторною алалією, окрім розвитку мовленнєвої активності, тістопластика допомагає підвищити сенсорну чутливість (тобто сприяє тонкому сприйняттю форми, фактури, кольору, ваги, пластичності); синхронізує роботу обох рук; розвиває уяву, просторове мислення, дрібну моторику рук; формує уміння планувати роботу з реалізації

задуму, передбачати результат та досягати його, за необхідності вносити корективи в початковий задум; сприяє формуванню художньо-естетичного смаку, розумових здібностей дітей, розширює їх художній світогляд.

На заняттях із тістопластики з метою розвитку мовленнєвої активності в дітей із моторною алалією варто використовувати, насамперед, ігрові прийоми, намагатися створювати умови для самостійної діяльності у використанні інструментів для ліплення, вживати технологічні прийоми показу предметів, певних ілюстрацій, фотокарток, картин та ін.

Дитина середнього дошкільного віку, займаючись тістопластикою, здатна оволодіти такими техніками, як: скочування прямими рухами, скочування круговими рухами, пропорції, відтягування частини від основної форми, розплющування, згладжування поверхні форми, приєднання частини, з'єднання у вигляді кільця, притискання, защипування краю форми, вдавлювання для отримання порожнистої форми, ліплення з кількох частин, використання стеки.

Для роботи з тістом можна використовувати:

– певні інструменти та додаткові матеріали, зокрема: дошки, пакувальну плівку, качалки для розкочування тіста; серветки (паперові та тканинні); різні стеки або предмети, що їх замінюють: ручки, олівці, зубочистки, палички, пластикові ножі; бісер, блискітки, фольга та ін.;

– інструменти для нанесення малюнка на поверхню тіста: гребінці, зубні щітки, пластикові вилки, ложки, палички від цукерок «Чупа-чупс»; печатки та штампи для нанесення малюнка: соломинки від коктейлю, великі ґудзики, монети, ковпачки фломастерів, пробки, камінці, черепашки тощо; форми для кексів, форми для ігор з піском; трафаретки для печива, пластикові кришки від аерозолів, ковпачки кулькових ручок, паперові шаблони, соломинки від коктейлю;

– з'єднувальні деталі: соломинки від коктейлю, використані стрижні від кулькових ручок, палички;

– природній матеріал: черепашки, пір'я, шишки, каштани, шлунки, пір'я, зерна, трави, насіння, кісточки тощо;

– різний непотріб: пробки, сірники, коробки, котушки з-під ниток, втулки з-під скотчу, пінопласт, шматочки тканини, нитки тощо.

Використовуючи засоби тістопластики на перших етапах розвитку мовленнєвої активності, можна «викликати» звуки за допомогою асоціацій та сенсорного сприйняття: на холодне тісто, яке при нагріванні може змінювати колір – дмухати, тоді синій колір змінюється на червоний. Таким чином, завдяки зацікавленій роботі, ми викликаємо звук «х». Розтягувати у долонях рідке тісто та проспівувати голосні звуки, підбираючи до кожного свій колір. Для того, щоб розвивати у дитини дрібну моторику та навички складання складів у слова, ліпимо кульки різних кольорів, де рожева кулька – склад «му»,

синя кулька – склад «ха», дитина нажимає пальцями на кульки та проговорює склади, поступово темп пришвидшується, виходить слово «муха», таким чином, дитині легше опанувати навички складання складів у слово.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, дітям з алалією властива обмеженість (або повна відсутність) мовлення, тому в корекційній роботі із розвитку мовленнєвої активності доцільно розвивати навички тістоліплення. Розробка і реалізація корекційної програми із запуску мовлення в дітей середнього дошкільного віку з моторною алалією засобами тістопластики є важливим перспективним завданням спеціальної освіти.

Література

1. Зелінська-Любченко К. О. Історичний аспект вивчення проблеми локалізації уражень мовленнєвої системи при моторній алалії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка і спеціальна психологія:* зб. наук. пр. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2016. Вип. 31. С. 40–45 [Електронний ресурс]. URL: http://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/883 (дата звернення: 22.02.2023).

2. Рібцун Ю. В. Розмежування алалій та інших мовленнєвих і немовленнєвих вад. *Народна освіта*. 2012. Вип. № 3 (18) [Електронний ресурс]. URL: www.kristti.com.ua (дата звернення: 24.02.2023).

3. Соботович Є. Ф. Структура мовленнєвої діяльності і механізми її формування. Київ: ІЗМН, 1997. 44 с.

4. Тищенко В. В. Моторна алалія у контексті психолого-педагогічних досліджень. *Зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*; за ред. О. В. Гаврилова, В. І. Співака. Вип. XV. Серія: соціальнопедагогічна. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. С. 181–186.

Annotation. *The article discusses the issue of the development of speech activity of children with motor alalia, that is relevant nowadays. The corrective and developmental method of development of preschool children's speech activity by means of dough plasticity is described as the most ecological, useful and attractive creative process for preschool children.*

Key words: *alalia, development of speech activity, preschool age, technology of dough plasticity.*

Хакімзянова Дар'я, *магістрантка*
факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Науковий керівник: ***Н.А. Кот,***
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти
Бердянського державного педагогічного університету

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ КОМПЛЕКСІВ ГІМНАСТИКИ ХАТХА-ЙОГА З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. *Стаття присвячена проблемі використання елементів гімнастики хатха-йога у фізкульурно-оздоровчій роботі з дітьми старшого дошкільного віку*

Ключові слова: *гімнастика хатка-йога, фізичні якості, фізкультурно-оздоровча робота*.

Постановка проблеми. Необхідність забезпечення якісної реалізації Базового компоненту дошкільної освіти активізувала пошук організаційно-педагогічних умов підвищення якості фізичного виховання як однієї з найважливіших ліній розвитку дошкільника Одним з шляхів реалізації даної лінії є застосування здоров'язбережувальних технологій, серед яких – гімнастика хатха-йога. Аналіз змістовної сторони хатха-йоги дозволяє зробити висновок про її ефективний вплив на психофізичний стан дитини: покращується довільна регуляція рухів; формуються навички розслаблення, зняття емоційного напруження; покращується фізична підготовленість та соматичний стан [1; 2; 3].

Разом з тим, аналіз педагогічної теорії та практики дошкільної освіти показує, що елементи гімнастики хатха-йога у процесі фізичного виховання застосовується крайнє рідко.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У наукових статтях Я. Вітос, Л. Міхно, Л. Михайльченко, О. Московченко, Н. Пангелової вказується на позитивний вплив занять з елементами східних єдиноборств на показники здоров'я і фізичної підготовленості дошкільників [1; 3]. Так, Л. Міхно експериментально довела ефективність занять йога-аеробікою для покращення показників фізичного і психологічного стану молодших школярів. У роботах З. Кросношлик, Л. Михайльченко знаходимо підтвердження можливостей хатха-йоги як засобу профілактики респіраторних захворювань, порушень постави, хронічних захворювань дихальної системи. Але, відомостей щодо ефективності впровадження елементів східних оздоровчих гімнастик у практику дошкільного фізичного виховання з метою впливу на розвиток фізичних якостей старших дошкільників все ж таки бракує, тому, як інструктор фізичного виховання закладу дошкільної освіти (ЗДО), я обрала дану проблеми для теоретичного та практичного вивчення.

Мета статті: розкрити особливості планування та проведення гімнастики хатха-йога в групі дітей старшого дошкільного віку.

Обстеження фізичної підготовленості дітей старшого дошкільного віку, яке було проведене у вересні 2021 року, показало, що рівень розвитку таких фізичних якостей як гнучкість, витривалість, рівновага, сила не відповідає віковим показникам. Так, з 70 обстежених дітей ЗДО № 27 м. Кропивницький високий рівень розвитку даних фізичних якостей продемонстрували 23%, середній – 30%, низький – 47%.

Для впливу на розвиток фізичних якостей ми застосували елементи гімнастики хатха-йога, які були включені до різних форм роботи з фізичного

виховання, в першу чергу, до змісту фізкультурних занять, а також до ранкової та гігієнічної гімнастики.

Спираючись на рекомендації дослідників, ми склали перелік вправ хатха-йоги для старших дошкільників. До нього увійшли: вправи на контрольоване дихання (пранаяма); динамічні вправи для різних відділів хребта з синхронізацією з диханням (віньяса); статичні вправи – пози йоги (асани), призначені для очищення енергетичних каналів та впорядкування думок, опанування техніками контролю над тілом завдяки концентрація уваги на ньому; релаксаційні вправи, спрямовані на подолання психічної та фізичної втоми та психофізичні вправи, які дозволяють керувати своїм емоційним станом та поведінкою, підтримувати високу розумову та фізичну працездатність.

Аналіз наукової літератури показав, що послідовність впливу вправ хатха-йоги повинно відбуватися зверху вниз, тобто комплекс повинен включати вправи, які здійснюють оздоровчій вплив поступово на різні частини тіла: голову, шию, руки, тулуб, ноги. Крім того, автори вказують на те, що в кожній підгрупці вправ, спрямованих на певну частину тіла, послідовність положень для виконання повинна бути такою: стоячи, сидячи, лежачи.

Проблемою для нас стало дозування вправ, адже всі посібники з хатха-йоги розраховані на заняття з дорослими людьми. Але в деяких статтях, присвячених тренуванню юних спортсменів, які займаються східними єдиноборствами, ми знайшли таку рекомендацію: якщо у вказівках до виконання не вказується кількість повторень, то вправа виконується 1 раз, якщо вказано, що вправа повторюється, то не більше двох разів. У деяких вправах дозування дорівнює 5-10 разів. В цьому випадку ми починали з 2-х повторень і додавали по одному повторенню кожний тиждень, доводячи їх кількість до 5-6. В середньому вправи виконувалися 1-3 рази, но не більше 5-6 разів.

Оскільки йога передбачає гармонійний розвиток обох частин тіла, то ми планували в комплексі спочатку вправи для менш розвиненої частини тіла (зазвичай ліва), а потім цю ж вправу подавали для правої частини.

Важливою особливістю вправ хатха-йоги є відносна тривалість та невисокий темп виконання. Коли ми стали розучувати вправи, то помітили, що діти намагаються їх відтворювати звичному для них темпі, так, як вони виконують загальнорозвивальні вправи. Наші вказівки щодо просторового розташування частин тіла, ритму дихання призвели до усвідомлення дітьми власних рухів, що знизило темп, але не позначилося на навантаженні на групи м’язів, оскільки невисокий темп збільшує тривалість виконання.

Така особливість виконання позначилася на співвідношенні в комплексах віньяса та асан. В першому півріччі в комплексах переважали динамічні вправи, а з кінця грудня ми почали збільшувати кількість статичних вправ (асан).

Вправи гімнастики хатха-йога розучувалися на фізкультурних заняттях, у складі комплексу загальнорозвивальних вправ і поступово його замінювали. В цілому вони займали 10-12 хвилин від тривалості заняття. Після цього вони переносилися до ранкової та гігієнічної гімнастики після сну.

Спостереження за поведінкою дітей довело, що інтерес до хатха-йоги у дошкільників високий, зросла довільна регуляція їх дій, покращилися гнучкість хребта (з більшою амплітудою стали виконуватися нахили, прогинання).

Більш суттєві висновки щодо впливу гімнастики хатха-йога на розвиток фізичних якостей зробити поки не можливо, експериментальні заняття продовжуються, але вже в онлайн-режимі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Оскільки інтерес та певний ефект вправ хатха-йоги очевидний, крім того у їх проведенні зацікавлені батьки, ми плануємо розробити комплекси даної гімнастики та проводити їх як окрему форму фізкультурно-оздоровчої роботи в онлайн-режимі з дітьми 5-6 років

Література

1. Вітос Я. К. Розвиток психомоторики дітей 5-6 років засобами східних єдиноборств: автореф. дис. … канд. наук з фіз. вих. і спорту: 24.00.02 Львів, 2015. 21 с.

2. Лаппа А. Йога: Традиция Единения Киев: «Janus Books», 1999. 448 с.

3. Пангелова Н., Цапук Д Застосування елементів східних оздоровчих систем у фізичному вихованні дітей: теоретико-методологічний аспект. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2018. № 3. С. 107–112.

Annotation. *The article is devoted to the problem of using elements of hatha-yoga gymnastics in physical education and health work with children of older preschool age.*

Key words: *hatha-yoga gymnastics, physical qualities, physical culture, health work.*

Цвілій Людмила*, здобувач бакалаврату*
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
Науковий керівник: ***В.М. Корх,***
кандидат психологічних наук,
старший викладач кафедри дошкільної освіти
УДУ імені Михайла Драгоманова

РОЗВИТОК ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВОЇ ГРИ

Анотація. *Дана стаття присвячена теоретичному дослідженню проблеми розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку. У ній розглянуто сучасні дослідження щодо розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку.*

Обґрунтовано основні педагогічні умови розвитку діалогічного мовлення у старшому дошкільному віці засобом сюжетно-рольової гри в умовах закладу дошкільної освіти.

Ключові слова: *мовлення, діалогічне мовлення, діалог, діти старшого дошкільного віку, сюжетно-рольова гра.*

Постановка проблеми. В умовах національного та соціально-культурного відтворення, становлення державності та демократизації суспільства, відродження інтелектуального та духовного потенціалу громадян України, розширення сфер функціонування української мови як державної особливої ваги набуває культура усного мовлення – найважливішого засобу спілкування, виховання і всебічного розвитку особистості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Одним із напрямів Державного стандарту дошкільної освіти в Україні є мовлення дитини, де зазначено, що «Мовленнєва компетентність – здатність дитини продукувати свої звернення, думки, враження тощо в будь-яких формах мовленнєвого висловлювання за допомогою вербальних та невербальних засобів. Мовленнєва компетентність об'єднує фонетичний, лексичний, граматичний, діалогічний, монологічний складники та засвідчує їх взаємозалежність та взаємозумовленість» [1, с. 12].

Загально-теоретичні питання розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку розкриті в працях А. Богуш, Н. Гавриш, К. Крутій, О. Полєвікова, Л. Шадріної та ін. Проблемою діалогічного мовлення займалися такі вчені як Г. Балл, О. Білан, А. Богуш та ін. Так, А. Богуш в своїх роботах зазначає, що необхідно дотримуватися цілісного підходу до формування діалогічного мовлення, тому важливо не зупинятися тільки на освоєнні форми «запитання-відповідь». Автор говорить, що повноцінний діалог повинен будуватися на встановленні діалогічних відносин, які будуються у дитини з дорослим і з однолітками [2].

Дослідники Ю. Лавренко, Н. Міхайленко, І. Сержанська свідчать про те, що необхідно навчати дошкільників побудови діалогу, так як комунікативна діяльність з однолітками представляє важливе значення в мовленнєвому розвитку.

На думку Д. Лебеденко розвиток діалогічного мовлення сприяє формуванню у дітей вміння користуватися в діалозі різними видами ініціативних реплік (питаннями, повідомленнями, спонуканнями) і відповідними їм реакціями у відповідь, а також вміння дотримуватися елементарних правил поведінки в діалозі (правила черговості і тематики реплік); відображення природної логіки формування мовних умінь: від сприйняття та запозичення зразків діалогічних реплік до їх використання у

поєднанні репродуктивної та продуктивної мови та творчого перенесення засвоєних зразків у самостійну мовну практику.

На думку педагогів Н. Гордій, І. Корякіної, розвиток діалогу – це двосторонній процес, коли співрозмовники спілкуються на рівних, із взаємним розумінням та повагою один до одного, навіть якщо один з них – дитина.

На думку Л. Калмикова, у процесі спілкування з дітьми на заняттях і в повсякденному житті необхідно вдосконалювати діалогічну мову. І хоча діалог – це довільна контекстна мова, йому треба вчити, використовуючи для цього різноманітні ігри та вправи, залучаючи до взаємодії з педагогом – носієм комунікативної культури.

Мета статті: проаналізувати стан розробки проблеми розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку в науковій психолого-педагогічній літературі; теоретично обґрунтувати педагогічні умови розвитку діалогічного мовлення у старших дошкільників засобом сюжетно-рольової гри в умовах закладу дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Мовлення, як вид діяльності, виконує різні функції життя дитини. Основною функцією мовлення є комунікативна функція, тобто мовлення в першу чергу повинне бути засобом спілкування. Метою спілкування може бути підтримка соціальних контактів, обміну інформацією. Всі ці напрями комунікативної функції мовлення знаходять свій слід у поведінці дошкільника і активно ним засвоюються. Саме розвиток комунікативної функції мовлення спонукає дитину до оволодіння мовою, її фонетикою, лексикою, граматичним ладом, до освоєння *діалогічного мовлення*. Діалогічне мовлення постає як основна форма мовленнєвого спілкування, на основі якої виникає зв’язне мовлення.

У цьому віці діти в процесі спілкування намагаються активно розповісти своєму співрозмовнику, про побачене або почуте, звертаються різними мовними кліше. Дитина старшого дошкільного віку у спілкуванні вже ставить цілеспрямовані питання у логічній послідовності. В ігрових ситуаціях із предметами та іграшками дошкільник розмовляє від її імені, вигадує відповідь за іграшку, змінюючи модуляцію та інтонацію голосу. Таким чином дитина вчиться складати діалоги синтетичної структури. Широкий семантичний спектр порад, згоди, незгоди, прохання мають репліки-реакції старших дошкільників. Період модернізації навичок діалогічного мовлення настає до старшого дошкільного віку, запитання вже мають спеціальний характер, вимагають розгорнутої відповіді з новою інформацією [4].

Як вказує А. Богуш, в дітей спостерігається спонукання до складніших контактів, прагнення до участі, що у майбутньому призводить до формування неформальної ділової форми спілкування. Модернізується виразність

оформлення мови, застосування у ній всієї сукупності засобів інтонаційної виразності (інтенсивності, темпу, ритму, логічно словесного наголосу тощо). Невербальні засоби вираження емоцій, що доповнюються репліками, використовуються в діалогічній мові дітей старшого дошкільного віку. Безпосередній зв'язок між спілкування та розвитком *діалогічного мовлення* виділяє одну з найголовніших цілей розвитку діалогічного мовлення старших дошкільників – навчання їх використання діалогу як форми спілкування. Оволодіння діалогічним мовленням здійснюється мимоволі, оскільки воно тісно пов'язане з практичною діяльністю дошкільника [2].

Старший дошкільник починає раціонально аналізувати структуру будь-якого запропонованого ним висловлювання під час побудови власних, і вони вже можуть давати очевидну оцінку почутому. Розвиток спілкування дає поштовх для того, що в діалозі з співрозмовником діти намагаються зробити своє мовлення виразнішим, колоритнішим, більше використовують інтонаційні засоби, а також освоюють такі засоби мови як порівняння, метафора, епітет [5].

Діяльність вихователя повинна бути спрямована на розвиток діалогічних умінь, обов'язкових дитині для спілкування в період дошкільного дитинства. Основні *педагогічні умови* формування діалогічного мовлення у дітей, на нашу думку, це: простір спілкування, а саме педагогічне середовище; нестандартні форми навчання та виховання (заняття-подорож, заняття-діалог, заняття-гра та ін., використання сучасних технологій (проекторів, смартфонів, планшетів), використання тематичного планування, створення спеціальних ігрових ситуацій, залучення на заняттях спеціалістів); правила організації життя дітей; емоційний комфорт; творча атмосфера у групі, різноманітні, творчі методи залучення та утримання уваги. Для організації простору спілкування необхідно мати можливість об'єднання дітей у невеликі підгрупи для занять та ігрової діяльності. Внаслідок цього, крім просторої групової кімнати, потрібно мати міні-театри, міні-бібліотеки, міні-майстерні, студію і т.д.

Дидактичний аспект комунікації застосовується під час навчання на заняттях як метод розвитку діалогічного мовлення. Навчання дошкільників рідної мови важливо здійснювати у вигляді сценаріїв стимулюючого спілкування. У таких сценаріях використовуються різні форми навчання та виховання (стиль спілкування педагога з дітьми, що передбачає довірчий, який дозволяє жарти та сміх) та організація середовища (діти вільно контактують з однолітками). Групові бесіди, діяльність кооперативного типу (спільне малювання, конструювання, аплікація тощо) є методами та прийомами розвитку діалогу. Умовами виникнення та підтримання діалогу є: взаємне розуміння, інтерес до теми діалогу співрозмовників; вміння слухати та чути

співрозмовника; рівноправність учасників діалогу; активність та самостійність суб'єктів діалогу [4].

Саме в старшому дошкільному віці особливе значення для розвитку діалогічного мовлення дитини має *сюжетно-рольова гра*, що вимагає від дітей вміння домовлятися про ролі, готувати умови для гри, спілкуватися відповідним чином, дотримуватись правил, узгоджувати свої дії з діями інших учасників. У процесі сюжетно-рольової гри старші дошкільники закріплюють здатності правильно формулювати запитання і давати відповіді на запитання співрозмовника відповідно до теми і ситуації (розгорнуто або коротко); навчаються виражати свої думки, враження, емоції, проявляти терпимість до думки іншого; засвоюють елементарні правила поведінки під час діалогу (вислуховувати співрозмовника, дотримуватися черги в процесі говоріння).

Як основні *педагогічні умови*, які мають реалізовуватися в процесі роботи з розвитку діалогічного мовлення, виступають: створення доброзичливої, емоційно благополучної атмосфери для спілкування дітей; організація та забезпечення мовного середовища; систематичне проведення роботи з поповнення та активізації словника, розвиток усіх сторін мови; використання комплексу методів та засобів для розвитку діалогічних умінь (ігри, вправи, фольклор тощо). На кожному з етапів важливо підтримувати доброзичливу, емоційно благополучну атмосферу для спілкування дітей, оскільки це одна з важливих педагогічних умов для більш ефективного розвитку діалогічного мовлення дітей.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, *діалогічне мовлення* – це процес безпосереднього спілкування, де кожен з учасників виступає в ролі мовця і слухача. Сутність діалогічного мовлення складається з обміну репліками, висловлюваннями, пов'язаними між собою за змістом. Діалогічне мовлення розвивається і формується в процесі спілкування і взаємодії з більш досвідченим співучасником – носієм комунікативної культури. Тим часом, розвиток діалогічного мовлення у старших дошкільників – один з найбільш значущих аспектів дошкільної освіти та виховання. Від рівня володіння діалогічними вміннями залежить розвиток монологічного зв'язного мовлення, що забезпечує загальний рівень мовленнєвого розвитку дитини.

Перспективу подальшого наукового дослідження вбачаємо у визначенні критеріїв та показників, підборі відповідних психодіагностичних методик для констатувального етапу педагогічного експерименту з метою діагностики рівня сформованості діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку; підборі експериментальних методик для проведення формувального експерименту з метою розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку засобами сюжетно-рольової гри. На основі отриманих

результатів плануємо розробити методичні рекомендації для вихователів закладів дошкільної освіти для організації освітньої діяльності з даного напряму.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти України / під керівництвом Т.О. Піроженко. Київ : Видавництво, 2021. 26 с.

2. Богуш А. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років: монографія. 2-е видання. Київ : Видавничий Дім «Слово». 2010. 374 с.

3. Гавриш Н. Розвиток мовлення: розв'язуємо актуальні проблеми. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2019. № 3. С. 36-44.

4. Лавренко Ю. К. Особливості діалогічного мовлення дітей дошкільного віку. *Педагогіка здоров'я : зб. наук. пр. IX Всеукр. наук.-практ. конф.,* Чернігів, 27–28 верес. 2019 р. / ДНУ «Ін-т модернізації змісту освіти» [та ін.]. Чернігів, 2019. С. 293–295.

5. Полєвікова О. Б. Аналіз підходів до розвитку діалогічного мовлення дошкільників. *Педагогічні науки : зб. наук. праць*. Херсон, 2015. Вип. 67. С. 132-139.

Annotation. *This article is devoted to the theoretical study of the problem of the development of older preschool children's dialogic speech. It reviews modern research on the development of dialogic speech of children of older preschool age. The main pedagogical conditions for the development of dialogic speech of older preschoolers by means of a role-play game in the conditions of a preschool education institution are substantiated.*

Key words: *speech, dialogical speech, dialogue, children of older preschool age, role-playing.*

Чекалюк Дана*, студентка*
К-ПНУ імені Івана Огієнка
Науковий керівник: ***Г.П. Ватаманюк,***
кандидат педагогічних наук,
старший викладач
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ТВОРЧА ОСОБИСТІСТЬ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СИСТЕМІ МАРІЇ МОНТЕССОРІ: ОЗНАКИ ТА СКЛАДОВІ РОЗВИТКУ

Анотація*. У статті розкрито сутність інтелекту дитини, його ознаки та складові крізь призму педагогічної системи М. Монтессорі; окреслено проблему розвитку уяви та творчості в дітей дошкільного віку.*

Ключові слова: *педагогічна спадщина, М. Монтессорі, інтелектуально-творча особистість, дошкільники, інтелект, процес.*

Постановка проблеми. Сучасне суспільство все гостріше відчуває необхідність у вихованні активної, творчої, внутрішньо-вільної людини, яка усвідомлює свою самоцінність і унікальність, уміє жити в умовах свободи і водночас орієнтована на загальнолюдські цінності, взаємозв'язок зі світом і досягненнями цивілізації. У зв'язку з цим значущими для сучасної педагогіки є світовий досвід, у якому реалізовані гуманістичні ідеї та принципи вільного розвитку дитячої особистості. Яскравий приклад такого досвіду – педагогічна система видатного філософа, психолога і педагога Марії Монтессорі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Педагогічну спадщину М. Монтессорі досліджували вітчизняні (А. Андрушко, І. Дичківська, А. Ільченко, Н. Кравець, Т. Поніманська, О. Савченко) зарубіжні (Р. Крамер, П. Лілард, Д. Фішер, Е), фахівці, та російські вчені (М. Богусловський, О. Дорофєєв, Н. Петрова, Д. Сороков, М. Якимова). На їхню думку, світове наукове визнання педагог набула завдяки здатності правильно поставити центральну проблему й накреслити шляхи її розв'язання та завдяки створенню системи індивідуального виховання дитини, що є найскладнішим у педагогіці і психології. Розв'язанню цієї проблеми сприяли талант дослідника, великий практичний досвід і широка ерудиція в різних галузях знань [1, с. 52].

Мета статті. Висвітлити погляди М. Монтессорі на розвиток інтелекту в дошкільному віці, роль творчості та уяви у цьому процесі.

Виклад основного матеріалу. Марія Монтессорі присвятила все своє життя створенню спеціальної методики виховання дітей від 2,5 до 12 років, спрямованої на вільний розвиток особистості. Найбільш популярною в усьому світі є та її частина, що розрахована на дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Важливе місце у Монтессорі-педагогіці посідає виховання інтелектуальної та творчої особистості.

Розвиток інтелекту, педагог розуміла як «сукупність активностей рефлективного, асоціативного й репродуктивного характеру, які дають можливість мозку будувати себе через контакт із навколишнім середовищем» [1, с. 69]. Початок інтелектуального розвитку – це усвідомлення відмінностей у довкіллі, яке дитина одержує за допомогою своїх відчуттів; потім вона повинна зі своїм розумом поєднати враження, зібрані з навколишнього середовища, у впорядковану структуру. Контакт із стимулюючим і різноманітним оточенням не принесе дитині користі, якщо відобразиться тільки у вигляді хаосу розумових вражень: «Допомогти розвитку інтелекту – значить допомогти впорядкувати образи свідомості» [1, с. 69].

Першою ознакою того, що цей внутрішній процес відбувається, є швидкість реакції на подразники, швидкість асоціацій, швидкість у формуванні думок. Ця швидкість перебуває у відомому ставленні до здатності збирати

враження з довкілля, ускладнювати образи, виявляти внутрішні процеси. Усі ці активності можуть бути розвинені вправою, що нагадує систему розумової «гімнастики»: збирання відчуттів та їх комбінування, звичка виражати свої думки, що робить шляхи сприймань і асоціацій більш засвоюваними й скорочує «час реакції». Друга ознака формування інтелекту – впорядкованість реакцій. У системі Монтессорі виховання інтелекту полягає в методичному розвиткові вміння розрізняти якості предметів. Знання й відомості не даються дітям прямим шляхом викладання, їм дають метод, за допомогою якого вони самостійно набувають знання й відкривають світ. Дидактичний матеріал для виховання відчуттів, вправляючи дитячий інтелект, дає дитині не зміст її розумового багажу, а порядок для змісту. Уміти розрізняти – головна властивість інтелекту; розрізняти – значить упорядковувати враження, одержані з довкілля. У свідомості може існувати багатий і різноманітний зміст, але якщо існує розумовий безлад, робота інтелекту не виявиться. На думку М. Монтессорі, «процеси розрізнення, групування і позначення зовнішніх предметів на основі сталого в думці міцного порядку становлять мислення і разом з тим і відомий ступінь культури» [2, с. 84].

Виховання інтелекту, за Монтессорі, – поняття цілісне. До інтелекту вона підходить як до функції всього людського організму не виокремлюючи розумового, етичного, фізичного чи естетичного виховання. Говорячи про інтелект, педагог-гуманіст має на увазі увагу, волю, уяву, й етичні та естетичні відчуття. Найважливіша складова виховання інтелекту в системі Монтессорі – формування чуттєвої сфери дитини, оскільки без цього не може бути інтелекту. «Чуттєве сприйняття є основа розумового й етичного життя», – пише видатний педагог у роботі «Будинок дитини» [1, с. 70]. На думку М. Монтессорі, інтелект – найголовніший прояв особистості, ключ, який відкриває секрети її формування, а також засіб її внутрішнього розвитку. Разом із тим Монтессорі застерігає педагогів від помилкового уявлення про інтелект як повідомлення дітям великої кількості відомостей із різних галузей знань, називаючи це явище «знеплідненням» дитячого духу для досягнення сумнівних результатів. Отже, у вихованні інтелекту головне не кількість знань, яка повідомляється педагогом і засвоюється дітьми, а формування методу, за допомогою якого діти самостійно набувають знання й відкривають світ. Це принципове положення педагогічної системи М. Монтессорі визначає особливості побудови роботи з виховання інтелекту, починаючи з раннього віку [1, с. 70].

У психології індивідуального виховання Марії Монтессорі значне місце посідає і проблема розвитку уяви та творчості, які вона розглядала як «дар Божий», що розвивається разом із розвитком розумових здібностей дитини через взаємодію з довкіллям. Для того, щоб дитина могла організувати своє

сприйняття, потрібно, щоб воно було красивим, гармонійним і реальним. Коли дитина розвинула реалістичне й організоване сприйняття того, що її оточує, вона буде в стані вибрати й звернути особливу увагу на процеси, необхідні для творчих прагнень. Вона «абстрагує домінуючі характеристики предметів і в такий спосіб із успіхом сполучає їх в образ, зберігаючи його у своїй свідомості на передньому плані» [3, с. 107]. Така вибіркова здатність, на думку М. Монтессорі, вимагає трьох умов: сили уваги й зосередженості; очікування довіри, відвертості, правди та реальності, оскільки дорослі іноді перешкоджають розвитку дитячої творчості. Педагогиня вважала віру дитини в плоди уяви дорослих (наприклад, у Діда Мороза) доказом дитячої довірливості, але не уяви, оскільки думки дітей ще не досить критичні, щоб проаналізувати ці явища. Довірливість зникає в міру розвитку мислення дітей. М. Монтессорі вважала, що джерелом уяви є відчуття, якими вона й живиться: «Ми ніколи не можемо зобразити що-небудь абсолютно нове, але створюємо це нове лише на підставі того, що сприйнято нами раніше. Усякий твір творчості у своїй першооснові має виходити з елементів реальної дійсності» [3, с. 111].

Оскільки М. Монтессорі звертала увагу педагогів на обов'язковість надання допомоги дитині в угрупованні й систематизації вражень від сприйняття навколишнього світу: «Нам слід учити дітей упорядковувати в думці систематичні спостереження, учити їх роздумувати над ними й прислухатися до себе. Якщо ми не вміємо направити їх так, щоб вони відчували, що створюється в їх душі, направляти їх так, щоб уява була переробкою того, що вони сприйняли ззовні, якщо ми не вчимо дітей занурюватися в себе й зосереджуватися, думати і роздумувати, то ми не допомагаємо розвитку їх уяви» [1, с. 71].

Для того, щоб дитина була здатна творити, потрібно надати їй свободу вибирати у своєму оточенні те, що її приваблює, спілкуватися, робити свої «відкриття» й з власної волі ділитися ними з іншими. Тому М. Монтессорі не рекомендувала перенасичувати дітей казками й різними фантастичними історіями, вважаючи, що пасивне сприйняття творчості дорослих, насиченої образами, не адекватними особистим переживанням, культивують творчу уяву, в основі якої не лежить уміння створювати нові й оригінальні образи з власного досвіду, що є е достатньо високим рівнем уяви, до якої дитину потрібно готувати, не заглушаючи в ній потенційних можливостей розвитку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, ідеї італійського педагога-гуманіста М. Монтессорі про розвиток інтелектуальної і творчої особистості, гуманізацію процесу виховання і навчання, що є складовими авторської концепції особистісно-орієнтованого виховання дітей, є цінними надбанням дошкільної педагогіки щодо реалізації принципів і

напрямів вдосконалення роботи сучасного закладу дошкільної освіти. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні інших аспектів педагогічної спадщини М. Монтессорі стосовно дітей дошкільного віку.

Література

1. Дичківська І. М. Педагогіка монтессорі: виклик сучасності: монографія Рівне : Волинські береги, 2016. 384с.

2. Дичківська І. М Будинок «Вільної дитини» М. Монтессорі. Інноваційні педагогічні технології : підруч. [для студ. вищ. навч. закладів]. 2-е вид., допов. Київ : Академвидав, 2012. С. 79–101.

3. Монтессорі М. Метод наукової педагогіки, застосовуваний до дитячого виховання в «Будинках дитини». *Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки : навч. посіб. для студ. навч. пед. закладі* /Упорядники З. Борисова, В Кузьменко; за заг. ред. З. Н. Борисової. Київ, Вища школа, 2004. С. 104–120.

Abstract. *The article reveals the essence of the child's intelligence, its signs and components through the prism of M. Montessori's pedagogical system; the problem of developing imagination and creativity of preschool children is outlined.*

Key words: *pedagogical heritage, M. Montessori, intellectual and creative personality, preschoolers, intelligence, process.*

Черевко Анастасія, *магістрантка*
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник: ***Л. В. Артемова,***
доктор педагогічних наук, професор
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБОМ КАЗКИ

Анотація. *Здійснено аналіз психолого-педагогічної літератури з розвитку емоційної сфери старших дошкільників. Схарактеризовано вплив казки на розвиток емоційної сфери дітей старшого дошкільного віку.*

Ключові слова: *емоції, емоційна сфера, старші дошкільники, казка.*

Постановка проблеми. Сучасна дитина розвивається в досить складній соціальній ситуації. Сьогоднішній старший дошкільник в Україні народився на початку гібридної війни, зростає в умовах посилення економічної кризи, всесвітньої пандемії і безпрецедентних карантинних заходів. Дитина не усвідомлює глибину глобальних змін світу, але вона знаходиться в емоційному полі дорослих, які з більшим чи меншим успіхом намагаються пристосуватися до нових реалій життя.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Емоційний світ відіграє важливу роль в житті людини, а у період дошкільного дитинства емоції особливо інтенсивно впливають на всі психічні процеси: сприйняття, мислення, уяву, пам'ять, увагу, вольові процеси. Проблемою розвитку емоційної сфери дитини займалися видатні психологи Л. Божович, Л. Виготський, Д. Ельконін, Є. Ільїн, О. Запорожець, Г. Кошелєва, О. Леонтьєв, В. Мухіна, Я. Неверович, С. Рубінштейн, та ін. Саме емоції, що активують процеси мотивації, регулюють діяльність та поведінку дошкільника. Таким чином, старший дошкільний вік є сенситивним для розвитку емоційної сфери та формування основ емоційного інтелекту – здібностей, що будуть актуальними протягом всього життя і часто визначають успіх та благополуччя людини у соціальних відносинах.

Проблему емоційного інтелекту досліджували Р. Бар-Он, Д. Гоулмен, Д.Карузо, Дж. Майер, М. Холл, Д. Люсин, О. Сергієнко, І. Вєтрова.

Мета статті: здійснити аналіз досліджень з проблеми розвитку емоційної сфери у старших дошкільників засобом казки.

Виклад основного матеріалу. Одним із перевірених часом природніх засобів впливу на емоційну сферу дитини є казка. З давніх давен казка існувала і виконувала водночас багато функцій: вона створювалася задля виховання, відтворюючи соціально прийнятні моделі поведінки, переказувалася задля розваги і релаксації, вона була важливою частиною життя та захоплювала уяву дітей і дорослих у довгі зимні вечори селянського побуту, її фантастична естетика додавала життю кольорів. Казка зберігала культурний код народу, його глибинний досвід. Вона завжди мала і терапевтичний ефект: символічно відображаючи ритуали ініціації, на підсвідомому рівні формувала досвід переживання страхів, подолання труднощів, давала надію на метаморфозу героя та щасливий фінал.

Універсальність і впливовість казки надихнули психоаналітиків Е.Фромма та Б. Беттельхайма, К. Юнга та його послідовників Х. Дікмана і М.-Л. фон Франц, представників трансактного аналізу, зокрема Е. Берна, засновника гіпнотичної школи М. Еріксона та ін. до психологічного осмислення та різноманітного використання її терапевтичний потенціалу.

Практичні рекомендації з написання терапевтичних казок для дітей дошкільного віку та різноманітні методи роботи з казкою містяться у роботах С. Борисюк, О. Бреусенко-Кузнєцова, О. Василевської, І. Вачкова, А. Гнезділова, Т. Зінкевич-Євстигнєєвої, Л. Гребенщикової, Т. Колошиної, І. Медвєдєвої і Т. Шишової, Р. Ткач, О. Хухлаєвої, Н. Сакович, а також Н. Роджерс, Дж. Миллс і Р. Кроули, Д. Бретт, В. Оклендер, К. Ленктон і С. Ленктон та ін.

Логічно припустити, що в контексті оптимізації розвитку емоційної сфери дошкільників метод казкотерапії може бути одним з найдієвіших серед методів психологічного впливу.

Оскільки емоційна сфера дошкільника складається з емоційного інтелекту та особистісного емоційного досвіду, ми вважаємо доцільною роботу з трьох напрямків референтних груп дитини: дитина – однолітки (групові та індивідуальні заняття); дитина – батьки; дитина – вихователь.

У розвитку емоційної сфери старших дошкільників вважаємо за доцільне використовувати інтегровані методи казкотерапії, лялькотерапії та ігротерапії. Важливим фактором ефективності корекційно-розвивальної програми є спеціально організований казко-терапевтичний простір. Кожне завдання, представлене на занятті, об'єднується персонажем-ведучим та єдиною сюжетною лінією, що дозволяє окреслити казково-терапевтичний простір, підвищувати інтерес дітей, цілісність сприйняття теми, потребу до вираження емоцій. Ми пропонуємо використовувати інтегровані методи поєднання казкотерапіїї із ігротерапією, лялькотерапією та драматизацією, що підвищує ефективність кожного заняття окремо і комплексу в цілому.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, по завершенню програми ми очікуємо, що у учасників даної програми підвищиться рівень емоційного інтелекту, самопізнання і саморозуміння, якість дитячо-батьківських відносин, зменшиться тривожність і як наслідок підвищиться загальний рівень психологічного здоров'я.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osvitiderzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya

2. Борисюк С. Досвід використання двосторонніх іграшок (авторська розробка) у консультативній роботі з дорослими та дітьми. *Вісник психології і педагогіки*. https://www.psyh.kiev.ua

3. Олійник О. М. Театрально-ігрова діяльність в умовах дошкільного навчального закладу. Кам'янець-Подільський : Волощук В. О., 2017. 163 с.

4. Яценко Т.В. Особливості психологічної діагностики дитячої обдарованості. Теоретико-методичні основи психодіагностичного обстеження обдарованих дітей і молоді: Методичний посібник / Під ред. Р.О. Семенової, Д.К. Корольова та ін. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. С. 84-91.

Annotation. *An analysis of the psychological and pedagogical literature on the development of the emotional sphere of older preschoolers was carried out. The influence of fairy tales on the development of the emotional sphere of older preschool children is characterized.*

Key words: *emotions, emotional sphere, older preschoolers, fairy tale.*

Чуйченко Юлія, *магістрантка*
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
Науковий керівник: ***Р. А. Шулигіна,***
кандидат педагогічних наук, доцент
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

ТВОРЧИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЧЕРЕЗ ЕКСПЕРИМЕНТУВАННЯ ОБРАЗОТВОРЧИМИ ТЕХНІКАМИ

Анотація. *У статті розглянуто проблему творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку. Зосереджено увагу на використанні у роботі з дітьми різних технік образотворення, зокрема нетрадиційних, як одних з дієвих інструментів реалізації дитиною самостійних сміливих художніх відкриттів шляхом експериментування.*

Ключові слова: *творчість, творчій розвиток, творчі здібності, образотворчі техніки, нетрадиційні техніки, дитина, старший дошкільний вік.*

Постановка проблеми. Якість дошкільної освіти визначається результативністю процесів виховання і навчання дітей. Система сучасного дошкільної освіти все більше звертається до всебічного розвитку особистості дитини, до розвитку її творчих здібностей. Актуальність даного напрямку підтверджується швидкими темпами освітніх змін у нашому суспільстві. Творча діяльність є одним із способів розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку. Заняття образотворчою діяльністю дають можливість висловлювати свої враження, розуміння й емоційне ставлення дитини до навколишньої дійсності, відіграє важливу роль в духовному збагаченні, сприяє формуванню основ етичних і естетичних почуттів. Образотворча діяльність розкриває освітню лінію «Дитина у світі мистецтва» в Базовому компоненті дошкільної освіти. Завдяки образотворчій діяльності практично реалізується здатність розкривати та реалізовувати художньо-естетичний потенціал дитини [2].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема творчого розвитку дітей дошкільного віку була і залишається однією з актуальних проблем сьогодення, інтерес до якої зумовлений інтенсивною динамікою суспільно-економічних процесів.

Вивчення психолого-педагогічних аспектів творчого розвитку дітей дошкільного віку відображено в дослідженнях І. Беха, Л. Венгера, В. Давидова, Д. Ельконіна, О. Запорожця та ін.; педагогіки мистецтва – Е. Бєлкіної, Л. Масол, Н. Миропольської та ін.; формування креативної особистості

відображено в працях: Г. Бєлєнької, Н. Гавриш, В. Кузьменко, С. Кулачківської, Т. Піроженко, З. Плохій, Ю. Приходько, Г. Тарасенко та інших.

Мета статті: Виявити можливості творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку за допомогою експериментальних образотворчих технік.

Виклад основного матеріалу. Дошкільне дитинство є сприятливим періодом для творчого розвитку дитини оскільки у цьому віці проявляється допитливість, бажання пізнавати навколишній світ. Дорослі (вихователі, батьки), сприяють накопиченню знань – це необхідна передумова для майбутньої творчої діяльності. Дошкільне дитинство є сензитивним періодом для розвитку творчої уяви. І від того, наскільки були використані ці природні можливості – потенціал дитини, багато в чому залежить від дорослого.

Одне із багатьох завдань творчого розвитку – це навчити дітей свідомо застосовувати елементарні основи знань з мистецтва, вживати їх висловлювання у поясненнях уявлень навколишнього світу, передавати настрій через зображення, стан, характер малюнка та показувати своє ставлення до нього. Для виявлення та розвитку творчих здібностей дитини, необхідно: *по-перше*, приділяти увагу створенню умов для розвитку багатої фантазії; *по-друге*, розвитку та виявленню здібностей у кожної дитини, з урахуванням її схильностей, інтересів й тяжінь. Одним із способів побудови освітнього процесу на користь розвитку особистості є створення умов для образотворчої діяльності в закладі дошкільної освіти, яка дає можливість реалізовувати себе, використовувати й розвивати творчі здібності.

Образотворча діяльність – це художньо-творча діяльність, спрямована як відбиток отриманих вражень дитини та вираз свого ставлення до зображуваного об’єкту. *Образотворення* – улюблений вид діяльності дітей дошкільного віку, яка включає малювання, ліплення, аплікацію та має вагоме значення для всебічного розвитку дитини.

Для успішно творчості необхідно розвивати у дитини образні уявлення та мислення, а також естетичне сприймання краси світу в усіх її життєвих проявах. За твердженням В. Сухомлинського, педагоги і батьки повинні самі володіти тонким емоційно-естетичним баченням світу. Перш ніж зобразити предмет, діти повинні побачити його художні властивості. Уміння споглядати красу, насолоджуватися нею, викликає у дитини бажання її зображувати. Образотворення у нетрадиційних техніках – дуже цікавий та доступний вид самостійної художньої творчості, де можна створювати художні образи, візерунки, предмети за допомогою різноманітних прийомів та матеріалів. У такій діяльності особливо добре розвиваються творчі здібності, фантазія, уява, самостійність, уміння вільно відтворювати свої думки на папері та сміливість в

експериментуванні. Діти з радістю фантазують та експериментують із кольорами і формами [4, с. 180-181].

Серед експериментальних технік образотворчого мистецтва популярним є нетрадиційні, які відрізняються своєю простотою, оригінальністю, невимушеністю, якими діти легко та швидко оволодівають. Техніка будь-якого виду образотворчого мистецтва не існує сама по собі, вона підпорядковується завданням зображення. Вибір того чи іншого матеріалу для створення малюнку визначається його виразними можливостями. Оволодіння різними матеріалами, способами роботи з ними, розуміння їх виразності дозволяє дітям більш вдало використовувати їх при зображенні у малюнках своїх вражень від краси навколишнього світу та робити свій особистий самостійний творчий пошук під час здійснення художніх експериментів у образотворчій діяльності. Саме нетрадиційні техніки зображення надають найбільші можливості дітям для експериментування, дослідження зображуваних дій та прийомів, порівняння їх виразності у створенні малюнків. Важливим напрямком роботи, що забезпечує ефективний розвиток творчих здібностей дітей є інтеграція, глибока форма взаємозв'язку, взаємопроникнення різного змісту виховання і навчання дітей [2].

Серед нетрадиційних технік образотворення найбільш популярними є: *кляксографія* – цікаве малювання з дітьми в цій техніці потребує використання паперу, фарби, пензликів, води та трубочок для напоїв; *малювання виделками* – для цього нетрадиційного виду малювання знадобляться тільки одноразові пластикові виделки, фарби та папір; *малювання долоньками* – знадобиться тарілка, папір та фарба; *ниткографія* – у цій техніці нетрадиційного малювання використовують нитки та фарбу та інші.

Вибираючи малювання нетрадиційними техніками, дорослі дозволяють дітям взяти ініціативу в свої руки. У цьому допомагає велика кількість прийомів малювання, інструментів та матеріалів. Дитина може навіть не використовувати ніякі інструменти, якщо не хоче – досить буде її долонь та пальців. І навіть, не обов'язково малювати звичайними фарбами – їх можна змішувати з різними крупами, сіллю, борошном, природними матеріалами тощо.

При інтеграції різних видів художньої діяльності в ролі сприятливих, основоположних виступають змістові аспекти діяльності. Їх можна об'єднувати у змістові блоки (цикли), де зміст може мати різноманітні тематичні варіанти. Наприклад, блок «Тварини наші друзі» може включати такі варіативні теми: «Наші домашні друзі», «Зоопарк», «Як живеться тваринам зимою в лісі», «Тварини – артисти цирку» тощо. Об'єднання різних видів художньої діяльності одним тематичним змістом створює гарні умови для творчого осмислення теми і творчого її втілення найбільш доцільними засобами художньої виразності, створює умови для творчих пошуків, спроб, рішень [3].

В своїй творчості дитина вільна у виборі тем, сюжетів, технік, викладенні своїх думок, прояві фантазії, свого внутрішнього стану і настрою. Вона має можливість сама розвивати свої творчі здібності й самовиражатися через образотворення. Одним із шляхів творчого розвитку є самостійне дослідження, експериментування, що розвиває свободу і сміливість зображуваних дій та веде до мистецьких й художніх самостійних відкриттів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. За підсумками даного доробку можна зробити висновок, що експериментування техніками образотворення підвищує у дитини рівень розвитку творчих здібностей; тематика дитячих малюнків стає більш різноманітною; творчі роботи дітей починають відрізнятися виразністю і оригінальністю; діти із задоволенням опановують й вміло використовують нетрадиційні техніки малювання, що свідчить про підвищений інтерес до цього виду діяльності; відбувається формування таких рис особистості, як цілеспрямованість, самостійність, ініціативність тощо. Використання нетрадиційних технік малювання в роботі з дітьми старшого дошкільного віку дозволяє стверджувати, що вони є ефективним засобом для творчого розвитку. Напрямом подальших наукових розвідок можуть бути дослідження, пов’язані з використанням різноманітних технік образотворення у роботі з дітьми різного віку.

Література

1. Котелянець Ю. Розвиток творчості дітей дошкільного віку. Wielokierunkowosc jako gwarancja postępu naukowego. 2020. URL: https://doi.org/10.36074/21.02.2020.v2.47 (дата звернення: 05.03.2023).

2. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція, 2021. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 07.03.2023).

3. Сухорукова Г. Дитяче експериментування як засіб розвитку творчості в образотворчій діяльності. URL: https://ird.npu.edu.ua/files/suxorykova.pdf (дата звернення: 08.03.2023).

4. Шульга Л. Упровадження технології розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях із малювання. Humanities science current issues. 2019. Т. 3, № 23. С. 179-183. URL: https://doi.org/10.24919/2308-4863.3/23.166833 (дата звернення: 05.03.2023).

Annotation. *The article deals with the problem of creative development of older preschool children. Attention is focused on the use of various imaging techniques in working with children, in particular non-traditional ones, as one of the effective means for the child's realization of independent, bold artistic discoveries through experimentation.*

Key words: *creativity, creative development, creative abilities, artistic techniques, non-traditional techniques, child, older preschool age.*

***Шевченко Ганна**, магістрантка*
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
*Науковий керівник: **С.О. Довбня**,*
кандидат педагогічних наук, доцент
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

РОЗВИТОК МИСЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

***Анотація.** У статті на основі здійсненого теоретичного аналізу психолого-педагогічних джерел досліджуваної проблеми розглянуто ключові поняття до визначення взаємозв'язку між ними. Окреслено перспективи розвитку мислення дітей старшого дошкільного віку засобом ігрових технологій.*

***Ключові слова:** мислення, розвиток мислення, старший дошкільний вік, дитина старшого дошкільного віку.*

Постановка проблеми. Зі зміною освітньої парадигми, модернізацією системи дошкільної освіти спостерігається зростання вимог до рівня розвиненості, освіченості та вихованості дитини дошкільного віку.

Актуалізують зазначену проблему нормативно-правові документи: як: Закон України «Про дошкільну освіту» (2021), Базовий компонент дошкільної освіти (оновлений, 2021) та освітні програмами «Дитина» (нова редакція, 2020), «Дитина в дошкільні роки» (2010), «Світ дитинства (2015)», «Я у Світі» (нова редакція, 2014) та ін., у яких розвиток мислення є запорукою успіху дітей дошкільного віку з врахуванням їх потреб, інтересів та життєвих позицій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему розвитку мислення дітей та різні його вияви досліджували в таких напрямах: розвиток мислення як психологічний процес (П. Блонський, А. Брушлінський, Л. Виготський, П. Гальперін, В. Давидов, Д. Ельконін, О. Леонтьєв, О. Смирнов та ін.) [2]; педагогічні основи мислення (Л. Войтко, Л. Занков, Г. Костюк, І. Лернер, В. Паламарчук та ін.); мислення як багатофункційний складник свідомості індивіда (Н. Пасічник та ін.); взаємозв'язок образного і логічного мислення як шлях до гармонізації розумової діяльності дошкільників (Т. Кривошея та ін.); розвиток основ логічного мислення старших дошкільників (І. Любченко, С. Чупахіна, Г. Шматченко та ін.); особливості прояву пізнавальної активності старших дошкільників (І. Товкач та ін.).

Окремі аспекти проблеми розроблялись у рамках психологічних та педагогічних досліджень Г. Баллом, Н. Жигайлом, А. Коваленко, Г. Костюком,

С. Максименком, Л. Мойсеєнко, В. Моляко, Б. Якимчуком та ін. [2]. Однак специфіка розвитку мислення дітей старшого дошкільного віку залишається нез'ясованою.

Актуальність проблеми та врахування аспектів недостатності фундаментальних психолого-педагогічних досліджень потребують подальшого вивчення теми розвитку мислення дітей старшого дошкільного віку.

Мета статті: здійснити психолого-педагогічний аналіз щодо розвитку мислення у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Найбільш сенситивним періодом для розвитку особистості є дошкільне дитинство, зокрема старший дошкільний вік. Адже саме у цей період необхідно активно розвивати мислення, яке є складовим компонентом структури інтелекту особистості дитини.

У сучасному тлумачному психологічному словнику за ред. В. Шапар, під поняттям «мислення» розглядається як фундаментальна властивість людини і опосередковане й узагальнене відображення дійсності, вид розумової діяльності, що полягає в пізнанні суті речей і явищ, закономірних зв'язків та відносин між ними [7].

На думку Л. Виготського, мислення є процесом трансформації фактів, інформації, різних емоційних станів індивіда на цілісне й упорядковане знання [2].

За науковим доробком Т. Дуткевич визначено, що у старшому дошкільному віці у дітей відбувається розвиток таких видів мислення:

1) наочно-образне (до 5 років) – передбачає, що діти старшого дошкільного віку вирішують завдання за допомогою використання існуючих, реальних об'єктів;

2) абстрактно-логічне (5-6 років) – мисленнєві процеси здійснюються абстракціями-категоріями, яких не існує в природі; передбачає оперування не конкретними образами, а складними абстрактними поняттями за допомогою словесної репрезентації;

3) словесно-логічне (6-7 років) – передбачає сформованість у дітей умінь оперувати словами і розуміти логіку своїх та чужих міркувань [3].

Вітчизняні психологи (А. Венгера, Ж. Піаже, Г. Бевза та ін.) та педагоги (А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Піманська та ін.) виокремлюють низку специфічних особливостей мислення дітей дошкільного віку, зокрема:

1) опосередкований характер (здатність дитини до опосередкованого пізнання окремих об'єктів довкілля);

2) можливість узагальнення загального та істотного в об'єктах дійсності через тісний взаємозв'язок їхніх властивостей;

3) ранній початок формування мисленнєвих процесів [6].

При цьому однією з головних умов розвитку мислення дітей дошкільного віку є забезпечення процесу їх цілеспрямованого виховання та навчання з метою поступового розширення змісту думки дитини, розвитку пізнавальної активності, послідовного формування різних форм та способів розумової діяльності та їх зміни в залежності від загальних показників формування особистості дитини.

Таким чином, розвиток мислення старших дошкільників являє собою складну взаємодію і взаємозв'язок з педагогічними формами та методами як-то:

– розповідання казок, історій різними голосами;

– показ лялькового театру;

– іграми організованими дорослими «Граємось разом з дорослим»;

– дидактичні ігри: з картинками, з предметами, з іграшками, сюжетно-дидактичні ігри, ігри-дозвілля, рухливі ігри, будівельні ігри (у тому числі з конструктором);

– самодіяльними вільними іграми дитини «Граємось самостійно»**;**

– сюжетно-рольові ігри (ігри-квести), театралізовані ігри, режисерські тощо [1].

Наукові дослідження у сфері психології дитячої (Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Запорожець, С. Ладивір, Т. Піроженко, та ін.) [2; 4; 5; 6] та педагогіки дошкільної (Л. Артемова, А. Богуш, С. Довбня, Н. Гавриш, Н. Кудикіна, Н. Луцан та ін.) [8] свідчать про особливу значущість гри в розвитку особистості дитини, оскільки вона є провідною діяльністю особистості, та сприяє розвитку різних видів мислення дітей старшого дошкільного віку, дозволяє поступово розширювати думки дошкільників, формувати уміння сприймати, аналізувати, концентруватися, робити висновки, планувати хід своїх дій.

Отже, усе це є необхідним для подальшого формування вміння вчитися впродовж життя, критично мислити, творити, проявляти ініціативу, а також сприяє розвитку ініціативності, обізнаності та самовираження дитини тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений теоретичний аналіз психолого-педагогічних досліджень дав можливість зробити висновок, що основними напрямами розвитку мислення дитини старшого дошкільного віку є вдосконалення наочно-дійового мислення, інтенсивний розвиток наочно-образного і початок активного формування словесно-логічного мислення шляхом організації ігрової діяльності в умовах закладу дошкільної освіти.

Предметом подальшого дослідження може бути проблема розвитку мислення у дітей старшого дошкільного віку з урахуванням їх гендерної й індивідуальні особливості інноваційними засобами ігрових технологій.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (оновлений, 2021). URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini (дата звернення: 08.02.2023)
2. Виготський Л. С.Вибрані психологічні дослідження. Київ: Вища школа, 1956. 257 с.
3. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 424 с.
4. Любченко І. Розвиток логічного мислення у старших дошкільників як запорука успішного навчання і виховання. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2014. № 3. Ч. 3. С. 209–214.
5. Ратанова Т. Старший дошкільний вік: діагностика рівня розумового розвитку. *Дошкільне виховання*. 2006. № 8. С. 80–88.
6. Сидорчук Т. А., Сіндяєва О. Н. Навчання старших дошкільників складанню зв'язних текстів. *Управління дошкільним освітнім закладом*. 2007. № 6. С. 97–107.
7. Шапар В. Сучасний тлумачний словник психологічних термінів. Харків: Прапор, 2007. 640 с.
8. Шулигіна Р. А., Довбня С. О. Теоретико-методичний супровід ігрової діяльності дітей дошкільного віку. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки : реалії та перспективи. Збірник наукових праць* / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Випуск 72. Том 1. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2019. С. 170–176.

Annotation. *In the article, based on the theoretical analysis of the psychological and pedagogical sources of the researched problem, the key concepts for determining the relationship between them are considered; prospects for the development of thinking of older preschool children by means of game technologies are outlined.*

Key words: *thinking, thinking development, preschool age, preschooler.*

Шкот Вероніка, *студентка*
УДУ імені М. П. Драгоманова
Науковий керівник: ***Т.М. Снятkова***
доктор філософії,
викладач кафедри дошкільної освіти
УДУ імені Михайла Драгоманова

РОЗВИТОК ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ

Анотація. *Діти середнього дошкільного віку перебувають у періоді інтенсивного розвитку своїх інтелектуальних здібностей. Розвиток логічного мислення забезпечує засвоєння та обробку нової інформації, допомагає дитині глибше зрозуміти закономірності розвитку навколишнього світу, швидше опанувати необхідні знання. Гра є провідним видом*

діяльності дітей у дошкільний період їхнього життя. Одним з видів гри є дидактична гра. У процесі дидактичної гри відбувається формування вищих психічних функцій, дитячого інтелекту, комунікативних умінь та навичок. Тому ми розглянемо дидактичні ігри як основний засіб розвитку логічного мислення дітей.

Ключові слова: *логічне мислення, дидактична гра, провідна діяльність, психічні функції.*

Постановка проблеми. На сьогоднішній день залишається відкритою низка питань щодо ефективності застосування дидактичних ігор для дітей середнього дошкільного віку. Об'єктивно існують протиріччя між необхідністю розвитку логічного мислення дітей даного віку та недостатній обізнаності вихователів та батьків як доцільно підібрати та використовувати дидактичні ігри для вищезазначених цілей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проведений аналіз психолого-педагогічної літератури з теми дослідження дозволив зазначити, що питанню розвитку логічного мислення в дітей приділяли увагу як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, а саме: І. Арістова, П. Блонський, А. Богуш, Л. Венгер, Л. Виготський, Д.Вількеєв, О. Запорожець, Г. Костюк, І. Лернер, Г. Люблінська, Ж. Піаже, Т. Поніманська, К. Ушинський, О. Федоренко та ін. [3] Але досить мало інформації, що стосується значення дидактичних ігор для розвитку логічного мислення дітей саме середнього дошкільного віку. Це і зумовило вибір теми дослідження.

Мета статті: теоретично обґрунтувати значення дидактичних ігор в розвитку логічного мислення в дітей середнього дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. В Україні наразі гостро постає питання інтелектуального розвитку дітей, особливо це стосується дітей дошкільного віку. Це обумовлено тим, що саме у дошкільному віці закладається фундамент уявлень та понять, що забезпечує успішний інтелектуальний розвиток дитини. Значна кількість досліджень підтверджує те, що темп інтелектуального розвитку дітей у дошкільному віці є досить високим порівняно з іншими віковими проміжками.

Важливість інтелектуального розвитку у дітей дошкільного віку прописана в основних документах з дошкільної освіти: Законі України «Про дошкільну освіту», в Базовому компоненті дошкільної освіти та ін. [1].

Ж. Піаже у своїх працях дійшов висновку, що не варто починати навчально-виховний процес допоки до цього не будуть готові відповідні логічні структури. Що стосується конкретних вікових періодів, він виділив основні генетичні стадії інтелектуального розвитку. Від 2 до 4 років в дитини відбувається стрімкий розвиток символічного та понятійного мислення. Від 4 до 7-8 років стрімкий розвиток інтуїтивного (наочного) мислення. Період з 7-8 до 11-12 років характеризується формуванням конкретних операцій. [2, с.198].

Засоби пізнання, якими дитина володіє в середньому дошкільному віці, ще не дозволяють дитині перейти до складних логічних операцій.

Мислення як предмет психологічної науки визначається теоретичними уявленнями про нього, а також конкретними задачами. З огляду на це, дитина ще будучи зовсім маленькою відкриває для себе логічні співвідношення між поняттями та, враховуючи свій попередній досвід, діє певним чином по відношенню до навколишнього світу. В цьому простежується рух від поняття до предмета, від абстрактного до конкретного.

Дослідження відомих вітчизняних науковців, а саме П. Блонського, Л. Виготського, С. Рубінштейна, О. Леонтьєва, П. Гальперіна, Д. Ельконіна та ін. засвідчили, що поява логічних операцій у досвіді дитини є наслідком передачі знань та логічного досвіду шляхом спілкування та навчання [4, с. 4]. Водночас, інтелектуальна діяльність набувається шляхом спеціального засвоєння знань.

Шляхом проведення науково-дослідних експериментів вчені виявили широкі можливості цілеспрямованого формування у дітей даної вікової категорії передумов узагальнених знань та способів інтелектуальної діяльності. Тобто, в дітей середнього дошкільного віку можна починати формувати повноцінні поняття, які, у свою чергу, будуть готувати дитину до подальшого поетапного формування розумових дій у школі (згідно з теорією П. Я. Гальперіна) [6].

Основними і головними складовими розвитку логічного мислення в дітей є: вміння виділяти суттєві ознаки з другорядних; вміння порівнювати, аналізувати, класифікувати предмети; аргументувати свою точку зору; встановлювати причинно-наслідкові зв’язки; розвивати нестандартність мислення. Оскільки дитина середнього дошкільного віку ще не може опанувати це у повному обсязі, постає питання як підготувати дитину до успішного оволодіння вищезазначеними вміннями та навичками.

Відповідно, особливого значення набуває питання яким шляхом можна допомогти дитині розвивати передумови для оволодіння логічним мисленням, адже розвиток і навчання мають реалізовуватись за допомогою тієї діяльності, яка має бути невимушеною та підходити з урахуванням віку дитини.

Середній дошкільний вік – це час, коли провідною діяльністю є гра. За допомогою гри легше привернути увагу дитини, вона краще засвоює різноманітні знання, уміння та навички. Гра сприяє поповненню активного та пасивного словникового запасу, розширенню уявлень про навколишній світ, закріпленню та застосуванню отриманих дитиною знань, а також допомагає дитині у спілкуванні з однолітками та дорослими. Гра в певному сенсі полегшує процес навчання, урізноманітнює його. А також пробуджує

активність дітей, бажання грати, викликає справжню зацікавленість процесом пізнання [5, с. 44].

Одним з найефективніших видів гри щодо успішності засвоєння знань є дидактична гра. Саме дидактична гра сприяє розвитку психічних функцій, що, у свою чергу, має неоціненний вплив на формування логічного мислення дитини [3, с. 114].

Відомо, що логічне мислення формується на основі наочно-образного мислення. Воно є найвищим рівнем розвитку мислення і його розвиток має неабияке значення для майбутнього школяра. Дидактичні ігри, які спрямовані на розвиток логічного мислення дітей, вчать пізнавати навколишній світ, аналізувати його, застосовувати набуті знання в різноманітних ігрових та реальних умовах, активізують кору головного мозку та різні розумові процеси. Також важливо зазначити, що у процесі дидактичної гри дитина набуває свідомих навичок розуміння мисленнєвого процесу і самоаналізу, вчиться думати, абстрагуватися і узагальнювати, аргументувати свою точку зору та висловлювати її послідовно і зв'язно [3, с. 11].

Виділяють такі форми проведення гри: колективна, групова та індивідуальна. Коли організовується самостійна робота – гра може бути груповою чи індивідуальною, якщо пояснюється новий матеріал, тоді краще проводити колективну гру.

Вихователь організовує гру дітей, спостерігає за ходом гри, аналізує поведінку дітей, виявляє індивідуальні особливості дітей, що дозволяє йому планувати індивідуальну роботу не лише у процесі гри, але і в інших видах діяльності, а також самостійно включається в гру.

Серед найвідоміших дидактичних ігор, які спрямовані на розвиток логічного мислення, вирізняють такі: «Четвертий зайвий», «Лабіринти», «Що не так?», «Що зайве?».

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розвиток логічного мислення дитини є процесом формування прийомів логічного мислення на основі емпіричного рівня пізнання (наочно-образне мислення) і удосконалення до науково-теоретичного рівня пізнання (безпосередньо логічне мислення), що реалізується в процесі діяльності. В дитини середнього дошкільного віку провідним видом діяльності є гра, одним з видів є дидактична гра. Дидактична гра є одним з ключових методів активного навчання дітей, що сприяє розвитку психічних функцій, допомагає легко засвоїти нові знання, вміння та навички і навчитись застосовувати їх в реальному житті відповідно до вікових та індивідуальних можливостей.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція та поради для організації освітнього процесу / авт. кол: Т. Піроженко та ін. Київ: Видавництво, 2021. 37 с.

2. Ендовицкая Т. В. и др. Психология детей дошкольного возраста. Развитие познавательных процессов. 1964. 352 с.
3. Дитяча психологія. Навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
4. Максименко С.Д. Генетична психологія учіння людини: монографія. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2017. 206 с.
5. Ушакова І. М. Вікова психологія: курс лекцій. Харків, 2016. 123 с.;
6. Гальперин, П.Я. Умственное действие как основа формирования мысли и образа . *Вопросы психологии*. 1957. № 6. С. 58-69.

Annotation. *Children of middle preschool age are in a period of intensive development of their intellectual abilities. The development of logical thinking ensures the assimilation and processing of new information, helps the child to better understand the patterns of development of the surrounding world and quickly master the necessary knowledge. Play is the leading activity of children in the preschool period of their life. One type of game is a didactic game. In the process of didactic play, higher mental functions, children's intelligence and communication skills are formed. Therefore, we consider didactic games as the main means of developing children's logical thinking.*
Key words: *logical thinking, didactic play, leading activity, mental functions.*

Юхимчук Іванна, *магістрантка*
Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної
академії ім. Тараса Шевченка
Науковий керівник: ***Н.В. Приймас***
доцент, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки, дошкільної та початкової освіти
Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної
академії ім. Тараса Шевченка

ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ БАТЬКІВ ДИТИНИ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЇЇ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. *У статті розглянуто права та обов'язки батьків дитини передшкільного віку як чинник формування її особистості. Проаналізовано терміни «сім'я», «особистість», актуалізовано питання своєчасного початку формування особистості дитини у сім'ї. Авторкою наголошено, що важливе значення у формуванні особистості дитини відіграє дотримання батьками правил та обов'язків під час виховання дітей, тому найголовніші із них наведені у статті.*
Ключові слова: *сім'я, особистість, права та обов'язки батьків, дитина передшкільного віку, сімейне виховання.*

Постановка проблеми. Проблема дотримання батьками прав та обов'язків в формуванні особистості дитини передшкільного віку була і залишається неабияк актуальною. Принципова важливість батьківського

виховання, опираючись на права та обов'язки закріплена в нашій країні на законодавчому рівні. Так, згідно з ст. 150 Сімейного кодексу України батьки не тільки мають право, а й зобов'язані виховувати своїх дітей, піклуватися про здоров'я дитини, її фізичний, духовний та моральний розвиток [6]. Доповненням означеного є права та обов'язки батьків, закріплені у інших нормативно-правових документах (Законах України, Конвенції ООН тощо) і є орієнтиром для сучасних батьків з питань організації сімейного виховання з огляду на цінності суспільства та зі здатністю реалізувати право своїй дитині на щасливе дитинство і в майбутньому – повноцінне життя в суспільстві.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми виховання дітей в сім'ї висвітлені в працях класиків педагогіки та психології (Л. Виготського, Я. Коменського, А. Макаренка, Й. Песталоцці, В. Сухомлинського та ін.).

Формування особистості дитини передшкільного віку були предметом досліджень таких учених: різні типи сімей, особливості їх функціонування, тактика сімейного виховання, особливості роботи із сім'ями (Є. Артамонова, О. Кононко, Т. Лодкіна, С. Толстоухова, І. Трубавіна); вплив сім'ї і сімейного виховання на розвиток самостійності дитини (І. Амірова, В. Дуброва, З. Єлісєєва та ін.). Питання про права та обов'язки батьків дитини передшкільного віку як чинник формування її особистості в різних аспектах опрацьовано в сучасних дослідженнях Н. Берегової, Ю. Грицкової, Л. Добровольської, О. Лісовець, П. Федорчук. Однак, питання аналізу прав та обов'язків батьків дитини передшкільного віку як чинник формування її особистості не були предметом спеціального дослідження.

Мета статті: аналіз прав та обов'язків батьків, їхній вплив на формування особистості дитини передшкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Сімейне виховання є однією з форм виховання дитини, яка поєднує цілеспрямовані дії батьків з об'єктивним, тобто, стихійним впливом сім'ї. Передшкільний вік вважається найбільш сензитивним періодом для формування особистості дитини: дорослий має великий авторитет для дитини і здійснює вирішальний вплив на її психічний розвиток і становлення особистості (відбувається засвоєння сфери людських відносин, особистої культури, цінностей).

Відповідальні батьки витрачають багато зусиль, щоб їхні діти максимально самореалізувалися в житті, але ці зусилля не завжди дають очікувані результати, що великою мірою залежить від системи сімейних цінностей, рівня особистісної культури кожного з батьків. Саме в передшкільному віці в результаті неправильного сімейного виховання виникають помилки в поведінці дитини: невміння гратися з однолітками,

спілкуватися з ними, формується неправильне відношення до старших і до самого себе.

Основне завдання сім'ї як фундаментального виховного інституту для дитини передшкільного віку – створити сприятливі умови для її емоційного, морального, духовного, фізичного, інтелектуального, психологічного благополуччя. Сучасні дослідження (Н. Берегової [1], Ю. Грицкової [2], Л. Добровольської [3], О. Лісовець [5], П. Федорчук [1] переконливо свідчать, що формування особистості дитини передшкільного віку значною мірою залежить від того, чи обізнані батьки з своїми правами та обов'язками щодо реалізації завдань сімейного виховання.

Стаття 55 Закону України «Про освіту» (№ 2471-IX від 28.07.2022) свідчить про чітко визначені права батьків, зокрема:

1) захищати відповідно до законодавства права та законні інтереси здобувачів освіти; звертатися до закладів освіти, органів управління освітою з питань освіти; обирати заклад освіти, освітню програму, вид і форму здобуття дітьми відповідної освіти;

2) завчасно отримувати інформацію про всі заплановані у закладі освіти та позапланові педагогічні, психологічні, медичні, соціологічні заходи, дослідження, обстеження, педагогічні експерименти та надавати згоду на участь у них дитини;

3) брати участь у розробленні індивідуальної програми розвитку дитини та/або індивідуального навчального плану;

4) отримувати інформацію про щодо надання соціальних та психолого-педагогічних послуг особам, які постраждали від булінгу (цькування), стали його свідками або вчинили булінг (цькування), про результати навчання своїх дітей і результати оцінювання якості освіти у закладі освіти та його освітньої діяльності;

5) подавати керівництву або засновнику закладу освіти заяву про випадки булінгу (цькування) стосовно дитини або будь-якого іншого учасника освітнього процесу та ін. [4 с. 48].

Поряд із правами у цій же статті виділено обов'язки батьків, зокрема:

1) виховувати у дітей повагу до гідності, прав, свобод і законних інтересів людини, законів та етичних норм, відповідальне ставлення до власного здоров'я, здоров'я оточуючих і довкілля;

2) сприяти виконанню дитиною освітньої програми та досягненню дитиною передбачених нею результатів навчання;

3) поважати гідність, права, свободи і законні інтереси дитини та інших учасників освітнього процесу;

4) дбати про фізичне і психічне здоров'я дитини, сприяти розвитку її здібностей, формувати навички здорового способу життя;

5) формувати у дитини культуру діалогу, культуру життя у взаєморозумінні, мирі та злагоді між усіма народами, етнічними, національними, релігійними групами, представниками різних політичних і релігійних поглядів та культурних традицій, різного соціального походження, сімейного та майнового стану;

6) настановленням і особистим прикладом утверджувати повагу до суспільної моралі та суспільних цінностей, зокрема правди, справедливості, патріотизму, гуманізму, толерантності, працелюбства;

7) формувати у дітей усвідомлення необхідності дотримуватися Конституції та законів України, захищати суверенітет і територіальну цілісність України; виховувати у дитини повагу до державної мови та державних символів України, національних, історичних, культурних цінностей України, дбайливе ставлення до історико-культурного надбання України та ін. [4, с. 49].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Реалізація батьками дітей передшкільного віку всіх перерахованих прав та обов'язків значною мірою вимагає вивчення та пошуку ними ефективних шляхів виховання дитини, освоєння методів та прийомів взаємодії з дитиною з різних питань задля створення для неї максимально комфортних умов для її всебічного зростання, сприяння формуванню її особистості з огляду на цінності сім'ї. Означене вкрай важливо, щоб прищепити майбутньому поколінню з високі сімейні цінності та повагу до батьків.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у розробці організаційно-педагогічного забезпечення процесу формування особистості дитини передшкільного віку дотримуючись батьками усіх прав та обов'язків у вихованні дітей.

Література

1. Берегова Н., Федорчук П. Вплив сімейного виховання на формування особистості дитини. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2020. Вип. 6. С. 10–15.

2. Грицкова Ю. В. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до роботи з сім'єю дитини передшкільного віку. *Педагогіка формування творчої особистості у вищий і загальноосвітній школах : зб. наук. пр*. / Класич. приват. ун-т. Запоріжжя : КПУ, 2019. Вип. 62. Т. 2. С. 50–54.

3. Добровольська Л. П. Вплив сімейного виховання на прояви агресивної поведінки у дітей передшкільного віку. *The Second Internationalscientific congress ofscientists of Europe. Proceedings of the II International Scientific Forumof Scientists «East–West»* (May 10-11, 2018). Premier Publishing s.r.o. Vienna. 2018. P.197–213.

4. Закон України «Про освіту». URL: school2pogre.vn.ua)(дата звернення: 24.02.2023).

5. Лісовець О. В. Вплив сім'ї на виховання самостійності дітей дошкільного віку. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія «Психолого-педагогічні науки».* 2022. № 1. С. 23–29.

6. Сімейний кодекс України 2023 року. URL: https://vkd.kiev.ua/zakony/simeinyi-kodeks-ukrainy/stattia-150-obov-iazky-batkiv-shchodo-vykhovannia-ta-rozvytku-dytyny/ (дата звернення: 02.03.2023).

Annotation. *The article examines the rights and responsibilities of the parents of a preschool child as a factor in the formation of his personality. The terms «family» and «personality» were analyzed, and the issue of the timely start of the formation of a child's personality in the family was updated. The author emphasizes that parents' observance of rules and responsibilities during the upbringing of children plays an important role in the formation of a child's personality, therefore the most important of them are given in the article.*

Key words: *family, personality, rights and responsibilities of parents, preschool child, family upbringing.*

Яцишин Юліана, *магістрантка*
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка
Науковий керівник: ***І.Л. Паласевич,***
кандидат педагогічних наук, доцент
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ УЯВИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. *У статті проаналізовано особливості розвитку творчої уяви у дітей старшого дошкільного віку, що характеризується самостійним створенням нових образів, які репрезентують оригінальність і нестандартність їх побудови, а також новизну й цінність дитячих «продуктів». Наголошено, що унікальним засобом розвитку творчої уяви дитини є художня творчість, яка визначається її вмінням передавати власні думки, почуття, стан, настрій, фантазії через образотворення, сюжетоскладання, театралізації, створенні музичних образів тощо.*

Ключові слова: *творча уява, художня творчість, діти старшого дошкільного віку.*

Постановка проблеми. Модернізація дошкільної освіти в Україні передбачає оновлення її змісту, основними напрямами якого є орієнтація на особистісний розвиток дитини дошкільного віку, спрямованість на формування творчої особистості, її самореалізацію. Вагоме значення для розвитку творчості дитини має уява. Завдяки її розвиненості формується здатність до створення чогось нового, креативного, вміння перетворювати навколишнє середовище.

Саме наочний і конкретний процес самостійного створення впливає на психіку і розум дитини, її інтелект і відчуття. Це дає змогу максимально використовувати його засоби для активної діяльності, виявлення та розвитку здібностей дітей та вираження власних почуттів різними засобами виразності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема розвитку творчих здібностей, а відтак і уяви, дедалі більше набуває актуальності. Розвиток уяви і творчості у вітчизняній науці досліджувалася у зв'язку з розвитком творчих здібностей у пізнавальній і емоційно-вольовій сфері (М. Вовчик-Блакитна, О. Запорожець, Г. Костюк); в ігровій діяльності (Л. Артемова, В. Проскура); формування творчості в різних видах художньої діяльності (Н. Гавриш, М. Коваленко, Л. Одерій, Г. Сухорукова, О. Терещенко та ін.).

Особливості розвитку уяви дітей дошкільного віку свідчать про необхідність керівництва цим процесом з боку дорослого та створення повноцінних умов для її прояву у різних видах діяльності. Вищевикладене і зумовило вибір теми статті, **мета** якої – проаналізувати особливості розвитку творчої уяви у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Зазначимо, що віковим новоутворенням свідомості та особистості дитини старшого дошкільного віку, окрім першого схематичного обрису дитячого світогляду, внутрішніх етичних інстанцій, довільної поведінки є творча уява – прагнення відійти від шаблона та зразка, схильність до фантазування, вигадування, творчої ініціативи [4, с. 165]. У малят розвивається схильність до імпровізації, вдосконалюється просторова уява, закладаються передумови проектно-художнього мислення, розвивається почуття матеріалу.

Творча уява – це уміння уявити собі те, чого не існує в дійсності; створення нових образів, втілення дитячих фантазій та уявлень у їхніх розповідях, казкових історіях, поетичних спробах, у грі, малюванні тощо; вміння послідовно розгорнути, деталізувати свій оригінальний задум, спрямовано надати йому завершеного характеру. Уява є основою будь-якої творчої діяльності, тому аналіз її образів уможливлює визначення ступеня творчості дитини.

У психолого-педагогічних дослідженнях зустрічаємо терміни «активна уява», «творча уява», «креативна уява», які зіставляються саме з продуктивною діяльністю. У цьому понятті підкреслюється активність процесу уяви, спрямованість на одержання визначеного результату, відкриття нових, суттєвих характеристик дійсності; акцентування новизни, оригінальності створених уявою образів.

Отож, на відміну від відтворювальної уяви, творча характеризується самостійним створенням нових образів, що репрезентують оригінальність і

нестандартність їх побудови, а також новизну й цінність дитячих «продуктів». Сила та рівень творчої уяви визначаються співвідношенням того, наскільки дитяча уява дотримується умов обмеження, від яких залежить свідомість і об'єктивна значущість її творінь, а також наскільки показники оригінальності та новизни продукту відмінні від безпосередньо наданих [1, с. 8].

Загальновідомим є те, що уява дитини тісно пов'язана з дійсністю, адже матеріалом дитячої фантазії є її знання про довкілля. Тому повноцінний розвиток творчої уяви дошкільників забезпечується сприянням розвитку їх стійких пізнавальних інтересів. Саме формування пізнавальних інтересів дітей, на думку І. Карабаєвої, уможливлює збагачення їхніх знань новими відомостями, поступове поглиблення і розширення їхнього світогляду, відкриття нового [2, с. 59].

Уява дитини дошкільного віку розвивається разом із збагаченням її досвіду, набуттям самостійності як базової особистісної якості, бажанням постійно пізнавати нове. Творча уява є важливим пізнавальним процесом, який входить до складу будь-якого акту творчості, пов'язуючи між собою інтелектуальну (пам'ять, мислення) й емоційну (волю, почуття) складові життєдіяльності особистості.

Прояви творчої уяви відбуваються у діяльності. Унікальним засобом розвитку творчої уяви дитини є художня творчість (зображувальна, художньо-мовленнєва діяльність), яка визначається її вмінням передавати власні думки, почуття, стан, настрій, фантазії через образотворення, сюжетоскладання, втілення оригінальних задумів у власних творах, театралізації, створенні музичних образів тощо. Художня творчість нерозривно пов'язана з роботою уяви, пізнавальною й практичною діяльністю. Воля творчого вираження дитини визначається не тільки образними поданнями й бажанням передати їх у малюнку, але й тим, як вона володіє засобами зображення.

Виявленню індивідуальних особливостей створення дошкільниками вербальних і невербальних образів уяви сприяє використання таких творчих завдань, як «Космічна подорож на планету Фантазія» (малювання неіснуючої вигаданої тварини), «Чарівні перетворення» (домальовування фігур-еталонів), «Розкажи казку, використовуючи фарби» (придумування казки, її назви і малювання сюжету). Створені за допомогою кольору образи стають більш чіткішими й яскравішими, якщо супроводжуються, «домальовуються», доповнюються мовленням. Розповідь, казка, оповідання, що складені дитиною, оживає, здобуває додаткові можливості вираження в ілюструванні змісту, адже під час малювання діти вигадують, фантазують, продовжують розповідь на свій розсуд, у кольорі виражають власне ставлення до героїв казки.

Дитина малює і водночас розповідає про те, що вона малює; дитина драматизує і складає словесний текст своєї ролі. Старші дошкільники імпровізують пісні, танці, беруть активну участь у театралізованих дійствах, іграх-драматизаціях; за власним бажанням розігрують інсценівки за змістом знайомих творів, а також разом з вихователем вчаться складати сценарії до невеликих літературних творів, до самостійно складених казок, оповідань. Вони розуміють театралізований образ як живу акторську дію з використанням не лише відповідних мовленнєвих (тон, наголос, сила голосу), позамовленнєвих (жести, міміка, постава) та інтонаційних (мелодійність мовлення, темп, ритм, тембр, паузи між мовленнєвими відрізками, підвищення або зниження голосу) засобів виразності, а й рухів, музики, танцю, співу [3, с. 329].

Обираючи ту чи іншу роль, старші дошкільники творчо перевтілюються в образи персонажів, надають зображуваним героям власних рис характеру, власних переживань та відчуттів, доповнюють казковий сюжет елементами особистого життєвого досвіду. Створені ними образи характеризуються новизною, оригінальністю та нестандартністю; умінням послідовно розгорнути, деталізувати власний задум.

Зауважимо й те, що особливості розвитку творчої уяви у старших дошкільників засвідчують необхідність керівництва цим процесом з боку дорослого. Сутність педагогічної підтримки у розвитку творчої уяви дітей полягає насамперед в усуненні всіх обмежень, які можуть становити перешкоди для творчості дитини (дитина має бути позитивно налаштована на взаємодію з довкіллям, впевненою у підтримці дорослих, у їхній допомозі); у стимулюванні дітей до реалізації свого творчого задуму у різних видах діяльності (ігровій, художньо-мовленнєвій, образотворчій); у підтримці жвавості уяви, підвищенні чутливості сприйняття, що забезпечується шляхом використання інноваційних (проективних, ігрових) технологій розвитку дітей дошкільного віку; у формуванні в старших дошкільників вміння передбачати загальну спрямованість власної творчої діяльності; в утримуванні від оцінювання продуктів творчої уяви дітей, що забезпечує формування у дітей почуття власної свободи творчості.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отож, можемо констатувати, що важливими індивідуальними особливостями творчої уяви старших дошкільників є оригінальність і нестандартність побудови образів й спрямований і підпорядкований завданню характер образів. Головне, що забезпечує творчий характер уяви, фантазії дітей – це уміння скласти свій оригінальний задум твору, заснований на особистому уявленні, яке лише відштовхується від реальності, та вмінні послідовно розгорнути, деталізувати цей задум, спрямовано надати йому завершеного характеру.

Вважаємо за доцільне особливу увагу звертати на розвиток уяви дітей шляхом використання замінників предметів; «опредмечення» невизначеного об’єкта; методи «оживлення», дороблення, домальовування; придумування історій (казок); конструювання загадок; створення образів на основі словесного опису або неповного графічного зображення; підпорядкування власної уяви певному задумові; створення та послідовна реалізація плану цього задуму.

Література

1. Гавриш Н.В. Особливості розвитку уяви та сприймання у процесі мовленнєвотворчої діяльності дошкільників. *Дошкільна освіта*. 2003. № 1 (1). С. 5 – 12.

2. Карабаєва І., Яценко Т., Пасічник А. Інтелектуально обдаровані дошкільнята : підтримка та супровід. Київ : Шкільний світ, 2011. 128 с.

3. Паласевич І. Естетичне виховання старших дошкільнят засобом художньої літератури. Psychology and pedagogy as sciences for the development of the cultural potential of modern society : Scientific monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2022. pp. 309 – 337.

4. Програма розвитку дитини дошкільного віку “Українське дошкілля” / О.І. Білан; за заг. ред. О.В. Низковської. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 256 с.

Annotation. *The article analyzes the peculiarities of the development of creative imagination in children of older preschool age, which is characterized by the independent creation of new images that represent the originality and non-standard construction of them, as well as the novelty and value of children's «products». It is emphasized that a unique means of developing a child's creative imagination is artistic creativity, which is determined by his ability to convey his own thoughts, feelings, state, mood, fantasies through image creation, plot development, theatricalization, creation of musical images, etc.*

Key words: *creative imagination, artistic creativity, children of older preschool age.*

Електронне наукове видання

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОШУК

Збірник студентських наукових праць за матеріалами V Всеукраїнської студентської науково-практичної інтернет-конференції

«ДОШКІЛЬНА ОСВІТА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ»

41400, м. Глухів, Сумська обл., вул. Київська, 24,

тел/факс (05444) 2-34-74.

2023 Глухівський НПУ ім. О.Довженка